

Данило Коцић

ХУМОР У ДЕЛИМА ЛЕСКОВАЧКИХ ПИСАЦА

Лесковац 2016.

Данило Коцић

ХУМОР У ДЕЛИМА ЛЕСКОВАЧКИХ ПИСАЦА

Зоран Илић: „Наше бомбе не убијају“

Лесковац 2016.

Дело посвећено породици и пријатељима
А у т о р

I

УМЕСТО УВОДА – Ова књига је (не)потпуна, али се надам занимљива панорама анегдота, досетки, хумора и шала, које су се могле чути минулих деценија и векова, а прибележене су у књигама лесковачких аутора. Томислав Н. Цветковић¹ познати песник, приповедач и драмски писац, каже да Лесковац није имао Стевана Сремца, ни Бору Станковића, али је имао Симу Бунића, писца, глумца, редитеља, управника лесковачке позоришне трупе „Заједница“, првог драматурга романа „Зона Замфирова“, која је први пут изведена 1910. године у Јагодини (последњи пут са нашла на сцени лесковачког Народног позоришта 1994/95. године), аутора комедије „Дочек краља Милана у Лесковцу“ (1912). Поменимо и Сретена Динића, аутора комедије „Наша работа“, Лесковчанина др Жака Конфина, аутора, поред осталих, комедије „Луда болест љубомора“, те незаборавне комаде „Лесковчанин у Паризу“ Наталије Арсеновић Драгомировић, прве жене комедиографа у српској књижевности.

Значајна имена међу лесковачких писцима који су се бавили хумором су Добривоје Каписазовић, аутор књиге „Лесковачке чараламе и заврзламе“. Записивачи

¹ Томислав Н. Цветковић рођен је 18. јула 1933. године у Горњем Синковцу, селу надомак Лесковца. Основну школу је похађао у Турековцу, гимназију у Лесковцу, Филозофски факултет у Скопљу, Високу школу друштвено политичких наука у Београду. Објавио је пет књига поезије: „Отимања“, Наша реч, Лесковац, 1968, „Веку ветру“, Стражилово, Нови Сад, 1974, „Хисарски одзиви“, Слово љубве, Београд, 1979, „Земно бреме“, Градина, Ниш, 1984, „Увир“, Књижевна заједница Нови Сад, 1991. године. Цветковић је објавио две збирке прича: „Пукотине“, Запис, УКС, Београд, 1979, „Фотографија изнад кревета“, Просвета, Београд, 1996. године; „Лесковац – црвени град“, романирану монографију (у коауторство), Народни музеј, Лесковац, 1989. године. Аутор је историјске драме „Војвода Никола Скобаљић“ и прве послератне драматизације романа „Нечиста крв“ Борисава Станковића и нове верзије „Доживљаја Николетине Бурсаћа“. Добитник је Октобарске награде и Медаље града Лесковца, Златне значке културе и Вукове награда Културно-просветне заједнице Србије. *Напомена:* Видети опширније у студији Д. Коцића „Лесковачки писци – трагови и трагања“, Лесковац 2015.

различитих згода и „незгода“ Лесковчана били су Лесковчани свих професија: Драгомир С. Радовановић, Момчило М. Миленковић, Зоран Давинић, из Власотинца, Раде Јовић, Гордана Томић Радојевић, а ту су и Сава Димитријевић, Миодраг Стојановић Дунђер, Миодраг Величковић и други.

Лесковац је протеклих деценија имао и врсне казиваче, а има их и данас. Томислав Цветковић наводи имена Божидара Ђорђевића - Боце Кукара, адвоката Благоја Манића, Добри Каписазовића, Веља Ивановића, Драги Буре, а међу сјајним казивачима лесковачких шала био је и сам Томислав Н. Цветковић.

Лесковац је надасве имао духа да уочи и уобличи духовите ситуације, да се подсмехне ономе што подсмех заслужују, да извргне руглу оно што је руглу потребније, све с намером да разгали и разведри, а не да повреди.²

Данило Коцић

² ЗНАМЕНИТИ ЛЕСКОВЧАНИ: На званичном сајту града Лесковца наведена су следећа имена: **Никола Скобаљић**, војвода Ђурђа Бранковића, 1454. године код Бање потукао до ногу турску војску; **Илија Петровић Стреља**, један од истакнутијих Карађорђевић војвода, вођа Лесковачког устанка из 1807. године; **Сима Бунић**, глумац, драматичар, редитељ, сценограф; **Сретен Динић**, просветитељ, публициста и књижевник; **Михајло Николић** - **Сикичка**, угледни трговац, председник среза Лесковачког, оснивач и управник Трговачке школе и председник Лесковачке трговачке омладине; **Жак Конфино**, књижевник, лекар и преводилац; **Сергије Димитријевић**, доктор правних наука, историограф, књижевник; **Драгутин Ђорђевић**, протојереј ставрофор, етнограф; **Јован Јовановић**, правник, публициста, демограф и антрополог; **Миливоје Перовић**, доктор правних наука, новинар и књижевник; **Добривоје Каписазовић**, песник, приповедач, драмски писац и хумориста; **Драгољуб Трајковић**, правник, историограф, хроничар, књижевник; **Јован Поповић**, сликар; **Звонко Марић**, академик, физичар; **Божидар Ђорђевић** - **Кукар**, индустријалац и оснивач ХФИ Здравље – Actavis; **Борислав Здравковић**, песник и позоришни критичар; **Томислав Н. Цветковић**, песник, приповедач и драмски писац; **Николај Тимченко**, философ и књижевни критичар; **Миодраг Стојковић**, генетичар; **Гмитар Обрадовић**, сликар (1935-2008)

II

ХУМОР ЖАКА КОНФИНА -

Жак Конфино и Брана Митровић су први лесковачки приповедачи са извесном књижевном културом и у исто време са књижевним претензијама.³

До (Другог) светског рата су изашле четири збирке Конфинових прича: „*Моји општинари* (1934), „*Лица и наличја*” (1936), „*Мој Јоцко*” (1937) и „*Хумореске*” (1941). Оне су највећим делом посвећене Лескочанима и лесковачким Јеврејима. „Конфино је започео свој приповедачки рад као приказивач архаичне јеврејске општине у Лесковцу, једне заједнице где је живот био диригован исконским верским регулама...

(...) Али Конфино није сликар-приповедач, јер у његовим списима, па ни у јеврејским причама чија му је тематика била најближа, уопште нема сликарског елемента, нема боја.⁴

Причање у првој збирци, у „*Мојим општинарима*”, испуњено је бригом око организације црквене општине која има правила од 130 параграфа, а свега 18 општинара и „ил Светозар деветнаести” или око тога како да се уравнотеже општинске финансије одстрањењем тија – Грасје, која је постала права напаст, јер добровољне прилоге скупља у своју ташну, или око тога како да се са лицитације мицвота (црквених обреда) уклони Аврам Каталин, који узима афтару на вересију; или како да се удоми општинска удовица тија – Амада, која је ницала где је нису сејали... која је знала све, видела све, чула све”, и никог није остављала на

³ Д. Трајковић, Преглед лесковачког књижевног стваралаштва, Лесковац 1973, стр. 31. *Напомена*: О животу и раду др Жака Конфина видети опширније студију Д. Коцића „Лесковачки писци – трагови и трагања“, Лесковац 2015.

⁴ Исто, стр. 31.

миру, или како да се тију – Менахем разведе од своје жене зато што је о празнику изнела на сто празну шерпу; итд. Сличне су му и остале јеврејске приче из друге и четврте збирке.⁵

На унутрашњој страни омота друге збирке Конфинових прича „Лица и наличја”, написано је: „О Лесковцу и Лесковчанима морали сте да чујете. Можда их и познајете. Али сте несумљиво далеко од тога да их разумете потпуно ако их нисте упознали кроз ведри хумор *првог Лесковчанина у нашој литератури – Жака Конфина*. Конфино је пронашао старо мађионичарско огледало и пустио незлобљиво да се у њему огледају и једни и други (тј. православци и Јевреји), цео његов родни Лесковац и сво његови драги Лесковчани”.

Д. Трајковић у „Прегледу...” каже о тој збирци да се из ње „не види прави лик овога града” и додаје да је Жак Конфино (ставља под знаке навода) „први Лесковчанин у нашој литератури”.⁶

По Трајковићевој оцени, „изузев донекле првог и последњег поглавља”, („Иза божјих леђа” и „Јоцко решава и крупнија питања”), „слику Лесковца не показује ни књига „Мој Јоцко”, коју је писац иначе пласирао као лесковачки роман.”.

(...) Додир живота у Лесковцу је површан. Ипак, у првом је дато као неко „земљиште радње” овог јединог али и неуспелог лесковачког романа, који као да се и не развија у лесковачкој средини, а у другом – једна конкретна слика у прилично живим локалним бојама, пуна динамике, реалистична слика која подсећа на оне из Сремчевих приповедака и која би можда била и боља да се не налази у низу других исто таквих и да Конфиново схватање друштва и збивања у њему није површно и магловито, мада с претензијама да буде исправно и јасно.

У ново издање овог романа (под насловом „Моје једнице”, 1952. године), убачено је и неколико нових глава. Али ствар тиме није постала нимало

⁵ Д. Трајковић, Преглед..., стр. 33.

⁶ Д. Трајковић, Преглед..., стр. 35.

интересантнија, нити је штогод добила у својој локалној боји и композицији.⁷

Последња предратна збирка Конфинових прича, објављена под насловом „Хумореске“, показује више и ведрине и зрелости него остале његове предратне књиге, и највише доприноси позитивним странама његовог дела.

За осам предратних година објављене су и четири збирке Конфинових приповедака, а ван њих остало је још неколико у „Политици“ и две-три у „Српском књижевном гласнику“. То је довољно да један приповедач покаже да ли његово дело има књижевну вредност, да ли он сам има довољно снаге за уметничко обликовање извесне друштвене стварности.

Своју литерарну делатност Конфино је почео у Лесковцу, месту у сваком погледу интересантном за уметника било које врсте, у једној средини која обилује грађом за све књижевне облике. Истина, почео је хумором и сатиром, па и свака срећнија досетка, виц или „реч с реп“, јако цене, макар и у усменом приповедању, и где колорисана и голицава прича о месним догађајима и људима вреди колико и добар ђувеч и добро вино и могао да осети, чак и да буде и сведок многих историја, често врло интимних, свеједно да ли су комичне, гротескне или трагичне.⁸

Конфино је само изузетно умео да удеси и одржи дистанцу између себе и свога дале, да се ослободи свог манирског излагања и да свом причању обезбеди природни ток. Д. Трајковић додаје уз ове критичке опаске, да Конфино „има особитог дара за хумор“.

Најбоље Конфинове приче су оне које су инспирисане стварним животом, оне чију садржину није морао да измишља: „Душевна храна“, „Скоро једна драма“, „Уверење за женидбу“, а нарочито „Пријатељи“, озбиљна тема за велику причу о свирепом ударању на таламбасу сопствене бруке, о непромишљеном садистичком изазивању сопствене

⁷ Исто, стр. 35.

⁸ Д. Трајковић, Преглед..., стр. 36.

несреће, из патријархалних обзира. У исти ред иде „Последња љубав”, као и неке које су остале само приче „Политике”: „Луд на свој начин”, „Деда Васиљко”, „Мени стига”, „Сто година - девет гроша” и „Меница”. Но, иако садржајне и локално обојене, и ове су у ствари заостале на најповршнијој скици, са плитком и примитивном психологијом, мада су могле бити развијеније у веће приповетке.⁹

Кад се прочита нежна прича „Миленко, регрут”, стиче се уверење да би Конфино могао бити бољи у нехумористичкој него у хумористичкој приповетки.

Ово уверење још више учвршћују и две његове приповетке објављене у „Срском књижевном гласнику”, 1940/41. Прва од њих је „Сирена”, изузетно садржајна, скоро увод у роман о нашим Менчестерцима, показује знатан напредак у раду овог приповедача, јер није голо варирање једне исте идеје, као што је иначе случај са највећим бројем његових прича.

Друга је необично фина приповетка „Спасилац”, сликовита, добро постављена и психолошки довољно образложена. Та приповетка, у којој се имало праве мере за оно што је опште, и да причање не изгуби од локалне боје која му даје особиту драж, и да не буде лишена извесног хумора, али правог, неусиљеног, најбољи је доказ за то да би Конфино у озбиљној причи могао да пружи и дела од трајније вредности. И доказ за оно чему иначе нису потребни докази: да је живот најбољи покретач уметничког стваралаштва, да се најбољи израз даје оној „повести”, како каже Д. Трајковић, „која је уједно и повест нашег срца, па били то лични доживљаји или догађаји који су нас потресли као свесну друштвену јединку. „Спасилац” је успела приповетка о болести једне мајке која „треба да умре зато што је страх да рађа децу коју неће моћи да исхрани”.

Очекивало се од Конфина, и још неких, да литерарно уобличи Лесковац, да на животу његовог друштва што пре изврше пресек и да га унесу у књижевност.

⁹ Исто, стр. 37.

Конфинова прича „Кијамет с гробљем” примљена је као лак убод у тему коју је био дужан да обради ваљано, ако је хтео да његово спосатељство представља извесну културну вредност. Исти је случај и са његовом причом „Једна афера”, али не по њеној уметничкој обради већ по њеној концепцији која је ако не у целини, довољно поентирана да би могла послужити за основу већег књижевног дела о Лесковцу („Али никад се није десило, бар не у нашем граду, да је један адвокат био покраден”).¹⁰

Жак Конфино је имао све материјалне услове да би слободно могао приказати живот једног интересантног града у свој његовој наготи и нескладу, да би се слободно могао ухватити у коштац са једном бандитском немани у чијем ропству је стењао велики број његових земљака, а да би оштрим оруђем (и сатиром, а не само хумором) могао ударити по њој.

Али стварни реквизити којим је овај писац располагао били су, како изгледа, и сметња за једно уметничко стварање са прогресивним тежњама, јер је и Конфино плаћао трибут својој друштвеној класи.¹¹

Пре рата Конфино је написао (заједно са својом супругом Гретом) и две комедије - „Плагијат пред академијом” и „Крв није вода” од којих је прва играна у Народном позоришту у Скопљу и Сарајеву, а друга у Скопљу и Нишу.

После рата, исти писац објавио је неколико збирки хумористичких прича: „Ротаријанци”, 1947, „100 година – 90 гроша”, 1952, „Лекареве приче”, 1953, „Нове хумореске”, 1960. и „Пожури, докторе!”, 1972. године. Сем тога, као што смо поменули, његов предратни роман „Мој Јоцко” доживео је ново издање као „Моје јединче”, 1953. године.

Од Конфинових послератних драмских дела објављена су: „У среду се региструјем”, 1952, „Заклињем се”, 1957. и радио-драма „Мамин велики син”, 1960, а игране у разним позориштима: „У среду

¹⁰ Д. Трајковић, Преглед..., стр. 38.

¹¹ Д. Трајковић, Из нашег Манчестера, Београд 1953. године, стр. 110 -122.

се региструјем”, „Сирото моје паметно дете”, „Експримент” и „Луда болест – љубомора”. Као радио драме извођене су: „Мамин велики син”, „Лекар у дилеми”, „Трешњин рођендан” и „Зденко Надувенко”.

Конфинова збирка хуморески „Лица и наличја” преведена је на португалски и објављена у Рио де Жанеиру (Бразил), док је њен аутор превео роман Шалома Алејхејма „Маријенбал”.¹²

Конфино је био врло плодан као хумориста и комедиограф. Његовом укупном делу може се дати позитивна оцена са критичком оградом какве ја напред изнета, као што је она која потиче од рецензената Конфиновог романа „*Јеси ли ти разапео Христа*” (Београд, 1968). О тој књизи, која у ствари није роман, већ представља својеврсни концерт разних ауторових хуморески, са ликовима нама већином познатим из ранијих његових прича, у који је грађен на некаквом топожем антагонизму у респективној друштвеној средини, Оскар Давичо је написао:

„Роман Жака Конфина „*Јеси ли разапео Христа*” - прича са својственим шармом овог старог и угледног писца судбину Јевреја из једне србијанске паланке. Радња се дешава пред Други светски рат и завршава се окупацијом и масовном „ликвидацијом јеврејског питања”.

То је онај трагичан акценат финала који лебди над овом књигом од часа кад је отворите. Нека се прича судбина дечака и девојчице, мучан живот јеврејске и српске сиротиње, нека се причају љубавне згоде младих људи разних вера, нека се описују празници, свечаности, отварања „радњи” и друге перипетије овог романа, нека то приповеда Жак Конфино на свој хумористички начин у традицији Переца и најбољих странаца Шалома Алејхеја, трагичан је ваздух, покрети, ликови свих људи који пролазе овом књигом. И можда је то разлог што издвајам ову књигу из обимног опуса овог писца, што је сматрам његовим

¹² Д. Трајковић: „Преглед...”, стр. 39.

најбољим и најкомплетнијим делом, делом високе људске и књижевне вредности.’’¹³

%
У „Помаку’’, листу за књижевност, уметност и културу Удружења писаца Лесковца на насловној страни 19. броја, јануара 2001. године, објављен је (уз фотографију др Жака Конфина) прилог књижевника Томислава Н. Цветковића: *„Жак Конфино – лекар и литерата’’*.

Од Лесковца, где је завршио основну школу и Нишу Гимназију, преко Београда, где је завршио вишу Гимназију – пут га је водио у Беч, где је уз помоћ јеврејске хуманитарне организације „Потпора’’ уписао Медицински факултет, завршио га је у Берну 1918. године.

У току Првог светског рата, са српском војском преживео је „Голготу’’ преко Албаније. Имао је чин санитетског поручника. По завршетку рата, указом од 14. априла 1920. године, постављен је за лекара среза ЗВИШКОГ, где остаје до 14. децембра 1920. године. Почетком 1921. године Одбор општине Лесковац изабрао га за градског лекара. Конфино се није ограничио само на лекарску ординацију, „ординирао’’ је и у листу „Лесковачки гласник’’, где је имао сталну рубрику. *Писао сам, вели Конфино, више да убијем време, него да обезбедим своје место у историји књижевности!* Конфино је учествовао и у Другом светском рату као резервни санитетски капетан I класе. Тридесетих година постао је *стални дописник „Политике’’*, која му је прву хумореску објавила 1932. године, што је било, према казивању Конфина, пресудно за његово изразито бављење књижевношћу.

(...) Према библиографији књижевних дела, Жак Кофино је *објавио девет књига кратке прозе*: Моји општинари, 1934, Лице и наличје, (хумореске) - пре рата; Ротаријанци, Жежева прича, Хумористикон, Лекареве приче, Нова хумореска, Пожури, докторе - после Другог светског рата. *Објавио је и пет романа*:

¹³ Исто, стр. 40.

Мој Јоцко (пре рата), Моје јединче, Мамин велики син, 100 година – 90 гроша и Јеси ли ти разапео Христа (после рата). *Штампано му је и 5 драмских текстова*: Сирото моје паметно деце, Заклињем се, У среду се региструјем, Крв није вода, Луда болест љубомора. *Два драмска текста су извођени, а нису штампани*: Плагијат и Штрајк у заробљеничкој болници, као и роман Заробљеници добровољци.

Конфинов роман „*Мој Јоцко*”, у издању Геце Кона, 1937. године, ушао је у избор Славка Кораћа „Српски романи између два рата (1918-1941)”, објављен 1982. године. Библиограф А. Арантовић наводи још 202 јединице приповедака и хуморески објављених у периодици, и 23 јединице новинских текстова (репортаже, критике, преводе, полемике...).

%

Позоришни комади Жака Конфина, пре и после Другог светског рата, били су на репертоару бројних путујући позоришних трупа и позоришних кућа Битоља, Скопља, Лесковца, Ниша, Зајечара, Крагујевца, Београда, Новог Сада, Загреба, Птуја, Трста, Варшаве... Комад „*Сирото моје паметно дете*”, на пример, спада у четири највише извођена комада у Југославији, у једној сезони. Лесковачко Народно позориште извело је „Сирото моје паметно дете” 1959/60; комедију „Луда болест љубомора” (премијерно) 1964, а други пут 1981. године у оквиру манифестације Конфинови дани хумора и сатире у част Жака Конфина.

Пре Другог светског рата Скопско позориште, приликом вишенедељног гостовања у Лесковцу, извело је (премијерно) два комада Жака Кофина: „*Плагијатор пред академијом*” и „*Крв није вода*”. Комад „Плагијатор пред академијом” (потписали су Грета, Конфинова супруга и Конфино), изведен је јануара 1936. године и у Народном позоришту Сарајева. Сарајевски часопис *Преглед* бележи да је комад са драмског гледишта интересантно постављен који држи гледаоце у извесној напетости до краја. У овом комаду, наставља хроничар, има радње, има заплета, има ефекта, а има и сатире. Све је доста згуснуто. Публика је

приредила срдачне овације ауторима (Грети и Жаку), изазивајући их неколико пута пред застор. На сцени Народног позоришта у Лесковцу, „Плагијат” је, у нешто измењеном облику, изведен у оквиру IV манифестације Конфинови дани хумора и сатире 1994. године у режији Давида Путника.

Жак Конфино је последњи пут боравио у Лесковцу 1973. године за време III смотре класика на југословенској сцени, значајне манифестације југословенског глумишта. Гост смотре, установљен у част годишњице Позоришта без благајне у Лесковцу, 3. октобра 1971. године.

Конфино је одликован Медаљом града Лесковца за изванредне заслуге за развој Лесковца, а на предлог управе лесковачког Народног позоришта Орденом заслуга за народ са златном звездом. Целокупна заоставштина др Жака Конфина, љубазношћу Савеза јеврејских општина Југославије и Јеврејског историјског музеја, уступљена је Лесковцу и чува се у Народном музеју Лесковца.

(...) Лесковац је овековечен у делу Жака Конфина, лекара и књижевника, публицисте и преводиоца, друштвеног радника и хуманисте.

%
У 19. броју Помака (јануар 2001) огласио се Николај Тимченко прилогом „*Конфино и предратни Лесковац.*” Овај напис односи се на Жака Конфина, лекара и некадашњег суграђанина кога се, по својој прилици, сећају сви старији Лесковчани и књижевника који је несумљиво значајна фигура књижевног живота Лесковца и коме је место и у српској књижевности, прозној и драмској, посебно као хумористе; Конфино је, наиме, годинама испуњавао странице престоничких листова. Жак Конфина повезује један лук о коме треба да водимо рачуна размишљајући о култури града и књижевном стваралаштву у њему; наиме, ово је сусрет оних који учествују у садашњем књижевном тренутку Лесковца са писцем који стоји на почецима књижевног стваралаштва овде; тај лук протеже се на неких осамдесет година овог (XX века) који је на измаку.

Конфино је, наиме, почео да пише негде средином двадесетих година и, разуме се, том својом активношћу скренуо пажњу лесковачке јавности.

Нажалост, Конфино је напустио Лесковац већ 1936. године. Нећу да улазим у разлоге овог одласка. Напомињем само да је Конфино у граду имао уходану и успелу лекарску праксу, да је имао свој санаторијум који је у сваком случају значио нешто више и опремљеније од обичне амбуланте какве је имао већи број лесковачких лекара. Само ћу указати на једну чињеницу; Конфино је, као хумориста, као човек од духа и радозналости, као посматрач људских физиономија и нарави, имао мало искошен поглед на људе, па и на град у коме је живео, а коме по пореклу припада, и на суграђане са којима се свакодневно сусретао и у својој ординацији и на улици; као добар посматрач. Конфино је, нема сумње, уочавао и оне карактеристике суграђана које они нису били баш склони ни да покажу нити да буду примећене а још мање да о њима на овај или онај начин буде говорено; с друге стране, пак, Лесковчани нису увек са разумевањем гледали на лекара, „озбиљног човека” и домаћина који се бави писањем, дакле нечим другим, а не само својом основном делатношћу и самим тим занемарује своју лекарску праксу, тим пре што су многи Лесковчани то „заношење” писањем сматрали испразним послом, тачније бесмислицом. Није им се допадала ни поза шерета коју је Конфино често на себе узимао и тако карикирао чаршилије и озбиљне занатлије и грађане; наравно, Конфино није имао никакве зле намере већ је једноставно давао маха свом хумористички оријентисаном темпераменту, али ипак можда његову праву мисао изражава једна реченица коју је написао и објавио у „Лесковачком гласнику” 5. октобра 1930. године. Та реченица гласи: „Кад се о неком рекне да је „прави Лесковчанин”, то он сигурно није заслужио особинама које се стављају у први ред људских врлина”.

(...) Конфино је, наиме, 1934. године у Београду, у популарној колекцији „Наша књига”, коју је уређивао

један од знаменитих београдских уредника Живко Милићевић, *објавио своју прву књигу* коју је назвао „*Моји општинари*”. Та књига није прошла у Лесковцу незапажено. О њој су писали Сретен Динић и Јован Јовановић, први похвално, друга чак врло негативно. Главна замерка је била да Конфино није приказао лесковачку средину и да није у току са тенденцијама савремене књижевности а те тенденције су се сводиле на захтев присталица тзв. социјалне књижевности да се пише кратко о социјалној ситуацији у нашем друштву. Тако су се разишли Конфино и Лесковчани пре рата, и то како лесковачка чаршија, тако и лесковачки интелектуалци, учесници у књижевном животу, они Лесковчани који су се бавили и књижевном критиком. Конфино није обрађивао живот Лесковчана и живот града, то је замерка и Драгољуба Трајковића у његовом иначе *благонаклоном приказу* Конфиновог књижевног рада. Међутим, у питању је, као што је врло често случај, непоразум: од Конфина се тражило нешто што он није желео да приказује и третира у свом књижевном делу. Кофино заиста није желео да пише о лесковачким већ уопште о људским наравима, и то тако да те људске карактеристике види у незлобовом, помало истина у кропном огледалу, ако смем тако да кажем. Конфино је брз на потезу, са мало речи, без нарочитог удубљивања слика ликове који промичу пред читаочевим оком и никада нису наказне, без обзира на њихов каактер који се назирао, али који никако није „позитиван”. Кофинова литература је литература једног хумористе који искоса али без пакости гледа на људске несавршене нарави.

Није сасвим тачно да у Конфиновим делима нема одблеска оног што бисмо назвали Лесковчанима и Лесковцем, дакле грађе коју је уочио и мотива до којих је дошао живећи у овом граду. Тако је, на пример, у београдском часопису „Мисао” 1933. године Конфино објавио причу под насловом „*Све за партију*”. Очевидно да је писац имао у виду мотиве које је понео из Лесковца; можда је и лик главног јунака неки Лесковчанин, жртва партијске ујдурме. Али је такође

очевидно да Конфину није стало да слика лесковачке нарави и лесковачке партије, већ да прикаже накарадно устројство партијског живота које доноси незгоде људима који помало из наивности, помало из помисли да могу извући некакву корист, учествују у партијском животу, тачније у наличју партијског живота. Конфино и као личност и као писац није довољно упознат и проучен, и о њему, без обзира на појачане напоре, тек треба да се размишља и пише. Један од начина да се Конфино приближи нама и да га боље разумемо и прихватимо, јесте брижљивији однос према његовој заоставштини.

Под насловом „*Жак Конфино – хуманиста и писац*”, проф. др Тихомир Петровић пише да је др Жак Конфино био личност скројена од неколико бића, свестран – писао је приче, романе, драмске текстове, репортаже, преводе. Мало је плодова имагинације, које он, као писац, није окусио.¹⁴

Иако је Конфино писац који, у строгом одабиру стваралаца нашег поднебља заузима значајно место, његов свеукупни рад до данас није истражен. Конфино није уметник средње руке и слабашне имагинације. Уколико његово дело подлеже белетристичком просеку, оно не оскудева у погледу инвенције и оригиналности. Конфинов дело, зацело, карактеришу конститутивни елементи класичне школе; комплетна фабула, објективност, затворена конструкција, логично устројена синтакса и поступак који не измиче контроли. Аутор је у свом сразмерно богатом књижевном опусу обухватио шири круг тема и мотива. Слободна имагинација, песничка слика, метафора и смех, идеја, елементи су његове поетике и његовог певања и мишљења. Притиснут, међутим,

¹⁴ Проф. др Тихомир Петровић, Жак Конфино – хуманиста и писац, Помак бр. 19, јануар 2001. године.

стегом владајуће (ондашње) књижевне праксе и лекарском етиком, Конфино писац је био телеолошки усмерен. Полазећи од става да нема бољег и здравијег штива од оног које проширује знање и упућује поруку, аутор ствара дело несумљиве катарзичне функције, дело кадро да лечи и уздиже дух. Неизбегавање моралних импликација, едукативна компонента која проводи читаоце сазнању, чини каткад Конфиново дело дидактичним. На поуци, спровођењу тезе, оклизнули су се писци велике репутације. Ту је зајазбио свој таленат и др Жак Кофино. Но, не бих се, ипак, могло рећи да се Конфинова проза гуши под теретом дидактике. У бољим ауторовим причама и романима, сугестија извире, спонтано из садржине дела, из делања јунака, из радње и њене карактеризације, из тока приповедања и начина обликовања. Неретко, порука засија поетском сликом, ликови говоре сами од себе.

Хумор прожима свеукупно дело Жака Конфина; хумор је његова рудокопна жица и императив његове творачке природе. Конфинов хумор је радостан, доброћудан, пријатељски, благонаклон, благ, топао. Његов хумор није оштрих и грубих тонова, као што је, на пример, Нушићев или Домановићев. Нема говора о комици која наружује и вређа. Али, писац се чува да не пређе у нижу врсту комике и јефтине ефекат.

Реч „хумор“ у европске језике ушла је с медицинском терминологијом. Хумор, опште је познато, чини човека здравим и психофизичком смислу. Но, Конфино би зацело рекао: „Драги моји, хумор оживљава и регенерише организам, побољшава целокупно расположење, одстрањује унутрашњу напетост. Здрав смех који извире нехотице тресе цело тело...

Могло би се, свакако, говорити и о другим аспектима Конфиновог дела. Књижевни зналац и хроничар мирне савести може потписати да је у питању дело солиден књижевне вредности, опус пред којим се застаје с дужном пажњом и естетичном поштом по свим оцењивачким теразијама.

Опреводилачком раду Жака Конфина врло се мало зна. Нашој културној јавности познато је да је „преводио” с немачког и португалског” (Лексикон писаца Југославије). С немачког је на српски превео књигу Шалома Алејхема „*Маријенбад*” (Београд, 1952), а са португалског две комедије савременог бразилског писца Педра Блока.¹⁵

Жак Конфино је, међутим, преводио не само са страних језика на српски већ је и са српског на стране језике. Конфино је био полиглота. Говорио је немачки, француски, италијански, португалски, знао је сигурно и сефардски ладино језик, а преко њега вероватно и шпански (поред осталог, више књига на шпанском у његовој библиотеци говоре у прилог овој претпоставци). Има индикација да се служио и јидишем и руским језиком; његов биограф Живојин Јевтић, у брошури издатој у Нишу 1985. године, поводом 10. годишњице пишчеве смрти, напомиње, тако, да је Конфино још као студент преводио Шалома Алејхема и Мијаила Зошченка. Могуће је да је познавао, бар у основним цртама, и хебрејски језик (провео је извесно време у Израелу, а у његовој заоставштини се налазе и књиге на хебрејском језику). На треба зато да чуди што се упуштао у превођење са страних језика на српски.

%

Конфинов преводилачки рад са српског на немачки, француски, италијански и португалски језик није познат јавности из једног једноставног разлога: његови преводи нису нигде објављени или бар нема никакве потврде у пишевој биографији да су негде у иностранству објављени. Они се налазе у његовој заоставштини (у лесковачком Народном музеју) и чувају се у рукопису

¹⁵ Проф. др Душан Јањић, Жак Конфино као књижевни преводац, Помак, бр. 19, јануар 2001.

(куцани, понеки од њих и у неколико примерака, на писаћој машини). Преводи нису датирани тако да се не може прецизно одредити време њиховог настанка.

Можемо само претпоставити да су настали непосредно после појаве оригинала на српском језику. Ако је та претпоставка тачна, излази онда да се оваквом врстом преводаштва Конфино бавио више од 30 година, од средине тридесетих до пред крај шездесетих. Највише, пак, изненађује једна друга чињеница: Конфино је преводио искључиво своје књижевне текстове. У нашој књижевности врло је редак случај да су писци преводили на стране језике своја књижевна остварења. Чинио је то, на пример, Душан Матић, превдећи на француски своје песме. Чешћи је случај да су са страним преводиоцима били коаутори превода својих дела (Васко Попа или Миодраг Павловић, на пример). Још једна чињеница пада у очи. Конфино је на стране језике преводио углавном своја драмска дела, своје комедије. Једини изузетак је превод на немачки језик романа „*Jesi li ti razaneo Христа*” (наслов у преводу *Wer hat Christis gekreuzigt*). По свему судећи, овај роман је требало да преведе

(...) Овде се могу поставити неколико питања. Прво, зашто се наш писац определио за превођење својих драмских дела? Вероватно зато што је силно желео да се она играју на иностраним сценама, оцењујући да међународно признање може стећи понајпре као драмски писац, комедиограф. Друго, зашто је преводио само две своје комедије: „Крв није вода” и „Сирото моје паметно дете” (уз превод радио-драме „Случај професора Бркића” на француски језик *Le professeur Nicéphore*).

%

Преводачки рад Жака Конфина заслужује, свакако, још продубљеније испитивање и разматрање и оно би могло да допринесе потпунијем осветљавању личности и дела нашег писца.

Конфино је писац кога књижевна историја и критика нису мимоишле, али му нису ни одредиле место међу писцима књижевности којој је припадао нити су шире и дубље анализирале и оцењивале његово дело – што, када је реч о српској књижевности, није никакав ни изузетак, нити посебан случај. Додуше, акрибични

и поуздани Предраг Палавестра, у својој *„Послератној књижевности 1945-1970“* (Београд 1972), помиње Конфина на два места, међу прозним писцима који су сарађивали у првим бројевима часописа *„Књижевност“* (што значи да је учествовао у обнови књижевног живота непосредно после рата), и међу хумористима и сатиричарима, одајући му признање и констатујући, мислећи на сатиру уопште и његов прилог сатиричном сагледавању наше стварности: *Принуђена на тегобна прилагођавања и на мучно вегетирање на нивоу безазлених пошалица са људима без одбране, она се окренула хумору и бурлески, за коју су изразити смисао показивали Жак Конфино и Миле Станковић*.¹⁶

Конфина помиње и Јован Деретић у првом, ширем издању своје *„Историје српске књижевности“* (1983), наводећи да је овај писац написао неколико комедија, међу којима се издваја *„Сирото моје паметно дете“*, и да се огладао и у хуморористичкој прози.¹⁷

Наравно, Конфино припада и лесковачкој књижевној баштини, он је и лесковачки писац, и то је свакако разлог што су лесковачки хроничари културног и јавног живота и критичари написали у литератури о Конфину најопсежније текстове о његовом животу и делу. Ту првенствено мислим на *Драгољуба Трајковића*, *Брану Митровића* и *Јована Јовановића*, чијим је текстовима заједничко не само настојање да што свестраније

¹⁶ Николај Тинченко, Књижевна баштина Лесковца, Жак Конфино позоришни писац, Лесковачки културни центар, Задужбина Николај Тимченко, Лесковац 2007, стр. 74-75.

¹⁷ Исто, стр. 75.

прикажу Конфиново дело него и чињеница да у извесном смислу прозно дело претпостављају драмском и комедиографском. Трајковиће је у свом „Прегледу“ Конфину дао прво место међу предратним лесковачким писцима стављајући поред њега само Брану Митровића. Међутим, најамбициознији међу Конфиновим критичарима, Јован Јовановић, питао се „*ко је Конфино и који су корени његове личности и врело инспирације његових дела*“. Брана Митровић, пак, има неке карактеристичне опсервације и даје општу оцену Конфиновог рада, констатујући да је Конфино „*ишао у разноврсност врста и материја све на рачун квалитета у обради, у разноврсност и обимност место у дубину*“ и да се – како дословно каже – „*може сматрати драматичарем*“. Митровић додаје да су Конфинова дела приказивана у позориштима Југославије, али да он све до тог момента није стигао да их објави. Притим је набројао следећа Конфинова драмска дела: *Плагијат*, *Срото моје паметно дете*, *Заклињем се*, *У среду се региструјем*, *Крв није вода или Експеримент*. На жалост, Конфинова дела остала су необјављена, а није утврђена ни тачна библиографија; велика је штета што није угледала светло дана библиографија коју је сачинио и за коју је чак награђен наш заслужни библиограф и преводилац Добрило Аранитовић.¹⁸

¹⁸ Николај Тимченко, Књижевна баштина, стр. 75-76. *Напомена*: Видети о Конфину сајт www.makabijada.com **КОНФИНО, ЖАК** (1892-1975), југословенски писац. Конфино је рођен у Лесковцу, Србија, радио је као лекар све до Другог светског рата. Почео је да пише тек у 40. тој години живота. Два његова рана дела су књиге кртких прича *Моји опитинари* (1934) и *Лица и налиција* (1936). Служећи у југословенској армији на почетку рата био је ухваћен од стране Италијана 1941. и послат у војно-заробљнички логор одакле је успео да побегне у Швајцарску. Вратио се у Београд 1944. и тада почео искључиво да се бави писањем и постао један од водећих југословенских сатиричара. Две теме су од изузетног значаја у његовом делу: свакодневни живот сефардских Јевреја у Србији и психолошки однос између лекара и пацијента. Међу његовим књигама се истиче роман *Моје јединце* (1952) и две збирке кратких прича *Лекареве приче* (1953) и *Нове хумореске* (1960). Његове драме за позориште, радио и ТВ укључују комедије *Срото моје паметно дете* (1957) и *Експеримент* (1962). Дела су му превођена у многим земљама. Конфино се и сам бавио превођењем. Међу последњим делима је Конфинов роман *Јеси ли ти разапео Христа* (1968).

КОНФИНОВИ ДАНИ ХУМОРА

РА - Томислав Н. Цветковић (1933 - 2010) љубав према своме граду посебно је показао 1981. године покренувши књижевну манифестацију „Конфинови дани хумора“. Имао је свесрдну помоћ Савеза јеврејских општина Југославије, Скупштине општине Лесковац, Републичке заједнице културе, Народног музеја и Културно-просветне заједнице Лесковац. Ти први Конфинови дани хумора одржавали су се од 22. до 26. јуна 1981. године, а судионици су били људи од пера и пријатељи, Лесковчани, Београђани и пријатељи из других градова Југославије.¹⁹

Жака Конфина већ шест година није било међу нама. О њему су говорили или писали др Сергије Димитријевић, др Владимир Михајловић, Добривоје Каписазовић, Јован В. Јовановић, Фадил Хацић из Загреб, Бранко Ћопић, Ерих Кош и други, а од стране савеза председник савеза др Лавослав Каделбург, Еуген Вербер, глумац, преводилац и велики познавалац историје и културе Јевреја и књижевник Иван Ивањи.

(...) А онда је требало да прође десет година да би се организовао нови сусрет у сарадњи Фонда за културу Лесковац и Савеза јеврејских општина Југославије. Други „Конфинови дани хумора“ одржани су 25. и 26. јуна 1991. године. И опет велику радост и терет организације носи Тома. Након низа припремних састанака у Лесковцу и у савезу у Београду, поново је начињен богат програм. Отворена је изложба посвећена делу Жака Конфина. Приказани фрагменти из драмског репертоара и из прозе Жака Конфина, свирао је др

¹⁹ Бранка Цидић, архивиста Јеврејског историјског музеја у Београду, „Томислав Н. Цветковић и Конфинови дани хумора“, Помак, бр. 51/52, јул – децембар 2010, стр. 4-5. *Напомена:* Пренели смо највећи део овог прилога објављеног поводом смрти Томислава Н. Цветковића.

Андреја Прегер, а значајан део посвећен је разговорима о хумору и сатири у делу Жака Конфина, као и о савременом тренутку хумора и сатире.

(...) Те године (1991) Томислав Н. Цветковић је, у име Културно-просветне заједнице Лесковца покренуо иницијативу да се установи награда за стваралаштво „Др Жак Конфино“. И од тада се „Конфинови дани хумора“ узастопно одржавају пет година.

Трећи „Конфинови дани хумора“ одржани су у једном дану, 24. јуна 1992. године, уз 100. годишњицу рођења Жака Конфина. У галерији позоришта отворена је изложба карикатура Миодрага Стојановића и Миодрага Величковића. О делу Жака Конфина говорили су Симха Кабиљо Шутић, мр Марко Недић, Давид Албахари, Саша Хаџи Танчић, Николај Тимченко, Томислав Н. Цветковић и Драгомир Милосављевић, а Предраг Ејдус извео је монодраму.

Следеће године четврти „Конфинови дани хумора“, осим изложбе, трајали су један дан, 9. јула 1993. године. Аутор изложбе „Сефардска књижевност, издаваштво и публицистика на територији бивше Југославије“ Милица Михаиловић, управница Музеја нагласила је да, због ратне ситуације у земљи, на изложби није представљено стваралаштво Сарајева.

Приказан је часопис „Освит“ број 7/8 са текстовима са прошлогодишњег скупа о Жаку Конфину. О валоризацији књижевне баштине говорио је главни уредник часописа Саша Хаџи Танчић, а књижевник Томислав Н. Цветковић окупио је књижевнике из Лесковца, Београда, Ниша, Власотинца и Новог Сада на књижевно вече. Приређен је и концерт јеврејске музике и староградских песама у Јевреја и Срба уз групе „Хулијот“ из Београда и лесковачког „Рузмарина“. Наступила је у драмском делу глумица Весна Латингер и контауторка Радмила Стевановић, садашња Парижанка из Лесковца. О Жаку Конфину говорио је предани организатор, књижевник Томислав Н. Цветковић.

У октобру, 28. и 29. 1994. године одржани су пет „Конфинови дани хумора“. Отворена је изложба

карикатура, разговарало се о делу Жака Конфина. Одржано је вече хумора и сатире, приказана је представа „Плагијатор“, прво послератно извођење овог Конфиновог дела. Посебно је било занимљиво вече сефардске музике и књижевности. Крајем 1994. године Томислав Н. Цветковић иницира, у оквиру ТВ емисије „Људи говоре“, снимање „Сећања на Жака Конфина (1892–1975) у сарадњи са Јеврејским историјским музејем из Београда. Емисија је реализована почетком следеће године.

(...) Последњи „Конфинови дани хумора и сатире“ одржани су 24. и 25. новембра 1995. године. Организован је Округли сто о Жаку Конфину. О њему су говорили Петар Волк, мр Марко Недић, Живојин Тасић, мр Симха Кабиљо Шутић, Саша Хаџи Танчић. Уприличене су промоције књига др Петра Волка и др Михаила Видаковића, монодраме изводе Вида Тодић, Јелисавета Сабљић, Маја Димитријевић, Ружица Сокић. Отворена је изложба карикатура Новице Коцића. На вечери хумора, сатире и афоризама учествују најбољи сатиричари у земљи.

(...) Томислава Н. Цветковића упознала сам 2005. године када је дошао у савез како би по трећи пут, после неколико година паузе, покренуо „Конфинове дане хумора“ у Лесковцу. А хтео је завршити још један посао: уредити у Народном музеју у Лесковцу, кући Боре Димитријевића – Пиксле, посебну Меморијалну собу Жака Конфина. Јер СЈОЈ и Јеврејски историјски музеј у Београду уступили су Народном музеју заоставштину Жака Конфина чија је заслуга за развој његовог родног Лесковца изузетно значајна.

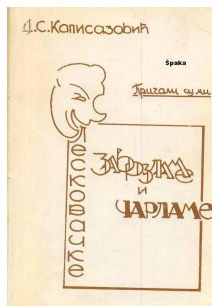
(...) Томислав Н. Цветковић је овом приликом рекао да др Жаку Конфину придаје значај Боре Станковића за Врање, јер је исто тако Лесковац овековечен у Конфиновом делу.²⁰

²⁰ Бранка Цидић, архивиста Јеврејског историјског музеја у Београду, „Томислав Н. Цветковић и Конфинови дани хумора“, сајт „Јеврејски историјски музеј“, 2. децембар 2010. године. *Напомена:* Прилог, који преносимо уз незнатно скраћивање, објављен у помен Т. Н. Цветковићу.

III

ЛЕСКОВАЧКЕ ЗАВРЗЛАМЕ -

ЛО лесковачком хумору, згодама и незгодама доста је писао Добривоје Каписазовић. Аутор је познате књиге „Тошке из Лесковац и његове говоранице“. Његова најпознатије дело је, свакако, „Лесковачке заврзламе и чарламе – цртице из старог Лесковца“, која је, као обновљено издање, изашла 1995.

године. Каписазовић је на почетку књиге, у одељку „Уместо предговора“, између осталог, прибележио:

Их, бре, тија стари Лесковац! ... Кам ги. Куде се дедоше, куде штукнуше, нестануше! Растикаше се кко манастирске мачке, потикаше се по бел' свет. Помреше, отидоше, изгубише се...

Нема, бре, да чујеш к'ко да с'лте од њи збори: трговац из Лесковац! Манчестерац! Из српски Манчестер, индустријалац! И киде мрднеш, ће нађеш Лесковчанина. Беше се размилели по трговију, па по бел' свет. А у Београд: индустријалац Лесковчанин, а у Скопље, а у Куманово, у Битољ, у Карловац и куде ти не, они стварава индустрију, зидава фабрике, млинови... И тргују, тргују и на големо и на мало. И од њи се збореше много. А и куде да отидну, одма ги познав: фрљав се с падежи!

И Лесковац беше расја: индустрија, фабрике оволике! Пуно оџаци изникли, па се само пушив. А трговина! Тој си је па башка прича. Умејаше да тргују.

И прича од њи свуд се причашев, те овакви, те онакви: једев паприке, па зидава фабрике! И, истина, тој си бев све ем-ем човеци! ... Ем, радише! Ем, трговци, извозници, увозници, шпекуланти! Ем, индустријалци, фабриканти..!

Ем, чивије, шићарције, подвалције, илиције! И нарафлије, инације! Ем, мераклије, песнопојци, ороигре, севдалије! Ем, шалције, подсмеције, сојторије!...

Ем, гурмани, аламани на ћевапчићи и чкембићи, на печене главе и на цревца, на тенцере и ћувечи, на паприкаши и гулаши, на пинцури и јаније, на пуњене паприке, папазјаније и на пите катце и ракије...

Кам ги! Кам ги!

Ето, од њи остануше салте приче и цртице. Затој ‘оћу да ви ги прикажем. И то онакој како сам ги чуја и записаја. Ништа несам измислија, ништа несам додаваја. Има и арно, има и понешто лоше за њи. Ама, тој м’ги је!

Садашњи Лесковчани немој да се љутив због овој. И ја сам Лесковчанин, кој ми је крив!

%

Лесковчани си је бија глас да су тој човеци с’с нарочите одлике: довитљиви, сналажљиви, промућурни, радни, вредни, чувари. К’ко рођени за трговију. Филадельфије. Ербапи - Фифик – човеци! Несу волели кавгу. Трудиле су се да све прође без белај. Боље мршав мир но дебела парница. Сас сви арно и убаво, питомо, благо. Боље му рекни: аго! него: манго! Такој су стари зборили. И с’с такву своју филозофију добро су проодили и свршавали работу. Умејали су да спрам човека пронађев к’ко ћев па да се увајадив. А тој си је за њи било најглавно: да сврши работу и да шићари.

Чудија сам се и ја к’ко се такви задаше. Погледаш га, мислиш не знаје две ункрс, а он ти знаје триста ћаволи! И без школу и без ишта, ама уме на свакога да доскочи и свакога да обгрлати.

То ме је копкало, копкало и интересовало. Кога ти нес’м питуваја: од куд так’в да је Лесковчанин! И једанпут чу. Објасни ми, некако шеретски, један старац што још носеше чакшире и шубару, деда – Васиљко Шарко. Рече:

- Укрстили се Јеврејин и Цинцарин па се родија Лесковчанин! Затој он уме свакога да преоноди и прешиша!

%

Добривоје Каписазовић, аутор књиге „*Лесковачке заврзламе и чарламе*” (1995) несумљиво је био одличан зналац лесковачког менталитета..

%

Једна од најзанимљивијих шала везана је за познатог књижевника Радоја Домановића, који је био наставник у Лесковачкој гимназији:

%

Радоје Домановић је бија у Лесковац наставник, волеја је такој да поседи с’с друштво, да проћаска па и да „*купи*” понешта за његово писување. У тој време Лесковац још није имаја електрично осветљење.

Лесковчани су били радни и вредни и рано се легали, ал’ рано се и дизали. Чека ги работа. „*Рано тиле, рано поје*” - викали су они. А Радоје па волеја да гледа у лампу - причали су Лесковчани. Ама на њега несу замерали, он је бија јебанција.

К’д Лесковац добија електрику, прича се, дошеја Домановић у Лесковац. Интересовало га да види како с’г живив Лесковчани. И изненадио се јербо си је све било ко пре: Лесковчани па рано ишли на спавање. И затој је, викав, написаја:

*„Иако сад у Лесковац електрика светли,
Лесковчани ипак лежу
Кад и петли!”*

Лесковац је трећи град у Србији који добија електрично осветљење (после Београда и Ужица). То је било 1903. године.

%

Море, шће ни школе и големо знање!

За Лесковчанина си је доста да научи да чита и пише и убаво да изуче рачуницу. Шће му поголемо знање. За њега си је трговија. И затој дете треба да изучи: три године трговију у Лесковац, три године да учи штедњу у Пирот, и три године у Ужице да изучи њини мерифетлуци. И више му не треба. Доста. За живот му друго не треба. К’д тој убаво изучи, тој му је повише од сви факултети и све школе.

К'д сам овиј чуја зачудија сам се: К'ко тој Лесковчани признава да су Пироћанци поголеми штедише од њи!

%

Бија у Лесковац неки много добар доктор. Од милоште, сви су га звали: докторче Жаче!

Бија је цењен и омиљен, јербо је умејаја с'а људи и да ги саветује и да се интересује за њино здравље. И човек трезвен, паметан и исправан. Што се вика: мане неје имаја!

Одједанпут протурили глас:

- Докторче живи с'с шофера!

И цел' се Лесковац почеја да чуди: к'ко па тој, зар тој може да буде истина! Неки поверовали, неки несу, ама глас се пронеја... А оно које било. Купија докторче Жак ауто, а његова жена Грета шоферирала, управљала с ауто... И л'кнуло на сви.

%

Ево још једне згоде, али о другом доктору, др Мазнићу:

Прича се по Лесковац к'ко је тој волеја да каже чувени доктор Мазнић, кој си је много волеја друштво, седељке, песму, свирку, па и добру капљицу. Он је објашњавао како је још Шекспир река:

„Тешко је Србин бити!

За кога је све једно:

бити ил не бити,

Ал неје све једно:

пити ил' не пити!

Да л' је тој сам Мазнић турија у Шекспирова уста, ил' па чуја од некога, не се знаје. Ама, сигурно је да тој Шекспир неје казаја.

%

После Првог светског рата имаја је само јед'н фармацеутски факултет, и тој у Загреб. Там студирали студенти из сви крајеви Југославије, па и из Бугарске, и неке друге земље. Било је и неколико Лесковчана.

Видели Лесковчани како си Бугари збори на бугарски, Словенац на словеначки, сваки више на свој језик, а не онакој књижевно, граматички. И договоре се Лесковчани да си и они одговарав на лесковачки. Кој ће му гледа на граматiku и на падежи. К'д можев други да си зборив како умев, зашто да не и они.

И к'д је први Лесковчанин искочија на испит и почеја да одговара на лесковачки, упитаја га професор, Хрват, којим то језиком говори, он одговорија:

- Па на мој, матерњи, професор!

%

Среја неки Лесковчанин својега другара што се скоро оженија и питаја га:

- Како, како, снашка!

- Убаво, убаво!

- Слагате ли се!

- Слагамо се!

- Па, задовољан ли си!

- Сигурно, сигурно!

- Значи - срећан си!

- Срећан сам, дабоме!

- А кој ти беше наводација, а!

- Трајче, мајку му његову!

%

Адвокат Благоје Манић, као и сваки Србин, обожавао је прасетину. Једном тако, уђе у касапницу и затражи кило свињских кременадли.

- Гос'н Благоје, поче да муца касапин, снебивајући се, данас је голем празник, пости се!

- Знам де - одговори Благоје - на зејтни ћу да их испржим!

%

Друга, такође занимљива прича, везана за познатог адвоката Манића:

Манић је школовао истовремено четворо деце у Београду. Да би смањио трошкове, Благоје је својој деци сваке недеље слао храну у картонским кутијама... Те кутије су деца враћала натраг. Једном га неки пријатељ

упита како је и како напредују деца на студијама.
Благоје кратко одговори:

- Кутије се исцепише, деца школу не свршише, ја не могу више!

%

Једне године би изузетно велика потражња свиња на бечкој пијаци. Упркос традицији лесковачке чаршије, један лесковачки трговац одлучи да овећи контингент свиња потера за Беч.

На српско-аустријској граници, у Земуну, гужва; стакло се више извозника из Србије.

Лесковчанин да би пре свих обавио царинске формалности, достојанствено приђе царинском службенику, Аустријанцу, и обрати му се на „лепом“ немачком језику:

- Ih bite šene, пропустите наше švajn!

Цариник га погледа и одбруси му на српском:

- Чекај туј, или ћу те чак там! И ману главом на страну одакле је дошао.

%

Кад смо код лесковачког говора на можемо а да не споменемо једну његову особину: све што има име - и надимак има. Дешавало се често да је надимак важнији од имена.

Ево једне такве згоде:

Године 1900. одлази Горча, ћата из Лесковац, са регрутима у Врање и списком њихових имена и презимена. Три регрута - истог имена: Милан Стојановић.

Уз списак, неки водник из врањског војног округа звани СУТРА стаде прозивати. Прозове: Милан Стојановић! Нико се од регрута не одазва. Он штиклира то име.

Прочитала мало касније опет: Милан Стојановић!

Нико се опет не одазва...

Десило се то и трећи пут. Кад је завршио прозивку, окрене се Горчи, ћати, па му рече:

- Абре, ћато, па овде ти нема сви регрути!

- Туј су сви! Дај овама тај списак па ће видиш да су туј!

Узе ћата списак и прочита штиклиране регруте:

- Милан Стојановић - Голотроче!

- Ја!

- Милан Стојановић - Звер!

- Ја!

- Милан Стојановић - Близнак!

- Ја! - одазва се трећи.

Водник звани СУТРА приђе Милану Стојановићу Голотрпчету и рече:

- Је ли, бре, што се ти не одазва кад те је прозва, а!

- Знаш ли, бре, водниче, кога ти Милана прозиваш и од коју фамилију!

Да си казаја „Голотрпче”, ја би знаја, овакој што знам на кога Милана Стојановића ти мислиш!

%

Некад је Лесковац био издељен на квартове. Сваки квартал је имао чувара, а над свим чуварима постојао је старешина који се звао квартаљник. За време радикала, Душко „Шиљокап” је био лесковачки „Квартаљник”. Сваке вечери, пре него пођу на дужност, чувари квартова сакупе се у једно одељење старе општине, па како није било столица то они поседају уза зид и чекају „Квартаљника” да им изда наређење за ту ноћ. И тако сваког дана.

Чувари поређани уза зид, а Душко „Шиљокап” шета се испред њих држећи у руци штап са џидом и каже свакоме:

- Ти ће идеш у Каспаров сокак!

- Ти у Пицино сокаче!

- Ти, па, у Шефтели сокак!

- А ти, мустро, у главну чаршију! Само пази - наставља са инструкцијама ономе који има да чува главну чаршију: прво и прво, на сваки дућан да повучеш катанац и да видиш да неки дућан неје закључан. Јер, шта знаш, можда је трговац и заборавија да повуче катанац од радос’, од жалос’ или такој нешто. Па ако видиш да је дућан отворен - ти трк куде газду да му

јавиш! А ако, чувај Боже, видиш унутра огањ, прво куде
Дину каплара да дође једн' сас шмрк да гаси!

- Разбрасте ли, бре, ћелаши, а! - издра се квартиљник.

- У де! - одапеше у један глас и уватише прклицу.

%

Наруџба једног лесковачког трговца пословном
партнеру, негде на северу наше земље, гласила је:

- Коџа смо купци за вашу робу. Јавите ни цену одма!

Пословни партнер одговара:

- Примили смо вашу поруку, али да бисмо вам робу
испоручили - објасните нам шта значи реч: коџа!!!

IV

ТОШКЕ ИЗ ЛЕСКОВАЦ И ЊЕГОВЕ ГОВОРАНЦИЈЕ –

Ово је једно од најзанимљивијих дела Добривоја Каписазовића.²¹

Тодор Тонић на кога се ове лакрдије односе није нека измишљена фолклорна особа. То је стварни актер друштвеног и политичког живота Лесковца између два светска рата, производ лажне буржоаске демократије, њена трагикомична фигура и предмет увесељавања тадашњих житеља нашег града.²²

Осврнимо се укратко на политичку каријеру Т. Тонића. Т. Тонић, адвокат, појављује се већ на изборима за Уставотворну скупштину одржаним 28. новембра 1920. као кандидат Радикалне странке за Врањски округ (у групи кандидата по чл 14. изборног закона – који је тражио факултетске квалификације). Тада није ушао у парламент.

(...) Аутор ове књижице Д. Каписазовић је у 48 прикупљених анегдота успешно приказао личност

²¹ У необјављеним аутобиографским белешкама „Шта ме је све интересовало, чиме сам се све бавио“, Добривоје Каписазовић је записао: „Од самог детињства, пре школе, знао сам да читам и пишем и многе сам песмице учио и знао и да декламујем и да певам. Као гимназијалац, записао сам песме које су се певале. После четвртог разреда гимназије почео сам да сакупљам народне песме, а тада сам почео и да пишем стихове. Не сећам се назива своје прве песме, али мислим да је била нека серенада (тада су биле у моди) а знам да сам се осмелио да је прочитам старијем другу (који је важио као критичар на литерарним састанцима). Он ми је онда рекао да је песма добра, али да му кажем одакле сам је преписао. А мене је баш то окуражило јер сам био сигуран да је нисам преписао, већ сам је измислио. То је значило да сам успео. Тај се друг звао *Радмило Димитријевић*, доцније је био професор универзитета. Године 1923. већ сам се пробио као песник. Јеремије Живковић је уређивао и издавао врло лепо уређиван часопис „*Венац*“, а ја сам се уврстио у сараднике и то под називом „*Монах Венијамин*“. Због тог псеудонима био сам отпуштен из црквене службе. То је посебна прича, записао је Каписазовић својом руком и додаје: „Прву збирку „Песме“ штампало сам 1927. а другу „Алтана“ 1930. године

²² Др Сергије Димитријевић, предговор, „Тошке из Лесковац и његове говоранице“, К. центар „Милентије Поповић“, Лесковац 1980, стр. 5-8

Тодора Тонића, адвоката, познатог демагога, политичког превртљивца и дугогодишњег режимског народног посланика лесковачког среза у периоду од шестојануарске диктатуре до слома Југославије априла 1941. године.²³

Имао је Лесковац више народних посланика, али памте се само двојица: *Мане* и *Тошке*. Први је био давно, а други између два рата. Када хоће да се каже: опет он! Опет исти! У Лесковцу се уместо тога рекне: „*Ја! Па Мане!*“

Ове узречица је настала у вези са последњим кандидовањем његовим. Наиме, познато је да су се стари Лесковчани знали углавном по надимку или по деминутиву имена. Ретко се ко знао по имену и презимену. Манојла Живковића, народног посланика знали су само по имену у скраћеном облику: *Мане*. Пошто је осетио да га народ више неће бирати, он позове чланове Главног одбора странке да га подржи и поново кандидује. Представник странке је на збору излагао како Лесковчани треба да из своје странке изаберу човека који ће најбоље умети да заступа њихове интересе и зато предлаже да бирају Манојла Живковића. Не знајући да је то њихов Мане, они прихвате кандидату са „*живео!*“ Позван је Мане на говорницу да се захвали. И чим се појавио, неко је узвикнуо:

„*Ја! Па Мане! Нећемо Мане!*“

Нису га изабрали, али је остао у сећању по овој узречици. Други послани који се памти, чије ће име остати у причама и шалама је Лесковчанин Годор Р. Тонић, познат као Тоша, Тошке или као „*татко на народ*“ – како је сам себе познавао.

Тошке је стекао такву популарност не само у Лесковцу и околини, но и у читавој нашој земљи. Његова појава потписнула је све оно по чему се знало и причало о Лесковчанима. Јер раније, ако би ко срео Лесковчанина, наметало му се и нехотице оно: „*трговац из Лесковац*“ или индустријалац Манчестерац, а Тошке

²³ Др. С. Димитријевић, предговор, „Тошке из Лесковац и његове говоранице“, стр. 7.

је учинио да се при сусрету са Лесковчанином изговори: „Тошке“ или „*татко на народ!*“ И данас се то може чути. Није Тонић такву и толику популарност стекао ни као правник и адвокат, ни као народни послани.

- Па чиме? – упитаће свако.

Тонић се прочуо својим лакрдијама, својим шалама, својим специјалним хумором и понајвише по томе што је све то казивао *лесковчаким језиком* (жаргоном) – као добар козер и демагог. Опсена му је била да буде познат и славан и чинио је све и сва, свуда, на сваком месту, да буде запажен, да се о њему прича и препричава. Баш као и многе жене, које, да би биле уочене и запажене, чине све и свашта: кинђуре се, фракају и мажу и облаче често накардно – тако је и Тонић лакрдарио и причао свашта да би био интересантан и запажен. И успео је у томе.

Оно што сам овде изнео из његових говораница и онога што сам у личном додиру од њега чуо, а и од других – најбоље ће илустровати Тодора Тонића и начин стицања популарности. Без намере да говорим о његовој личности, о њему као адвокату или посланику и да дајем суд и оцену о њему и његовом раду – узео сам из његовог живота само ону „*смешну страну*“ са намером да се то сачува од заборављања као интересантност своје врсте, као оригиналност његова. Још само да напоменем: Тонић је рођен у сиромашној кућици на периферији Лесковца и сам се кроз живот пробијао и школовао. Ни као адвокат, ни као посланик није ништа нарочито стекао (сем куће у граду, која је потпуно срушена приликом бомбардовања Лесковца), а скончао је свој живот у Сиротињском дому у Лесковцу, убрзо после ослобођења. Све његове лакрдије нису овде обухваћене. Можда они који га знају треба да их забележе. Постоји и велики број писама која је писао разним личностима, која садрже доста његовог хумора и његову својеврсну духовитост.²⁴

²⁴ Добривоје Каписазовић, *Уводна реч*, „Тошке из Лесковца и његове говоранице“, стр. 10.

Као гимназиста, био сам ученик Жака Конфина.²⁵ Касније, кад год бисмо се срели, Жак ме је ословљавао са „драги земљаче” (а свакако и своје друге ђаке – земљаке). Знао је за моје склоности према хумору и шали и да радо причам и препричавам вицеве, па га је то, можда, више мени приближавало. Увек, кад год бисмо се срели, застао би да мало поразговарамо. Његово прилажење било је присно, другарско, што ме је храбрило да пред њим „свашта” причам. Жак је увек више волео да слуша, више да „купује” но да продаје оно што у себи има хумора. Бивало је да ја у његовом друштву пред другим изнесем и неку шалу на његов рачун. Он би се слатко смејао што је за мене био знак да ми не замера. Ево неких анегдота из живота др Жака Конфина, мога земљака.²⁶

Био сам службом у Скопљу када је Скопско позориште припремало и приказало Жаков комад „Крв није вода”. Срели смо се у кафани „Маргер” и он се јако обрадовао и позвао за његов сто. Са њим су седели неки глумци које сам ја добро познавао, а и неки непознати. Понудио ми је улазницу за премијеру, али сам ја одбио, јер сам уживао бесплатну карту, као новинар.

После премијере, по договору, нашли смо се опет код „Маргера”. Он је већ седео са својим друштвом и кад ја нађох, он ме пресретне шалом на свој рачун:

- Е, мој земљаче – пропаде твој Жаче!

То изазва смех, а ја онда одвалих:

„Христос је од воде правио вино,
А крви и воду помеша Конфино...”
%

²⁵ У Лесковачкој гимназији Конфино је предавао хигијену.

²⁶ Добровоје Каписазовић, Сећање на др Жака Конфина, Помак, бр. 2. јануар 1997. У напомени уредника стоји да је достављен Т. Н. Цветковићу 1981. године за I манифестацију Конфинови дани хумора и сатире, одржаној јуна 1981. године у Лесковцу.

Кад се после рата сретосмо први пут (Жак је још носио неку униформу и титовку), ја узвикнух:

„Поздрављам доктора Жака партизанског јунака!“

Једном код „Безистана” беше са неким глумцима (сећам се Геца) и када ја приђох, Жак ми рече да ће ускоро премијера његовог комада „Сирото моје паметно дете”, а ја одвалих:

- Лако је Вама! Ем Јеврејин, ем Лесковчанин, ем доктор, ем писац..!

А Жак прихвати:

- Ато – ем Лесковчанин, ем поп, ем новинар, ем – лисац!

И кад се сви насмејаше, он ме благо ухвати за руку и другом помилова, желећи да ублажи своју жаоку, и рече:

- Знаш, оно „Л” је штампарска грешка!

%

Због своје бољке (био је асматиچار), избегавао је кафане, али би, ипак, навратио понекад, али на кратко. Шетао је више. Па ни кад се седи по кафанама није остајао дуго. Ја сам редовно са својим друштвом био испред „Градске кафане”. Кад наиђе Жак, приђе, чучне и обично ме пита:

- Нешто ново?

То је значило: имали ли који виц. Ја бих му увек понешто испричао и он би одмах устајао и одлазио даље.

Када га је његова бољка више притегла, почео је да носи штап. Први пут када је наишао са штапом, ја га, као да га окуражим, дочекам:

- Гура Жаки као младић сваки!

Он се насмеја болно и узврати. Боље да си рекао:

- Види Конфина пост’о – вуцибатина! (*Показа на штап и продужи*).

Када беше издао књигу „Јеси ли ти разапео Христа” – позвао ме телефоном да га посетим - „*да нешто поратимо*”. Ја му одговорих:

- Пошто ти ниси разапео Христа, доћи ћу!

Посетио сам га, наравно, и тада ми рече да је наумио да заједнички напишемо један позоришни комад, комедију на рачун лесковачких чорбација, који су били нека врста мецене, за оснивање и издржавање лесковачког Народног позоришта. То је идеја коју би требало да остваримо. И зато да претходно сваки понаособ сачини скицу – па да после усагласимо шта ћемо и како ћемо. Ставили смо и рок. Њему се журило, вања због болести и неког предосећања. Сачинили смо скице по својој замисли и одржали неколико радних састанака, али нисмо докрајчили посао. Његова се боља погоршавала, и прекинули смо рад.

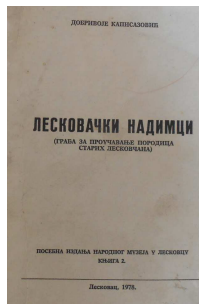
Ти „*синописи*” (радне скице) код њега су остали, а ја, после његове смрти, нисам се постарао да их потражим од његове супруге, а видим да сам погрешно. Ускоро умре и Жакова супруга, а у његовој заоставштини не пронађох тај рукопис.

IV

ЛЕСКОВАЧКИ НАДИМЦИ –

Комплетна прича о лесковачким анегдотама и хумору незамислива је без, макар површног приказивања, појаве тзв. „лесковачких надимака“. Тим питањем се понајвише бавио управо Добривоје Каписазовић, коме је 1978. године, као посебно издање, Народни музеј у Лесковцу објавио књигу „Лесковачки надимци“ (грађа за проучавање породица старих Лесковчана) у којој је, како и сам учева, иако непотпуно, ипак дао занимљиву историју многих надимака који су пратили и прате бројне породице из овога краја.

Каписазовић у предговору књиге вели да је више пута помишљао да напусти сакупљање грађе лесковачких надимака, али је ипак истрајао и да је на том послу био ангажован готово две године. Вели да је и настанак надимака, и његово значење и тумачење речи дао само онако како су му други казивали уз нагласак да није успео да обухвати све надимке ондашњих Лесковчана.

Почетком 2005. године појавила се, у издању Удружења писаца Лесковца и књига „Лесковачки надимци“ аутора Миодрага Ђорђевића, професора француског језика у пензији.

%

За ову прилику, ево само одабира најзанимљивијих надимака и то понајпре што се иза њиховог настајања крије, можда, каква анегдота, коју је прибележио Добривоје Каписазовић.

%

Радету Митићу, шоферу из Лесковца, надимак „Авионче“ наденуо је један нишки кафеџија, јер је сувише брзо возио, јурио је као авион, авионче и препоручивао га је путницима.

%

Марко Здравковић, који је живео у доба Турака, добио је надимак „Агиница“, јер је био у добрим односима са Турцима, па га тако назваше као да је „мали ага“. Постоји и друга верзија, по којој је надимак добио од његовог шегрта који га је замолио да га не туче, па му је једном казао:

- Немој више, слатки аго!

То је неко чуо и прозвао га „Агицом“.

Шегрт је, мисли се, тада читао Веселиновићевог „Хајдук Станка“ у коме су сељаци молили некога агу!

%

Занимљива приче везана је за надимак „Амбасадор“, који је Петар Милошевић, службеник, добио у војсци коју је поднаредник служио од 1912 - 1918. године. За време борбе с Турцима око Битоља 1912. године са Облакова су битку посматрали принц Ђорђе са вишим официрима и страним представницима. Петар је био артиљеријски поднаредник и био је негде у близини. Када је видео принца Ђорђа и остале, дошуњао се до њих да посматра борбу. Њихов командант примети да га нема и потражи га, а војници му показаше где је. Он приђе и изгрди Петра, рекавши да није можда амбасадор, па да можда гледа, а да није на свом месту. Чули то војници и подофицири и почели га исмејавати и звати „Амбасадор“, а после га сви тако назваше, па и сам ђенерал Влада Крупечевић, командант. Петар је, иначе, био корпулентан и упадљив, па му је овај надимак пристајао. И после рата, тај надимак остаде. Био је једно време општински кмет, а као поштар све Лесковчане је знао по имену и надимцима.

%

Рабација из Лесковца Стеван Митровић добио је надимак, јер су му људи говорили да има „рабатна“ (арабатна – дотрајала) кола, која су тандркала и шкрипала, па га зато нико није хтео да ангажује као рабацију. Он се љутио говорећи да му кола нису арабатна, и то често понављао, па су га зато прозвали „Арабат“. Занимљиво је да је управо тим колима често

превозио робу до Солуна. Један лесковачки трговац, како би доказао да није потписник неке менице, јер је имао исто име, као и неки други Лесковчанин, прозвао је себе „Арапче“. Пред судом се наљутио говорећи да ће се од сада звати „Црни Арапин“. Тако је и своју фирму назвао „Код Арапче“ и ниједну пошту, где поред имена и презимена није стајао надимак „Арапче“, није хтео да прими!

%

Трговац из Лесковца Димитрије Мита Аргировић добио је надимак „Аргир“, што је скраћено његово презиме, а значи сребро. Та реч је грчког порекла, али сам Димитрије није био Грк.

%

Ужар из Лесковца Јован Гарчић добио је надимак „Асага“ због тога што је у пијанству често говорио:

- Ја сам ас – ага, што би требало да значи „прави ага“. У ствари био је пуки сиромаш и Турци су га називали фукаром, а она је пред њима, из ината говорио да је ага – Асага!

%

Василије Михајловић је као дете остао сироче. Мати му је умрла, а после тога, отац отишао незнано куд, оставивши га потпуно самог. Нека бака – Ката, из суседства, иако је имала своју децу, из сажалења га је узела, очувала и однеговала, па су га тако звали „Баба – Катин“. Из захвалности према својој добротворки, Василије се касније презивао Бабакатић.

%

Занимљива анегдота везана је и за настанак имена „Бабачко“. Михајло Илић је, у ствари, носио два надимка, породични „Мунцијски“ и лични „Бабачко“, што означава нешто лепо, фино. Он је трговао коњима, док су његова браћа били индустријалци и када се неко јавио телефоном и тражио неког Илића, он је рекао:

- Ако сте за добре коње, то смо ми, а ако сте за француске, изволите куде мога брата Тозу!

%

Драгољуб Митић, папунџија, наследио је надимак од деде Милана Стојановића, зидара из околине Црне Траве. Имао је обичај да друге ословљава са „баја“. Ово је утицај бугарског језика, а баја заправо значи „чика“.

%

Један, пак, Лесковчанин који је имао говорну ману добио је надимак „Бајбало“ (говорио је као да баје), а други добија надимак „Балон“ јер ту реч није знао да изговори, него је стално говорио „бајлон“.

%

Тими Стојановићу, земљораднику из села Шишинца, надимак „Бак’м” наденула му је жена. Једном приликом када је купио неки материјал за хаљину, рекла му је зашто је купио бак’м” – басму! Неко је то чуо и тако га и прозва.

%

Благоји Костићу, пекару, у детињству су тепали „Бане“, „Банђурче“ и тако и оста надимак „Банђур“.

%

Један лесковачки абација, Михајло Миче Стефановић, добио је надимак „Беба“, али када и зашто, не зна се. Сам је за себе говорио:

- Ја сам Миче Беба – крива крушка!

%

Надимак „Бејаз“, Лесковчани Илија Младеновић добио је по оцу Николи, рабацији и раднику из Власотинца. Никола је после очеве смрти продавао симите и узвикивао:

- Ајде, бели, бели! – а на турском језику – бејази!

%

После пробоја Солунског фронта, Јосип Цакић ишао је с војском све до мађарске границе. Прошао је кроз Београд и када се вратио кући причао је како је видео „Белварош“, мислећи на Београд, па су га тако назвали „Белварош“.

%

Један плавокоси Лесковчанин, Прока Цакић, још је у детињству добио надимак „Бели Цака“ – по коси, а

такође због упадљиво беле косе надимак „Белич“ наденут је и Проки Стојановићу, ужару из Лесковца.

%

Један пекар, Петар Стаменковић, који је купио радњу „Код бело јагње“, добија надимак „Бело Јагње“, а исти надимак је добио ћевабџија Атанасије Станковић, који је говорио да су његови ћевапчићи справљени од „белог јагњета“.

%

Коста Стефановић, ужар, добија надимак „Бећар“, јер је дуго остао неожењен, али се касније оженио и имао две ћерке.

%

Добривоје Живковић, из села Навалина, у детињству добија надимак „Бибинац“, јер је био неразвијен, жгољав, па су га у породици звали „бибче“, а касније „бибац“. Надимак му је остао иако се у младости развио и био доста корпулентан.

%

Обућар из Лесковца Михаило Костић наследио је надимак од свога деде. Звали су га „Бира“, јер је имао обичај да пева песму:

„Киша пада, трава расте

Бира-ла, бира-ла“

%

Надимак „Благи“ пекар Драгиша Грујић добио је од купаца, јер је продајући кифле по улицама узвикивао: „Ајде, благи, благи!“ Тако он у „преводу“ постане „сладак“.

%

Ђорђе Здравковић, рабација, пореклом из лесковачког села Братмиловца, раздвајао неку децу, која су се тукла, говорио је:

- Ја сам за вас бог богова!

Наредио им је да се више не смеју тући, а деца га назваше „Богом“.

%

Тодор Цветковић, обућар, добио је надимак „Босанац“ иако никада није видео Босну, али му се фирма звала „Код Босанца“.

%

Димитрије Цветковић, кондуктер, добија надимак „Брада“, јер је носио дугу браду, која му је врло лепо стајала. Због опкладе „у два наполеона“ обријао је, али му је надимак ипак остао.

%

Димитрије Јовановић, земљорадник, имао је надимак „Каменички“, као и његов брат, али су касније добили надимак „Брзак“, по другом брату Цветану, који је био рабација. Овај је у некој прилици заказао трке воловима и стигао је први!

%

Нађа Ристић по селу Брза добија надимак „Брзанац“, а Борислав Стојановић добија надимак „Брка“ по великим брковима.

%

Појединци су добијали надимак „Бугарин“ или „Бугарче“, јер су пореклом из Бугарске, а један вредан Лесковчанин, који је учећи занат и радећи чак и прековремено, добио надимак „Будала“. Мајстор за њега говорио:

- Вредан и радан ко – будала!

%

Занимљива прича везана је и за надимак „Буре“. Наиме, Димитрије Горчић, кафеџија из Лесковца, који је умро 1926. године, у 62. години живота, за опкладу је, на вашару, попио буре пива и одмах га прозвали „Буре“. Растом је био омањи и трбушаст, па му је то допринело да надимак остане. И оно што обично бива, надимак се пренео на сина Милана Глигоријевића (презиме је, у ствари, исто што и Горчић, јер долази од имена Глигорије – Горча), чувеног лесковачког ђевапџије. Умро је у 50. години. На својој фирми Милан је имао нацртан воз са гомилом ђевапчића у вагонима. Ово због тога што су његове кобасице слате по читавој земљи. У радњи га је наследио син Миодраг – Драги, који је

такође добио надимак Драги „Буре“ (По казивању Миодрага – Драги Буре).

%

Благоје Томић, пиљар, добио је надимак „Вашарски“, јер је одлазио на све вашаре.

%

Ђорђе Васић, терзија, који је био веома побожан, редовно је одлазио у цркву, научио је да пева црквене песме, па су говорили да зна више од попова – као владика! Зато га прозваше „Владика“.

%

Тодор Цакић, трговац, добио надимак „Војвода“, јер је купио имање од једног Турчина кога су звали војводом.

%

Надимак „Врањанац“ и „Врањанче“ добили су неки Лесковчани, јер су били пореклом из Врања.

%

Лесковчанин Младен Димитријевић, чиновник, надимак „Врждало“ добио је у детињству, како неки мисле, што је брзо говорио, а други кажу по играчки – брждалу, коју је употребљавао и њоме „вржда“ и досађивао женама када се састану да разговарају. Ова играчка се прави од зрелог ораха који је избушен и то на два места и кроз ове бушотине удене се канап, који се споји тако да има дужину од 30 – 40 цм. Канап се рукама растеже и орах пушта звукове – вржди, па се тако и зове – врждало!

%

У лесковачком крају обично су сељаке називали „гецама“, а једном од њих, Николи Милошевићу, ужару, родом из Јашуње, тај надимак је остао за живота.

%

Адвокат Стојадин Николић добио је надимак „Главотоп“ још у детињству, а дао му га је Василије Стојановић. По казивању самог Николића, који је умро 1938. године, украо је крушку са тезге и почео је да бежи, а Василије потрчао за њим да види чији је. Учинило му се да има велику главу и викнуо је:

- Бре, главотопе!

Његови другови чули то и тако га и прозвали.

%

Необичан надимак „Глађосија“ добио је Цветко Јовановић, рабација, који је због опкладе у друштву јео више од свих, па је наставио да једе и када су сви престали и одмах га прозваше:

- Ти се, бре, глашосија! (гладник, незасит)!

%

Рибар Стојан Јовић, из Бунушког Чифлука, био је скоро једини који се бавио риболовом, па је продавао рибу. Када би уловио рибу звану говедар'ц чувао би је живу и њоме плашио децу, па су га по тој риби и прозвали.

%

Занимљива прича везана је за надимак „Горолом“. Добио га је Димитрије Димитријевић, земљорадник из Лесковца (умро 1918. године у 107. години живота). Димитрије је био пореклом из Доњег Стопања, одакле се доселио његов отац Цветан, а ако је веровати причама савременика, живео је 125 година! Био је крупан и снажан. Једном приликом, да би се одбранио од неког Турчина, Цветан је ишчупао дрво из корена и зато га прозваше „Горолом“, а надимак је пренет и на сина Димитрија.

%

Коста Ристић, ћурчија из Лесковца, добио је надимак „Грне“, јер је као дечак сломио грне (земљани лонац) и просуо пасуљ који је требало да однесе радницима који су радили на њиви.

%

Стојан Стојиљковић, правник из Лесковца, добио је надимак „Гугутан“, јер му је мајка, као детету, тепала: „Ој, Стојане, гугутане!“

%

Јован Коцић, кафеџија из Лесковца, био је добар домаћин, газда и имао је зиратне земље, па због тога и велики амбар (кош) за смештај летине. Због тога је читаво јато гугутке ту слетало и налазило себи храну.

Он није дозвољавао да их растерују, по неком, ваљда, веровању да гугутке доносе срећу. И због тога је добио надимак „Гугуче“.

%

Миодраг Стаменковић, шајкачар из Лесковца, добио је надимак „Гус“, јер је као шегрт трчећи ударао себе петам у стражњицу говорећи: „Гију-гус, гију-гус“.

%

Војислава Ђорђевића, кројача, једном је хтела сестра да спречи да јури гуске, па је викнула: „Гусане један!“ Деца су то чула, и ето надимка!

%

Глигорије Здравковић, терзија, хранећи свиње, говорио је: „Гуцка, гуцка – треба да се ручка!“ И тада га неко из суседства прозва „Гуцка“.

%

Јован Јанић је добио надимак по оцу који је био пољак (чувар поља и винограда). Обично је лешкарио у трави да би се прикрио и тако хвата дечурлију, која су крапа воће или грожђе.

- Крије се ко гуштер! – говорили су због тога, и тако га прозваше.

%

Надимак „Дамски“ добио је Јосиф Анђелковић, који је на својој фарми ставио „дамски кројач“.

%

Занимљив надимак „Дандус“ Војислав Јанић, кројач, добио је после једне циркуске представе на коју је отишао са друговима. Препричавали су они шта су видели и доживели. Допало им се, ваљда, како су ту тачну изводили кловнови и како су изговарали неке нераговетне речи, које немају готово никаквог значења: „Цивандус, кондус, дандус“, а Војислав је почео понављати „дандус, дандус“ и тако доби надимак!

%

Трајко Стојановић, обућар из Лесковца, добио је надимак „Дворски“ јер је израђивао ципеле за краља Милана Обреновића. За себе је говорио да је „дворски“ шустер (обућар), па га тако и прозваше. Касније је

уведено да они који израђују што за двор добијају овај назив и писменим одобрењем могли су то стављати и на својим фирмама. Међутим, то није случај са Трајком. Краљ Милан је често долазио у Лесковац, најчешће инкогнито, као да иде у лов у околину Лесковца, а зли језици говоре да је долазио код Гене Андрејевић. Истина, он је одседао у њеној кући, али треба рећи да је била најлепша кућа у центру града, а и богата.

%

Григорије Стојановић, пекар, добио је надимак „Демек“, уз узречицу коју је често употребљавао, а то је, у ствари, узречица на турском, као што неко употребљава у говору „рецимо“.

%

Ђорђе Радишић, земљорадник из Лесковца, био је веома разборит и умео је веома лепо да прича. У некој прилици, неко од другова, који је путовао на разне стране, рекао је: „Ала лепо диваниш!“ Тако га прозваше „Диван“.

%

Ђурчија из Лесковца Михајло Јовић, који је редовно ишао у цркву, научио је да чита и пише, па је свуда волео да показује своје „поповско“ знање. Попут оних сељака који су писали тужбе и жалбе сељацима, као да су адвокати, које су називали „дрвеним адвокатима“, тако су и Михајла прозвали „Дрвени поп“, а касније „Дрвењак“.

%

Земљорадник Тања Миљковић, добио је надимак „Дршкан“, а свему је претходио истинити догађај. Као дете дали су му да однесе кући тикву. Он је држао за дршку, али му се она изломила, па је он плачући ушао у кућу. Када су га упитали зашто плаче, одговорио је кроз сузе: „Искршија сам дршку!“ Од тада су га почели да називају „Дршкан“.

%

По песми коју је волео да пева „Ој Дунаве, Дунаве, тија водо ладна“, Денча Цветковић је добио надимак „Дунавка“.

%

Занимљива прича везана је и за надимак „Дунђерка“, који је добио Коста Костић, по занимању дунђерин. Био је веома добар мајстор. Радио је црквене конаке у селу Рудару и селу Кумареву. Касније су његови преци надимак превели у презиме „Дунђеровић“.

%

Фијакериста Василије Коцић добио је надимак „Електрика“, јер је возио много брзо – као електрика!

%

Ђорђе Томић, обућар, носио је бркове, „а ла Виљем“, па су му другови говорили да пази да некога не „ж’цне с мустаћи“, а почели су да га називају „Ж’ц“.

%

Надимак „Жер“ добио је Станко Живковић, који је доносио поврће на пијацу. Једном је био претоварен, носио је пун кош и није могао да се растовари, па се окретао више пут око себе и због тога му неко рекао:

- Што се окрећеш као жер!

И од тада га прозваше „Жер“.

%

Кафеџија из Лесковца Антанасије Таса Живковић, пореклом из Прекопчелице, добио је надимак „Зајац“ још као дете. У игри са вршњацима, сакрио се у неком „грму“, нису могли да га пронађу, а затим се појавио у чућећем положају и трчао – као зајац (зец). Од тада га тако и прозваше.

%

Никола Стојановић, кафеџија, надимак „Закасотина“, добио је по фирми, јер се говорило да гости код њега увек – закасују, тј. дуго седе!

%

Младен Стојановић, земљорадник, надимак „Зуцка“ добио је када је у детињству после једне игре пао, па је узвикнуо:

- Ама, зуцну!

То је било смешно деци, па му одмах наденуше надима „Зуцка“.

%

Стојан Јордановић, који је волео да се коцка, добио је надимак „Јапанац“, јер је имао неку нарочиту физиономију, па је неко рекао да личи на Јапанце!

%

Владимир Марковић добија надимак „Јаре“ по деда Марку. Као дечак, Марко је чувао овце и козе, па се десило да је једно јаре угинуло. Он се плачући враћа кући и на питање неког знатижељника, објаснио је да му је цркло јаре, па га прозваше: „Марко Јаре“.

%

Исти надимак „Јаре“ добио је и Јован Јањић, пиљар, али у војсци. Требало је за свог официра да купи јагње и испече га. И овај то учини, али неко је из друштва рекао да то није јагње већ јаре! Официр се наљутио на Јована и чим је дошао у касарну позвао га на рапорт, рекавши му:

- А то јаре, а!

Казнио га. То чули официри и ето надимка!

%

Тодора Јовановића, лимара, прозвали „Кајсија“, јер је на свом имању имао велики број – кајсија!

%

Берберину Јовану Цветковићу отац је тепао као детету: „О моје кал’пче!“ (калуп), ваљда што је био пуначак и чврст. И тако га и прозваше!

%

Милан Јовановић, пиљар, који је, као дете, волео да се ваља у блату, добија надимак „Каљавац“.

%

Глигорије Микић, ужар, иако је био сиромашног стања, волео је да се добро храни. Имао је господствено држање и желео је да импонује у очима комшија. Једном је носио из пекаре ђувеч, добро замашћен, неко га је срео и каза му:

- Бре, ‘раниш се ко капетан!

То је другима казивао и тако га прозваше „Капетан!“

%

Баштован Христифор Тоша Костић добио је надимак „Квачка“. Када би заседао са друштвом, па су му једном

приликом рекли да се „расквацао као квачка“ (квочка) и то је било довољно да му остане надимак.

%

Јордан Цакић, који је био „страх и трепет“ за Турке, грађани су прозвали „Кијамет“, јер су се Турци осећали као у време кијамета – невремена! По другој верзији, Јордан је добио надимак по претку Димитрију, који је често путовао и једном га задеси невреме – кијамет! Тај доживљај је волео да препричава наглашавајући да је био незапамћен „кијамет“.

%

Како је Михајло Цветковић, кројач, у детињству био малог раста, другари га прозваше „Кликерче“.

%

Занимљива прича везана је за надимак „Комарац“ који је добио Спира Стојановић, зидар. Као дечко изврши је неку пљачку, али полиција није успела да утврди какоје ушао у радњу која није обијена. Када су Спиру ипак пронашли и ухапсили, признао је да је ушао кроз – оцак! Тада је неко из полиције рекао:

- А ти си к'о комарац улетео!

И од тада га почеше називати „Комарац“.

%

Када се једном фабрички радник Никола Јовановић потукао са својом сестром, она је извикнула да је „Конзул“, мислећи, ваљда, да је то нешто увредљиво, јер није знала право значење те речи, коју је негде чула. И тако му остаде тај надимак.

%

Прока Цакић, касапин, који је у младости волео да се коцка, али је губио, често је говорио:

- Копе опет игра!

И тако га прозваше „Копе игра“.

%

Бакалин Трајко Стојиљковић као младић ишао је често у риболов. Једном, када му риба измакне са удице, скочи онако са чакширама у воду. То је било довољно да направе шалу. Неко је рекао:

- А ти као крава бућ у воду!

И после га прозваше „Кравче“.

%

Због тога што је много волео једну девојку, а она није хтела да пристане да се уда за њега, Спиридону Тасићу, таљигашу, другари су говорили:

- Залепио си се к’о крљеж на њу!

%

Интересантна прича везана је за надимак „Кршено паниче“, који је Милан Станковић добио као дете. Послали су га да купи кисело млеко, али му се догодило да је сломио паницу (земљаста суд, служио уместо тањира). Он се, плачући, вратио и казао:

- Искрши ми се паниче!

И од тада почели су да га називају „Кршено паниче.“

%

Столар Михајло Стаманековић је на Солунском фронту (1915 -1918) у доколици са другарима „терао шегу“. Често је помињао кућу и „кукао“ за својима и тако га прозваше „Кука“. И он је другима надевао надимке. У шатору су са њим били и неки Миливоје – Лала и Живко. Он је срочио стих:

- Лиле Мука

Живко Брука

И Мика и Кука

Сви из једног пука.

%

Трајко Ђорђевић, трговац из Лесковца, надимак „Кукар“ добио је по кукама (обрамцима) које је продавао са осталом дрвенаријом и узвикивао: „Ајде куке!“ Надимак се преносио и на његове потомке, синове Петра, Ђорђа, Алексу и Душана, а сигурно најпознатији члан те угледне лесковачке породице је Божидар – Бошко Кукар, магистар фармације, који је ударио темеље фармацеутске индустрије у Лесковцу, касније прерасле у фабрику „Здравље“.

%

Драгољуб Цветковић, бравар, као дете, кумовао је неком при венчању, па су почели да га дирају: „О куме, кумањо“ и тако му прикаче надимак „Кумања“.

%

Радосава Стаменковића, касапина, многи су позивали да припреми јела за свадбу и друге свечаности, а он је обично свакога називао „кумом“:

- Ајде, куме!

И тако га прозваше „Кумашином“.

%

Земљорадник из Лесковца Цака Лешњак добио је надимак „Лешњак“ јер су му деца била ситна – као лешњаци (лешник – лешњаци). Имао је више. Једном, када је сву децу попео у кола да их одвезе у виноград, неко је рекао да су лешњаци и од тада је добио надимак „Лешњак“.

%

Како Љубомир Илић, шпедитер, као дете није могао да изговори правилно реч „лиже“ (лизати), већ је говорио „лизе“, брзо доби тај надимак.

%

Надимак „Липсан“ добио је Ђорђе Илић, фијакериста, који је као дечко послуживао у неком ноћном локалу. Неки гост је рекао да се креће „ко липсан“.

%

Пекар Алекса Ђокић, који је за време окупације у Првом светском рату прислушкивао Немце, како жестоко расправљају: „*Ва флаута банда лура!*“ (како је упамтио), па је питао друге да му објасне шта то значи, а како ни они нису знали прозваше га „Лура“.

%

Трајко Цакић, столар, добио је надимак „Мајмун“, јер се верао по дрвећу као мајмун. Мати га је грила да се пентра:

- Сиђи, мајмуне један!

%

Петар Јовић, ужар, добио је надимак „Малинац“ због малог раста.

%

Григорије Станковић, кројач, доби надимак, јер су му тепали: „Наше латинче“, што је био надимак његовог оца Јефимија!

%

Надимак „Мали Перица“, због ниског раста, добио је Петар Радивојевић и на фирми му је стајао натпис: „Код малог Перице“.

%

Рабација Тодор Ђорђевић постаде „Мандарац“ по узречици „тандара – мандара“, коју је употребљавао када је говорио како му иду послови. И по речи мандара остаде – „Мандарац“.

%

Александар Тодоровић, ужар, надимак „Манци“, добио је у детињству, јер је неправилно изговарао многе речи. А реч „манци“ би значила – не зна!

%

По изразито црној кожи – као да се маскирао – Ђорђа Стефановића, службеника, још у детињству су прозвали „Маска“.

%

Занимљива судбина везана је и за надимак „Мафта“. Јосиф Јоца Миленковић, књиговођа, као дете у играма обично је побеђивао. Његов старији друг и сусед Тане зв. „Свет’ц“ изазивао га је, али овај није хтео да се такмичи или игра са њим да га не би побеђивао. Зато му је овај у љутини рекао:

- Ти тражиш само муфте!

Ову последњу реч у љутини није правилно изговорио него је рекао „мафте“ и тако му остаде и надимак за живота.

%

Многи су надимке добијали по животињама, па тако имамо „Маче“, „Медар“, „Мечкоступ“ и слично.

%

Зато што је у детињству носио минђуше, Ђорђе Јовић, земљорадник, добио је надимак „Минђушка“. Некада је био обичај да се мушком детету пробуши уво

и стави минђуша да би, како се веровало, остало у животу!

%

Михајло Цакић добио је у детињству надимак „Мојсинче“, јер је отац волео да га држи у крилу и да му тепа:

- О моје синче, моје синче!

%

По мумцијском занату, индустријалац Коста Илић добио је надимак „Мумција“. Његовим капиталом подигнута је прва фабрика за израду гајтана и сукњи у селу Козару 1890. године, а затим и фабрика вунених гајтана у Грделици, 1893. године, а са својим синовима подигао је монге фабрике и у самом Лесковцу.

%

Тодоро Коцић, кројач, добио је надимак „Мурат“. Као младић био је на раду у Параћину. Са друговима је гледао позоришни комад „Бој на Косову“, а глумац који је играо Мурата, онако маскиран, изразито је личио на Тодора, па га зато прозваше Тоша Мурат и тај му надимак остаде и када се вратио у Лесковац.

%

Баштован Александар Стефановић, док је продавао поврће, узвикивао је:

- Ајде, муштеријо, ајде муштериче!

Тако и доби надимак „Муштериче“.

%

Јован Наумов, фотограф, носио је надимак „Нича“. Отац му је био много побожан и по верском обичају у почетку ускршњог поста ничио је три дана (ништа није јео – ничио), па га зато и прозваше „Ниче“.

%

„Ороигра“ – надимак је добио Јован Јовић, кафеџија, јер је много волео да игра на саборима.

%

Драги Стојановић је имао надимак „Оца“ по оцу Трајку, који је добро певао, али је певајући, некако „навијао“ оца са минарета.

%

Чиновник Бранислав Пешић добио је надимак „Папа“ јер је на часу историје опширно говорио о неком папи, док је исти надимак за време Другог светског рата добио Боган Маринковић када је гласно опсовао римског папу.

%

Милан Петровић, терзија, добија надимак „Паразлија“, јер је био веома педантан, одржавао је личну хигијену и није хтео да се рукује. Новац је бројао једном руком, спуштао га у фијоку, а одмах после тога прао руке. Муштеријама је све ово било смешно, па су му дали надимак „Паразлија“ иако Париз никада није видео!

%

Антанасија Таса Миљковић, адвокат, добио је надимак по оцу, који је био веома угледан грађанин у Власотинцу. Кажу да је био незгодне нарави, пргав и преки због тога се многим није допадао. Када се једном у друштву повела реч о њему, сви су га нападали. Један је рекао: „Море, то је Пас!“ – љут као пас. Други је додао: „Види како је висок као штрк!“ А трећи је само додао: „Море, хуља!“ А неки чиновник из друштва је резимирао:

- Лепо га ви крстите: један пас, други штрк, трећи – хуља! Па то испаде „Пастркуља“.

И онда га почеше називати „Паштркуља“. Његов син Атанасије, међутим, сматра да је отац добио надимак по планини Паштрик, јер су му преци дошли из тих крајева.

%

Стојан Ђокић, земљорадник, добио је надимак „Пепељуга“ после једног занимљивог догађаја. Као рабација често је путовао са другим рабацијама који су разносили робу из Лесковца. Једном, када су стали да се одморе, склонили се у сено испод кола и – заспао! Када су хтели да пођу, нису могли одмах да га пронађу. Један од њих почео је да сакупља сено, ту га је пронашао и узвикнуо је:

- Ево га, сакрио се у птирк (трава) као пепељуга.

То је било довољно да добије надимак „Пепељуга“.

%

Пошто је Михајло Димитријевић, ужар, у башти имао много перуника, добио је тај надимак.

%

Ђорђе Станојевић, радник, добија надимак „Петле“, јер је за време служења војног рока имитирао певање петла и тако будио војнике!

%

Трајка Илића, вуновлачара, ортак наговарао да „закида на мери“, али он то није хтео и зато су му говорили да је „правдинка“, па тако доби и надимак.

%

Благоје Младеновић, механичар, позвао другове на имендан „Благовести“. Ту је био и његов отац Спира, који је био баштован и продавао поврће на пијаци, па је казао да се празилук много тражи. Неко у шали каза:

- Живео празилук!

Тада Благоје добио надимак „Празилук“.

%

Терзија Михајло Младеновић добио је надимак „Прангија“ после једне припреме за весеље. Пошто је све било спремно, Михајло је узвикнуо:

- И још да пукне прангија!

%

Димитрија Мита Илић, службеник, који је био брз у свему, добио је надимак „Ракетла“.

%

Алекса Живковић, бакалин, који се још у детињству издвајао као добар певач и добар скакач, прозваше „Рипан“ (од глагола скакати).

%

Надимак „Ротка“ добио је Александар Ђорђевић, јер је своје муштерије својатао говорећи:

- Ајде роде, ајде ротке!

%

Никола Илић, терзија, добио је надимак „Рубан“, јер је волео да једе рубове од пите.

%

Прокопије Копча Тасић, терзија, од малена је похађао цркву, па су му другови говорили да ће постати свет'ц и зато доби надимак "Свет'ц".

%

Ђорђе Младеновић, ужар, који је често возио ужарију у Бугарску, беседио је: „И мени ће свитне!“ и тако му прикачише надимак „Свитка“.

%

Зобг упадљивог појаса (силава) општински пандур Ђорђе Цакић добио је надимак „Силавче“.

%

За надимак „Сирће“, који је добио Стојан Јовановић, кафеџија, везана је занимљива прича. Било му је наређено да неку девојку одведе Турчину, али он уби Турчина и побеже. Као сиромаш, хранио се врло слабо, јео је обично салату са сирћетом, умакавши хлеб. И зато је код имућних тражио сирће. То је неким пало у очи и почели су да га називају „Сирће“.

%

Како је сисао до седме године, Јована Митића, лесковачког трговца, прозваше „Сисалац“.

%

Заре Николић, који је на вашарима продавао разне ситнице – игле, огледала, дугмад и друго – доби надимак „Ситничар“.

%

По селу Славијевцу, Миле Станковић, земљорадник, добио је надимак „Славуј“, а тај надимак се пренео и на сина Душана, кафеџију и власника биоскопа „Славуј“, унука Драгољуба, кафеџију и власника биоскопа “Тон – кино Корзо“ и на другу родбину. На занимљив начин рекламирао је филмове. На пример, при приказивању филма „Ја сам бегунац“, Славиј је ангажовао Ристу, познато по надимку „Тити“, који је био беспослен, да уз награду, обучен у робијашко одело, са траком н којој је писало спреда и на леђима „Ја сам бегунац“ и са ланцима у рукама, протрчи кроз главну улицу. Овај је протрчао кроз град и боља реклама за филм није била потребна.

%

Антанас Димитријевић, трговац, пореклом из оклине Лесковца, а старином из оклине Пиве, надимак „Смејурија“ добио је после једне занимљиве опкладе. Са неким пријатељем, који је говорио да нико не може да дође у његову кућу ако га овај не пусти, казао је да ће остварити наум, иако је кућа била далеко од капије, у дну дворишта, а ту је био и опасан пас. Антанас је отворио капију, а када је пас појурио на њега, он се испружио на земљу и почео пузећи да прилази кући; пас је измицао и он је успео да уђе у кућу. Друштво, које је све то посматрало, смејало се и понављало:

- Бре што направи смејурију!

И тако му прикачише овај надимак.

%

Због великих бркова које је носио спуштених наниже, па је по томе личио на сома, Ранђела Станковића, посластичара, прозваше „Сом“.

%

Цветко Стамболијевић, који је био висок и корпулентан, добија надимак „Стамболија“, јер су његови вршњаци говорили:

- Иде к'о пет'л стамболија!

%

Фијакериста Трајко Миљковић, коме нису дали да узме неку девојку коју је волео, отишао је из Лесковца у Крушевац и вратио се после десет година. Није се женио, одао се пићу и пио из неке буклије на којој је писало „Стара ока“ и по томе му наденуше надимак „Стараока“.

%

Лазар Костић, рабација, добио је надимак по деди Коци, ужару, који је у време Турака уживао велики углед. Када је сазидао кућу, после ослобођења, није хтео да унутрашњост уреди по старински – са мендерлуцима, него је унео столове и столице. По томе је добио надимак „Столински“.

%

Михајло Милосављевић, обућар из Лесковца, као млад, „ишао је трбухом за крухом“ – странствовао, како се говорило. Када је отворио радњу, назвао је „Код странца“.

%

Због хладног држања према својим вршњацима, Ђорђе Ђокић, обућар, добио је надимак „Студенко“.

%

Виноградар Станко Миленковић, који је доста пио, говорио је својој жени, која га је прекоревала, да ће пити док се дуге на бурету не сасуше! И зато је постао „Сушибуре“, али ракију никада није пио.

%

Аврам Цветковић, земљорадник, који је волео да прави салате, највише „таратор“, добија тај надимак.

%

Занимљив надимак „Таратумба“ имао је Милорад Стојиљковић, обућар, а добио га је по мајци Катарини, која је као удовица наводацисала неком удовцу да се ожени њеном пријатељицом – удовицом. Казала му је рецепт како ће ову жену освијит. Треба да узјаше магарца, да дође поред куће те удовице и да каже како иде на онај свет! Удовица ће га замолити да поздрави њеног мужа. После извесног времена треба понови да прође поред те куће и да саопшти да се њен муж оженио његовом женом, а да је њој препоручио да се она уда за њега. Удовица му онда казала:

- Зато ли ми сврака пева јутрос! Чујем њену песму „Кекере, мекере, тара – тара, тимбере!

Катарину, која је све ово припремила, почели да зову „Таратумбере“, а после „Таратумба“. Син се због тога у почетку љутио, али је касније на фирми написао „Таратумба“.

%

Ђорђе Ристић, лимар, добио је надимак „Тесла“, јер је био склон новаторству.

%

Надимак „Тобошар“ Алекса Кочић, обућар, добо по оцу Марку, који је био врло популаран као добошар у

Лесковцу. Сазивао је народ на раскрсницама лесковачких улица и саопштавао им најновије вести, односно наредбе.

%

Надимак „Тужичка“ Лука Крстић, баштован, добио је по деди Димитрију, ужару. Девојка коју је волео није пристала да се уда за њега, па се оженио другом, али је и даље туговао за њом. То је показивао својим држањем и погледима, па је та девојка причала како за њом још тугује и жали.

%

Надимак „Тужно брашно“ добио је Прокопије Копе Михајловић, ужар. Као сиромаш оженио се богатом девојком, али мираз није добио. Зато се скромно хранио. Куповао је обично кукурузно брашно, жена му месила хлеб и носила у пекару да се испече. И то је с прекором рекла. Муж никако није знао шта ће, па други пут купи пројано брашно, а она се похвали пекару. Њене комшије су знале да је то кукурузно брашно, па јој рекле:

- Купио ти муж тужно брашно!

Жене су и њу и мужа назвале „Тужно брашно“.

%

Ђорђе Миленковић, зидар, који је уверавао и себе и друге да ће се трговином обогатити, беседио је: „Једанпут и ја ћу ћарим!“ И зато му наденуше име „Ћарушка“.

%

Ђорђе Ћосић, чиновник, добио је надимак „Ћоса“, јер му је дада Илија био – ћосав! Он се пред ослобађања од Турака одметнуо у шуму, светио се Турцима, убијао их и пљачкао. Био је неустрашив.

%

По оцу Тодору, Добривоје Пешић добио је надимак „Ћуре“. Једном је заспао на часу, а учитељ му је рекао:

- Спаваш, спаваш, ћуре једно!

То је било довољно да га другови тако и прозову.

%

Изузетно занимљива прича везана је за надимак „Фајдица“, који је добио Коста Коте Ђокић, трговац.

кажу да је био велики тврдица. Необично је волео новац и често га пребројавао. Обично би се затварао у соби, узимао новац из сандука, пребројавао, а затим бацао преко главе, говорећи:

- Котите се, котите се, фајдите се!

Иако је то чинио тајно, његови су укућани ипак успели да виде кроз прозор и да чују његове речи. Надимак је добио јер је на питање како му иде работа обично одговарао:

- Фајдица, фајдица!

%

Службеник Драгољуб Стојановић у детињству је волео да чита романе о фантомима, што је било у моди, па је и сам желео да изиграва фантома. Појављивао се маскиран и плашио је децу. Она су о томе причала, али су уместо речи „фантом“ изговарала „фајта“ – појавио се фајта! После су родитељи дознали о коме се ради и тако му наденуше надимак „Фајта“.

%

Раде Митић, ужар, добио је надимак по оцу Ђорђу, који је дужину ужета премеравао руком говорећи:

- Пед и фаћка! (пед је растојање од палца до малог прста, а фаћка растојање колико прекрију четири спојена прста).

%

Душан Милосављевић, службеник, као фудбале је на једној утакмици дао три гола – био у форми! „Био си у форми!“ – понављали су пријатељи и тако доби надимак „Форма“.

%

Шећерџија Боривоје Станковић добио је надимак „Фурка“, јер је волео много да троши. Мајка му је говорила да не треба да распипа новац. И другови који су то чули понављали су: „Фура, фура!“ Тако му и остаде надимак „Фурка“.

%

Пошто у основној школи није знао лекцију о неком цару, Војислав Пешић је добио надимак „Цар“.

%

Надимак „Царић“, такође у школи, добио је Атанасије Таса Јоцић, јер је био упадљиво црномањаст и због црне косе почели су да га зову „Цигански цар“, а после само „Цар“, односно „Царић“. Када је касније отворио радњу, ставио је име „Код царића“.

%

Пошто је као дете волео да се кити цвећем, био уредан, Јован Ване Марковић, келнер, добио је надимак „Цвећка“.

%

После Првог светског рата у Лесковцу су приређивани балови под маскама. Антанасије Таса Стојановић, столар, на једном од балова обукао је стару српску женску народну ношњу, али је либаде, које је обукао (изигравао је жену) било старо и у току игре се поцепало. Због тога га прозваше „Цепено либаде“.

%

Једна лесковачка породица носи надимак „Цивун“ по прадеди Стевану Стевановићу, земљораднику, који се доселио из Буниброда. На питање како иде, одговарао је:

- Иде као на цивун! (левак) и та реч му је донела надимак, а „Цивун“ је, у ствари, левак кроз који улази вода за покретање воденице.

%

Коста Живковић, бакалин, као младић трговао је коњима. Научио је цигански (ромски) језик, па су га зато звали „Циганче“.

%

Милан Јовановић, трговац, добио је надимак од једне девојке којој је певао под „пенџер“. Она му је једном рекла да не долази и да не – црнци! Чули су то другови и доби надимак „Црцорко“.

%

Пошто као дете није могао да изговори реч „куца“, него је изговарао „цуца“, другови Љубомиру Ђокићу, фабричком раднику, наденуше надимак „Цуца“.

%

Када се оженио, Григорија Горчу Стојановића, фабричког радника, другови су задиркивали да каже да ли је млада била невина и да ли је прве ноћи чуо оно „ц’к”, а он им је срдито одговорио:

- Чуо сам ц’к, па што!

И тако му оста надимак „Ц’к”.

%

Ђорђе Пешић, машински електричар, добио је надимак „Чавка“, по мајци. У свађи, нека жена је казала:

- Ти си права чавка!

Тако је и прозваше.

%

Исти надимак „Чавка“ добио је и трговац Михајло Стојановић, који је детињству хватао чавке.

%

Јован Миленковић, јорганџија, још као дете пео се на дрва и скидао птичја гнезда. Једном се попео на врх тополе, дошао је да се похвали друговима, али је у брзини рекао:

- Био сам чавр! (чак на врх), што их је засмејало и ето надимка „Чавр“.

%

У детињству, када су га љуљали на љуљашци, Душану Михајловићу, фабричком раднику, певали су:

- Нуни, нуни, Чале!

Када су деца то чула прозвали су га „Чале“.

%

Надимак „Чеперко“ добио је Петар Анђелковић, јер је био ниског раста, а волео је да се туче. Једном је напао некога који је био много јачи и он му рекао:

- Чеперко ниједан! (Реч чеперко долази од речи чеперак, а то је мера од палца до кажипрста).

%

Пошто се као дете дружио са вршњацима из јеврејских породица, Михајло Алексић, терзија, добио је надимак „Чивутан“ (Јевреје су називали чивутанима).

%

Исти надимак „Чивутан“ пиљар Аврам Костић добио је јер је био јако шкрт, био је велика циција!

%

Надимак „Чипл’к” Милутин Николић, ковач, добио је по баки, која је била сиромашна, а на турском језику „чипл’к” значи – го, наг!

%

Тодор Николић, пензионер, на једној свадби тражио је више пута чорбу.

- Ја ћу си чорбицу!

То је било довољно да га назову „Чорба“.

%

Милутин Петковић, трговац, добио је надимак по деди Петку. По причању, надимак му је дат када је једном пио ракију, а када је наишао Турчин, он је попио ракију на брзину, рекавши друговима:

- Ја гу све изцинца!

После, када би га другови сретали, шалили су се са њим:

- Изцинца ли гу!

Одговарао би:

- Изцинца!

%

Опанчар Божидар Стојановић волео је у кафани да се весели, да прави „цумбус“, па му наденуше надимак „Цумба“.

%

Пошто је увек куповао шатора, а не шатку, Ђорђе Павловић је добио надимак „Шаторче“.

%

Како је Ђорђе Николић волео да се „шегачи“, наденуше му надимак „Шеген“.

%

Глигорије Миљковић, који је носио шубару са избаченим врхом – шиљком, добио је надимак „Шиљокап“.

%

По имању које је купио од неког Турчина Шукрије, Михајла Костића назваше „Шукрија“.

%

По узречици „шећур“ Михајла Живковића прозваше „Шућуран“. На питање како иде, одговарао је: „Шућур!“ (То је турска реч, која отприлике треба да значи: Хвала, захваљујем!).

%

Под називом „Лесковачки надимци“ објавио је књигу професор Миодраг Ђорђевић²⁷. У њој је записао: „Људима је мало што имају властита имена (крштена), наслеђена или породична (презимена), већ надевају, не баш свакоме и нека додатна, а то су надимци. Лесковац је познат по непознавању језичких правила (падежа), али је у свету познат по укуским ћевапчићима, по паприци а и по надимцима.

Како појединци добијају те надимке? У настанку разна су порекла њиховог постојања; поједини су у вези са пореклом особе на коју се односе, поједини истичу извесне личне особине, говорне или телесне, добре, лоше или, пак, увредљиве, изазивачке. Надимци се дају и придевају, ту и тамо, повезујући их са неком и нечијом узречицом. Веома су разнолики, каткад и чудни – у сваком случају надимци одржавају схватање извесних слојева друштва, или насталих догађаја, или неких потреба. Има породица чији се надимак преноси с колена на колена, а има и оних који припадају само појединцима. Има неких надимака где не постоји или нема ничег службеног, него су пуни неке присности, вољености. У надевању надимака има чак и необичности: наиме, постоје женски надимци а односе

²⁷ *Напомена:* Миодраг Ђорђевић, Лесковачки надимци, Белешка о аутору, Удружење писаца Лесковац 2005, стр. 61. Миодраг Николе Ђорђевић рођен је у Лесковцу 1930. године. Основну школу и гимназију завршио је у свом родном граду, а Филозофски факултет у Београду, Група италијански и француски језик. Радио је као професор француског језика и књижевности у основној школи у Бошњацу и основној школи у Предејану. Најдуже је био професор француског језика и књижевности у Првој текстилној школи у Лесковцу. Био је овлашћени судски тумач за италијански језик. Ђорђевић је аутор уџбеника за француски језик и књижевност за текстилну струку. Добитник је значајних друштвених признања

се на мушкарца (свакако да су такви разумљиви или оправдани тек ако им се зна узрок, порекло и околности у којима су настали); има и увредљивих, понешто скаредних али, чудно, њихови носиоци не мисле баш тако...

Да су они у нашим српским крајевима пријемчиви, па и значајни, нашао сам извесна туђа објашњења, нажалост неприхватљива, површна, мада им лично не одричем њихову значајност: када је војни старешина вршио прозивку уочио је да му се један војник није одазвао на прочитано име и презиме, па се досетио да је војник о коме је реч „откуда Лесковац?”. Поново је погледао списак и видео да је дотичном војнику уписан и надимак и тек тада се овај огласио.

%

(...) Ту скоро, ономадне, један који је такође скупљао надимке, али не у Лесковцу, већ у свом граду, описује случај: тражио неки човек некога по имену и презимену обраћајући се групи деце која су се играла на улици. Нико није знао да одговори, али се овај веома сналажљиви човек досетио да и овде има људи са надимцима, и тек што је уз име и презиме траженог додао надимак, један дечак је узвикнуо: „Па то ми татко!”

Ево само неколико објашњења (немогуће их је све објаснити, мада су извесни сами по себи разумљиви) о настанку тек неколико надимака:

%

Радиомилевка – здушно и искрено је преносио када треба и када не треба све што би чуо преко радија – чим тај види неког познаника почне да га салеће: „У толико и толико сунце излази, а у толико и толико пак залази, те дан толико траје, а ноћ толико.”

%

Дзрдзољак – у лесковачком наречеју означава особу врло ниског раста, суву, неразвијену, па је тој особини она прозвана на речен начин.

%

Врањанац – близу Врања је била граница када су Турци били потискивани из целе Србије, после скоро пет векова ропства. Али су Турци, пљачкашки и осветнички настројени, упадали у погранична српска села крадући све што су могли и убијајући, па је прадеда сакупљача лесковачких надимака прешао у Врање са два брата који су ту и умрли. Прадеда се убрзо доселио у Лесковац са женом, пет синова и једном ћерком. И ко би могао одмах све да им попамти имена, већ су их Лесковчани у почетку означавали: Па ови, из Врања, *Врањанци!*'' Тако им оста тај надимак.

%

Бгд – предавач у школи имао је обичај да Београд скраћено изговара како се не би у целини писало, а ђаци – као ђаци – прозваше га Бгд.

%

Ево примера лесковачких надимака, онако како их је забележио проф. Миодраг Ђорђевић:

А: Абацијски, Авионче, Абдул, Абрам, Абраш, Агицва, Ајданац, Американац, Андикол, Арабат, Анцијски, Арап, Арапче, Аргилови, Арнаут, Арначуче, Арсенко, Арсеновски, Асага, Ација, Ациплакови, Ацитанци.

Б: Баба, Бабан, Бабацка, Баја, Бајоз, Багателка, Бадерка, Бакам, Бандаш, Бане, Банџур, Бата, Батко, Бацко, Бачовацијски, Баца, Беба, Бебинци, Бегине, Бејаз, Бела Вера, Бело јагње, Бела мачка, Белич, Бичлика, Бибац, Бига, Бигља, Бибче, Бицак, Благошија, Блек, Близнак, Бобичинац, Богојевачки, Божјачки, Бојацијски, Бојковци, Бокини, Боранија, Босанац, Брзак, Брка, Брођа, Брока, Бузда, Бузин, Буре, Бућка, Буцко.

В: Ваљачкине, Вангелови, Вардарови, Васа прва класа, Вашарски, Вики, Вла(х), Врањанац, Врањанче, Врањски, Велики Џо, Велков, Везенко, Врпче, Владика, Врдупче, Вртивага, Врћуп, Врућка, Врца, Врцкољ.

Г: Гајдарче, Гајдариче, Гаћине, Гаца, Герзине, Геца, Гига, Гилка, Гипи, Гицка, Главоња, Главосек, Главотоп, Главуш, Глођосија, Гложански, Говедарац, Гоне,

Голотрпче, Грамада, Гранда, Грданички, Грне, Грнчарски, Грк, Грозничка, Грче, Хугутче, Гургус, Гурман, Гусар, Гуска, Гуштер.

Д: Дај-дам, Даскало, Дваеспарац, Двоцевка, Демек, Дивље пиле, Дрвен поп, Дрвени адвокат, Дрвењак, Дрда, Дренка, Дунђерка, Динија, Душе, Дурини.

Ђ: Ђаволика, Ђемандинка, Ђикини, Ђорковски (сви примери из књиге).

Е: Електрика, Елита, Ера, Ерсеновски.

Ж: Жер, Жикине, Жичка, Житар, Жишка, Жмигавац, Жути, Жућа, Жц.

З: Зајачки, Зајац, Зајка, Звер, Закасотина, Звонцар, Сверка, Зеба, Зец, Зис, Зојкине, Золка, Зонкин, Зубан, Зубин, Зврк.

И: Игине, Инајет, Инђилиз, Ипче, Ицине.

Ј: Јабуче, Јагурџија, Јапанац, Јашмалка, Јеврејче, Јорга, Јорча, Јоргаћ, Јужин.

К: Кајмакан, Кајса, Капетан, Карадак, Каракашеви, Каракеја, Каспар, Качамак, Кека, Кентра, Киза, Кијамет, Кикирез, Килча, Кинез, Кица, Кликер, Коде, Код Тоше на ћоше, Козак, Конзул, Копе, Коце, Кочан, Кравче, Крвопија, Крџалија, Кривошија, Крња, Кромпир, Крњоз, Кузи, Кукурек, , Кумашин, Кумбара, Курсула, Кучкарка.

Л: Л(а)жов, Лајкучка, Лала, Лалунка, Лађа, Лемби, Лебанац, Липса, Лиска, Лешњак, Лола, Лопов, Лубура, Лудајка.

Љ: Љоља, Љољчини, Љошкови.

М: Маврин, Магаирчка, Мазан, Мајкул, Макси, Малиган, Мали Џон, Мандрџи, Мантини, Манчин, Мањин, Маше више, Матрапаз, Мафта, Маче, Мачин, Медар, мечка, Мечкоступ, Микуља, Минге, Мојсинче, Мондиш, Морис, Муњин, Мурко, Мутавџијски, Мф.

Н: Нагазалька, Назланкине, Најанџијски, Наполео нче, Нађа, Нафта, Никац, Нишкин, Ноња, Нф.

О: Ороигра, Оџачаров.

П: Пакља, Палојац, Паљка, Папир, Паризлија, Пачавра, Пепељуга, Пепек, Перуника, Петле, Пеца, Печено главче, Пинтер, Плуг, Пљака, Покрет, Политика,

Поп, Прасе, Прда, Премда, Прима Сима све што има,
Прцко, Пуклица, Пшка.

Р: Радиомилевка, Радиче, Ракетла, Раца, Решетар,
Рипан, Рогушкин, Роска, Роталија, Ротко, Рубан,
Рупица, Рус.

С: Саија, Сале, Савко, Светац, Свитка, Сврака,
Северови, Сека даша, Селе, Сеља, Сербез, Сирће,
Скачка, Слезинка, Смејурија, Старо гвожђе, Суља,
Сучкар.

Т: Табак, Тапарланка, Тежак живот, Тужно брашно
Тулча, Тута, Тутурче.

Ђ: Ђарушка, Ђата, Ђелеш, Ђораво куче, Ђоса, Ђосат,
Ђуран, Ђућулија.

У: Угусуз, Урф.

Ф: Фабер, Фајда, Фајдичине, Фантазија, Фарбар,
Фирка, Фифица, Флека, Фока, Форма, Франташ.

Х: Хараламови, Хисар, Хорват.

Ц: Цаја, Цака, Цвећка, Цекине, Цепено либаде,
Цивун, Цилко, Цкцк, Црни.

Ч: Чавка, Чавче, Чауш, Чвор, Чекерка, Чекрк,
Чокалија, Чорба.

Џ: Џамакеј, Џгара, Џојка, Џумба, Џуца.

Ш: Шаторче, Шаче, Шебек, Шемшир, Шиша,
Шмокљан, Шоња, Шоп, Шнајдер, Шука, Шукрија,
Шуманка, Шуца, Шушмула.

Дз: Дзвер, Дзвиска, Дзвонцар, Дзврчкин, Дзиван,
Дзинге, Дзрдза, Дзрдзољак (сви примери из књиге).

%

У рецензији проф. др Момчила Златановића и проф.
др Тихомира Петровића је, између осталог, записано:
Професор Миодраг Ђорђевић, из старе градске
породице, брижљиво је истраживао ову појаву у граду
на Ветерници, прикупио мношто интересантних
надимака и припремио краћу збирку за објављивање.

Ова збирка је интересантна за даље истраживања –
социолошка, етнографска, психолошка и друга. Разуме
се, посебно може бити предмет лингвистичких
испитивања.

V

ГРДЕЛИЧКИ КРОС – Међу бројним делима др Добривоја Бошковића пажњу јавности привукао је Грделички крос, његов првенац.²⁸

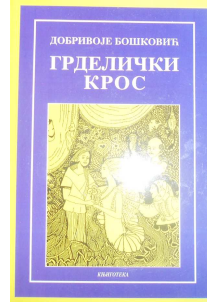
%

Добривоје Бошковић, специјалиста оториноларинго логије, кога инспиришу лепоте бајковите Грделице и околине и обдарени

музичар, композитор, стваралац за кога су сви животни тренуци у животној вредности, написао је и објавио две посланице као епистоле за памћење, циклус лирских песама (љубавних и елегичних), роман Сагореле сени и комедију Грделички крос.

Комедиографски текст

Грделички крос је сладуњава комедија у три чина. Драмски темпо протиче у сукобима хтења. По овоме јесте прва комедија те врсте у нашој драмској литератури. Ако су само хтења главних јунака, онда је

²⁸ Добривоје Ј. Бошковић рођен је 4. јануара 1936. године у Грделици код Лесковца. Основно и средње образовање стекао је у Грделици, Лесковцу и Нишу. Дипломирао је на Медицинском факултету у Београду, а последипломске студије и специјализацију завршио је на Универзитету у Гетингену, Келну, Марбургу на Лану и Лондону. Аутор је поема: „Посланица“, „Чежња“, „Суд и усуд“, „Сан и јава“, „Жена“ и „Грех“; трагедије у стиховима „Крик понора“, комедије „Грделички крос“; сатире „Анатомија сујете и заблуде“; драма: „Растко“, „Српски краљеви Стефан Драгутин и Стефан Урош Други Милутин“, „Цар Душан Силни“, „Цар Лазар“ и „Смрт вилењака“; романа: „Сагореле сени“ и „Валсотино империјал“; стручних дела (уџбеника): „Муцање као говорна мана“ (заједно са сином Дејаном) и „Физиологија уметничког певања“. За комедију „Грделички крос“ добио је награду издавача Србије за најбољу драму (2000). За роман „Сагореле сени“ – награду „Златни венац“ издавачке куће „Књиготека“ (2003); за роман „Валсотино империјал“ – међународну награду „Арка“ (2007). Бошковић је композитор, певач и гитариста. Напомена: О раду Добривоја Бошковића видети опширније у студији Д.Коцића „Лесковачки писци – трагови и трагања“, Лесковац 2015.

јасно што нема великих бура, трагике, ироније, сатире и сукоба карактера.

Тај живи свет је приказан у завичајном миљеу, а хумор проистиче из неочекиваних хтења и локалних израза у говору Грделице.

Радња се догађа у кафани. Комедиографски текст је једносмеран и животан. Сва хтења су реална: Боне жели да се ослободи дугова удајом ћерке, ћерка хоће да се уда за момка кога воли, мајка и баба желе да набаве контакт сочива и слушалице за уши. Ту су и Београђани који ће учествовати у кросу, Лесковчани, гости и Грделичани. Сви ликови имају разна етичка обележја, па су и хтења различита. Осећај хумора проистичке баш из тих хтења. Ликови нису типични.

Гледалац очекује крос, може ли крос да се одржи у кафани? Не може. Доћи ће Драган, студент из Београда, и рећи ће да је победник кроса.

Очекивање кроса је само вештина драматургије. То је начин да се усмери пажња на неку крупну реч, на предстојећи догађај. Крос је загонетка, то је драмски реп, али није кључ за решење радње комедије. Крос ће помоћи Драгану да се заљуби у Соју и да се вери са њом. Драган рецитије дивне љубавне стихове Соји. Мита ће верити Нину и рећи ће: „Грделица нам је донела срећу за цел живот.“

Џумба свира и колом се завршава комедија.

%

Чиме се посебно одликује овај комедиографски текст? Писац је познавалац локалног говора. Главне личности говоре тим језиком. Навешћу неке симпатичне изразе: и убав и ружан остварив, убавило кућу не завילו, онај је рекја да жене носе штикле да гим се језик не букја по земљу, будала се не сеје, сам си ница, тера мазно на празно, боље да оклизнеш сас ногу него сс језик, имаш зета, имаш си магаре итд.

Комедија Добривоја Бошковића је као млечна чоколада. Појешћемо је смејући се.²⁹

²⁹ Станко Ђорђевић, Добривоје Бошковић – Грделички крос, Књиготека, Београд 1993. Приказ, Наша реч, Лесковац 1999.

VI

ЕЗОП У ЛЕСКОВЦУ - Један од најпознатијих историчара, проф. др Живан Стојковић,³⁰ који је, најчешће у коауторству са професором Храниславом Ракићем, дугогодиш њим директором Народног музеја у Лесковцу, објавио већи број запажених књига, 2002. године издао је кратко, али веома интересантно дело „Езоп у Лесковцу” (Издавач Културно-просветна заједница, уредник Мира Коцић) где је на крајње једноставан, али веома занимљив начин описао „згоде и незгоде” познатих Лесковчана, а и сам је, као функционер и историчар, био учесник многих занимљивих догађаја.

У поговору књиге, проф. др Живан Стојковић каже да када мину године навиру сећања, а успомене на

³⁰ Живан Д. Стојковић је рођен 1. јануара 1937. године у Великом Трњану, општина Лесковац. Филозофски факултет, група историја, завршио је у Скопљу. Универзитетски професор и први декан Технолошког факултета у Лесковцу. На Филозофском факултету у Скопљу студирао је историју и био демонстратор за стари век и археологију код проф. др Петра Лисичара и један од најбољих студената Универзитета у Скопљу. Дипломирао је са просечном оценом 9,75. Каријеру професора историје започео је у Лесковачкој гимназији у којој је радио деценију и по. Цењен је као врстан педагог, предавач и омиљени професор. Жељан знања, пун здраве амбиције, енергије и стваралачког заноса уписује се на Правни факултет у Нишу и са највишим оценама завршава прве две године. Затим, на сугестију пријатеља постаје последипломац на Филозофском факултету у Скопљу где је магистрирао 1978. године. (...) Лесковац је 22. октобра 1979. године свечано обележио почетак наставе на Технолошком факултету, а студенти прве године, у присуству бројних угледних гостију и познатих научних радика, поздравили су свог првог декана Живана Стојковића. И поред тога што је рад на факултету захтевао велико ангажовање, то га није спречило да се даље стручно усавршава што је резултирало одбраном докторске дисертације на Филозофском факултету у Скопљу 1983. године. (...) Своју наставну делатност, после 41 године рада и 65 година живота завршио је на факултету у коме је уложио све духовне и физичке способности. (...) Добитник је бројних признања и неких одликовања од којих му је, према сопственом признању, једно од најдражих „Повеља“ Универзитета у Нишу. *Напомена:* Видети опширније студију Д. Коцић „Лесковачки писци – трагови и трагања“, Лесковац 2015.

скорашњу прошлост постају све више садржај мисли, осећај пријатности, носталгично враћање у маштовитост и ведрину духа, и рађају снажну жељу за незаборав. Лесковац доказује да је град са великом душом, средиште тананих осећања за хумор као најбоља потврда вредности не само актера пошалица већ и свих оних који их прате и разумеју. То је истовремено и његова традиција, обележје и богатство као и доказ неуништивости духа који је основа и гаранција пословности и сналажљивости у свакој ситуацији. Ретке су средине где се шала прима без љитње, а актери такозваног „озбиљног хумора” добијају на популарности. Идентификација тиме постаје потпуна.

Потреба да то саопшти, на основу сопствених и сећања других актера била је јача од страховања пуританаца да ће пошалице бити схваћене погрешно и као компромитација. Напротив.

У поглављу „Лична карта актера”, проф. др Живан Стојковић подсећа да је почетком осамдесетих година 20. века власт у Лесковцу била „јака”, а ауторитет председника велика. Тада је на тој дужности био Милорад Вељковић, првоборац, комуниста, поштен, дисциплинован, велике енергије, оштар, али правичан. Сарадници су га се бојали, али и поштовали. Када је он у канцеларији ниједном од њих није падало напамет да напусти зграду без веће службене нужности. Јер, кад он тражи неког од својих сарадника, тај мора да буде ту, или што хитније мора бити принађен. Његов шеф кабинета Момчило Момчиловић знао је сваког тренутка да процени како је расположен и наравно да његовим сарадницима да одређена упутства. Дан када председник није у канцеларији или је на путу скоро је празник за његове сараднике, па је свако од њих већ ујутру желео да има информацију о томе да ли је он ту или није.

Тих година је увелико функционисао Извршни савет СО, чији је председник био Ђорђе Томашевић, послован, озбиљан, стручан, уздражан и не баш много спреман за шалу. Потпредседник Извршног савета био је Живан Стојковић, професор, пун енергије и жеље да добро обавља посао, али и пун ведрине и увек спреман

за шалу на нечији рачун коју многи од његових другова у почетку нису схватили. Начелник за друштвене службе Витомир Маринковић, професор, зналачки је обављао посао. Искусан, ведар, али и увек спреман да попије вињак и да се са друговима нашали, допуштајући врло често и шалу на свој рачун. Секретар Извешног савета Стојан Данковић, оличење чиновничке педантерије, послован и добар познавалац прописа, увек са свеском испод руке, спреман за прихватање налога претпостављених, хладнокрван, али и спреман да се насмеје и прихвати сваку врсту шале чудећи се највише службеним пропустима својих другова и сарадника. Стеван Јовановић, судија, саветник у Извршном савету по задатку, познавалац своје струке и још бољи познавалац људског карактера, ведар и пријатан, а повремено оштар и неугодан. Драган Димитријевић, секретар секретаријата за пољопривреду, добар стручњак и друг, прихватао је шалу без љутње на свој рачун, а учествовао је предано у свим ујдурмама. Светозар Миљковић Светица, секретар Секретаријата за финансије, изузетно вредан, дипломирани економиста који и кад помисли на председника устане, одано је обављао налоге функционера, наравно само претпостављених. Милан Митић, из Загужана, ожењен Францускињом, генерални директор Лескотекса, са девет хиљада радника, чест гост ресторана, ведар и насмејан, спреман да прихвати шалу, али и доста обзрив. Војислав Шумоња, дипломирани економиста, сав предан послу, доста плашљив и конфузан, али вредан и спреман за сарадњу, не љути се и када му нападају припремљен материјал, али га упорно образлаже иако га нико не разуме. Често је задиркиван због тамбурице. Милорад Васиљковић, дипломирани економиста, врло амбициозан, сав предан успеху посла који обавља, дисциплинован, али и оштар, а за шалу поставља границе. Води рачуна о свом реномеу и не дозвољава да буде компромитован код руководиоца. Када је председник у Лесковцу, не излази из канцеларије.

Ненад Кражић, дипломирани организатор за културно - уметничку делатност, из грађанске трговачке породице, духовит и даровит, увек насмејан. Према друговима отворен, са широким кругом пријатеља. Слободан Костић Коста, дипломирани правник, ненадмашни козер, лесковачки Нушић, аутор бриљантних сатиричних текстова, проницљив и увек спреман да изазове буран смех оних који га слушалу, а да се сам не насмеје. Томислав Н. Цветковић, професор књижевности, дугогодишњи директор Народног позоришта, књижевник са признатим реномеом, бард културе, виртоуз за вице, доста осетљив, али и спреман за шалу. Ту су, наравно, и друга имена, која су седамдесетих и осамдесетих година прошлог века била присутна у политичком животу Лесковца.

%

У Лесковцу је почетком седамдесетих година било актуелно завођење самодоприноса. Атмосфера је била прилично напета, мерила се свака реч на седници Извршног савета. Посебно је била занимљива дискусија дипломираног правника Светислава Арсића, који је после уводног излагања Жике Стојковића, казао да је његово излагање било у „Езоповом стилу”. Извештај је био ипак усвојен, али нелагодност и збуњеност је била присутна код неких руководиоца. Вита Маринковић и Живан Стојковић, осетивши да могу да направе сплетку, искористили су новонасталу ситуацију док су шетали главном улицом са Станчом Стаменковићем, секретаром Секретаријата за комунално - стамбене послове и Вељом Стефановићем, директором комуналног предузећа „Комуналац”. Зато су их питали да ли знају ко је Езоп, кога је споменуо Светислав Арсић. Обојица су били збуњени и одговорили су да га не познају и да такав никада није долазио у Лесковац. Жика и Вита су питали да нису са њим случајно пословно контактирали ван Лесковца. Одговорили су да нису исказујући и лично задовољство да је тако. У том тренутку је наишао Радослав Динчић, секретар Већа месних заједница, који је био ангажован и у спортском клубу „Дубочица”.

Доста замишљено је одговорио да га не познаје и колико он зна Езоп није играо ни за „Дубочицу”.

Растал су се посла тога, а сплетка је остала. Забринути да се не ради о некоме који би могао да им науди, Станче и Веља су сутрадан наставили са истраживањима. Директор Веља је замолио свог сарадника Јоцу Хлора да провери да се не ради о неком инфорбировцу, који се упетљао у целу ствар!

%

Када је једнога дана, после седнице Извршног савета („општинске владе”), уз обавезну троструку проверу утврђено да председник општине Милорад Вељковић ван зграде, а председник Извршног савета Ђорђе Томашевић морао је да оде на други састанак, сви су се орасположили - и Жика, и Вита, и Драган Димитријевић и Милан Митић, и Микица Цветановић. Одмах су се окупили код Томашевићеве секретарице Олгице и ту их је чекала флаша вињака. Уз шаливе коментаре, чашице су се брзо празниле и поново пуниле. Међутим, сасвим изненада и необичајно дошло је до шока и запрепашћења када су се врата нагло оворила и када је у канцеларију ушао Миле Вељковић да потражи Томашевића. Наравно, запањени и убледели, сви су одмах устали, али се на велико изненађење свако снашао да своју чашицу ухати руком и склони је иза себе или стави у џеп, без обзира на то што је у њој било вењака. Миле је питао Олгицу где је Томашевић и видно љут није се обратио ниједном од присутних. И таман кад су сви помислили да је све добро прошло, Миле се полазеће обратио Милану Митићу речима:

- Извади чашицу из џепа. Цури ти вињак!

На срећу, на томе је остало.

%

На крају другог мандата Извршног савета СО, 7. априла 1982. године уприличена је свечаност, уз богати ручак, али, како пише проф. др Живан Стојковић, све је плаћено - из сопственог џепа!

За ту прилику Живан Стојковић, потпредседник Извршног савета, припремио је уобичајне опаске, које је

прочитао. Цитирамо из књиге „Езоп у Лесковцу”: Вита Маринковић - најстарији, Жика Стојковић - најлепши, Станче Стаменковић - најјучућенији, Света Миљковић - најзамућенији, Ђока Томашевић - најозбиљнији, Веља Стефановић - најпушач, Воја Шумоња - најјаснији, Слободан Ранђеловић - најдискутант, Стеван Јовановић - најпааметнији, Милан Митић - најплашљивији, Миле Стаменковић - најзабринутији, Предраг Димитријевић Преша - најбркатији, Миодраг Перовић - најљући, Миле Стојиљковић - најфлексибилнији, Петар Митић - најранчер, Драган Димитријевић - најсељак, Михајло Дојчиновић - најтврдоглавији, Стојан Данковић - најшволер, а у категорији „најинтелигентнији” записано је - нема таквог!

И опет, у шаљивом тону Живан Стојковић записује: „За време свог професионалног ангажовања у Извршном савету, Жика је решио питање моста код своје викендице!” Као посебне бисере са седница Извршног савета, Стојковић наводи неколико дискусија. Тако је председник Ђорђе Томашевић једном приликом казао: „Чим стање код нас расте, органи падају, па је то нереално. Ми се можемо и убити, али и после тога треба да тражимо решење. Јер, ако на једну главу иду две главе, треба створити могућности да стручно око дебело уђе!“

%

Крајем новембра 1979. године, после низа тешкоћа, вршене су убрзане припреме за свечано отварање Технолошког факултета. Вршилац дужности декана био је Живан Стојковић, кога је Стеван Јовановић, као секретар факултета означио као „*директор факултета у оснивању*”. Тако је Живан Стојковић био једини директор факултета у тадашњој Југославији!

Са колико је чуђења то примљено на Нишком универзитету, у чијем је саставу био Технолошки факултет, не треба ни говорити, а грешка је морала коначно да буде исправљена на свечаној седници Савета факултета. Пошто је оснивање факултета у Лесковцу био значајан догађај за град, требало је уприличити и свечано отварање за које су вршене озбиљне припреме.

И кад су припреме темељно окончане, Живан Стојковић је дошао да реферише код председника Милета Вељковића, Бранка Цакића, Милета Стојиљковића и Ђорђа Томашевића. Требало је детаљно размотрити програм и саслушати Стојковићево уводно излагање. Када је дошао део у коме помиње колико је професора ангажовано на факултету и поменуо два ванредна професора, уследило је реаговање присутних. Читање је прекинуто, а један од функционера је енергично протествовао бунећи се против тих ванредних професора, односно хонорараца, истакавши да то неће бити добро примљено у јавности. Стојковић их је уверио да се не ради о хонорацима, већ о звању наставника универзитета, па је, уз сумњиво климање главом, наставио да чита уводно излагање!

Затим се прешло на програм. Када је Стојковић предложио да свечаност почне студентском химном, „Gaudeamus igitur” поново је дошло до бурног реаговања. После објашњења да се ради о универзалној химни студената на латинском језику, која се изводи на свим универзитетима у Европи, један од функционера се енергично успротивио да се изводи та буржуаска химна. Ситуација је већ постала озбиљна, али је после дуже расправе ипак одлучено да се прво изведе државна, а онда студентска химна!

Када је дошао и тај дан, Стојковић је настојао да свечаност почне на време, па је стално имао у приправности домара Бошка и његову супругу Олгу, за случај да се укаже нека потреба. Када је проценио да је све спремно да свечаност почне, стао је за говорницу и у том тренутку је приметио да су улазна врата велике сале била отворена. Дискретно је позвао Бошка и рекао да затвори врата. Бошко, желећи да што пре изврши наређење, пред препуном салом, гласно довикнуо својој жени Олги, која је била поред врата:

- Јолке, Јолке, з’пни врата, рек’ја декан.

Настао је смех у сали, али је Стојковић одмах почео са излагањем како би то што пре било заборављено.

%

Канцеларија Ненада Кражића, директора Дома културе у Лесковцу, била је редовно састајалиште његових другова. Једнога дана Живан Стојковић и још неколико његових пријатеља, решили су да оду код Ненада Кражића и да га натерају да части. Имали су и разлога, јер је Нешина представа „Зона Мантина” добро прихваћена. Видно задовољан таквим исходом, Ненад је био тога дана посебно расположан. Дочекао је другове весело, примао честитања и одмах, на велико чуђење другова, сам понудио сок и кафу. О жестоком пићу није се ни могло да размишља.

После силног наваљивања, Ненад Кражић је пристао да неколико својих пријатеља одведе на ручак, али код своје куће, јер је његова супруга Олга припремила „*царски ручак*”. Оваква понуда била је велико изненађење, па су сви то одмах прихватили. Олгине супруге није било. Неша се извинио што ће морати сам да се помучи да постави ручак, јер то никада није чинио. Донео је неиспеглан столњак, поставио чашице за ракију, тањире и четири кисела краставца, затим прибор, сирће, со и бибер. Уместо салвета, опет уз извињавање, пошто не зна где су, поставио је четири обична папира. Док је то постављао, љутио се на супругу Олгу што је отишла, јер би му све било много лакше, чак је и псовао у кухињи. Жалио се да не може да пронађе пиће, па је донео једну малу пластичну флашицу у којој је било нешто ракије. Другови су га грдили што ништа не зна у својој кући, али су били стрпљиви и чекали да постави ручак. Налио је мало ракије, а онда се повукао уз изговор да у кухињи треба да подгреје припремљено јело. Ипак је често улазио у собу у којој су другови чекали ручак и говорио да ће брзо бити готов. Прошао је скоро сат, а Ненад није ништа доносио иако је нешто у кухињи припремао. Коначно, Ненад је донео велику шерпу и ставио на сто. У шерпи је била обична вода и уситњен бајат хлеба. Видевши да су његови другови видно изненађени, Ненад је рекао:

- Тачно је да сам вас позвао на царски ручак, али сам заборавио да вам кажем да сам ја сиромашни цар!

VII

БАЧЕ ПОГОЛЕМЕ ОД СОКАЦИ

- Један од најпознатијих и најбољих писаца Сава Димитријевић,³¹ дугогодишњи новинар и уредник Радио Лесковца, у књизи под занимљивим насловом „Баче поголеме од сокаци” (људи и сокаци старог Лесковца), записао је много занимљивих згода и незгода. Писао је језиком препознатљивим за југ Србије, односно лесковачки крај, а по властитом признању, све његове приче су – истините!

Из те занимљиве књиге, која је можда и понајбоље дело Саве Димитријевића, издајамо неколико прича:

%

У Владу Дераклију, кројача, заљуби се нека девојка. Влада леп, па га нема колко је леп, ал не воли онуј девојку и цабе што она толко облиће око њега. Да би га придобила - девојка му даде црвену јабуку. И како изеде онуј јабуку, Влада се разболе и које све не чинише да оздрави, ал ништа, не може да остане жив - и умре!

%

На вашар, на Панађуриште куде станицу савере се бели свет. Од воловска кола, таљиге и шпедитери и купови од паприка, парадајзи, краставице, лубенице и

³¹ У свечаном четвороброју *Нашег стварања* 4/2003, у одредници „Белешке о ауторима”, уз име Саве Димитријевића стоји: Сава Димитријевић, књижевник. Рођен 1938. у Лесковцу. Књиге прозе: *Свеће у снегу*, *Баче поголеме од сокаци*, *Камењ на памет* и *Подсисарчани*. ТВ драме: *Господин Клео* и *Мој ујак чудо од детета*; позоришна драма: *Верглаши* и драмски текст у рукопису: *Те се жени Мика Дуз*. Живи у Лесковцу. Напомена: Опширније о С. Димитријевићу видету студију Д.Коцића „Лесковачки писци – трагови и трагања”, Лесковац 2015.

кое ти не воће и кое ти не све - не може се прође, а од мириси од плескавице, ћевапи, кобасице, ражњићи, вешалице и све што може на цкару да се пече - не може се издражи. Куде Дедићеву ливницу рингишпили, точкови зашвајсовани на дугче металне мотке закачене за гвоздени стуб да се вртив у круг и да ги ники не украде. Пролећни и јесењи вашар кд је на Панађуриште се собере и цел белосветски свет - ситничари с „*нириберај*“, ситни и крупни лопови, џепароши, сецикесе, преваранти, џандари, гатарике и врачарице.

„Срећно па нећке

За мушко за женско

За младо за старо

Срећа те гледа

Баво ти неда

Врачарица гатарика све погађа, све казуе: колко ће година живиш, колко ће прођеш у живот.

Та, кое, да ти причам:

Имаш двојицу душмани - један плави, други црномањас. Један ти улази муштерија, други ти излази! Тури неки динар на белег! Све ти има казуем!

%

Благоје воли да попије и тој - из врчву. А по села к'д иде с'с Славка Шаторче да продава ситнице и другу робу - пијев ракију из црепуљу. За тој по кафане и казујев да је Благоја Вашарски с'с другари пет женски мираза попија. К'д га мајка Цвета, жена Загорка и деца викав да иде дома пијан и к'д улегне у кућу - све је весело. Нема тепање, нема викање и јурење, нити па бегање и криење по комшилук. Сви су дома и све је по ред - тон-баритон, тон-баритон, све пет ћерке певав песме које гим Благоје каже, а највише је волеја „Шано, душ, Шано“.

Кд се на Благоју роди прва ћерка, Брана, баба Цвета сви прозори на кућу отвори - да чујев комшије што се родило девојче. А к'д и пето девојче Вида роди - комшије и другари му, по кафане, казуев:

- Леле! На Благоју ће зетови заши да изедев! Пето женско се родило!”

А Благоје Башарски отиде у циганску малу, викну банду и доведе музиканти на други брег и казује гим:

- Свирите, бре! Нек се чуе и нек се знае да је Благоја Вашарски добија и пето девојче!

И свирѝ циганска банда на други брег, трубе ће се распрштив од дување и гочеви ицепив од ударање с тупани. И не смо комшије и чаршије куде Славују и Зајци, него све до Споменик се чује како се Благоје весели за пето девојче.

И живе 85 године, ал' му ни 'едн уши не изеде, него му ћерке волив и чував!

%

Милан Мазнић воли да попије, а највише се весели у хотелу „Круна”. Цигани к'д чујев да је у кафану - саберев се и цело Подворце иде да гледа како се Милан весели. Из Подворце је и музика с'с трубача Шефкета.

- Марсељезу! Марсељезу ми свирајте! - казује Милан.

Шефкет и цела музика свирив му „Марсељезу“ и било коју песму оће да чује.

Милан је највише у друштву Душана Чолака, касапина, у дрвену касапницу над реку куде мос'. И 'едев они и пијев и на Милана се пријела цигерица од теле.

- За тебе, Милане, ако треба и теле ћу да закољем! - казује Душан Чолак.

И т'кој и направи - доведе теле, заклаше га куде реку, извадише из теле цигерицу и онакој још врућу испекоше гу на цкару куде ноћне ћевапције.

У поноћ Милан и Душан Чолак отидев с'с фијакер у Светоилијску цркву. Милан улегне у дзвонару и повуче конопац и зазвони дзвонара у поноћ, д' змни дзвонара и од силно звонење град се пробуди и узбуни. Јер, дзвонара к'д дзвони у тој доба и у било кое доба к'д неје време за тој - тој је или узбуна или мобилизација. Ујутру, Милана викнев у општину и он плати казну што је у нић к'д му не'е време звонија дзвонару Светоилијску.

Милан много време проводи по кафане - ако га дом не испрати музика, ондак га пијаног донесе неки од

пандури. У кафани му се пријатељи и други гости обраћају за лекарску помоћ.

- Докторе! - казуе му еднпут ники кафански гост - млого кашљам, начесто сам заневаљаја, назеб ники може бити!

- Добро је к'д кашљаш! - казује му Милан.

- Како добро, докторе! К'д ме уфати кашаљ не могу до ваздух да дођем!

- Е, с'г ће видиш за које је боље да кашљаш него да не кашљаш! - казује Милан и наручује да дође фијакер. Седоше у фијакер и отидоше на Светоилијско гробље. На гробље искочише из фијакер и Милан казује:

-Јованееее! Јоване, кашљаш ли, бре, како си!

Ал, из гробље - ништа се не чује.

- Живадине! - вика Милан - кашљаш ли, Живадине, како си, бре, Живадине!

Из гробље - па се ништа не чује.

- Ете - казује Милан на онога што је пошја с њега из кафану - ете, чујеш нешто, јавља ли се ники, жали ли се ники на кашљање, чу ли се Јован, јавља ли се Живадин!

- Не чујем ништа! - казује он'ј човек - не чујем ништа и ники се не јавља!

- Ееее! - вика Милан Мазнић - и не мож ги чујеш - они не кашљав и нема ги више. А ти кашљаш и туј си. Добро је. С'м ти кашљај и ништа се не секирај!

%

Тома Ципулка к'д се напије цели штосеви паре од иљадо и две иљаде фрља у шпорет. У јесен закла свињу, направи вешаљке и спржу и викну Бошка Јаћимовога, Леку берберина Каракеју, а њи се нагњете и Мика Каракеја. На астал све што од свињу може да буде - изнесе се. Жена на Тому Ципулку донесе бокал од три четири кила вино, ладно, дирек из бчву у подрум, пени се. Она донесе - они попише. Савка донесе и други болак - они га попише, побрго него он'ј први. Бошко Јаћимов и Лека Какакеја - суви бурићи. Све што се изнесе на астал, а нее вода, они одма попиев. Тома Ципулка казуе:

- Савке, донеси други бокал!

- То је трећи! - казује Савка.

- Добро, Савке, донеси трећи бокал!

Савка стоји пред врата, а Бошко Јаћимов казуе:

- А, не, не, Савке, немој да доноисиш, више не можемо!

А Тома Ципулка диже руку па акну у астал - све се чаше окренуше наопачке.

- Па, добро, бе - вика Тома Ципулка - кој је овдена наређује и господари, мајку му! Савке - донеси! Ја сам газда!

У собу - зорт. Седиш туј и нема мрдање док Тома не каже да се иде. И т'кој - до пладне 'едење и пијење!

%

У Поп Стевин сокак с'мо Кевче Пикљаче имала фини граматички говор. Она никад не казуе: „Жико!” Него: „Господ Жиико!” А увече има да искочи на сокак и децу учив како да се држив к'д шетав с' младићи или играв.

- Ако играте - то морате оооовааако, па оооовааако!

И кад прекара деведесету годину, Кевче Пикљавче, обуче старинску српску ношњу - на њума пинђурица, либаде, фес, тепелук, сат и ланац. Иде код рођаци у гости, а куде Жику Брку к'д отидне поседи и по неколико д'на. Стално накашљује и на Дару, Жикину жену казуе:

- Ете, снајке, идем, кашљам и викам - и до године!

%

У већ поменутој књизи Саве Димитријевића „*Баче поголеме од сокаци*”, записано је да је Цилко гајдарџија ишао на задушницу у Шпитаљско гробље; жене су давале да једе и пије, а кад се Цилко напије, иде по гробљу и свира у гајде.

- Овој неје место за свирку! Што си дошја на гробље сс гајде! - вика по њега Васка Шпитаљска и истера га из гробља.

Цилко излази на улицу и пева:

- Сади баба жуте тикве – цивли, цивли!

%

Ту, у тој књизи, записано је за Тодора Инајета да кад се напије иде по сокаци и вика:

- Ја кадија, ја спаија - Бау! Бау!

%

За лесковачко насеље Подворце дознасмо да је прво то била бара и у туј бару, у он'ј век за овај век и за навек дођоше Цигани. Направише кованице, излепише ги с' кал и туј остадоше.

Цеља Демировић, трубач - прибележио је Димитријевић - дође куде кума Ване Шушпулу.

- Куме, Ване, ће ми даш нику пару на зајам! Еве ћу ти оставим трубу у реим!

- Ћути дам, куме Цемо! - казуе Ване и да паре на Цељу.

Идев д'ни - нема га Цеља. Дође субота, он погодија свирење на неку свадбу, ал - труба му у реим куд Ване.

- Куме! - казује Цеља - да ми даш трубу да одсвирам свадбу. К'д узмем паре - ћу врнем дуг!

Прође недеља - на свадбу се већ и заборавило. Ал - Цеља не врћа ни дуг ни трубу. К'д потрошија паре, дође куде Шушпулу.

- Куме! - казује - еве, ја дођо - да ми даш неку пару на зајам, а ја да ти оставим трубу у реим!

Ване па да паре и узме трубу у реим, а Цеља к'о и први пут и к'о и увек - узме паре, а на дуг заборави.

И роди се унук на Цељу. Од играње и певање се не станује. Дође Цеља куде Ване Шушпулу.

- Куме! - казује Ване - ете, родило ми се унуче, па да га крстиш како је ред!

- Оћу! - казује Ване - Ја га крстим: Лжов.

- Ауууу! - завикали Цигани.

- Како, б'е, куме Ване дете да се вика: Лжов!

- Е, па - рекја Ване - његов деда Цеља много лже и нек буде на деду - Лжов!

Ал, Цигани не послушаше кума Ване. На унука дадоше име Ћорђе, а од кума Ване му остаде надимак - Лжов. И тој и остаде - Ћорђе - Лжов, да од кума не остаде урок!

VIII

ВЕСЕЛИ ЛОВЦИ - „Весели ловци” (Фелтон, Нови Сад, 2004), невелика, али лековита књига посвећена смеху, дело је публицисте Момчила Миленковића.³²

Ту су објављена 222 вица и шала из лекарске ординације. Аутор наглашава да је генерални спонзор и донатор књиге доктор медицинских наука Горан Тодоровић, који ради у Новом Саду, па и сама књига посвећена њему.

Шале се не односе само на лесковачки крај, већ имају универзално значење, јер обрађују тему која је присутна свуда где има - ловаца!

Читава серија се отвара занимљивом шалом, коју вреди навести:

Разговарају два лекара, па ће један:

- Да ли знаш шта је данас код нас, лекара, несрећа!

- Знам. Несрећа лекара је што болест најчешће погађа сиротињу.

Потом следи друга, занимљива и актуелна шала:

Лежи болесник у болници и добија телеграм од својих колега посланика. У телеграму је писало:

³² Момчило (Мило) Миленковић, публициста и новинар, рођен је 27. новембра 1936. године у Лесковцу, где је завршио основну школу и Вишу мешовиту гимназију. Завршио је Војну академију КОВ у Школи за усавршавање официра ЈНА. Пензионисан је у чину пуковника, а на дужности команданта бригаде. Момчило Миленковић писањем се бави од најраније младости. Објавио је књиге: „Приче лесковачких роштиљџија”, „Виц на роштиљу”, „Библиографија Добросава Ж. Туровића 1952-2002”. Године 2003. појавила се књига „Пиротске чарламе и заврзламе”. Објавио књижевну рецензију „Саша Хаџи Танчић, књижевник и репортер о трубачу Ахмету”. Скоро све Миленковићеве књиге имају литерарни и забавни жанр. Миленковић је члан КК Глубочица – Лесковац, председник Завичајног удружења Лесковчана „Стефан Немања” у Новом Саду. Добитник је бројних признања. Као публициста и новинар, Миленковић је био сарадник у листовима: Народна армија, Политика експрес, Наша реч, Помак, Борац – Сарајево, Дневник – Нови Сад, Лесковачки дневник.

- Драги колега, желимо ти брзо оздрављење, са педесет гласова за, десет против и осам уздржаниих!

%

Полази муж, лекар специјалиста, на службени пут у Шведску. Жена га испраћа на аеродром. Милује ге и умилним гласом му каже:

- Чула сам да су Швеђанке опасне. Хајде, молим те да се не бих секирала, обећај ми да ћеш бити веран!

- Слушај, жено, ја сам хирург, а не пророк!

%

Пита лекар лекара:

- Зашто је ова госпођа овако нељубазна према теби!

- Ма, пусти - каже овај - лечио сам јој зета.

- И ниси успео да га излечиш!

- Не, него сам успео!

%

У неком селу магарец копитом убио ташту доктора Матића. На сахрану дошло цело село.

- Ташта вем је, докторе, изгледа, била много популарна! - рече учитељица.

- Ма, ђавола, популарна. Сви су дошли да купе магарца! - рече доктор Матић.

%

Среле се две средњошколке.

- Јуче сам у дому здравља урадила тест трудноће! - рече прва.

- Јесу ли питања била тешка! - упита друга.

%

Гинеколог после прегледа:

- Имам за вас, госпођо, добру вест!

- Али ја сам госпођица! - каже пацијенткиња.

- Е, она, госпођице, имам за вас лошу вест!

%

Говорећи о штетности алкохола, предавач др Савић се трудио да слушаоцима што јасније прикаже у каквој мери узимање алкохола штети организму:

- Ако пред магарца ставите две посуде, једну испуњену водом, а другу вином, из које ће пити! - пита предавач.

- Из оне са водом!

- А зашто!

- Зато што је магарац! - зачу се из публике.

%

Долази инспектор у психијатријску болницу. У разговору са једним пацијентом сазнаје да је боравак у овој болници супер. На крају му болесник каже:

- И тебе ће сигурно да излече овде!

- Али, човече, побуни се инспектор - ја сам инспектор министарства здравља!

А болесник ће:

- Па шта! И ја сам овде дошао као председник Владе!

%

Опет прича из психијатријске болнице.

Једног пацијента болео зуб. Речено му је да мора да се извади. Али, он се тога много плашио. Да би га охрабрио, лекар му даде чашу ракије, па још једну, али је он стално говорио да га је страх. После треће ракије, одједном се попео на сто и викнуо:

- А сад би хтео да видим тога ко сме да ме пипне!

%

Лесковчани се често шале на рачун Пироћанаца. Ево неколико шала.

Оде код свог лекара неки Пироћанац да му се похвали како се ослободио муцања, а лекар га изненада пита:

- Како!

- То је било пре месец дана када сам морао да телефонирам из Пирота у Париз! - рече Пироћанац.

%

Лесковчанин прича за Пироћанца:

- Шта ради Пироћанац кад га стеже крагна на кошуљи!

- Иде код доктора да извади крајнике!

%

Опет Лесковчанин прича о Пироћанцу:

Дошао Пироћанац код лекара на преглед и донео балон од пет литара мокраће. Лекар се мало изненади, али даде мокраћу на анализу. Када је било готово, лекар му рече:

- Резултати су одлични, нема никаквих болести!

Пироћанац отрча до првог телефона и позва кућу:

- Драга жено, добре вести. Ја сам здрав, ти си здрава, сво четворо деце је здраво, а здрави су и мама и тата!

%

Из серије црнохуморних шала о Пироћанцима, Лесковчани причају и ову:

Оправљао Пироћанац Санда кров на кући. Када је жена хватала кокошку у дворишту да је закоље за ручак, Санде се занео гледајући коју ће да ухвати, и док је падао са прова, успео је да каже жени:

- Немој да фаћаш кокошку, ћу да ручам у болницу!

%

Још две шале о Пироћанцима, које се често могу чути у Лесковцу:

Доручкују два доктора и један ће да пита колегу:

- Колега, јеси ли чуо што Пироћанац не малтерише кућу!

- Да, чуо сам. Зато да му двориште буде веће!

%

И још један о доброј и лошој деци:

- Колега, да ти ја испричам један о Пироћанцу - предложи доктор Јовић.

- Да чујем!

- Позвао Пироћанац малог сина и рекао му: „Сине, ако будеш добар, јутре ћу те водим у посластичарницу да гледаш како градска деца једев сладолед”.

%

У Лесковцу, као и другде, много је шала на рачун ташти и зетова.

Ево једне од њих:

- Перо, нешто ти у последње време слабо виђам ташту Сојку! - пита комшија.

- Ташта ми је у болницу!

- Колко!

- Па, овакој, ако буде среће, за пет месеца ће будне пола године!

%

Лекар излази из собе свог пацијента и обраћа се старијој госпођи:

- Госпођо, ствар са вашим зетом није тако опасна, њему је потребан свакодневни мир и само мир и све ће бити добро.

- Да, докторе - одврати ташта - то му и ја непрестано говорим, и дању и ноћу!

%

А онда следи једна питалица, коју често постављају Лесковчани:

- Против чега нема лека!

- Сиде, рака и таште!

%

- Докторе, мало ми је непријатно да вам кажем, имам много љубавних неуспеха! - каже ча Пера.

- Ча Пера, колико имате година! - пита доктор.

- Шездесет и шест.

- Хоће у тим годинама да се омане.

- Моји исписници, моји годишњаци, стално се хвале о својим љубавним успесима.

- Мој савет - рече доктор - причај и ти што они причају!

%

Једна утеха младог доктора:

После детаљног прегледа жене, лекар зове супруга Дику и каже му:

- Ваша жена ће добити бебу!

- Немогуће! Пазили смо најпажљивије и стално! - успаничи се Дика!

- Знате, то вам је као кад возите ауто. Ви пазите, али се други залети! - рече доктор.

%

Ево још два занимљива савета лесковачких лекара:

- Једна пацијенткиња каже лекару:
- Докторе, шта ће нам оволики доктори кад већ има пуно књига о медицини!
- Зато да болесник не умре због штампарске грешке!
А други:
- Докторе, био сам код специјалисте, он каже да је ваша дијагноза погречна!
- Видећемо, обдукција ће показати!
%
И сами доктори на свој рачун у Лесковцу причају шале:
- Докторе, јесте ли чули шта се десило сиротом доктору Чубрићу! - каже доктор Петоровић.
- А, шта, забога!
- Невероватно! До јуче човек пио, смејао се, а данас већ ожењен!
%
Један лекар упозорава зета:
- Господине, будите храбри... Сутра вам ташту враћамо кући!
%
Потом, једна шала о заборавности лекара:
- Докторе, можете ли да ми помогнете! Заборавио сам своје име! - обраћа се пацијент лекару.
- Свакако. Али, кренимо редом: Како се оно зовете!
%
А друга, о лекарској знатижељи:
- Немојте ме сматрати индисретним - каже лекар лепој пацијенткињи - али волео бих да знам колико је мушкараца било у вашем животу!
- Мене то, докторе, никада није интересовало. За мене је увек било само важно, колико је живота било у тим мушкарцима!

IX

ВИЦ НА РОШТИЉУ - Момчило Миленковић, који се деценијама бави сакупљањем (а и објављивањем) шала из лесковачког краја, једну од књига назвао је нимало случајно „*Виц на роштиљу*”, а другој је наденуо име „*Приче лесковачких роштиљџија*“. Прво дело имало је неколико издања, а како сада ствари стоје, наредних година се може очекивати можда потпуно нова књига вицева и шала о овдашњим мајсторима кулинарства.

Миленковић примећује да смех има благотворно дејство. Ирци кажу да он „*музика душе*”, Кинези да је „*мелем за душу*“, Јапаци веле „*да срећа улази у дом где се чује смех*“ а Шпанци саветују: „*Оздравите смејући се*”, док би Немци додали: „*Ко се смеје из мртвачког ковчега извлачи ексере*”. Неки научници, попут француских моралиста упозоравају да дан када се човек не смеје, изгубљен је дан, а Ниче би рекао: „*Смех је лек за патњу*”.

Из искуства пуковник Миленковић сматра да је смејање здраво и лековито и да је најбоља терапија, лек и катарза. Неки чак сматрају да минут смеха вреди колико и 45 минута релаксације.

Наравно, један од начина да се човек насмеје, додаје Миленковић, је да чита вицеве, шале и досетке.

Највише шала и смеха, бар када су Лесковчани у питању, је у данима „*Ротиљџијаде*”, која се сматра светским фестивалом роштиља и траје готово недељу дана. Поред Миодрага Глигоријевића, који је познат и широм света као „*Драги Буре*” и који је истински прославио лесковачки роштиљ, на манифестацији „*Роштиљџијада*”, пре неколико година, истакао се Новица Станковић Шапоња, који је (незванично) ушао и у Гинисову књигу, јер је шест пута правио највећу и

најтежу плескавицу на свету. Нажалост, Новица Станковић више није међу живима. Погинуо је 9. априла 1999. године на Косову и Метохији, али такмичење у прављењу највеће плескавице носи сада његово име.

%

У једној од анегдота везаних за отпуштање радника, Миленковић је прибележио:

Михајла, старог лесковачког фабриканта, пустили из фабрике под старе дане. Кренуо кући, љут и намрштен. Негде око општине, сретне га комшија Столе.

- Абре, Михајло, много лоше изгледаш, ко да ти је, да опростиш, јутрос било 40 дана!

- Мани ме, начисто ме саранише. Добија сам отказ у фабрику! - рече Михајло.

- Откуд па с'г тој!

- Наљутија ме директор до коске па с'м му рекја да је много глуп!

- Бш би волеја да чујем које су ти написали у решење о отказу! - пита га забринута Столе.

- Мајку гим га мангупсу, написали су ми да с'м открија пословну тајну!

%

Занимљива прича везана је за комшије:

Комшија Пера улази у двориште комшији Арси и, онако љут, још на самом улазу поче да виче:

- Знаш које, Арсо, овој твоје куче цело јутро завија, па моја ћерка, која јутре има испит из виолину, не може да вежба!

- Комшијо, Перо, по туј жалбу ич ти не могу да помогнем. Твоја ћерка је прва почела! - рече Арса.

%

Много је занимљивих прича везано за „веселе” Лесковчане. У ситне сате иду два мокра брата из кафане и гласно расправљају:

- Кажем, ти, бре Милчо, овој што је с'г на небо, тој је Месец! - примећује један.

- Море, сто пута јок. Тој ти је Сунце! - каже други, који више хода четвороношке.

- Месец!

- Сунце!

Тако би они до зоре, док из правца железничке станице не угледаше неког пролазника, зауставише га и замолише да пресуди. Кад чу питање, да ли је горе Месец или Сунце, после извесног размишљања, непознати рече:

- Извините, молим вас, не бих знао да вам кажем, ја... нисам одавде!

%

Ево и шале о једној љубоморној жени:

Долази жена у огласно одељење локалног листа и пита службеницу:

- Да ли се овде дају огласи!

- Јесте, госпођо, овде! – одговори службеница.

- Оћу да дам оглас. К’д она псина прочита новине ваљда ће се врне дома!

- Али, госпођо, пси не знају да читају!

- Он’ј, за кога с’м се ја одала зна! - одговори Лесковчанка.

%

Дом културе Рома из Лесковца објавио је занимљиву књигу публицисте Момчила Миленковића „Нас је много Рома (Amen sam but Roma). Ту се налази 200 прича, шала и вицева „веселих Рома”. Ову књигу Миленковић је посветио Амету Аметовићу, војнику - трубачу друге чете, Првог моравичког пука српске војске, учеснику Кумановске битке 1912. године између српске и турске војске и Рустему Зити Сејдићу, војнику трубачу, припаднику српског „гвозденог пука“, којим је својом трубом помогао да српска војска победи бугарску војску 1916. године на Солунском фронту.

%

Новинар Томислав Стевановић, који је написао предговор, иначе добар познавалац живота и рада Рома у Лесковцу, сматра да се са сигурношћу може тврдити да су прве насеобине Рома на српском тлу, у котлини Дубочице, из XIV века.

Према турском попису из 1570. године у Лесковцу има 13 циганских кућа и то време одвојено од муслимана и хришћана, јер су још били у траговима хинду вере. У то време, Лесковац је био мало градско насеље, са око 1.000 становника, чији су се становници претежно бавили пољопривредом.

Данас Роми у Лесковцу живе у три просторно одвојене махале са 1.000 домова. Стевановић каже да Роми воле свој град, „Подворце” је родбински чврсто повезано са новим насељем „Славко Златановић” и делимично са насељем „Сат махала”. Отуда имамо и поделу на Ерлије и Гуребете. Али независно од тога лесковачки Роми су изузетно гостољубиви, весели и дружељубиви - оцењује Стевановић.

%

Жали се Мира мужу Амету:

- Ти ме више не волиш и више ме уопште не гледаш.

- Па, како могу да те волим и да те гледам! - пита муж.

%

Залутао неки Црнац у циганску махалу. Гледа га неки старији Ром, па каже:

- Ау, брате, колико је овај црн. Питам се колико ли су им онда црни Роми!

%

- Комшија, што си јуче онолко галамија на жену Санију!

- Потрошила иљаду и петсто динара, а никако да се сети за које их потроши.

- А што си данас викао на њу!

- Е, данас се сетила зашто их је потрошила!

%

Неки сељак купи коња од Бошка. Не прође ни два дана, доведе он коња натраг и рече:

- Враћам ти, куме, коња, јер има фелер на око!

Бошко ошину коња и раздере се:

- Мајку ти, коњску, јесам ли те често опомињао да не читаш толко!

%

Љути и разочарани у своје жене, сусретну се на обали реке два Рома, који намеравају да се баце у реку. Пита један:

- Зашто!

Одговара други:

- Због жену! Оставила ме синоћ. А ти!

- И ја због жену. Вратила ми се!

%

Азир је био велика ленштина, нерадник и ситан лопов. Због тих лоших особина, стално су га отпуштали с посла. Када су га ухапсили због крађе, долази му жена у посету и каже:

- Несрећо, Азире, да будеш добар и послушан, јер ће и одавде да те отпусте!

%

Пита мали син Незир мајку Дену:

- Хоћу да ми даш брата!

- Добићеш га, али тек када се татко врене с далеког пута!

- Мамо, зар не би могла да му приредиш изненађење!

%

Колико је један Ром и један медвед!

- Вашар!

%

- Фајко, да ли знаш који се официрски чин означава са једном звездицом! - пита водник Фајка на једном од првих часова обуке.

- Потпоручник! - одговори Фајко.

- А са две звездице!

- Два потпоручника!

%

Сретне Мане комшију Максута, па му изненада рече:

- Гле, па ти си Максуте жив. Ко је онда умро! Ти или твој брат!

- Изгледа да сам ја, јер сам мало пре разговарао са братом! - збуњено рече Максут.

%

Док очекују прве муштерије на пијаци, Саит листа новине, па ће рећи Фадилу:

- Абре, Фадиле, неки лудак је убио жену и себе!

- А кога је пре убио!

- Не знам, то не пише у новине! - рече Саит.

%

Шта ти је, зашто имаш повезану ногу! - пита Мане свог комшију Азира.

- Чудо невиђено. Ноћас сам дошао први пут кући трезан, па ме није мој кер препознао! - одговори Азир.

%

Доктор: Зашто толико пијеш!

Асип: Од жалости!

Доктор: А зашто си толико жалостан!

Асип: Зато што толико пијем!

%

Продавао коња Асип на вашару, а купац га пита:

- Куме, много јефтино продајеш овог коња. Мора да има неку велику фалинку, па хоћеш да га некеме утрапиш!

- Таман посла. Једина фалинка му је да кад певам док га јашем, он стане и од мерак ме слуша! - рече Асип.

%

Стари Цига Мисрет улази у пољопривредну апотеку и пита:

- Дај ми прашак за буве!

- За колико!

- Ко га зна, има ги много!

%

Цига Дрнча каже:

- Ја сам скроман човек. За доручак ми је довољно да имам флашицу ракије, бисквит и пса!

- Зашто ће ти пас! - пита неко из гомиле.

- Па да поједе бисквит!

%

Свађају се два мала Рома, па ће један:

- Мој татко може да бије твога татка!

- Мало сутра, Твој татко је и мој татко! - рече други.

X

ШАЛЕ ИЗ НАШЕ МАЛЕ – Најплоднији лесковачки писац, професор др Драгомир Радовановић, записао је у књизи „Шале из наше мале“ бројне, изузетно занимљиве догodoштине Лесковчана, њихових пријатеља и гостију.³³

%

Чита муж новине, док жена нешто ради у кухињи. Наишавши на један чланак, он је позва и рече:

- Замисли, драга, новинама пише да у Африци може да се купи жена за две козе!

Жена остави писао у кухињи, па ће запањено:

- Па то је страшно!

А муж ће смирено:

- Ја се не бих сложио с тобом. Зар добра жена не вреди колико две козе!

%

³³ Драгомир С. Радовановић рођен је 7. априла 1948. године у Кацабаћу, општина Бојник. Основну школу је завршио у Кацабаћу (1954-1958) и Косанчићу (1958-1962). Средњу школу завршава у Лесковцу, студије у Београду (1974), магистрира у Нишу (1976) и докторира у Скопљу (1991). Радовановић је доктор економских наука, професор универзитета и важи за најплоднијег лесковачког писца. Радовановићев научни и књижевни рад приказан је у књигама „Ко је ко у хумору и сатири Југославије“, „Лексикон писаца просветних радника Југославије и Републике Српске и књизи „Знаменити Пусторечани“. Добитник је многобројних признања од којих издвајамо Орден рада са златним венцем. Живи у Лесковцу. Члан је Удружења књижевника Србије. Бави се и сликарством. Драгомир С. Радовановић (Кацабаћ, Бојник, 1948), како је лепо казао Слободан Костић – Коста у „Аутобиографији“ (Помак, 11 – 12. број) „рођен је преко везе и познанства... није хтео да плаче, па га је бабица изударала и то је био прст судбине“, унеколико је био предодређен да буде вредан писац, жанровски веома разуђеног интересовања, а по обимности дела (око 130 књига) апсолутно у врху лесковачке „научно-белетристичке школе“. Напомена: Видети опширније у студији Д. Коцића „Лесковачки писци – трагови и трагања“, Лесковац 2015.

Питају Лесковчанку, које су три најлепше ствари на свету.

- Једно пиће пре, и једна цигара после!

%

Жена до касно у ноћ очекује мужа који се запио негде у кафани. У касне сате, муж долази, а она ће:

- Ајде, бре, куде си до с'г! Чим залаје куче, ја мислим ти си!

%

Дође пријатељ пријатељу у кућу. Њега нема. Заприча се он са женом, па пошто га је био глас да је швалер, пријатељева жена га упита:

- Је ли, а како ти знаш која жена хоће!

- Па, помиришем је, и на основу тога закључим.

- Па, хајде, помириши мене, па ми кажи да ли ми се хоће!

Онај је помириса и рече:

- Теби се неће!

А жена одговори:

- Ти или лажеш или имаш кијавицу!

%

Отишао Лесковчанин ауто-стопом у један војвођански град да заврши неки посао. Завршио он посао, мртав гладан и нема пребијене паре. Шета он, па кад дође до општине тога града, виде преко пута приватну кафану где се на ражњу окреће једно јагње и једно прасе. Њему сине идеја.

Уђе у зграду општине и пита на ком спрату је инспекцијска служба. Пошто добије одговор, попе се горе и оде у канцеларију начелника тржишне инспекције. Рече секретарици да му треба начелник Милутин.

- Нема овде никаквог Милутина, овде је начелник Никола, али тренутно није ту. На неком је састанку - одговори она.

- Да, да. У праву је Никола, заборавио сам му име. Хвала вам, навратићу касније - рече Лесковчанин и оде.

Из зграде општине пође право у ону кафану и рече газди:

- Послао ме Никола, начелник, пошто има неке госте, да му пошаљеш отприлике једно кило јагњећег и једно кило прасећег печења, и све што уз то треба. Хоће горе да ручају у канцеларији, а после ће доћи на пиће.

Газда све то припреми, лепо завија и преда Лесковчанину који с оним пакетом оде право на ауто-пут да стопира неког за повратак кући.

%

Седи друштво у кафани, па ће један:

- Зна ли неко да ми каже колико пута у животу поцрвени жена, а колико мушкарац.

Сви ћуте, не знају одговор, а овај наставља:

- Ево, ја ћу да вам кажем: жена поцрвени три пута, а мушкарац двапут!

- Како то! Објасни нам бар до краја - рекоше остали.

- Па, лепо! Жена поцрвени први пут кад јој буде први пут, други пут, кад наплати први пут, а трећи пут, кад плати први пут!

- А што мушкарац два пут!

- Да, да, мушкарац два пут, и то први пут кад не може други пут, а други пут, кад не може ни први пут!

%

Драгомир Радовановић, који је универзитетски професор, прибележио је много занимљивих згода из студетског живота, посебно у време полагања испита:

Намерачио се професор на једног студента, и стално га обара. Сада на испиту студент све зна, а професор поново намерава да га обори:

- Колико сијалица има у овој сали!

Студент брзо изброји и рече:

- Девет!

- Е, није тачно - рече професор - него десет! Ево још једне! И извади сијалицу из цепа, и обори студента.

Следећи пут иста прича. Опет студент све зна. Опет исто питање:

- Колико има сијалица у сали!

Студент ће ко из топа:

- Десет!

- Није десет, него девет! Данас нисам понео сијалицу! - рече професор.

- Е десет! - рече студент и извади сијалицу из џепа.

%

Једна занимљива љубавна прича.

Разгова новопечени брачни пар. Млада пита:

- Драги, шта је за тебе љубав!

- То је оно што ујутру осећам према спавању, пре подне према себи, по подне према храни, увече према пићу, а ноћу према теби. Шта мислиш, јесам ли ово добро рекао! - упита он.

А она ће:

- А ја мислим да је љубав борба за парче меса!

%

Прича неко за столом у кафани:

- Решио ђаво да се жени. Оде код оца да га пита где да нађе девојку. Стари ђаво му каже:

- Иди, синко, на земљу и тамо нађи поштену девојку за себе!

- А како ћу да је препознам! - упита син

- Врло просто! - рече отац - Када стигнеш тамо само свирни, и све које се окрену за тобом, то су курве! Него, узми неко од оних које се не окрећу!

Послуша он оца и оде на земљу, баш у време корзоа, и нађе једну која се није окретала на звиждук. Узме је он и одведе са собом у пакао.

На то један од присутних рече:

- У што ти је виц! Кажи у чему је штос!

- Штос је у наравоученију које гласи:

- Курвајте се, девојке, да вас не однесе ђаво!

%

Критикује пријатељ пријатеља који се одао алкохолу, па му каже:

- И да знаш, алкохол је човеков највећи непријатељ!

А онај мртав хладан одговара:

- Ја нисам кукавица и нећу никад да бежим од непријатеља!

XI

ЛЕСКОВАЧКА МУЋКАЛИЦА

Професор др Драгомир Радовановић и Саша Хаџи Танчић покренули су средином 2002. године часопис „Лесковачка мућкалица“, „српски лист за духовитост и сатиру“. Иако је уредништво најавило да ће се годишње појављивати четири пута, до почетка 2005. године објављена су само два броја.

У првом броју „Лесковачке мућкалице“ (јун 2002. године), даје се објашњење назива часописа. Под знаком „Зашто се зовемо тако како се зовемо“ наводи се одредница из Речника лесковачког говора аутора Бранислава Митровића, чувеног професора Лесковачке гимназије (издавач Речника, Ленекс, Београд, 1992. године):

МУЋКАЛИЦА, ф. врста јела. „Салте ми је име лошо, а јело си је убаво“. 1. Речн. МС нема. *МУЋКАЛИЦА*, м. причалица, особа која свашта прича. „Голема је мућкалица, и кад почне свашта да ти казује - смучи ти се“, 1. Речн. МС нема. *МУЋКАЊЕ*, н. потајно припремање некога посла, в. мућка. „Осећам како стално мућкав ништо, па ће видимо које ће јетој“. 1. Речн. МС, гл. им. од мућкати. К-О, 470. *МУЋКА*, ф. прикривено припремање нечега, в. мућкање. „Видим ја, да је тој мућка, ама ништо не могу“, л. Речн. МС нема.

%

О „*сиромашном цару*“ Ненаду Кражићу, „шармантном лесковачком господину“ духовито је у „Лесковачкој мућкалице“ (јун 2002. године) прибележио Саша Хаџи Танчић:

- Ненад Кражић пред Миром Коцић скида наочари. Уместо капе (зе). А пред Властом Вељковићем (познатим новинаром, дугогодишњим дописником Танјуга из Лесковца - примедба Д. К.) сваку

Одговорност. Једино одговоран за Димитрија, сина Митра. Као Лесковчанин који пише драме из старог Врања у три чина. Код њега је све у знаку броја три. На пример, писац је, сликар и организатор. Нумера четири: и наводација. Још удаје Зорку Мантину. Овај писац старог Лесковца ради све по старом. Нове су му само новчанице. Од продатих слика.

- Ако је он сликар, ја сам астроном! - буну се Драган Станковић Чиви.

- И јеси, цене сликама су ти астрономске! - брани се његов колега Кражић.

Овај дипломирани организатор калфено је полагао код Копе шустера. А само са Томом Цветковићем игра мајсторицу. Све што организују, Тома критикује. А кад Тома организује, он критикује. Такав је Ненад Кражић: несуђени управник позоришта, несуђени директор Дома културе... увек несуђен.

Криви, а прав!

На анкетно питање ко је Ваш најомиљенији редитељ, безрезервно одговара Радиша Грујић. На питање о најомиљенијем писцу, такође: Радиша Грујић. А на питање које је Ваш најомиљенији сликар, као из топа: Благоје Ивановић! Како, па Благоје Ивановић је глумац, збуњују се необавештени. Па кад глумац Радиша Грујић може да буде писац и редитељ, а доскорашњи управник у сенци, зашто глумац Благоје Ивановић не би био сликар!

- Ако је он сликар, ја сам академски сликар! - опет се буну Драган Станковић Чиви.

- Е ту си у праву! - одговара задовољно Кражић. - Грујић није завршио ни позоришну академију. И одговор му кус и кратак; цинцарски!

%

Поводом књиге проф. др Живана Стојковића „Езоп у Лесковцу” огласио се у часопису „Лесковачка муњкалица” Душан Стошић текстом „Откуд Езоп” и на почетку констатује: Све је у наслову Езоп у Лесковцу. Ако се наслов одгонетне, наставља Стошић, онда се може рећи да је овај хумор благ, али добар. А писац

Живан Стојковић више него добар. Ласкамо себи да нам је ова књига постала занимљива одамах чим смо схватили да је Миле Вељковић - Лав. Ако је Миле Вељковић - Лав, онда је писац у овој збирци хумористички и историјских шала - Лисац!

- Око Лава тискају се каријеристи и улизице и сваки лик има свој пандам у свету езоповске басне. Јављају се ту и Гавран и Магарац, и Папагај... Главна хумористичка поента је у лепој игри Писца и Лисца. Писац је поштен, а Лисац је препреден и оригинална протува. Велика је заслуга писца што је талентовано исмејао Лисца. Биће велика заслуга Лисца што ће прославити Писца. Лисац је социјалистички функционер, а писац је његов духовити критичар!

Стошић сматра да „аутоиронија која прожима ову књигу је необичан феномен у културној историји Лесковца”. Била је потребна храбост - додаје Стошић - да се такав поступак у приповедању изабере... Ако су ово басне, онда треба да имају и поуку. Па, и имају је. Она гласи: „Љуљај Лава и изврни га кад је стар и већ готов!”

%

Саша Хаџи Танчић, познати лесковачки књижевник, добитник Андрићеве и награде Жак Конфино, на духовит начин представио је у часопису „Лесковачка муњакица“ Томислав Н. Цветковића, колегу по перу и звању (обојица професори књижевности):

- Томислав Н. Цветковић постигао да постане знан у свету - као Човек године. Скроман, ненаметљив, тих и повучен, једва да је поднео. Натерали га, на силу - мораш, па мораш, да постанеш Човек! И Хоки - покус (пардон: хокус - покус), он то постаде на безрезервну радост и опште задовољство нимало сујетних Лесковчана. Помак, у сваком случају! Какав помак - томак - рече научно др мр Тихомир Петровић.

- Јеси ли ти разапео Христа! - питао га је једном Жак Конфино.

- И то бесплатно - одговори Томислав Н. Цветковић, док је управниковао Народним позориштем без благајне.

Укротитељ алигатора. Водитељ аматера. Саборац Николe Скобаљића, мада га Ж. Ракић још није примио у Савез бораца. Драматизовао Бору Станковића, Бранка Ћопића и лесковачку културу. Пензионисан: то јест, са Тихим и Прлетом - отписан! Књижевник; књижи све што стигне. Вуковац, али длаку не мења. Једини верник међу неверним Томама!

%

У поменутом првом броју „Лесковачке мућкалице” објављен је занимљив (измишљен) интервју са Радојем Домановићем. У поднаслову рубрике „Октобара ће тек бити“ стоји назнака „Разговор са Радојем Домановићем, по други пут међу Лесковчанима.“

На прво питање да Домановић изнесе најважније утиске о поновном сусрету са градом на Ветерници, велики писац, који је радио у Лесковачкој гимназији, вели:

- После толиких година један од мојих највећих доживљаја је посета Народној библиотеци у вашем граду, која носи моје име. Е, рекао сам, нешто се велико догодило, а ништа се није променило. Сусрет са братом директором и осталима био је заправо сусрет са њиховим начином мишљења, са њиховом етиком и њиховим, рекао бих, поимањем збивања у друштву, у народу, у држави. Имам осећај, као што рекох, да се ни у том смислу ништа није променило, иако се много тога догодило.

Пошто је посебним актом од 18. новембра 1896. године Домановић био премештен у Лесковац где је као наставник ниже гимназије предавао српски језик, сада следи (измишљени) одговор:

- Ако идем редом, онда морам да кажем да су те године биле за мене висока школа, универзитет, животни универзитет. Имао сам истовремено осећај да сам у Лесковцу привремено. И одавде сам, дакако, пратио збивања у тадашњој династији Србије. Већ тада

схватио сам да обе династије нису у ситуацији да спасе Србију и поведу је даље. Та Србија ми се чинила опасно слуђена и није ми се допала, нимало. Ситуација у Србији - мислим, политичка ситуација, страначка, ментална - била је баш слична садашњој. Ми нисмо познавали комунизам и социјализам, а познавали смо капитализам. То је данас овде супротно: упознали сте социјализам и тежили сте комунизму, а заборавили како изгледа капитализам. И то ме уопште не одушевљава: напротив, веома ме забрињава. Осим тога, остала је поново врло малена Србија, читава у чудној ситуацији и у сталној опасности, јер се ради на томе да је напусти братска Црна Гора.

На питање уредника „Лесковачке мућкакице“ да је за његов (Домановићев) боравак у граду на Ветерници везан и рад на трима приповеткама (На младима свет остаје, 1896, Не разумем и Позориште у паланци, објављене 1898. године и констатацију „да сте у трећој описали прво дилетанско позориште у Лесковцу, Грађанско позориште „Југ Богдан“ - да сте били његов члан“, писац одговара:

- Знате, свој рад у позоришту ја сам сматрао као продужење свог критичког рада у литератури. Има у њој, дакако, аутентичних елемената. Рацимо, описујем Симу и Мику Бунића (глумца и практиканта), као и себе - Воја професора, то сам ја!

Моја заслуга за лесковачки позоришни живот тек ће се утврдити, али су вас још једном претекли Врањанци, искористивши је као књижевни предложак за драмски текст и сценски израз.

%

У „Лесковачкој мућкалици“ (број 2, септембар 2002), Саша Хаџи Танчић је на духовит начин представио и самог уредника Драгомира С. Радовановића:

- Драгомир С. Радовановић је рођен у бојничком Кацабаћу. Зато, ко код га питује градски, одговара селски. Био је најмлађи директор „Србијанке”. Сад му значе и старије. Доктор економске контроле производње. Производи афоризме, хумореске, шале из наше мале и (дедине) пилиће. Предаје (се) на Вишој економској школи. Најбољи колега му је ранији директор Школе Миле Илић „Парада”. „Прави се Енглеz” - оговара га, откад му се ћерка удала за Британца. „А веровао Енгелсу. И у Маркса”.

- Ту ли ти је, момче!?! - пита његову супругу, кад га тражи код куће.

- Ту је. Ал’ га не користи” - одговара „Парадина” жена.

Тражи се мобилним, или први другога, или други првога.

- Дођи да те частим!

- Зашто!

- Зато што ћу те видим!

Виђен, најчешће - код „Булатку”.

Кад претера, уме да каже конобару:

- Уз кафу - донеси и лед. Да оладим главу!

Спаринг партнер за кафанским столом - али „Код Сајмиште” - му је ранији директор и уредник „Наше речи” Михајло Дедић.

- Све што каже – буде! (Дедић за Радовановића).

- Ће умре што не може да одлучује! (Радовановић за Дедића), додајући:

- Знам му дозу, по очи!

Воли салате, баштенске: крастав, парадајз и ситно сецканог Тому Лидера. А пије искључиво „Рубиново” пиво - вињак! Некад их је брзо хватао. Сада њега брзо хвата. Осим носа, који има у изобиљу, потребан му је још само језик. Не и знање језика. Провериле. Његов - на гурање пали!

Бране га Михајло Дедић: „Није миш који једну рупу има”, и песник Бора Здравковић, цитирајући Дедићеве Црногорце: „Срећним људима умре жена, а несрећним - крава!”

Задовољан одбраном, доктор хумориста, чистећи, наручи: „Кило - кило”. Збуњен конобар, слегне раменима, пошто не разуме.

- Што се буниш. Кило чајна и кило 'леба! - одговара, мислећи на вино са киселом водом.

А кад попије ц'пка.

И обећава: „Народ треба сменити”.

Ових дана подиже викендицу и дограђује кућу - све плоча до плоче.

- Тако је у животу мушкараца. Ил' прави кућу ил' га жена вара!

А он веран - „Булатки”. У тој му кафани и изложбена галерија тзв. слика. Заложиио их - за отворен рачун. И газдарицу.

Куповао „Лесковачкој мућкалици”. А кум није „Дугме-комерц”.

%

У „Лесковачкој мућкалици“ било је вести и о новинарском раду. Многи новинари су објављивали текстове у којима су се дотакли и лесковачког хумора. Најпознатији новинари којима је хумор била вишедеценијска окупација су, ван сумње, Миодраг Величковић, уредник у недељнику Наша реч, победник на бројним конкурсима карикатуре, добитник знамените награде „Пјер” и Миодраг Стојановић Дунђер, дугогодишњи изузетно ангажовани дописник „Експрес Политике” из Ниша, аутор, између осталог, и књигу „Пссст” - карикатура без речи (Наша реч, Лесковац, 1971). Уредник књиге је Милисав Маринковић, такође веома агилни новинар, који је због својих погледа на уређивање „Наше речи” често кртикован од „лесковачких званичника”, па је под притиском „конзервативне струје” мора да оде са те дужности. „Плодне године Миодрага Стојановића“ наслов је поговора Николај Тимченко (1936 - 2004) Дунђерове књиге „Пссст”.

У неколико пута цитираном листу за духовитост и сатиру „Лесковачка мућкалица”, у рубрици „Албум” угледни књижевник Саша Хаџи Танчић је у духовитом

тону, септембра 2002. године писао и о аутору ове књиге Данилу Коцићу, дугогодишњем дописнику „Политике” из Лесковца. Хаџи Танчићеву „хумористичку жаоку” наводимо у целини:

„Из Дадинца, где је рођен, Лесковац му је изгледао велики. После му је, из Лесковца, родно село изгледало још мање. Увек је бирао - од мањег веће. Био му је мало један факултет (правни), па је завршио још један (филозофски). Била му је мало „Политика”, па је покренуо и уређује „Лесковачки дневник”. Била му је мало једна књига за децу „Чудна лађа”, па је објавио роман „Изабрани живот”. Дописује се са „Политиком” из Лесковца, а и судио се с њом када је добио отказ! Враћен, на велику радост Милана Момчиловића. Уверава да је и ово време „богомдано за умирање”. Зато је повремено мртав - пијан. То јест, све му се љуља - као чудна лађа. Односно, овај свет (му) је наопако постављен, као и јунаку његовог романа у коме има карикирања, а и иронија му је добро оружје. Зато је овде карикيران, а оружје је, као и и факултете - положио!

ХП

ПРИЧЕ СА ХИСАРА – Ако је Бора Станковић тражио „*Старо, старо ми дајте*“, Драгомир С. Радовановић у овом прозном делу узвикује „*Правду, правду ми дајте*“. То су основне поруке скоро свих прича извучене до крајњих консеквенци. Тај његов позив, боље рећи вапај, прожима целу књигу „Приче са Хисара“ и делује као „*глас вапајућег у пустињи*.“³⁴

%

Професор је издао нову књигу, била је обимна, око 800 страна. Студенте је хватао страх када је погледају, обимна, пуна формула, дијаграма, табела... Последњих 200 страна је било празно, без иједног текста по образложењу да на тим странама студенти вежбају и бележе своје импресије.

Професор је имао своју рачуницу. Када неко дође да ургира, он му понуди да купи књигу. У зависно од цене коју хоће да наплати, обележи поглавља која студент треба да научи. Његов добар пријатељ, иначе познати предузетник, дође у кабинет код њега.

- Шта има ново! – упита он.

- Дођох, рече предузетник, син ми у следећем року полаже код тебе.

- Одлично, има ли он књигу!

- Нема!

- Е, па мора да има!

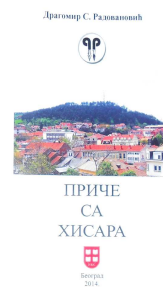
- Па, добро, купићу!

- У реду, обележићу ти шта треба да научи!

- Знаш, он ми помаже у раду и има мало времена за учење. Колико треба да научи!

- Па зависи од цене књиге, видиш колика је!

- Па то ли она има разне цене!?

³⁴ Мирослав Димитријевић, рецензија, „Приче са Хисара - књига која се мора (про)читати“, Приче са Хисара, стр. 140, Лесковац 2014. године.

- Разне, рече професор! – За сто евра мора да научи пола књиге, за двеста трећину, за триста четвртину и тако даље!

- А за хиљаду евра колик оћеш да обележиш!?

- Онда ће да научи последњих 200 страна!

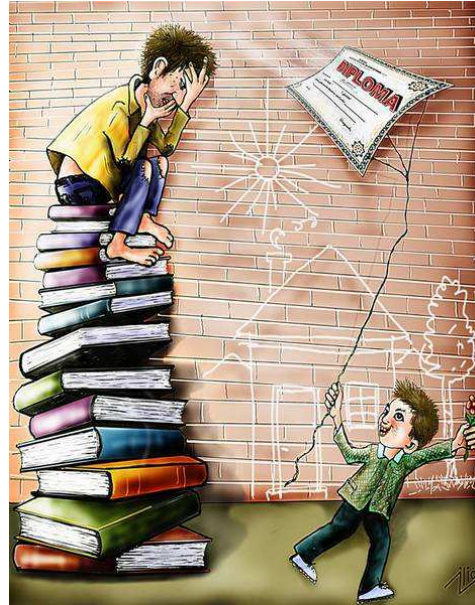
- Није ли том ного, професоре!?

- Није много, то су ове странице! – и показа му празне странице у књизи.

Професор је узео евре и дао књигу предузетнку.

- Хвала, професоре, супер!

Затим се обоје задовољно насмејаше.³⁵

³⁵ *Напомена:* Ово је једна од прича названа „Књига“. Дело „Приче са Хисара“ има следећа поглавља: „Одговори живота“, „Индекс црвен од стида“ и „Приче свакојаке“.

ХШ

СЕЋАЊА НА БОРУ – Проф. др Драгомир Радовановић, најплоднији лесковачки књижевник, објавио је 2014. године књигу под насловом „Сећање на Бору Здравковић“.³⁶

У њој су се одабране Борине песме (*избор Данила Коцића*), али и врло занимљиве анегдоте настале најчешће у кафанама.

%

Закон

Води се разговор у друштву, у кафани „Колиба“, где смо најчешће ишли, како се неки новокомпоновани или контраверзни бизнисмен, преко ноћи обогатио и да су то сумњива посла. А Бора ће на то:

- Ако желите да будете мирни, крадите по закону!

%

Савет

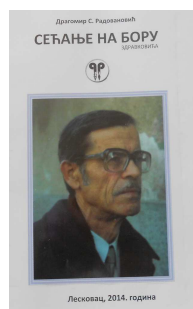
Неки млади писци питају Бору како да спроведу аутоцензуру и да избегну евентуалну цензуру како не би дошли у сукоб са законом, а он им одговара:

- Ако живите од оног што пишете, не пишете оно што мислите!

%

Грех

Повела се расправа о Бориној песми „Жена“. Неки је хвале, неки замерају да не приличи његовим годинама, његовом занимању и да је грех што просветни радник који васпитава младе тако пише, а Бора ће смирено:

³⁶ Борислав Здравковић (1930, Брестовац, Лесковац, професор књижевности, новинар, дугогодишњи уредник Нашег стварања). Објавио збирке песама: Тренуци лирике, Лесковац, 1967, На падинама сна, Лесковац, 2000. Заједничке збирке: „Препознавања“, Лесковац 1962, „Она између мене и свега“ (са професором Драгомиром Радовановићем) и „Она између звезда и лишћа“ (са Војиславом Истатковићем, Лесковац 1976). Присутан у часописима. Члан је Књижевног клуба Глубочица и Удружења писаца. Добитник бројних награда за књижевност.

- Ако је грех волети жену никада нећу молити за опроштај греха!

%

Стадо

Разматрајући неке политичке теме, неки причају да је народ стока, да им се поп Ђујић чак тако и обраћао „народе мој, стоко моја“, да је Његош у Горском вијенцу то исто рекао, додуше стављајући у уста те речи Турчину „пучина је стока једна грдна“, а Бора, слушајући све то, рече:

- Све то стоји што сте рекли. Али, не заборавите, ако је народ стадо, онда је вођа ован!

%

Давичо

У Лесковцу је неким поводом боравио Оскар Давичо и имао састанак са радницима из културе града. Како је тих дана „Политика“ писала против Давича, један га на састанку упита:

- Друже Давичо, шта нам можете рећи за овај текст из „Политике“ који је уперен против вас.

Давичо, онако лаконски одговори:

- За добрим коњем прашина се дише!

А Бора, који је био присутан на састанку, добаци:

- Да, али због прашине не треба бити коњ!

%

Цензура

Питају Бору како то да се против неких писаца воде поступци, да их оптужују цензори који мање знају од њих, а Бора каже:

- Ако писац не зна шта је хтео да каже, онда цензор сигурно зна!

%

Стање

Причају о стању у земљи, о стандарду који се свакога дана срзава, о незапослености, о школаринама итд, а Бора ће:

- Ако се још погорша, стање ће бити задовољавајуће!

%

Величина

Неки млађи писци причају како је Бора велики песник, али да га друштво адекватно не вреднује и не третира:

- Зашто је то тако!? – пита га један.

А Бора одговара:

- Био бих ја велики писац када бих о њима писао да су велики људи!

%

Страх

Причају о једном који је изненада умро, а иначе је био добар Борин пријатељ:

- Шта му је било, био је баш здрав, изгледао је витално.

А Бора ће:

- Бојећи се смрти, од смрти је умро!

%

Кафана

Питам ја Бору:

- Боки, оћемо ли данас у Колибу!?

- Оћемо, како не!?

- Зашто се не нећкаш, као обично!?

- Не, са тобом идем и свуда!?

- А што? – питам га.

А Бора одговара:

- Зато што се увек лепоп роведем и што ме са тобом ништа не кошта!

%

Смрт

Прича се у неком друштву о неуредном животу, банчењу по кафанама, утицају свега тога на здравље, па чак и на смрт. А Бора одговара.

- Боље је умрети од живота него од смрти!

%

Отац

Сврати Бора код мене враћајући се из кафане мало припит и тражи да нешто попијемо.

- Шта хоћеш!? – питам га ја.

- Домаћу ракију, ако имаш!
- Имам, рекох и изнесох флашу и две чашице.
Седимо Бора и ја, пијемо и причамо исто као у кафани.
У једном тренутку Бора почиње да плаче:

- Који ти је ђаво сад!? – питам га.
- Нећеш да ми верујеш – говори ми јецајући – много
ме подсећаш на мог покојног оца!

%

Говеда

Враћамо се Бора и ја из кафане пијани ко летва.
Довезем кола до моје куће и питам хоћемо ли да
свратимо код мене на кафу. Он се сложи. Улазимо на
капију, а Бора ће:

- Ала смо ти ми говеда!
- А што!? – питам га.
- Зато што идемо да пијемо кафу, а ће пијемо, у
ствари, вињак!

Тако и би!

%

Будала

Причају како је нека жена побегла од мужа и удалала
се за другог, а иначе је реч о људима које у друштву сви
знају. Питају Бору како би он то коментарисао, а Бора
каже:

- Већа је будала онај који од будале узме будалу!

%

Црно

Прича један у друштву:
- Нешто нас је лоше потерало: прво суше, па поплаве,
па ове скупоће, па политичка ситуација... ја мислим
црно нам се пише!

А Бораће на то:

- Више нам се не пише. Већ је црно!

%

Дефиниција

Свратимо Бора и код мене, пијемо вињак и причамо:
- Ти ли стварно пишеш лако афоризме! – пита Бора.
- Врло лако, чак то и не рачунам у посао! – кажем му.

Бора ће мени:

- Ево ти тема: Пратња! Ајде, напиши ми десет афоризама, а ја ћу да те чекам!

Ја на тренутак размислим и кажем што да не. Наставимо разговор, а ја већ размишљавам о томе и бележим афоризме. Пратња као сахрана, пратња као пословна пратња, пратња као телохранитељи и тако, разговарајући са њим, а одвајајући део пажње на писање, напишем десет афоризама.

Пијемо даље и причамо, а он ће:

- Хајде, реко ти, напиши десет афоризама!?

- Већ сам их написао! – кажем.

- Кад!?

- Па сад, док смо причали!

- Да чујем!

Ја му их пажљиво прочитам, а Бора ће на то:

- Дефинитивно закључујем, ти ниси нормалан!

- Хвала, Боки, ај живели!

И настависмо да пијемо!

%

Место

Коментаришу неки понашање наших политичара, њихову самовољу, па и бахатост, а Бора им каже:

- Многима од њих је место у лудници или у судници!

%

Лујка

Прича професор Жика Стојковић о француској историји, па се дотаче Луја XIV – „Краља сунца“. А Бора га мртав хладан упита:

- Је ли, а да ли је жена тог Луја била Лујка!?

%

Љубав

Питају Бору да ли се дешавало да се понекад заљуби у другу жену, а Бора им одговара:

- Па нормално! До љубавног судара долази када вам откажу све кочнице!

%

Наседање

Жали се један у друштву да му је жена љута, јер јој је неко напунио главу некаквим причама, а она насела па сад не зна шта да ради. Бора га одмери, па му каже:

- Док има на шта, жена не наседа на приче!

%

Песме

На једној књижевној вечери, а стварно смо били уиграни тандем, без неких посебних припрема, усудих се да у присуству Боре прочитам неке своје песме. По први пут пред њим. Бора ћути. Настависмо ми вече наизменично упадајући и оно се, како оценише организатори, успешно заврши. Излазимо из зграде и питам Бору шта мисли о мојим песмама, а он ће:

- Касно си почео!

%

Домановић

Неки млађи писци питају Бору како оцењује књижевни опус Радоја Домановића. Бора им одговара:

- Он као да је описао све наше вође!

%

Дон жуан

Питају Бору да ли је тачно да је Дон жуан био стварно толико велики заводник и љубавник. Бора им одговара:

- Можда и јесте у то време. Данас он код многих жена не би могао да буде ни приправник!

%

Одлежаване

Причају већ поднапити људи о политичкој гарнитурџи, њиховом раду, успесима и неуспесима, а Бора пресеца дискусију:

- Дуго су боравили на функцијама, ред је да мало одлеже!

%

Другови

Прича се о демократији, транзицији, пљачкашкој приватизацији, стандарду итд. Бора каже:

- Е па, господо, сад видите да је боље било да смо остали другови!

%

Писање

Један млади песник пита Бору зашто се одлучио да пише баш песме:

- Зато што волим да живим раскошно! – одговори Бора.

%

Афоризми

Пошто смо се много дружили, Бора ми је први читао или слушао нове афоризме. Када кажем неки, који се њему није свиђао, он ме пита шта сам овим хтео да кажем. Ја му објашњавам, а он ће:

- Онда уз њега на једно две стране објасни шта си хтео!

То је значило да тај афоризам није добар!

%

Политичка обећања

У јеку предизборне кампање коментаришу се свакојака обећања политичара, а Бора каже:

- Зашто нам се оволико удварају, оно што следи после тога нас је снашло!

%

Зарада

Бора је одлично писао, али није знао компјутерску технику, нити токове промоције и продаје књига. За један Осми март предложим му да објавимо заједничку збирку књига посвећену жени где би он дао своје песме, а ја афоризме о жени и љубави. Нећкао се, али после дужег убеђивања, прихватио је. Одвојимо шта ће ући у књигу и одредимо јој наслов по једној његовој песми „*Она између мене и свега*“.

Одведем га код својих синова и питам га каква би слова желео да буду:

- Не зезај ме, па таква каква имају словослагачи!

Затражим од синова да му покажу фонтове и да Бора изабере, а он се љути, јер мисли да га нешто зезам. Када су му моји синови објаснили да то стварно може, он изабере слова.

Када смо одштампали књигу, искористио сам другарске односе са многим директорима предузећа и успем да продам, чини ми се, око 2.000 примерака!

Паре су почеле да пристижу на мој текући рачун и једнога дана замолим Бору да одемо до банке да подигнемо паре.

- Какве паре!?

- Па од наше књиге!

- Ајде, не зезај ме!? – рече Бора.

На моје наваљивање, одосмо до банке, подигох паре, пребројим и поделим на два дела и њему дам половину. Он не може да схвати. Објасним му од које је фабрике колико дошло и он прихвати новац, па ми рече:

- Знаш ли ти да ми је ово прва књига на којој сам остварио зараду!

- Знам, ти си само песник, а ја сам и комерцијалиста!

Онда свратисмо у кафану да се частимо, а Бора рече:

- Ипак, комерцијалиста живи боље него песник!

%

Кровови

Питам ја Бору:

- Да ли је тачно да са посла одеш у хотел да тамо банчиш целу ноћ и из хотела одеш на наставу!

- Дешавало се! – одговори Бора.

Дођем ја, врти ми се у глави, станем поред прозора на спрату и гледам. Видим, на крововима пао мали снег. Ја одем до катедре и кажем деци:

- Децо, данас имамо писмену вежбу. Тема је „Кровови“.

Они почну да пишу, а ја седнем за сто и мало одремам. Некада ме звоно пробуди. Касније, када читам радове, видим колико су наша деца маштовита и како су лепо обрадила тему.

Па на крају дода:

- Видиш да због тог мог банчења може да се појави неки нови писац од те деце!

%

Непријатељ

Бора је углавном пио вињак. Гледа га један из друштва па му каже:

- Шта ће вам толико пиће, то уништава здравље. Оно је највећи човеков непријатељ.

Бора, испијајући вињак, каже:

- Ја знам да је непријатељ, али ја нисам кукавица да од непријатеља бежим!

%

Удовица

Прича један како је умро неки његов пријатељ па му жена остала сама, а Бора ће:

- Иако све раде на томе, мали је број жена удовица!

%

Жене

Прича један како је данас приликом доласка у кафану видео неку много лепу жену која је по њему права вила. А Бора му каже:

- Има жена и вајних, и бајних, и сјајних, али највише очајних!

%

Инација

Прича један о Бори како је добар песник, како је добар човек и домаћин, али како је чуо приче да је велики инација:

- Да ли је то тачно!? – упита га.

Бора му смирено одговара:

- Инат ми дозвољв да признам да сам инација!?

%

Равноправност

Говорећи о равноправности, свако износи своје мишљење. Те има је, те нема је, те да смо ми као већински народ највише обесправљени. А Бора каже:

- Једина земља где влада равноправност је гробље!

%

Занимање

Конобарица доноси нову туру. Бора нешто прича са њом па када она оде, он је одгледа од главе до пете:

- Како је то гледаш, као да те још интересују жене!? – рече један.

А Бора ће њему:

- Кад почне више да те занима пиће него конобарице онда престани да идеш укафану!

%

Године

Како то, поред тога што си стар, жене се интересују за тебе!? – питају Бору.

А он им каже:

- Када си популаран и када имаш пара, женама увек изгледаш млађи!

%

Љубав

Питају Бору како то да неки бракови, упркос свему, опстану толико година?

- Не ради ли се ту о љубави!? – пита један Бору.

Бора му каже:

- Када немамо оно што волимо, волимо оно што имамо!

%

Писање

Питају Бору пише ли сада нешто, а он каже „не“ и да га то више не занима.

- А зашто!? – пита га један.

- Зато што када пожелим да ставим тачку, оно се отвори знак питања! – одговори Бора.

%

Новине

Прича један новинар како се упркос великом труду, ваљда због интернета, новине продају тешко. Бора каже:

- Када се новинари продају лако, новине се продају тешко!

%

Непријатељ

Питају Бору да ли је тачно да је некада био на листи неподобних и да су га пратили органи ДБ.

- Не знам – каже Бора – кажу да сам био непријатељ, а стално су ме звали на разговор!

%

Гуска

Запило се друштво када из кафане излази једна лепа жена оскудно одевена и нападно нашминкана:

- Каква жена!? – каже један.

А Бора ће:

- Каква жена!? А могла је постати дивна гуска!

%

Верност

Прича се о женама и о томе да ли им треба веровати. Неки су за, неки против. Бора каже:

- Ко жени верује vara се, а ко не верује биће преварен!

%

Памет

Прича један како има много пријатеља који су изгубили памет из разноразних разлога. Због жена, посла, каријере... А Бора ће:

- Ко ни због чега не изгуби памет тај је нема!

%

Рад

Прича један како много ради а једва преживљава. А Бора му каже:

- Мора да знаш следеће. Ко ради живи, ко не ради ужива!

%

Глупост

Причају за једног како је много глуп, а убацио се у политику и плус успешно води приватни бизнис. А Бора каже:

- Код нас бити глуп и није тако глупо!

%

Демократија

Питају Бору неки млађи каква је разлика између оног (комунистичког) времена и овог демократског. Бора га погледа па му рече:

- Козарачко коле се играло по диктату, а ово демократско како банда каже!

%

Пијац

Пођем ја око осам и тридесет да купим хлеб и сретнем Бору:

- Где си, како си, шта има ново!? – питам га.

- Идем на пијац да купим домаћа јаја и нешто унуцима за доручак.

- Ја, ево, пођох за хлеб!

- Ајде, купи хлеб, па идемо заједно на пијац.

- Важи! – кажем му.

Однесем ја хлеб и питам жену требали јој нешто са пијаце пошто ћу да идем са Бором на пијац.

- Па једино сира, купи два кила! – каже она.

Пођемо Бора и ја, причамо успут, сусрећемо неке познанике. Мало попричасмо с њима и стигосмо на пијац.

- Ја се не разумем – каже Бора – знаш ли ти која су домаћа јаја!?

- Знам, ништа не брини! – кажем.

Приђемо уз тезгу где је једна онако фина жена и ја је питам да ли су јој јаја домаћа, јер су нам потребна због деце!

- Јесу! Ја сам из Вину, ако знате где је то!? – каже она.

- Ја знам, долазио сам тамо на купање на Ветерници... Него, имаш ли ти јаја од црне кокошке!?

Не знајућу шта смерам, она одговори:

- Имам црне кокошке, али не знам која су јаја од љих!?

- Ништа не брини. Ја их познајем! – кажем јој.

И почнем да бирам и додајем их Бори који их ставља у најлон плетену мрежу. Продавачица не издржа него ме упита:

- Ма по које ги ти познајеш да су од црну кокошку!?

- Па видиш да ти бирам крупна, ћурко!? – кажем јој.

- А ране те изеле, ја па мислим стварно из познајеш!?

Платимо ми и закључимо да смо ту уштедели за два вињака.

У даљој „куповини“ уштедимо ми још за четири вињака, дакле укупно шест. То даље значи да можемо да свратимо у кафану и попијемо по три вињака. Свратисмо у „Младост“, садашњу „Белу лађу“, попијемо по један вињак и поручисмо још по један. Али, нешто нам не иде, јер немамо мезе. Зовнем конобара, затражим да донесе прибор и узмемо за мезе од сира који сам купио за кући. Сад уз мезе и пијање лакше иде!

Попијемо ми не по три, колико смо уштедели, него по пет вињака. Већ је било око три поподне. Кренемо Бора и ја полако. Он, како носи она јаја, мрежа га удара у ногу, а јаја се ломе и теку из мреже низ ногавицу. Код „Пољанице“ нас сретеше неки (ја пошао да испратим Бору) и свратише нас у кафану. Кад конобар виде Бору са оном мрежом, не даје да је унесе унутра, него је остави испред врата. Бора послуша.

Када смо и ту мало попили, већ се смрачило, а мреже са јајима нема. Бора и не схвата да јаја није било, јер су сва била поломљена.

Каже ми:

- Ма није ми до јаја него не могу више да се нађу овакве мрежасте торбе од најлон конца!

Оде Бора кући, одем и ја. Дам жени сира, а оно остале две велије и она пита:

- И овде има два кила, кажеш!?

- Па она што мери каже да има и ја нисам понео наочаре па не видим!?

- Хвала ти на услузи – каже жена. И више вала нећеш ти никада да одеш на пијац!

И бога ми, бранила ми је једно две – три године!

Сутрадан мени Борина Злата прича:

- Ма деца нема шта да доручкују. Морала сам да идем до продавнице да им нешто купим. А ћевап месо што је Бора купио, како је стајало на сунцу, све се покварило!

Испричах ја шта је било са мном, а она каже:

- Ма не секирам се ја због поквареног меса и поломљених јаја него што деца чекаше да доручкују малтене у време ручка!

Кад се сретосмо, Бора и ја коментаришемо тај дан, а он каже:

- Па свако ради оно што му је суђено и што мора да уради!

%

Персирање

Седи друштво у кафани, а међу њима једна жена. Приликом обраћања, Бора једном персира, други пут на „*ти*“, па кад му дојади, он јој рече:

- Нећу вас персирати. Прећићу на тебе!

%

Проблеми

Прича друштво у кафани и углавном истичу како постоји пуно проблема у друштву. На то Бора каже:

- Пуни смо проблема, јер их нико не краде!

%

Ривали

Причају у друштву како нема демократије и како противнике режима чак и затварају. А Бора каже:

- Озбиљне ривале поштују. Бесплатно им обезбеђују стан и храну!

XIV

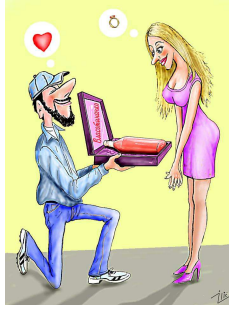
ЛЕСКОВАЧКИ ДУЊБЕРИ -

Драгутин Бранковић Гиле, који је запослен у Народном позоришту као портир, али игра споредне улоге у појединим представама, написао је пре неколико година позоришни комад „Дунђери” у коме је на непосредан, духовит начин приказао Лесковчане. Комад су он и Богољуб Митић, познат као Ђоша из једне серије Сенише Павића, играли педесетак пута и то увек пред препуним дворанама. Представу су видели не само Лесковчани, него и Врањанци, Војвођани и Црногорци, а гостовали су и у појединим републикама бивше Југославије.

„Дунђери” су писани на лесковачком говору, па у једном тренутку Ђоша критикује Тошу „што неје образован као он, па подучава гледаоце како би што боље пратили представу:

- Дакле, скраћени курс на лесковачку граматику. За нас из Лесковац кажу да имамо само један падеж. То неје тачно! Имамо два! Један за сваки дан и један за свечане прилике ко што је ова! Па које је ако немамо падежи! Ни енглески нема, па је светски језик. Ако оскудевамо у падежи, имамо вишак у степенима поређења, односно једини у бел’ свет имамо четири степена градације. Другарице и другови, то је прошло време... Даме, госпођо и господо, на тај књижевни се каже богат, богатији, најбогатији, а у Лесковац богат, побогат, најбогат и четврти степен, полудеја од паре! Има и пети - још га несу уфатили. Може и шести - још га фаћају. И најновији седми - пребегао. Појавио се и осми - сам се предао! И за крај овог курса поменимо опште познати глагол - немати, са личним заменицама: ја немам, ти немаш, он нема, ми немамо, ви немате, они краду!

Ђоша прича и једну од (не)истинитих згода како је од дунђера, а касније грађевинског предузимача постао пророк и исцедитељ „*то се не да описати*”:

- Све је почело на једну свадбу. Ја сам био кум. У почетку је све било лепо. Јес да је свадба била у бараку, ал’ је било светски. Био добро расположен, људски одради неки предузимачки посао, доби дебеле паре, па све лепим марке на чело од певача и питујем га:

- Знач ли да певаш „Ој Мораво, моје село равно.”

- Куме, Ђошо, за теј паре ћу гу препливам леђно и тој за зимски свети Јован!

И сви смо се веселили, млада је била највеселија. Знала је шта је чека то вече. И младожења се веселио. Није ни он глуп човек! А онда... Катастрофа! Да не мислите да измишљам, еве... Још чувам изјаву дату пред суд, под заклетву. Изјаву дао шеф оркестра Демир Барјактаровић.

Цитирам: „Овако је било г-осн судија. Очи да ми испадну ако лажем. Барака је ишла мало на улицу, тесно двориште. Расположење је било на врхунац. Кум Ђоша је водио ред да све буде како треба. Летеле су марке на све стране! Ко конфете за Нову годину! А онда је улетео таксиста са сто на четрдесет на сат. Прошао је кроз центар на бараку! Како ушао тако и изашао. Није рекао ни добар дан, ни довиђења! На лицино место је правио карамбол, није се разликовало ребро од клавијатуре! Дизала се глава на косама од ужаса! Свима нама људима! Како је ударао хармоникаша, он се 151 метар возио на хармоникама, а ципеле су му летеле у небо. Кад је закачио кума Ђошу (то сам ја), четири пута га је бацио на хаубу, а деца су викала:

- Ауу тате, ау маме!

Ја сам свирао соло трубу. Када ме ударио, моментално сам гутао писак. Срамота ме г-осн судија да објашњавам како сам га враћао назад! И, молим, г-осн

судија да ово обавезно уђе у записник. Лево до мене стајао је Звонко певач и појачало. После га нигде није било - ни Звонка ни појачало! А појачало је моје!

И још нешто г.осн судија... Душко што свира контрабас... контрабас смо нашли на вр' дуд, а Душка још тражимо!" Завршен цитат.

У „Дунђерима”, ево како се представио Тодор Илић звани Баксуз, уз Ђошу, једина личност драме:

- Ја сам Тодор Илић, звани Баксуз, из Лесковац. Рођен сам 13.03 у 13 сати, 13 минута и 13 секунди како тринајесто дете у лесковачко породилиште. Па још у петак. Ја сам један толки баксуз да сам се у Кувајт родио, родио би се ко камила, а не ко шеик. Мене кад виде црне мачке, оне бегав, да им не пређем пут! ... А највећи баксуз сам био кад сам се оженио! Истина, оно сад суд утврђује ко је поголем баксуз, ја ил' жена! И тој нема везе с тој што сам био призетко и што су душмани говорили да сам и на кокошке у двориште говорио:

- Добро вече, тетка! Како сте! Лажу! Говорио сам само:

- Добро вече! Тетке нисам спомињао...

%

Занимљива прича Тодора Баксуза везана је за његов и Ђошин пут у Русију. Гиле Бранковић каже да је догађај истинит:

- При крај '93, налетим на једног јаког предузимача. Понуди ми поса у Русију. Кад чу колке се паре мог зараде, потече ми вода на уста! Ал' предузимач постави један услов. Да нађем још једног доброг зидара ко што сам ја, па да он оформи групу... и идемо у Русију. И ја се сетим! Ђоша! Мој другар. Заједно смо ишли у школу. Грађевинску. У Власотинце. Тој вам је лево од

Стајковце, најбогатије село у бившу Југославију. Мож' замислите колко су богати у овуј малечку... државу. А с Ђошу сам ја заједно бија и у војску. Одем ја до њега, знам да је добар зидар. Толко добар да од малтери прави живи мајмунчики што мрдав с реп! Реко му:

- Ђошо, брате мој, мож' се иде у Русију. Ради се шес' дана у недељу од седам ујутру па док падне мрак. Мож' радиш и у недељу. Плаћа се дупло. Толко и толко...

- Важи - вика он - а с' чија кола ће путујемо!

- Каква кола! Путује се с' авион!

- А онда не долази у обзирима!

- Зашто!

- Много се плашим од авион!

- Па, летео ли до сада с' авион!

- Несам, ал' се плашим!

- Нисам ни ја! И ја се плашим. Ал' теј паре не може зарадимо овде. Баш си сад нашао да се плашиш од летење с авион...

- Не плашим се ја од летење, него од падање!

%

За самог аутора драме „Дунђери”, односно за његов надимак Гиле, везана је занимљива анегдота. О томе Драгослав Бранковић -Гиле беседи:

- Био сам у првом разреду основне. Тек месец - два како је почела школска година. Ненадано, у школу долази мој деда, па пошто рече учитељици како му је име, упита је:

- Имали куде вас мог унука Гилета!

Учитељица се збуни. Одговори да немају ниједног ученика који се тако зове, а деда ће:

- Мој унук је Драгослав Бранковић, а ми га дома викамо Гиле.

И од тога дана су ме сви у школи познавали само по надимку, па и сада сам тако препознатљивији у Народном позоришту и јавности!

XV

РОШТИЉ АЛАМУЊА -

Радомир Раде Јовић (Лесковац 1937 - 2004), један од најплоднијих писаца југа Србије, аутор, између осталих, романа *Срећно царство* и *Бесна кобила*, као ретко ко у лесковачком крају, неговао је оригиналан „лесковачки говор“.³⁷

За илустрацију богатства тог говора, али и богатства његовог приповедања, ево приче „*Роштиљ аламуња*“ (објављена је у другом броју „Лесковачке мућкалице, септембра 2002. године):

Пошеја тишлер Жика Куре на ћевапи код мајстор Буре. Жика Куре, из Чивлк Малу, има једносратну кућу у тишлерску радњу. На газда Буре радња за роштиљ у хотел Праг. А на крај најдужу лесковачку улицу, турена железничка станица. Такој турена - да Лесковчани, и ако оћев, не можев да ударав с главу у возови што прођујев кроз Лесковац.

Жика Куре, тишлер, онолко голем, колко су големи брестови у Брестовац, кад стане испред слунце, око њега лад од шес' метра.

Сретне Жику Куре Алекса Сербез, тако на големи и на малечки цивцани, и питује га:

- А бе, Жико, куде се пошеја такој дотеран!

³⁷ „Белешкама о тисцу“, које се објављене у „*Срећном царству*“ (Просвета, Београд, 1998), најбољем делу Рада Јовића, записано је: „*Раде Јовић* рођен је у Лесковцу 1937. године. Школовао се у Лесковцу и Београду. Досад је објавио збирке песама за децу: *Небески морнари*, *Мале*; збирке песама: *Вињете*, *Разговор с Ветерницом* (Јеванђеље лесковачког менталитета), Бајке: *Принц Леско и принцези Леска*; романи: *Сезона клања* и *Перпетум мобиле*; драмски текстови: *Нудим ти пуне руке живота*, *Пут у светлост*, *Време препознавања*, *Гозба*, *Лесковчанин у Паризу*; монодраме: *Мој пас Краб*, адаптација Шекспировог дела, *Ласте јастребарске* и *Не се знаје*, *Заре игра*. Јовић је аутор лесковачког „*П(р)озоришта у авлији*“, оснивач *Фестивала филма сутрашњице* и основач Колоније младих лесковачких сликара *Копачница '74*. Живео је и радио у Лесковцу, где је и умро 2004. године.

- Идем, Алексо, идем код Буре на роштиљ, на онај роштиљ, што га људи викав РОШТИЉ АЛАМУЊА.

- А какав је с'г тој роштиљ аламуња!? - питају Алекса:

*„Аламуња неје вртимушка,
не је перуника,
аламуња не је Бесна Кобила,
не је слуза откинута из девојачи очи
не је Пуста Река.
Аламуња је кад пукне зора,
кад пукне пушка ајдучка,
кад груне онај
лесковачки ђевап артиљерија.*

*Кад се небо исцети,
а из небо капне јутарња роса.
А оно не ја капка по капка –
него ђевап капка!
Аламуња, то је радос
аламуња, то је живот!*

*Роштиљ аламуња је оној,
што ники не зна које је,
ал' много убаво!*

Алекси си отиде, ете га Душан Ковач.

- Мајстор Жико, не ли је рано да радњу затвараш у понедељак, кад се Мала Госпоина пада у среду!

- Неје рано - казује Жика. - Јербо идем да уфатим место. Идем да мезим, и да чекам да ми спремив фруштук. Ако бог да здравље, и ако се толко не нашљоскам, има сва три дана да терам Малу Госојину.

Иде Жика Куре, поза Жику, на двајес и један метар, гази банда. Напели трубе и трумбете, свирив: „Болна ми лежи, Станика”. Кад дође Жика Тишлер код бијоскоп на Драги Славуја, он фрља на банду стотку, и викну: доста!

Банда уфати маглу!

Испред бијоскоп, Гари Куплерај - и Драги Славуј,
газда на бијоскоп.

- А бе, Драги, које сг овој! - питује Драги Славуј,
газда на бијоскоп.

- Слушај Гари, Ти у Лесковац неси само Гари, него
си Гари Куплерај. Зашто, 'ебем ли му мајку. И овој
треба да знаш. Ти си сг у Лесковац, а у Лесковац, кад га
човек нема у кафану, вика се да је болан. Зато у
Лесковац сви мушкарци здрави. Пијани, пијев, гладни
једев, будале гладујев - а газде паре млатив.

У Лесковац ти је кафана ко грањка. Омладиш гу с'
мотку, паднев ситне паре. Ситне, али ги живот укрупни.

- Па ви сте тој опасан народ! - чуди се Гари залепен
на плакату голему два три метра, и турену на зид од
Славујев бијоскоп.

- Оно. Неје да несмо, али куј га знаје. Можда јесмо,
можда несмо. У Лесковац се овакој вика: Кој не уме да
улегне у кафану, не је за ништа. Кој не уме да искочи из
кафану, човек тепање - и зајеванцију.

- Па оно код, ко на дивљи запад - вика Гари Куплерај,
и не скија се од бијоскопску плакату. А и да оће, не
може. Плаката залепене с' туткало.

- Баш такој! - одговара Драги Славуј. - У наше
кафане има све. За коњи сено, за пијани ракија, за
домаћини и домаћице ћевапи и уз ћевапи.

И лесковачка мућкалица!

Има све, ако човек има памет. Кад човек изгуби
памет, испадне као да је остануја без онуј работу. Жика
Куре измане с'ноге, и у три корака - ете га код Златни
Праг. Туј чека друга банда. С другу банду. Жика иде на
ћевапи код Буре. Улица дугачка, не може да буде
подугачка. Широка чаршија, поширока од широку
чаршију. Ал Жика, тишлер из Чивлк, не дава ни пет паре
за тој. Код Тренкину кафану, отпушта банду - и сам
самцијат иде на ћевапи.

Радња на мајстор Буре, на Панађуриште. Лад на
радњу, већа се од једанаес, липе посадене у круг. А

имеђу роштиљ радњу и лесковачко плаво небо, турен бел чадор сас црвене цвећке.

Банда код Тренкину кафану чека бакшиш и даља наређења. Жика се окрене, баџи стотку, и командује:

- На лево круг, дупе на југ, маршевским кораком напред марш!

Банда одмаршира.

Кад Жика Куре једе ћевапи код мајстор Буре пред Малу Госпојину, само мушице смев да зуцкав, и ако су подалеко.

Улази Жика Куре под бел чадор, улази у најбољу ћевапцијску радњу. Око радњу турени астали за стојећи гости. Под чадор, дваес астала покривена с' бели чаршави. У средину; онден куде је најголема ладовина, четири астала. На тија чаршафи у коцке. Једна плава, друга неје. Трећа коцка црвена, четврта шамадроз. То су астали за лесковачке казанџије, за тишлери, ковачи, за бербери, папучари, за снајдери, за бакалини - и за остали.

Само за такви гости, за мајстори. Жика Куре, типлер из Чивлук. Такав гост, мајстор.

- Иде Жика Куре! - викав чираџи.

- Ако, ако, нек је жив и здрав и нек му бог помогне после једење у моју радњу. Кад Жика Куре улегне под чадор, Буре пали трећу цкару. Трећа цкара за љуто, пољути и за - најљуто.

Док пали трећу цкару, Буре најмиркује на Ванчу Милкинога. Ванча мангуп, тура ћумур под браду и ногу пред ногу, ал такој ко да оди по ексери, примица се до Жики.

- Да ми свираш Свилен конаџ, али свилено!

Кад ћемане цвилну, Буре приђе до Жики и руковаше се ко људи. После тој, Буре питује:

- Не после љуто - казује Жика - него уз љуто има да ми прањаш ћевап по ћевап, ал такој да сваки буде убав ко девојче кад се избања. И да апе за језик.

Одма донеси кило леб, шерпу с љутеницу, овал са патлицани - и кондир с љуту ракију, пто си гу чуваја са

светога Јована. Оканицу с ладно бело вино из рударско лојзе, има да испратиш кад рекнем.

Мајстор Буре казује на Жики овакој:

- Све има да будне. Све, па макар падала киша и онда кад у овај наш убав Лесковац изгреје слунце.

Жика фаћа залет за једење, и обрће главу накуд цкаре, да види које се спрема. А има и које да види: на једну цкару прс и плева ћевапи. Десно, плескавице, лево, вешалице. Беле и димњене. На другу цкару свињска и јагњећа цревца. Врзана у осмице. Осмице одрепујев од цкару, ал кад год да одрипнев, Бог ги види, и ко да ги води за руку, врне ги на цкару.

На резервну цкару све помешано: паприке у низе, кобасице турене један метар изнад жар. На човека што не зна које је тој роштиљ, испада да се кобасице печев на пару. А оно неје на пару - него на цкару. Паприке апев за очи, срце рипа, стомак псује.

Жика тишлер из Чивлук питује мајстора:

- А бре, Буре, које ми тој работиш!

- Работим оној што мора да работи мајстор код кога се прави роштиљ аламуња. Ништа, само тој.

- Како, бре, Буре, ништа! - Овакво једење нема у Немци, у Јапанци, јок. У турско неје било, неће ни будне. А Америку, исто тој, само поневаљашно. Викав ги хот дог.

Само у Лесковац ћевап - па бог!

Добро, добро, на прво место Бог. Неће се карамо с' Бога. Знам да је Бог Бог и на големи и на малечки људи. Бог је бог и на месо за ћевапи. Кажи, зашто су ћевапи у Лесковац толко убави, а на друго место несу.

- Затој, Жико, затој што се овден води рачун од месо. Ћевапи су у Лесковац ко малецка деца, ко фамилија. Ко род рођени.

Жика тишљер ћути и љушти оној што је турено на астал. Ванча Малкин свир „Славуј, пиле”. Испада да ови људи ништа не работив. А они се утепаше од печење, од свирање, а Жика од једење. Кад Ванче Милкин одсвира „Славуј, пиле”, чека да Жика наручи

нову песму. Међутим, Жика не наручује песму, него тражи да му мајстор дође на ноге.

- Ајде, бре, мајсторе, одвржи језик и кажи на кој начин се правив убави ћевапи, да ми се ћевапи лепив за срце!

- Оћу - казује Буре - оћу да ти кажем: прво узем месо од плећку, после месо од шију на бика, и тој убаво измељем. На крај дрпнем мало од пафлаку, измељем гу - и почнем да месим. Месим, такој месим, све док га не измесим. Кад га измесим, турим месо на лед да преспије. Ујутро, кад се пробудимо, и месо и ја, месо још једанпут измесим. Кад осетим да ми је на руку убаво, ко да ме за руку уфатила најубава лесковачке девојка док играмо четворку, месо турим на жар.

- Ал после, мајсторе, кажи ми које после работиш с' ћумур. Сам ли га правиш, ил ти га доносив!

- Ћумур мора да је из планину, домаћица мора да је убава, домаћин да неје будала.

- Алал вера, и на Бога - и на тебе, мајстор Буре! - благосиља га Жика Куре.

- Фала ти, Жико, фала ти ко на брата. И ти да си ми жив и здрав још сто године, и да ми на сваку Госпојину дођеш.

- Оћу, мајсторе, оћу. Јер овакви ћевапи има само у Лесковац. А Лесковац колко ја одавде видим неје далеко. Ене га куде је.

- Баш такој - вика мајстор Буре. - Е, у теј Лесковац се правив најубави ћевапи: има ги, само кад су сенке подугачке од човеци, код Лесковчани не терав инат сас Бога, кад се у Лесковац уфати такво време, ћулабајасто!

Жика Куре једе, крсти се само кад оканицу с ладно вино принесе до уста. Винча Милкин свири „Море пуче пушка”, а мушице побегле чак на Кукавицу.

А Кукавица планина!

Кад тамнина удари на лесковачки прозори, кад јесења ноћ почне да се качи на ћерамиде, Жика питује мајстора:

- Оћеш ли сг да ти платим, ил кд прође празник! - Право да ти кажем идем кроз чаршију да ми се слегне

овој убаво једење. А кад месечина искочи аманетом, ја ћу се врнем под чадор. Ако се врнем. Ако се не врнем, заспаја сам. Ал ти да ми чуваш астал.

- Има да ми платиш кад прође празник - казује мајстор за ћевапи, и на чираци дава наређење да рашчистив лом што га Жика направи.

Жика Куре пође у чаршију. У хотел „Круна” обали једну флашу шампањац. Од шампањац му припаде мука и Жика трк у нижник. Кад се врну, псује келнер, љути се:

- Какво сте ми тој вино сипали!

- Француско!

- Колко треба да платим, плаћам. Ал тој француско вино ништа не ваља. Нула. Збогом.

Из „Круну” Жика иде у хотел „Костић”.

- Да ми се донесе бокал с бело вино, ал само ако је домаће. И ако га је правија деда на младог газду.

Донесоше му тражено вино, и он га испи у два гута, плати колко треба и питује:

- Има ли у Лесковац још нека кафана куде је бело вино убаво, а да мезе неје старо три дана!

- Има - викав келнери. - Има у хотел „Плуг”. У тај хотел роштиљ прави Буре.

- Од Буре идем. Ал’ у „Плуг” има да улегнем из инат. Само да газдарица види како убаво одим и кад сам трезан.

Из „Плуг”, Жика Куре, правац у „Солун”, на црну кафу. „Солун” озидан поред мос’ на Ветерницу.

Ветерница река.

Тако гу викав Лесковчани.

- Оћу црну кафу, али одма!

- Оћете ли, господ Жико, да ви кафу сипемо у шољицу, сас сребрне ивице, или да гу сипемо у бокал!

То Жика Куре питује Мика Шљапи, главни келнер из кафану „Солун”.

- У бокал. Ја не видим белу мачку, како ћу видим малецку шољицу сас сребрне ивице. Тој не би видеја ни кад би лесковачки жандари упалили сви фењери на чаршију!

- Газда, Жико - вика келнер Мика Шљапи - у Лесковац више ни будале не палив фењери.

- Зашто! - питају Жика.

- Затој што у Лесковац има електрика још од камо кад. Фељери су оставили мангупи да се чудив будале и пијани.

Жика се направи да га не чује, испи бокал с црну кафу и потапша Мику Шљати келнера по раме, потапша га само колко да га зашашави.

У тај ма' Жика Куре пође у кафану код „Три шешира”. До туј кафану Жикина тишлерска радња - и кућа на спрат. Кад га виде Благоје Тришеширац, кафеција, искочи пред Жику, исцелива се с' њега у образи, ко да му је Жика рођен брат. Они се целивав, Благоје дава знак на чираци да викнев Жикину домаћицу. Жикина домаћица, насмејана од муку. Мазно га фаћа за косу. После, сас онуј њојну малечку руку удара га по дупе - и за мало га обали. Онда се раздра да гу цел Чивлук чује:

- Жико, твоја ташта, а моја мајка Савка, од јутрос чека да пробаш крофне с' нов пекмез. Направила ги да си зет заслади душу.

А зет, наљоскан!

Жика ву паде на руке. После га Благоје Тришеширанац и четворија појаки, однесоше дом, и турише га у кревет.

Од понедељак до Малу Госпојину, Жика Куре спије. У Чевлк малу мирно. Ал' кад у Сат Малу, онај турска роспија, одзвони дванаес' сата, Жика рипне из кревет, обуче се, дотера се пред огледало, и трк на сокак. На раскрсницу вика на чираци да доведев банду, и с' туј банду, поред бијоскоп на Драги Славука, и поред Гари Куплераја, онакој залепеног на Славујев бијоскоп, отиде до „Знатан Праг”. Код „Златан Праг” мења и банду, и на Панађуриште. На Панађуриште и око Панађуриште, више од осамстотине чедори, кој зна у колко боје. Ал' само један бес сас црвене цвећке. Само један Венча Милкин, само једно ћемане. Поред цкару, главан мајстор за роштиљ. Сви на исто место куде ги Жика

Куре остави јучер. Жика отпусти банду код Тренкину кафану, дође и седе за његов астал. Нареди да му Ванча Милкин свира „Свилен конац”.

- Коју цкару да палим - питује Буре.

- Онуј, на коју се пече роштиљ аламуња.

А роштиљ аламуња, зна се, које је. То је онај момент:

*„Кад груне лесковачка ћевап артиљерија,
кад се небо исцети,
а из небо капне капка,
а оно неје капка ко капка –
него шевап капка
%”*

Кад паде ноћ, прође Мала Госпојина. Жика Тишлер, мртав пијан, нареди да му се доведе фијакер. Док је на мајстор Буре плаћаја трошак, он из једно лонче, куде је стајало цвеће, украде црвену цвећку да разгали домаћицу, и нареди на фијакеристу, да га вози дом.

Там га дочека домаћица, узела цвећку - и с’ Благоју Тришеширанца, и са још четворицу појаки људи, тури га у кревет.

Кад Благоја Тришеширанац с’ људи искочи из собу, домаћица на Жика Куре опсова и татка и мајку. Не издржа и опсова и Малу Госпојину. Мала Госођа се направи да гу не чује, и домаћица остаде здрава и жива...

Од туј Малу Госпојину на овам, у Лесковац роштиљ правив само големи мајстори. А там куде роштиљ правив големи мајстори, там се правив „Роштиљијада“.

Ал’ један мајстор, увек има да се памти. То је онај мајстор што је на тишлера званог Жика Куре, на Малу Госпојину, правија роштиљ аламуњу. Толку убав, да такво једење и пијање, ни толко голем човек, колко је била Жика Куре, не ме могја да претуре без два три дана спијење.

Зато се у Лесковац вика, роштиљ је на Лесковчани род. Фамилија.

А тој што га неки људи викав роштиљ аламуња, тој викав само големи, онија људи који умев и можев да једев роштиљ од мерак, и зато је што су гладни.

Други можев да бирав. Ал' било које да изабереv, изабрали су најбоље.

У Лесковац, роштиљ голем другар - на другари.

На гости, роштиљ аламуња, слава.

Затој се у Лесковац правив роштиљијада - и затој лесковачку роштиљијаду славив ко еснавску славу - славу на роштиљ мајстори!

XVI

ЦИРКУС „М“ - Последњих двадесетак година нико није тако слатко насмејао Лесковчане као Мија Кулић.³⁸ Својим емисијама (после једне од њих емитоване на Радио Лесковцу забрањено му је уређивање). Имао је емисије и на неколико нишких радио и ТВ станица и стекао је велику популарност.

Кулић је, између осталог, објавио и књигу занимљивих згода и незгода „Циркус М“ – како му се та емисија годинама и звала (Графика „Галеб“, Ниш 2001).

%

Ево, на пример, како Мија Кулић тумачи градацију „по лесковачки“: кисело – покисело – најкисело и – цивор; брз – побрз – најбрз и – метла; полак – поплак – најполак и клај-клај; ладно – поладно – најладно и – змиче; богат – побогат – најбогат – и још га нису уфатили! А онда би уследио коментар: „Злочин се не исплати, ако те милиција уфати!“

³⁸ Миомир Мија Кулић рођен је 9. јануара 1952. године у Лесковцу. Завршио је средњу машинску школу, али се позивом за који се школовао никада није бавио. Бави се и сликарством. Са Николом Митровићем Коканом започео је маја 1995. године Школу стрипа у Лесковцу, у којој је неколико месеци радио као предавач. Самосталну изложбу слика имао је у лесковачком Дому културе „Жика Илић Жути“ 19. маја 1997. године. Изложбе портрета имао је у Задру и Народном музеју у Лесковцу („Портрети бораца лесковачког краја“). Бавио се израдом слика за надгробне споменике и за себе у шали каже да има сталну поставку портрета на Шпитаљском и Светоилијском гробљу. Аутор је књиге „Циркус М“, објављене новембра 1999. године у издању „Графике Галеб“, Ниш. Аутор је монодрама „Пегава“, „Желиш ли да ти вежем очи“ (извођење Нинслав Милићевић, режија Радиша Грујић), „Мишасав“, „Ав, ав“ (извођење Ђорђе Томић, режија Миомир Кулић) постављених у Народном позоришту у Лесковцу, као и монодраме „Кучка“ (извођење Ивана Ђокић), постављена у позоришту „Дадов“ (Београд). Био је аутор и водитељ емисија „Мушки разговори“ на ТВ Лесковац, 1995. године. Започиње ауторску емисију „Циркус М“ 3. јануара 1996. године, коју су емитовали многе радио и ТВ станице. *Напомена:* Опширније видети студију Д. Коцића „Лесковачки писци – трагови и трагања“, Лесковац 2015.

Следи и нова градација: муж – помуж – најмуж и л’же; жена – пожена – најжена – неје моја; стар – постар – најстар – и кречана; млад – помлад – најмлад и – побачен;

Ту, наравно, следи и једна поучна лекција:

- Како се на изворном лесковачком каже:

- Извините, молим вас, да ли бисте били тако љубазни да ме оставите на миру!

- Мрш!

А онда долази и питање:

- У чему је суштина живота?

- У 6. падеж! Млади питају С КИМ, а стари С ЧИМ!

%

Ново рођење „по лесковачки“:

- Штрокав – поштрокав – најштрокав... и - пачавра!

- Глуп – поглуп – најглуп... и с мотку правен!

%

Кулић сматра да је, на пример, виц без Пироћанца „ко јајце без жуманца“, а виц „без милицајца ко торта без јајца“, а виц без Црногорца „ко шума без борца“, док су вицеви без плавуше „ко конзерва без скуше“.

%

И ево, за почетак, један виц о плавуши:

Дешава се у собу. Једна расна плавуша проба бунду пред огледало, онако... загледује се са све стране, а поред њу стоји дете, па ће гу пита:

- Мама, а кад ти гу тата купи!

- Е, синко... да је мама чекала на тату, не би имала ни бунду, ни тебе!

%

Каква је разлика између Доње и Горње Бријање!

- Доње Бријање се налази у лесковачку општину, а Горње у бојничку!

%

Дешава се у циркус сензационална тачка: кротитељ, лав и једна стриптизета! И сад, почиње тачка, распали овај кротитељ са онај бич па ће каже на стриптизету:

- Скини прслуче!

Она, зарежи ко тигрица на њега, и скине прслуче!
Нареди кротитељ на лава:
- Лежи!
Лав поче да ву лиже груди! Публика одушевљена!
Пет минута аплауз!
Опет дресер дрекне на стриптизету:
- Скини гаћице!
Она зарежи и скину гаћице!
- Лаве, лижи!
Лав почне да лиже, а један наш човек (Лесковчанин)
из публике ће каже на другара до њега:
- У, грдно! Па то и ја умем. Што па дресер!
А другар ће му каже:
- Ајде бе, бегај, ти умеш! - Умем, живота ми! Само
нек истера лава из кавез!
%
Шта је то, или по лесковачки – које је тој: Пре
употребе се претресеш, за време употребе круто стоји, а
после употребе га цедиш?
- Кишобран!
%
Пита комшија комшику:
- А бе, комшике, волиш ли ти јоргован!?
А комшике ће:
- Волим, комшијо, волим!
- Е па, комшике, ако је таква ствар, дођи поза кућу да
ти га накршим!
%
Буди мајка сина за школу:
- Ај, сине... ај, полак. Ај, устани!
Овај се врти, неће да иде, а мајка ће онако благо:
- Дал ти неје добро, сине!
А овај ће:
- Нећу да идем! Сви ме тамо мрзе, за све ме грде,
измишљају ми најгори надимци, увек ја испаднем крив
за све! Цртају моје карикатуре по зидови, исмевају ме, и
што онда да идем! Нећу! Нећу и тачка!
А мајка ће:

- Знаш шта, сине, има два добра разлога зашто мораш у школу. Ко прво: имаш већ 54 године, а друго, ти си, сине, у ту школу директор!

%

Каже учитељица на ђака:

- Добио си слабу и ниси ме задовољио! Доведи сутра оца!

%

Заустави брат суптилни милицајац једног возача па га пита:

- Ај, кажи, ал поштено, колико си попио!

- Нећу да лажем, једну!

Погледа га саобраћајац, онако са поглед кој узима возачку дозволу, а овај ће:

- Једну... за другом!

%

Најдражи виц који Лесковчани причају о Власотинчанима:

Позајми Власотинчанин на Јеврејина јаја. Када је дошло време да се врене дуг, Власотинчанин се брже – боље уфати за вагу, а Јеврејин, онако зачуђен, ће га пита:

- Побогу, човече, шта ће ти вага?

- Па да измерим јајца, да видим дал су исто тако тешка ко онај моја што сам ти ги позајмио!

Отад у Власотине више нема Јевреја!

%

Отишла ћерка код мајку у гости у оближње село и сад разговарав тако оне две и ћу гу пита мајка:

- А бре, ћеро, што ме бре твој муж не воли?

- Ма, јок, мајко, мож само тако изгледа!

- Него.. ај ће га проверимо!

- Како?

- Па ће му испратимо телеграм да си умрела и ће га питамо дал да те саранимо ел да те кремирамо!

Ураде оне тако, и исти дан стиже телеграм! Одговор од зета:

- Три пута кремирати и дубоко закопати!

%

Чувени певач Бошко, звани Цвајбаши још звани Савет у своје време, женија сина Бобана са Виленом, а како је брат Бошко до сад два – три пута шибну инфаркт, пре почетка весеља изјави:

- Дрмне ли ме срце и умрем ли, немој да сте прекинули свадбу!

%

Каже госн Саша... Био час из читање, туј буквар, туј ђаци и пита учитељ једног будућег директора из Лесковац:

- Извините господине, пардон, друже, знате ли ви да читате!?

Леле! Како се само овај увредио! Па кад је рокнуо:

- Па нормално да знам!

- Добро, добро! Ајде, молим вас, прочитајте ми ово (и покаже му у буквар на слику зеца), а испод слике крупним словима пише – зец!

Друг увређен узме па забодје прст код првог слова, па почне:

- Зеее... ззз...аааа... јац!

%

Како се на цигански каже:

- Извините, господине, да ли бисте били љубазни да поновите ваше питање, јер ја вас нисам баш сасвим добро чуо?

- А!

%

Куповали гаће на пијац Врањанац, Лесковчанин и Пироћанац. И сад ће каже Врањанац:

- Пријатељу, дај ми једно пет комата! (у паковању има шест комада).

Погледа га Лесковчанин, па ће му каже:

- Мен ми дај седам комата! За сваки дан по једне!

Погледа га ову двојицу са чуђењем, па ће Пироћанац:

- А на мени ми даш цела два паковања! Дванаест комада гаће!

Сад се па запрепасти Врањанац и Лесковчанин, па ће га питава:

- А што ће ти толко?

- Па једне за јануар, једне за фебруар, једне за...

%

Стоје два СУПтилна милицајца и ће пита један онај другог:

- Ће идемо ли са аутобус или пешке?

- Па које прво наиђе!

%

Ко није чуо шта је чувени „лесковачки воз“, а није ни могао да чује, пошто он не иде по брзе пруге, него иде по подмазани кафански астали... „Лесковачки воз“ је: 15 ћевапа, плескавица од 15 ћевапа, 5 уштипака, пар кобасица, вешаљка, и на крају падла и кременадла!

Ето, то је „лесковачки воз“, а „пироћански воз“ је: две ћевапа – један за други!

%

Шта је комшика од комшику тражила када је рекла:

- Дај ми твој, па кад се дигне мој, ја ћу ти вратим твој!

- Квасац!

%

Ево и друге питалице. како се на чист лесковачки језик каже:

- Ни вруће, ни ладно, ни црно ни бело, ни слатко, ни горко, ни јесте ни није?

- Е, до мојега!

%

Дешава се код каменоресца, чувеног мајстора Милета из Шишинце. Долази нека жена и тражи да ву направи споменик са следећи наслов:

- Овде почива Пера пијаница, поживе 61 годину. Умре у 53 са прву жену Стојанку. Споменик подиже трећа жена Стамена од имовину друге жене Живке!

%

Госпон Синиша Саша Д. Тасић, професор биологије у пензију, како је прибележио Мија Кулић, предавао је у

вечерњој школи за дошколовање одраслих. Е, прича иде овако.

Дешава се одма после Другог светског рата, не баш одма, ал ту негде, дакле... у оно чувено достојанство и историјско време, када су се бивши другови партизани спремали за директори, официри, за књижевници... нормално не сви, само они најталентованији што су знали по неколико слова, и сад, пита наставник једног:

- Извини, господине, а колико слова ви знате?

- Ко прво, ја нисам господин, ја сам друг, а ко друго, ја знам четири слова!

- А која четири слова?

- С, С, С и Р!

%

Газила нека жена Мораву, засукала се до површи колена и бута (у смислу жури се) да пређе на другу страну. Гледао гу један човек па ће ву вика:

- Пази, снајке, немој се напије риба сас воду!

А она ће му каже:

- Море, не се ти много секирај! Она што је изела месо, не може гу напоји ни Дунав, а камо ли Морава!

%

Како „моравске“ (близу реке Мораве, примедба Д. К.) таште госте зетови кад гим они дођев у гости.

Она кажу:

- Зете, једи рибу, немој се срамујеш! На нас си је риба при сам дупе!

%

Знате ли кво (какво) је обавештење писало на дувар (зид) кад је отворен први биоскоп у Лесковац? (хумориста Мија Кулић је чуо за ову варијанту):

- Забрањено појење, семенке једење, нож вадење, по патос плување, за ноге ваћање и онођување, и што није за гласно казување, мисли се на псовање и поштовање... Драги Славуј.

%

Продавала Циганка (из Лесковац) на пијац неке ствари, и међу њи и једну кожну јакну, и после неко

време, наиђе неки тип, види добра јакна, па пита Циганку:

- Пошто бе јакна?
- Четири марке, бато!
- Могу ли да је пробам!?
- А што не би могло?

Узме тип да проба јакну и пошто му се свиђа, и била му таман, ко за њега, обрне се он и – бегање!

Циганка дигне галаму, ал пошто не може да га јури и да га стигне, почне да се куне и... смири се она некако после неко време кад... ето ти га њен муж:

- А, мори, прода ли нешто?
- Прода јакну!
- Па по коју цену?
- Па по набавну!

%

Мија Кулић је често добијао писма својих верних обожавалаца. Писали су како се живи на селу, шта раде и шта намеравају у животу. Често се јављао Граца, песник из Чекмин. Мија вели да он једном приликом послао дивни стихови, који нормално глатко мож да се углазбив, само треба један класичан композитор који зна истовремено да свира у дудуче и унуче... плус, ако још има нека од ове певачице... Дакле, Граца Магија и једна дивна љубавна песма за радос под наслов: „Наћурано ћуран ћурку, на ћуранску журку“.

Кулић, међутим, додаје да се шали и наводи стихове из песме „Ти“:

*„Ја сам махер за тучу и за чипс
спремам руке и ноге за у гитс!“*

У потпису: Све вас воле, сви поздравља и наздравља, један момак, врло фин, Граца песник из Чекмин! Познат као Граца Магија!

%

Једна занимљива прича везана је и за Лебане, општину на југу Србије. Свратио тамо Мија Кулић и ево његових утисака: Ја у петку био у топло и брацко Лебане, или... што би рекли на Теле Лесковац, у Хлебану! Јер не каже се леб, него хлеб, а они на

телевизију су бар квалификовани граматичари! Дакле, 8. март, Лебане, хотел Царичин град! Кој неје био, поуздано знам да се каје, али зна се: „После Лебане нема кајање!“

Или што би опет Мија Кулић рекао, позивајући се на искуство других: „Гњурио не гњурио, време гњурицу пролази!“

%

Пита комшија комшику:

- А бе, комшике, које работиш!?

А овај ће:

- Ништа! И па не ваљам!

%

Пита једна лесковачка учитељица Перицу:

- Ајде, Перице, измењај глагол „купати се“.

- Ја се купам, ти се купаш, он се купа, ми се купамо, ви се купате и они се купају!

- Браво, Перице! А кажи ми, које је то време?

- Па... у суботу предвече!

%

Разговарају два пензионера:

- Куде беше, комшијо!

- Па у пензионерско!

- А што?

- Ма да уплатим чланарину. Знаш оној, плаћаш сваки месец по два динара, па кад умреш – узмеш све паре на куп!

%

Мија Кулић поставља и одговара на питање:

- Колико љубави има на свет!

- Има ги четири: прва љубав – ОН и ОНА; друга љубав – ОН и ОН; трећа љуба ОНА и ОНА и четврта љубав – ОН и ЈА!

%

Стоје тако две „лесковачке сељанке“ за тезгу и досађујев се и једна од њи ће узме новине и ко ће чита хороскоп. А она друга ће:

- Ај, прочитај и за мене!

- А кој си знак!

- Паланза!

%

Код мајстора каменоресца Милета дошла у радњу муштерика да пазари споменик:

- Такав и такав, мајсторе, тај дебљина, тај гранит, тај тип слова, Мија Кулић да ми изгреба слику, и да ми напише на плочу: „Спомен подигла сама себи за живота! Родила се невина, живела невина и невина је и умрела!

А мајстор Миле ће ву каже:

- Много ви је тој дугачко, муштерике! Боље да само напишемо: „Враћено неотпаковано!“

%

Увати неки лесковачки газда циганку и њеног мужа како му краду шљиве. Разбесни се и почне да бије цигу, а циганка почне да га моли да јој пушти човека и да ће она да му плати све што су набрали.

- Са које ће платиш!?

- Па ћу ти давам онуј раду!

Поразмисли се овај и пристане. Уфати он циганку, фифе-фифе, па на њу баш фино, а цига почне да кука:

- Доста, бе, газда, доста! Па несмо толко шљиве набрали!

А циганка ће му каже:

- А мори, Трајче, његова њива, његово воће, нек ј... колко оће!

%

Изгубио се неки Лесковчанин у планину, а удари нека олуја, снег, мећава, куде ће, шта ће, и случајно натрча на некакву колибу! Куцне на врата, отвори му неки деда и он ће му каже:

- Добро вече, добро вече, така и така ствар, изгубио сам се... да преноћим код вас?

- Ако, синко, само ако ти неће буде на смећу да спаваш са бебу!

- Ма нема проблема!

Уђе он, оде у собу, и онако у мрак, полако се увуче у кревет да не пробуди бебу и одма заспа.

Буди се он ујутру, кад погледа, а оно поред њега – плавуша - авион! Ко шећер! Промршкољи се она, онако, а на себе имала само некакву предивну спаваћицу, погледа га кроз трепавице са полуотворене очи и ће му каже, мазно:

- Ђао, ја сам Беба!

- Ђао, ја сам кретен!

%

Седи један чича (из Лесковац) у кафану за астал и прилази му други чичица па му каже:

- Како те, бе, није срамота, јуриш курве, а унучики ти идев у школу!?

- Па које, дал да ги исписујем из школу?

%

Субота, пијац, дан за бањање, њему му се ко излегује у кревет, а жена ће:

- Ај, ај, дизај се, доста си се излегувао! Узми цегер па на пијац. Знаш да смо све потрошили!

А муж ће:

- Не ме дирај, тој си је женска работа!

- Добро, а ја ћу идем на пијац, а ти узми па опери ови судови из судоперу!

- А бе, жено, реко ли ти ја – не ме дирај, тој си женске работе!?

- Женске, а!?

- Па фала богу!

- Добро, онда бар узми усивач па...

- Ама, женска главо, које си ме, бре, запуцала од сабајле са теј женске работе!?

- Женске, а!?

- Туго, боже, што си недоказана!?

- Добро, значи женске... добро – поче она да се скида.

- Које тој работиш!?

- Ништа, ништа!?! – настави она да се скида и скине се кроз гола па га зајаше на кревет.

- Ај, сд, бајо, еве за мушки работи!

А он ће:

- Кам га цигер!?

%

Зашто (лесковачка) плавуша ћути када води љубав!?

- Рекла јој мајка да не разговара са непознати!

%

Дешава се на Мораву, док је још била чиста и дубока, на чувену Биљаничку ривијеру. Лето, упекла звезда ко скара, пичи сунце на шестицу, није субота, а људе се бањав! Има чак и спасилац на плажу, и... у један тренутак примети он да се неко дави. Рипне у воду, доплива до оног што се дави и извуче га на обалу! Одма почне с прву помоћ, оно – уста на уста (без језик), и осети да овај дављеник „базди“ на ракију! У тај тренутак, освешћује се он, а спасилац ће му каже:

- Па добро бе, дал си ти нормалан! Па шћеш у Мораву кад не знаш да пливач! А онај ће:

- Па... ја оћу... да се научим да пливам!

- А што си се онда, који компири, толко напио!

- Па ја, брате, не смем трезан!

%

Фино јутро, птичице цвркућу. Дивота једна и... улази наставник у учионицу (једне лесковачке школе), а они сви ученици сањиви, крмељиви, спава им се, натмурени и стално зевају.

Погледа их наставник, па ће каже:

- Па, децо, ви ли мислите да се мени свако јутро диже!?

%

Куне се један мој пријатељ, познати лесковачки историчар, љубитељ добре капљице:

- Ко се са ракију теши – начисто се олеши!

%

Чекају три (лесковачка) другара воз, а пошто воз нормално касни, седну они у станичну кафану мало да се освеже и... чашка по чашку, фино се онако загреју, што би се рекло, благо су алкохолисани; заруче им још једну туру, и у тај тренутак воз дође у станицу. Рипну они брзо, истрчав напоље, а оно воз већ пошо! Почну да га јуре, душа у зуби, и двојица успев да се попну, а један остане и сад... враћа се овај на станицу и цепи се од

смејање! Ма сам што не побаци колко се смеје. Гледа га онај отправник, па ће га пита:

- Побеже ти воз, твоји другари се укрцаше, а ти се исцепи од смејање! Које је толко смешно!?

- Па ја сам требаја да путујем, а они су дошли да ме отпрате!

%

Мија Кулић записао је једну занимљиву анегдоту у којој је једна од главних личности једна од лесковачких професорских легенди. Прича тече овако:

Дешава се давно, срећних седамдесетих година, и тада је Мома месар, звани Чапа, полагао српски језик код чувеног професора госн. Тролиша. Прво се, као што је ред, полагао писмени, и ђаци, и старији и млађи, добили су тему на напишу: „Тито, револуција, мир“ и пошто је госн Мома нормално ишао преко дебелу везу, позове он Трошу, као није му јасно, па га пита:

- Професоре, ч'с малко!

Приђе Тролиш, а он тако некад помало, што се каже, Бог га обдарио, па мало трокирао кад говори, па га пита:

- К-к-к бе Ч-ч-Чапо, к-к-које оћеш?

А Момо ће почне да шапка:

- Па не знам које да пишем!

- П-п-па пиши, р-р-рат. Тито п-п-партија, с-с-с-с...

А Момо ће:

- Стаљин!

- Н-не бе, Чапо, с-с-самоуправљање, мир и т-т-тако!

Прође неко време, а Момо опет вика Тролиша:

- Професоре, професоре!?

Приђе Тролиш:

- А к-к-које с-с-сад оћеш!?

- Па не знам куде да турим тачку, запету, па овај знак питања, па...

А Тролиш ће:

- Ч-ч-Чапо, т-т-тури ги с-с-с-сви на једно место, ј-ја ћу ги р-р-р-распоредим!

%

Свршетак Другог свецког рата и прича главна сестра из неки манастир из унутрашњос како је било грозно за време окупације, па каже:

- Прво се наша војска, ова регуларна, повлачила. Прођу они овде, и силују све монахиње, осим сестре Марије!

Онда прођу Немци, ти злотвори и нељуди, провале у манастир и... силују све осим сестре Марије. То су исто урадили и кад су бежали пред налетима савезничких снага. Силовали су све, осим сестре Марије!

Онда су наишли савезници, браћа Руси, и... толико смо могли очекивати тај тренутак слободе, сусрет са браћу, по души и вери, а онда... и они су силовали све осим сестре Марије!

Па су онда наишли неки четници и партизани, па су и они силовали све осим сестре Марије!

- Па добро... – пита један новинар – а умете ли да објасните зашто су сестру Марију сви оставили на миру?

- Па знате, она неје волела те ствари!

%

Лесковчанин који је студирао у Скопљу пита другара, такође Лесковчанина:

- Како се на македонски каже акцептни налог!

- Ке ти го дам, а кур ке ти га платим!

%

Тај исти Лесковчанин прича виц о Мији Кулићу:

- Пошо Мија да се брија. Седне на ону столицу и ће каже:

- Пази, брзо, пијан сам!

А брица ће му каже:

- Нема везе, и ја сам!

%

Плекани оркестар чувеног Миланчета из Грделицу – прича Мија Кулић – свира свадбу у неко село, али гости, а поготово кум и побратим, много слабо давали паре за музику. И после извесног времена направи оркестар паузу да нешто поручкају и тад им приђе неки човек из сватови па ће гим каже:

- Знате које, ја сам чуја да овај кум много воли да дава паре, ал само кад му труба свира на увце!?

- Тако ли је!?

- Такој!

Узмев ови из оркестар да доврше ручак, и док су они тако сркали чорбу и глођали рибарца, буткице и плећкице, онај тип што им је реко за кума, полак се прикраде и на главног трубача сипа у трубу кисело млеко и ону трубу добро протресе да кисело млеко напуни све кривине и шупљине, и склони се. Нормално, нико ништа није приметио! После паузу, ови из оркестар правац код кума! Приђе му главни трубач, принесе му трубу на увце и на три – четири, дуне он из сву снагу и кума начисто омалтерше са оној кисело млеко! Кум рипне и онако бесан и замазан уфати Миланчу за гушу и почне да га дави! Некако успев да ги раздвојив. Миланча трља гушу и не може да дође до ваздух, па кад је успео да се сабере ће каже на кума:

-Јао, куме, части ми, ја се мало извињавам! Само што сам јео па ми прошло кроз рисицу!

%

Дешава се у (лесковачко) село пред задругу. Два сељака пијев млакачко пиво, па ће пита један овог другог:

- А бе, комши, које си ти даваја на твоју краву прошлу годину кад беше болна!

Овај опије један гутљај, па ће каже:

- Терпентин!

Отидев си он дом и сутрадан рачукао (разлупао) се овај први на врата:

- Комшијо, комшијо, отварај, бе!

Овај отвори и ће каже:

- Које си се толко рачукаја!

- Како, које сам се рачукаја! Пал си ми ти јучер рекја за терапију, и ја ги дадо на краву и она после петнаест минута липса!

- Па које туј има чудно! Исто ко моја прошлу годину!

%

Када је Циркус М, емисија Радио Лесковца, коју је уређивао Мија Кулић, била на врхунцу популарности, уреднику Кулићу стигло је писмо из Голему Њиву:

- Мијо, царе, поздравља те Голема Њива цела и околна села! Да ти Циркус М буде вечан, па и тој да је малко! У потпису: Џуца Американац, малецак зет у Голему Њиву!

%

Чувени лесковачки карикатуриста испричао Мији Кулићу анегдоту, а ми је овде преносимо „од реч до реч“:

- Времешни глумац, човек у године, после много време долази у град у чије је позориште својевремено био глумац, а за то време је на много њи остао дужан пуно паре, и сад... пита он једног старијег другара:

- Је ли, бре, спомињу ли ме још овде!?

- Па знаш које, тебе и тако и тако, ал много ти спомињу мајку и сестру!

%

Мија Кулић често је понављао мисао деда Гилета званог Ниче:

- Магаре у Беч, магаре из Беч, па кад не чита Нашу реч! (лесковачке недељне новине).

%

Умре неки човек (из Лесковац), и на сарани његова жена се начисто утепала од плакање! И сад... био на сарану и један комшија, вратио се дом, а његова жена, која није ишла на сарану, стегнуло гу нешто у петокраку, ће га пита како је било:

- Ћути, не питуј! Жена му плаче ко чесма, сачувај Боже!

- А нормално да плаче, а још... које работи!?

- Плаче и реди!

- Реди!?

- Плаче и реди!

- Па, како реди!?

- Реди!

- Ту бре, какав си, све човек мора да извлачи речи из уста! Па, причај!?

- Па да ти кажем... ти знаш да се покојник, Бог да му душу прости, ти знаш да се викао Стојко!

- Знам, и које!?

- Е па, она јадница, паднула на гроб и све запомагала: „Туго што сам жална ја, сама и несрећна. Што ми се отвори рана, те постадо удовица на Стојка капетана! На гроб сам јадна пала, па сам заплакала! Ој ти, рупо, црна и дубока, што прогута мога милог Стојка, па сад нисам жена ни девојка.“

%

Кад је Ива Палома био у други разред основне школе, задала им учитељица тему за писмени задатак, а био час из српски, као... које би они урадили да су неким случајем директори! И сад... сва деца се бацив на писање, само Ива, тај што још није био Палома, мртав ладан седи са скрштене руке и замислио се. Примети то учитељица, приђе му, па га пита:

- А зашто ти, Иво, ништа ниси почео да радиш?

А Ива ће:

- Па нема ми гу секретарица да ву издиктирам!

%

Опет један виц из школе:

Враћао се Мока Дзиван из школу, а шустерска радња на његовог татка је од преко пут бивши биоскоп „11. октобар“, и сд... наиђе Мока, татко мрдне онај шубер што је имао на излог од радњу, па ће га пита:

- А бе, Моко, ти ли понавља!?

А Мока ће му:

- На бе, тате, Даскал понављао, а мене ме истераше!

%

Миодраг Радовановић Њама из Лебане једном је испричао следећу анегдоту:

- Покојни ветеринар Божа Милошевић Боне, бог да му душу прости, тако једанпут вршио осемењавање крава у Ново Село код Лебане, у кућу код Љубицу Урошевић, мајку на Мршу Урошевића, која је, иначе, била шерет жена. И док се Боне спремао, она ће му каже:

- Знаш које, Боне, пре него што гу зарипиш, погледај нек буде женско теле!

%

Каже мајка на ћерку:

- Ћеро, онај твој муж, а мој зет, све ми се чини да се баш много не радује кад ја дођем у гости!?

А ћерка ће:

- Ма јок, мамо, то је само зато што он много споро мисли! Он се радује тек када си ти отидеш!

%

Седив два пријатеља (из Лесковац) у кафану и ће каже један:

- Код мене у кућу, брате слатки, баш је ко у прави рај!

- Ма не причај!

- Жене ми! Ја се викам Адам, жена ми се вика Ева, а ташта ми оригинал змија.

%

У Лесковцу живи доста Црногораца, који воле да се шале на свој рачун. Наравно, у првом плану је њихово чојство и јунаштво, али и традиционална лењост. Е, ова приче се дешава негде у Црној Гори.

Разговарају две јуначине, пуне груди одликовања, и ће каже један на овог другог:

- А вељу, чоче, а јел истина што се прича!?

Прођу једно пет минута, па ће овај други:

- А шта то!?

Прођу једно петнаест минута:

- Па то, јел тачно да у цијели овај крај, на кубурмет, нико нема већу лењштину певца но што га ти имаш!?

Прође пола сата:

- Е, чоче, вала јест! Ујутро, кад се Радоманов пијевац огласи, овај мој само потврдно климну главом!

%

Догађа се у путнички воз Ниш – Лесковац. У купе седив само њих двоје. Она лепа ко уписана! Гледа гу овај, зажарио очи ко скара, нон – стоп крши ноге, па ће ву каже:

- Ви сте баш много срећна жена!

Она затрепери с очице ко цивџан са крилца, па ће онако зачуђено:

- А што!?

Па тако! да је сад овде мој буразер, он би вам одма тражио! А...ја несам таки!

А ова ће:

- А какав си ти?

- Па ако дате дате!

%

Прва брачна ноћ и сад... дошли тренуци искрености, као дал је неко пре брака имао неког, и ће каже младеневеста из Лесковац:

- Ја... мили мој, мора ти признам нешто. Ја сам пре тебе имала љубавника!

- А овај ће:

- И ја, мила моја!

%

Слава, св. Никола, јес да је посна, али се па добро крка, нормално риба, а риба оће и да плива па мора и да се залије и... једна лесковачка госпођа од гости ће пита домаћина:

- А где сте ги набавили, мислим, рибе!?

- Па туј, одма у твој комшилук, у рибарницу код Гаретову палату.

А госпођа ће:

- Ете, риба ми при дупе, а ја несам знала!?

%

Догађа се у чувену власотиначку Грађевинску школу. У једно одељење од тридесет и један ђак, само двоје било редовни, а остали су били академски понављачи. Најинтересантнији је био час из биологије, а професор је био госн. Мића.

Један дан професор прозва Негу Пантиног да му овај каже бар нешто што је научио из биологију. Нега па ће каже:

- Друже професоре, шта ја знам из биологију! Ја знам из биологију фотосинтезу!

Бата Мићко се нађе потпуно запрепашћен и затечен. Нега нешто зна! Па ће му каже:

- Па да чујемо, Него, јуначино... ајд, шта је то фотосинтеза!?

- Шта је то фотосинтеза!? Фотосинтеза је природна појава, то јест процес који обавља биљка, оћу да рекнем, да биљке помоћу њу дишу!

- Бата Мићко пресрећан. Одма му закључи двојка са црвену хемијску и позове другог академика, а овај исто научио за фотосинтезу. И све тако редом, сви научили фотосинтезу, и бата Мићко на сви да двојку. Дође ред на једног академца што је седео до Неге, и бата Мићко га пита:

- Ајде ти, Шупљино, шта си ти научуо!?

Устане овај, почне да врти с очи, па се мртка там – овамо, и после једну минут ће каже:

- И ја сам научио фотосинтезу!

- Ма не причај! – ко запрепасти се професор Мићко. – Ај баш да чујем!

- Па... фото... фотосинтеза је појава, мислим... коју вршив биљке и животиње!

И нормално, хаос у одељењу!

А професор Мићко ће каже:

- Па добро, бре, Шупљино, дваес ученика пре тебе одговарају исту ствар и ти неси запамтио. Па по тебе, бре, фотосинтезу врши и дивљи вепар!

%

Брат Зоки из Шишинце испречао Мији Кулићу једну легенду везану за лесковачко село Шишинце, која иде овако:

- Када је својевремено Бог делио лопове, онако по једног у свако село, и када је био изнад Шишинца, њему се цак ицепао!

%

Веселак и шерет, већ неклико пута поменути Мија Кулић, много воли да приче вицевице од полицајци:

Дотрчао брат суптилни полицајац дом и још с врата почео да се дере:

- Жено, брзо спуштај завесе и ролетне и правац у кревет. Брзо!

Жена се помисли у себе: „Е, фала богу, сетио се, цукела, после три месеца! О бошке..! И сва срећна, уради све што ву је овај реко и завуче се у кревет, а милицајац, онако лагано, уђе у кревет и обоје ги покрије са јорган преко главу, па ће ву каже:

- Женче, погледај... добио сам од шефа за награду сат!

- Па које!?

- Како, које!? Па погледај како светлив бројке у мрак!?

%

Како се паметан Лесковчанин обраћа на глупог Лесковчанина!

- Са телефон из Београд!

%

Решио Лесковчанин, новокомпоновани бизнисмен, ће иде са жену у Београд у трговину, да си купив неки цопки, чисто због комшије, и... уђев они у робну кућу, а на там, а на овам, испостави се, погледај овај – нигде му га нема жена! Туго, бошке! Почне он да гу тражи, сав се унезверио, и које ће, приђе он на једног милицајца, па ће му каже:

- Извини ме, друг, на сметњу, ми смо из Лесковац, ал... изгубила ми се жена!

- А како изгледа!?

- Па... жена ко жена! Како изгледа!? Знаш, онај није из Лесковац! Она је...

- Ма, нема проблема, само је ви опишите, да знамо кога да тражимо?

- Не разумем!? Како то да гу опишем!?

- Слушај! Ја ћу да ти опишем своју жену, а онда ти опиши своју, јел у реду!?

- Па... ај!

- Е, овако! Моја жена има пуне усне ко Ким Бисинцер, тело као Лепа Брена, груди ко Саманта Фокс, ноге ко...

А Лесковчанин ће:

- Знаш које, пријатељу, зајеби ти моју жену, ај ће тражимо твоју!

%

Ударило пролеће, све се размирисало, пуца врбопуц, ко кокице, и сад... дошо један младић да проси девојку код њеног татка:

- Добар дан, добар дан! Ја сам због тој и тој!

- Седи, синко! – овај седне.

- А од који си ти!?

- Од тија и тија!

- А заврши ли си школу!?

- Јесам!

- Не ли понавља неки пут!?

- Ма јок, таман посо! Све сам петице имао!

- Аха! А од који оно рече да си!?

- Па реко ви да ми татко има два-триест дулума, што под воћку, што...

- Добро, добро... него, пушиш ли!?

- Јок! Тој ђубре никад нисам турија у уста!

- Аха! А... волиш ли ти, мислим, малко да гу пивнеш?

- Таман посо! Пре би отров попио него алкохол...

- Добро, добро... а јуришли женске, а?

- Ево, овај тренутак да се скаменим ако...

- Добро, бре, добро... него, имаш ли, бре, ти неку ману, неку фалинку?

- Имам!

- А која је тој?

- Па много волим да лжем!

%

Мија Кулић, који за себе каже да је „*црна овца црвеног Лесковца*“ (како се потписао у „*завршној речи*“ своје књиге „Циркус М“), испевао је песму:

„У Лесковцу некад беше

кресало се, са ђ се теше!

кресали су наши стари

казанџије, опанчари...

У Лесковац некад беше

годинице пролетеше...“

XVII

БУДЕЊЕ - На шаљив начин, Ненад Кражић, познати лесковачки писац, објавио је више занимљивих догодовштину о старом Лесковцу.³⁹

%

Прву књигу „*Будења*” са три дрмска текста - „Зора Мантина”, „Копе Шустер” и „Драмолет” – дуо драма са два лица, Ненад Кражић објавио је 1981. године. Драмски текст „*Димитрије, сине Митре*” објавио је 1989. године Историјски архив. Туристички савез општине Лесковац издаје књигу „*Време прошло-време садашње*” (у коауторству са професором Живаном Стојковићем). То је мала монографија Лесковца, са сликама и илустрацијама. Кражићу је „Наша реч” (1991. године) објавила „Зорку Мантину”, Историјски архив (1996. године) објављује заједничко дело Н. Кражића и Ж. Стојковића „*Занатство у Лесковцу*”.

%

Књига „Будење” (монодрама и драмолет) Ненада Кражића писана је, ако се не варамо, кад се аутор опорављао после једне саобраћајне несреће и објављена 1981. године када су пристигле „најлепше године”. Из лепо опремене књиге (по формату и изгледу

³⁹ Ненад Кражић (1941, Лесковац, завршио Позоришну академију у Београду). Објавио књиге: *Будење*, монодрама и драмолет из лесковачког живота, 1981, *Зорка Мантина*, монодрама из старог Лесковца, 1989, *Димитрије, сине Митре*, драма из старог Врања, 1989, Лесковац, *време прошло, време садашње*, монографија о Лесковцу (коаутор др Живан Стојковић), *Занатство Лесковца* (коаутор др Живан Стојковић). Објављивао у бројним часописима и добио бројне награде. Предисторију *Будења*, можда, најбоље показује Ненад Кражић, који и лепо описује стари Лесковац и његове људе у антологијском делу „Како су се заволели и узели Зорка Мантина и Копе Шустер”. Прелиставајући лесковачку периодику уочава се његово присуство у готово свим листовима и часописима – од „Наше речи”, „Нашег стварања”, „Лесковчанина” до „Помака”, где је, од 1. до 22. броја, у редакцији на чијем је челу књижевник Томислав Н. Цветковић.

Напомена: Опширније видети студију Д. Коцића „Лесковачки писци – трагови и трагања”, Лесковац 2015.

најоригиналнија међу лесковачким писцима) дознајемо да је свечано промовисана у Дому културе „Стари град” у Београду, 17. децембра 1981. године.

Зналац лесковачког говора, аутор „*Раскалашних кииа*”, Јован Јоца Михајловић, који пева „*Сад, самоћама спојени ћутимо у мраку./ Далеко, смех нечији ори се раскалашино*” о Кражићевом „Будењу” пише:

„Ненад Кражић, аутор књиге „*Будење*”, писане лесковачким говором, и лепим стилем пуним народних изрека и пословица, у два једночиним монодрамама (једна за жену, друга за мушкарца) и дијалогском драмолету даје пластичну слику старог Лесковца с почетка нашег (XX века) и између два светска рата.

%

Свуда, у лику избирачице Зорке Мантине, и у догодовштинама Копета, шустера, и у вереничкој предигри и брачним Колетовим и Биљаниним искушењима, аутор књиге Ненад Кражић вешто и допадљиво приповеда, заплиће и разрешава ситне људске зађевице, али и вечите теме – физички, психички, морални и друштвени опстанак.

Наоко сличне и обичне животне истине у Кражићевим монодрамама и драмолету, казане уз досетке, метафору или дубоку мисао, засмеју нас, замисле и неодољиво привуку. Коначно, монодраме и драмолет књиге „Будење” јесу буђење многих Зорки, Копета и дргих Лесковчана, заправо њихово ослобађање од стега патријалхалног живота и пут ка подизању друштвене свести и емоционалном и интелектуалном богаћењу људи.”

У некој врсти предговора „*Будења*”, читамо и оцену проф. др Момчила Златановића, великог знаца народне књижевности и обичаја југа Србије: „Ненад Кражић до присности познаје дијалекатске особености лесковачког говора. Поред тога, зналац је и многих локалних пословичких поредби и израза. Њих је изванредно уткао у монолог и дијалог и тако потпуније и реалније дочарао староградску лесковачку средину. У једночинки „*Зорка Мантина*”, у монологу, дат је верно и сочно лик девојке удаваче из старог Лесковца.

Драмолет „*Нек иде и јуже*” је такође занимљива слика из живота у старом Лесковцу. Копе је из саме лесковачке занатлијске средине. Сав је у пунобојном ликалном колориту.”

%

У којој су мери „реалан свет” и овај из драматуршке обраде у дослуху? На то колико једноставно, важно питање, одговор као на длану, на неком брисаном простору, нуди сам аутор. Он пише у поглављу „*Реч аутора*”:

„Стара грађанска занатлијска и патријархална породица оптерећена традиционалним и конзервативним погледима на живот, на однос према човеку у друштву носила је, ипак, у својим недрима искру, један пламичак, буђења и једно трзање које је представљало благу наду за боље и сигурније сутра. То буђење (*или како би Лесковчани рекли БУДЕЊЕ*). Испољило се, пре свега, у људима који су поседовали интелектуалну, а наравно, и образовну предиспозицију. Да није тих искри друштво би тапкало у месту. То су у књизи Зорка Мантина и у блажој форми Копе шустер. Они говоре својим језиком али мисле својом главом, не као њихови суграђани. Њихово будење – буђење је искричаво и нековенцијално. У тексту књиге наводе се аутентични лесковачки надимци за које су везана измишљена имена. Све је плод замишљене приповедачке конструкције која је, додуше, уоквирена могућим варијантама приказивања ситуација и догађаја људи лесковачког менталитета. Према томе, свака сличност са знаним именима и надимцима је случајна.”⁴⁰

%

⁴⁰ У књизи „Будење” (у делу „Реч аутора”), Кражић даје следећу напомену: У току писања и довршавања књиге, знатно су ми помогли другови и пријатељи Живан Стојковић, Томислав Цветковић, Хранислав Ракић, Владимир Величковић, Љубиша Антић, Бранислав Литрић и Милан Ђермановић, који су својим зналачким и конкретним примедбама на језик и стил битно утицали на коначно уобличавање текста. Поред ваљано обављене рецензентске дужности, друг Јоца Михајловић, изузетан познавала лесковачког говора, обавио је и нарочите лекторске интервенције. Добронамерна и пријатељска интервенција професора др Момчила Златановића учинила је, такође, да књига добије коначну верзију монодраме и драмолета.

Између два рата у Лесковцу су радила три биоскопа: биоскоп у хотелу „Костић“, биоскоп „Корзо“ и биоскоп „Славуј“. Најагилнији и најнапреднији у рекламирању својих биоскопских представа био је Драги „Славуј“, власник биоскопа „Славуј“. Генерална реклама његовог биоскопа била је са употребом магарца који је на леђима носио паное на којима је писало: „Само ја не идем у биоскоп Славуј“.

Магарца је, наравно, водио градом костимирани човек који је, такође, својим изгледом скретао пажњу пролазника. И за филмове који су му били на репертоару Драги „Славуј“ је смишљао рекламе. Филм „Синг-синг“ је рекалмирао је на тај начин што је плаћеног човека костимирао као робијаша, везаног у ланце, и тако прошетао градом у шпедитерским колима. Прича се да је досетљиви Драги офарбао две фудбалске лопте црном бојом које је требало да представљају робијашке кугле.

(...) И кад публика уђе у салу и заузме своја места на дрвеним столицама и клупама у партнеру и невеликом балкону пре почетка представе појављивао се газда Драги да поздрави публику, да каже неколико речи о садржају филма и тешкоћама на које је наилазио при набавци филма:

- Драги и поштовани посетиоци, добро дошли у ваш биоскоп! Ви, који сте писмени, и прочитали сте у наш „Лесковачки гласник“ о чему се ради у филму што ћемо вам да пуштамо, али неје на одмет да и ја кажем (чита): „Филм „Лажни супруг“ је сто одсто немачка тон перета пуна песама и музике акције и модерног спорта...“

... Да вас обавестим и то да ускоро намеравам да монтирам најновији пројекциони апарат, који дозвољава и слабо писменим посетиоцима лако читање натписа филма.

И на крај да замолим да је у мој, хоћу кажем ваш биоскоп, забрањено семке грицкање, безобрано фатање и...

Е, сад мож почне филм. Мајстор Влајче, омцај га. Фала!⁴¹

%

Према подацима које износи Сергије Димитријевић 1952. године у књизи „Грађа за проучавање Лесковца и околине“, први мотоцикл виђен је у Лесковцу 1910. године, први ауто 1911, први рентген 1924, први радио 1925. године. Можда највише интересовања изазвао је грамофон који је у Лесковац донео лесковачки авантуриста Јован „Портартурац“ 1905. године. Поводом тог догађаја бележимо коментар. Испред хотела „Круна“ много света, да чују грамофон.

- Спиро, па неке ђаволије донеја Јован из бел свет!

- Неће све овој на арно да искочи.

- Неће, неће. Куде ли су се слте тој сакрили, па појев. Тој су неки малецки људи у туј ђаволску кутијетину, а глас ги искача на трубу.

- Дошло последње време.

- То је, бре, грамофон, умеша се газда Лаза. - Преко плочу се преноси глас и музика на трубу. Тој су измислили светски научници.

- Ти па, Лазо, све знајеш. Мож бит лично познаваш тога научењака што га измислија па си дошеја да ни држиш предавање од тој?

- Не знајем ја никаквог научењака, слте сам овој што свира и пева што се вика грамофон видеја кд см бија у Беч и Пешту у набавку.

- Па што га ти неси донеја, него си чекаја да га Јова „Портартурац“ први донесе. Неси мож бит имаја ситнину да га купиш! Тој ли је?

- Мож бит см га и ја купија, ал ете ти неси имаја време да наврнеш куде мене да ти га показујем. Ја га не износим у чаршију да се народ лези.

- Уууу, тој ти верујемо слте још да не одведеш дом па ће видимо све.

- Несам те ни викаја, нит ћу те викам. Мој грамофон – моја работа. И, мајстор Спиро, ако не верујеш промај

⁴¹ Ненад Кражић, Лесковачка разгледница – „Биоскоп „Славуј“, лесковачке новине „Тачка“, бр. 5, година I, 13. Фебруар 2006, стр. 8

се на предвече поред моју кућу ће чујеш музику из мој грамофон. Ја ћу га турим у авлију.

- Знајем, знајем, газда Лазо: на сваки пет паметни један се рађа!

Да ли је газда Лаза стварно имао грамофон или не то никада није утврђено, али је ипак код својих саговорника створио сумњу и изазвао знатижељу. Те исте вечери 1905. године испред газда Лазине куће окупило се много света очекујући музику из грамофона која никако није допирала до њихових ушију.⁴²

⁴² Ненад Кражић, Лесковачка разгледница „Први ауто, рендген, радио и грамофон“, лесковачке новине Тачка, 27. фебруар 2006, стр. 8. *Напомена:* У лесковачким новинама „Тачка“, које су излазиле недељно (или два пута месечно), Кражић је присутан готово из броја у број. Први број Тачке појавио се 26. децембра 2005, а последњи 26. фебруара 2007. године. Кражић је објавио следеће прилоге: „Мајсторско писмо“ (13. март 2006), „Комшијско пецкање“ (27. март 2006), „Првенство чиновништво“ (10. април 2006), „Лесковачки ероплан“ (24. април 2006), „Предавање од брак“ (8. мај 2006), „Украдени амрели“ (27. мај 2006), „Јавно купатило“ (5. јун 2006), „Енглески нужници у Лесковац“ (19. јун 2006), „Лесковачки срмк“ (3. јул 2006), „Машина за прање веш“ (17. јул 2006), „Кам ги три“ (31. јул 2006), „Банане у Лесковац“ (14. август 2006), „Флизура буби копе а ла гасон“ (28. август 2006), „Скопљанско позориште гостује у Лесковац“ (11. септембар 2006), „Буретови ћевапчики“ (25. септембар 2006), „Царски ручак“ (6. новембар 2006), „Кралуци лесковачких ловија“ (20. новембар 2006), „Случај с лед“ (4. децембар 2006), „Лепи манири модерних игара за Нову годину“ (18. децембар 2006), „Барјактар Стевана Дечанског у Лесковцу“ (15. јануар 2007), „Направили уговор сас Турци“ (12. фебруар 2007), „Мираг порушио двор Југа Богдана у Лесковцу“ (26. фебруар 2007. године. То је био и последњи број „Тачке“ у коме је објављена информација да је изашла књига Ненада Кражића о старом Лесковцу „Кад су Ветерницом пловили чамци“ (26. фебруар 2007, стр. 8).

XVIII

СВЕ ЋЕ СЕ РАЗЈАСНИ – У Лесковцу је неколико писаца у својим драмама такође на занимљив, хумористички начин, гледао на људе и живот. Радиша Грујић, глумац, аутор је познате драме „Све ће се разјасни“.

(Завесе се подиже уз звуке најпопуларније музике у Лесковцу: „Са“). Коле Сармалук закупио приватну кафану „Код Стеву“ и са друштвом „тера кера“⁴³

КОЛЕ: Хер Немац може чевапчики.

НЕМАЦ: Ја, ја, јуууз.

КОЛЕ: Стево, дај овдег пет кила белог и фрљи на цкару још два-три кила месо, колко да има за мезе...

СТЕВА: Коле, немој, да те нема, угаснула се цкара.

КОЛЕ: (*вади сто хиљада и даје му*) Ево ти за цкару, да има с које да гу распалиш.

СТЕВА: Немој, Коле, мора затварамо.

КОЛЕ: (*гура му паре у џеп*) Ајде, ајде...

СТЕВА: Ће најђе инспекција, има ме одерев с казну. Знаш да имам дозволу само до десет.

КОЛЕ: Еве ти за тој (*опет му даје паре*) И не ми искачај више пред очи док те не викам.

СТЕВА: Ама, Коле...

КОЛЕ: Нема туј ама... (*опет му даје паре*). Ево ти и за ама.

СТЕВА: Знам, Коле, ал...

КОЛЕ: Које АЛ! Дошли ти гости из иноземство, чак из Немачку и Италију. – О СОЛЕ МИО – а ти викаш ал.

⁴³ Одломак драме „Све ће се разјасни“ Радише Грујића, „Лесковчанин“, бр. 10, јун 1999, стр. 8-9. *Напомена:* Радиша Грујић је рођен 1944. године у Београду, од 1968. је професионални глумац (првак Народног позоришта Лесковцу). Поред више од 130 улога, режирао више представа, написао неколико кабарета и изузетно успелу драму „Све ће се разјасни“, коју су гледаоци видели широм Србије.

Ви угоститељи, бре, везу си немате с мозак. Кад ће ти па дође странци, кад ти целу ноћ викаш ал.

СТЕВА: И тој ми га уз компири да ли ће дође.

КОЛЕ: А марке, а девизе!

СТЕВА: Имам си ја марке и без тој. Несам ја државни сектор па да морам да ладим јајца на странци.

ШВАБА: (*нијан ко мајка*) Вас ис дас јајце?

СТЕВ: Море, море ти, бре, набутам ти га мајке швапске!

ШВАБА: Вас ис дас набутам ти га мајке?

КОЛЕ: Вика да пострафиш мутер, Ферштен?

ШВАБА: Мајн мутер?!

КОЛЕ: Ја. Вика да гу пострафиш мутер! Не га пуцај, Стево, тој разуме. Научили га ови наши мангупи, још кад је био на прошли сајам.

СТЕВА: И тој ме забеле. Намрзео сам ги тија Немци, не мог ги гледам.

МИЦЕ: Па које ти има да ги мрзиш кад си рођен после рат.

СТЕВА: Ако. То су наши непријатељи. Знав само да ратујев. Због њини ратови, ја сам три пута у школу понављаја.

КОЛЕ: Па које ти фали. Да си учија школу, бија би божјак као овај доктор. Мож се слика с његову докторацију. Саг, бре, неје битно колко знаш, него колико умеш. Јел тако?

ДОКТОР: Тако је, Коле, изедем те! Сад је дошло време за билмези. Што си већи билмез, то боље пролазиш. Погледај овога Стеву, медицински феномен. Педесет година живи без мозак, а не зна колко паре има.

СТЕВА: Ма немој! А ти, које си? Доктор. Бем ти доктора, не уме ни од кијавицу да лечи.

ДОКТОР: Господине угоститељу, ја сам, бре, доктор за филозофију, а не за таки зивани ко што си ти.

СТЕВА: Бија би ти доктор на мојега чапу да ти неје Коле Сармалук да те извлачи из гомна. Девет година не мож работу да нађеш него цепаш ручку на мешину код Коле. Да неје Коле, носија би цакови и копаја шанци по Лесковац.

XX

ТА НАША ДИВНА СТВОРЕЊА - Јован Белић⁴⁴ објавио је више занимљивих вицева и шала у књизи „Та наша дивна створења“ (све о таштама). Ево оних посвећених Лесковцу писаних на „лесковачком језику“.

%

Лесковчана су у армију другари из други крајеви стално зафркавали због лош говор. Бранија се он такој како је знаја и умеја, али су недостајали аргументи да докаже какој ни лесковачки говор неје тако лош. Један дн види он једног другара из Београд који је бија много забринут, па га питује шта му је:

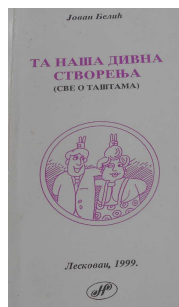
- Ево, добио сам телеграм од жене. Каже да се породила, а у потпису стоји поздрављам те са Мирославом, па сад не знам да ли сам добио ћерку или сина!

- Па, ете, тој ти цело време зборим да је наш језик побољи. Моја би жена написала: „Поздрављам те сас Мирослава, јел сас Мирославу, а одма би знаја дал је мушко ел, пак, женско.“

%

Сретне сељак из Горње Стопање код Лесковац попа Јеврема, па га питује:

- Оче, право да ми збориш, шта лети радиш!?

⁴⁴ Јован Белић рођен је 30. априла 1945. године у Бечеју. Основну школу је завршио у Бечеју, грађевинску у Новом Саду. Бавио се боксом, а спортски радник у овом спорту више је од 30 година у Бечеју и Лесковцу. У Лесковац долази 1970. године, где живи и ради. Прикупљањем, обрадом и писањем вицева бави се дуго. До сада је објавио око 17.000 вицева и написао више од 12.000 афоризама и импресија. Аутор је књиге „Та наша дивна створења“ (све о таштама). *Напомена:* Опширније видети студију Д. Коцића „Лесковачки писци –трагови и трагања“, Лесковац 2015.

- С'д бш ништа не работим. К'д је сезона, сви сељаци су махом у њиве заокупљени, тако да немају време ни за умирање, нити за венчање!

%

Дошеја сељак Радисав из село Батуловце у Градску болницу и улази у ординацију код доктора зв. Диси, који је био познат као много добар, али и голем шерет. Кд је доктор Диси прегледаја пацијента, каже:

- Добро, Радосаве, којег попа оћеш да ти преписујем!

- Не треба на мене поп, докторе, него лекар! Раније су ме лечили покојни доктор Паја и Раде...

Доктор Диси се на ове речи само насмејаја, па прозбори:

- И тко ти ко велиш, дође ред и на мене..!

%

Добија једн Лесковчанин сина. Сретне га стареја комшиница па га питају како му се син вика, а он ву казује:

- Милош!

- А по куга си му даја тој име?

- По Милоша Обилића!

- А што ти је тај у фамилију? – упита га комшиница.

%

Код владика у Ниш стизале су многе притужбе на понашање једног попа који је службовао у Лесковац. Владика изненада дође у Лсковац, окупи попове и поче да казује да се неки лоше понашају.

- Ето, колико пре неки дан, чуо сам да међу вама има и оних свештених лица који увече иду код удовица и распуштеница...

Још владика неје завршија са излагање, а поп на којег се односило причање, удари се у шаку по чело, па прозбори, владика да не чује:

- Ух, бе, сд се сети куде см синоћке оставија кишобран!

%

У село Паликућу код Лесковац дошеја кум кумашину у госте. Кумашинка узе да куму испржи јајце за ручк. Кд је дете од кумашинку видело како кум једе јајце, поче да

плаче, ма см што не умре и тражило да се и њему даје јајце. Мајка му тад прозбори:

- Ћути, бе, дете, не ритај се толко. Кум неје ала, па ће ти даде пола јајце!

%

Женија се један Нишлија сс Лесковчанку и дошеја у Лесковац да је проси. Брат на девојку, на татка од младожењу, теја да покаже фамилију и показуваја сс руку. Рекнуја на првог брата:

- Еве, фамилијо, овј ги је баја!

- Добро! – рече свекар смркнуто – и сс штап показа на једног који је седеја у ћошку.

- И тој ги је баја! – рече брат.

На тиј речови будући свекар се подиже и прозбори:

- Синко, ајдемо си дом, овдек се не знаје кој сс кога спије и кој коме прди у ћуп!

%

Дошеја курир Станко Ћевапче куде директора у молерску фирму „Гранит“ у Лесковац да му купе точак за посо, јер неје п'с да каска од фабрику до фабрику и од предузеће до предузеће.

- Бре, директоре, теб ноге болив од мечку (лимузину), а ја чк ни точак немам!

- Оћу, Ћевапче, да ти купим точак!

- Ако је ткој, директоре, нека буде женска да се боље качим!

%

Путувај један предратни лесковачки господин сс воз и са њим у купеј и једна госпођа. Такој, прође неко време, а лесковачки господин извади из ташну банану, ољушти је, уз соларче, посоли онуј банану и такој послену фрљив куде прозор.

После тој, лесковачки господин поново извади још једну банану, ољушти је, па исто. Још јенпут тој понови. Гледала све тој она госпођа, било јој много чудно, па ће га питује:

- А, бре, госпојине, што фрљаш те банане куде прозор!

На тој ће лесковачки господин:

- Па, женска главо, мори, несм шунтав да ги једем слане банане!

%

У село Бели Поток куде Вучје, недалеко од Лесковац, пита доктор једног домаћина како може тако близу кућу да држи свиње кад је тој нездраво.

- Немој да бринеш, господин доктор – до дн днс, још нам ниједно свињче неје цркло!

%

Долази Лесковчанин, који је бија познат као швалераш, у једну продавницу за женски веш. Гледа по рафови, никако да се одлучи, па загледује се у продавачицу, а на њуј нешто све сумњиво.

- Гзда Радоване, нешто много заглеђујеш тија рафови. Казуј да л' треба нешто за твоју жену Стамену, нешто појефтино, ил' је за неку швалерку, нешто поскупо!

%

Дошла млада Црнотравка у Дом здравље код гинеколога, па к'д овај заврши преглед, приупита је доктор:

- И шта ми ти оно, девојче, рече, да ти је младић... грађевинац..!

- Јес, јес... грађевинац... енега ради у „Градитељ“.

- Добро, де, добро, девојче. Морам да ти рекнем као за почетак, младић ти је ударија „камен темељац!“

%

У село Загужане, код Лесковац, после Други свецки рат, сељаци су имали наредбу од месни одбор да поред редовни послови на своје њиве, у вечерњи часови долазе на курсеви за описмењавање. Тешко је тој ишло.

Једно вече, Радисав, имућан сељак, седеја за голем астал у месну заједницу, па јадикује на комшију Тику:

- Тико, брате нерођени, а ко да си ми рођени, б'ш је тешка овај наша школа, ма много за'ебана, 'оћу да кажем да је компликована.

- Зашто, брате нерођени, а к'о да си ми рођени!

- Ете, да би човек бија писмен, мора да знаје целу азбуку!

%

Дошеја Лесковчанин у погребно предузеће, на Широку чаршију, да се распита за мртвачки сандуци:

- Који сандуци имате и која им је цена?

- Овакој... имамо од храст, од буку, од тополу и овија метални...

- Па, добро, кажи ми, комшо, по које се разликују, куји су бољи..!?

- Прво, и прво, од дрвета су здравији..!

%

Један познати лесковачки гинеколог, шерет, прими један д'н забринутог мајстора Тошу, шустера, који га приупита да ли ће му жена Радојка, која се вратила из Матарушку Бању с лечење, да остане трудна:

- Па, значи, вратила се из Матарушку Бању! – пита доктор.

- Јес, вратила се, докторе!

- С'д морам ја да ви питам, да ли је остала у друго стање!

- Неје!

- Да ли је била с'ма у бању!

- Неје, докторе. С мене је била!

- Е, тој не ваља. Требало је да иде с'ма!

%

Овој се десило к'д је једн министар дошеје пре оног рата да посети лесковачки крај. Тако ти обиђе неколико села, па се заустави поред јед'н мос' на Ветерницу и сви стадоше ко укупани. Ма не дишу људи, оћев да чујев шта ће министар да прозбори.

- Ама, људи, кад радите нешто, завршите. Мост који сте урадили није лош, али што не стависте ограду, може још нека будала да падне у воду!

На тој ће један сељак:

- Друже министре, извинте, ми би то урадили што сте рекли, али несмо знали да ви долазите!

%

Из Немачку пре дваест'к године дошеја неки гастајбајтер с мерцедес, к'д код лесковачко село

Бадинце удари овцу која је прелазила пут. Било му жао.
Извињавао се сељаку, па му вика:

- Еве, пун с'м ко брод на океан с'с марке. Крив сам,
даћу ти марке кол'ко тражиш!

- Шта ће мени марке, немам на куга да писујем из
овој моје село!

На то ће онај што је возија мерцедес:

- Ауу, несам знаја да си толико заостао...

- Па да несам заостаја, и мене би прегазија, знаш ли
ти тој!

XX

НОВИНАРСКЕ ПОШАЛИЦЕ

Међу новинарима било је и оних који су на рад и живот гледали са „*смешне стране*“. Неки су упли у сам врх овога заната. Ипак, мало је забележених згода и незгода из њиховог живота. Углавном су се преносиле – усменим путем!

Један од најугледнијих лесковачких новинара, Војислав Добријевић Чича⁴⁵, дугогодишњи дописник Политике са југа Србије, а у једном периоду своје животне биографије директор и главни и одговорни уредник лесковачке Наше речи, иначе веселе природе, имао је доста пријатеља, а још вишео обожавалаца. Незаборавна су дружења на тераси хотела „Београд“, некада култном састајалишту Лесковчана. У његовом су готово увек били Петар Драшковић, дипломирани економиста, познати привредник и Властимир Вељковић, дугогодишњи новинар - дописник Борбе и Тањуга из Лесковца. Чика

⁴⁵ У Пиониру, листу ученика основних школа лесковачке општине, октобра 1983. године представљен је новинар Политике *Војислав Добријевић*: Војислав Добријевић је рођен 1914. године у Санском Мосту (Подгрмечје), Босна и Херцеговина. У бачкој Тополи завршио је нижу гимназију. Са 15 година почео је да ради као практикант, а затим као дактилограф. После дошколавања за административну струку, унапређен је у чиновника. Тада је почео и да се бави новинарством. Прво је писао за лист „Дан“, дневник који је излазио у Новом Саду, а готово истовремено и за „Политику“. Био је новинар-сарадник „Наше речи“, а 1959. године постављен је за главног и одговорног уредника и директора те новинске куће. Од 1964. године са „Политиком“ је засновао стални радни однос. Пензионисан је крајем 1977. године. И после пензионисања његова сарадња са „Политиком“ није престала. У „Политици“ и „Експресу“ објавио је око 10.000 разних написа. Сву ту списатељску – новинарску заоставштину покљонио је Народној библиотеци „Радоје Домановић“ у Лесковцу. Радови су налепљени у специјално укоричене књиге формата листа „Политика“. То је својеврсна послератна историја југа Србије, а делом и нишког региона, као и. Македоније. Напомена: Видети опширније студију Д. Коцића „Лесковачки писци – трагови и трагања“, Лесковац 2015.

Воја је био знан као један од ретких представника „седме силе“ који није пио. Престао је да конзумира алкохол буквално истога дана када се латио – новинарског посла, у зрелим годинама!

За име Чика Воје везано је много занимљивих догодовштина, али за ову прилику испричаћемо само једну - из новинарства! Познат као марљиви дописник – у најбољим годинама био најплоднији сарадник Политике – имао је обичај да пише веома дуге, лирски надахнуте текстове. Често се догађало да уредници објаве само – вест! Каткад ни толико! На крају сваког прилога следила је напомена уреднику:

- Конкуренција на трагу!

У то време, да ствар буде до краја занимљивија, једина права „конкуренција“ био је поменути дописник „Борбе“ и Тањуга Властимир Вељковић и, само делимично, сарадници других новина и радио станица (Владимир Красић, дописник Вечерњих новости, Миленко Стојановић, дописник Радио Београда и други) с којима се свакодневно дружио и – апсолутно знао све дневне информације!

%

Једна друга, такође занимљива анегдота везана је за Чичу, како су га сви новинари звали. По природи шармер, али и шерет, на питање где је научио манире лепог понашања, Војислав Добријевић, рођен у Санском Мосту, говорио би:

- У бечко – грмечкој школи, истурено одељење у Лесковцу!

%

Већ поменути Властимир Власта Вељковић каже да се Лесковчани смеју и када им до смеха није држећи се поруке Јована Јовановића Змаја: „Смејање је човеково, смејање је право наше.“

Лесковчанима је смешно, каже Вељковић, и „кад ветар дува“. Врцају шале и пошалице, понајвише на властити начин. Лесковачка чаршија је о(п)стала као непресушно врело жаока. Свакодневица и њене јавне тајне преточе се и препричавају као „штос“ или „мала

цака из сокакака“. Боцка. Виц. Хумор. Кикот. Звонко смејање. Грехотна сатира!

Ево неколико шала које нам је понудио „новинарски вук“ Властимир Вељковић.

%

Вратио се Лесковчанин из Београда, где је био код земљака на високом положају, мислећи да „поради и помогне“ за оживљавање посусталих предузећа:

- Па шта ти рече наш великан!?

- Рече. Лепо ме посаветова!

- Шта, бре, говори!?

- Да правим конопци и штапови!

- Шта ће нам, за које ли ће!?

- За онија, бре, што су нам до сада помагали!

%

Конкурсисао директор једне пропале лесковачке фабрике за генералног директора у другом предузећу. Бринуо се како ће „ствар проћи“. Посаветова га супруга да се обрати врачари:

- Какве су ми шансе да успем!?

- Хм... хм... Па... Ко..!

- Ко... Колике, а!?

- Бери мушмуле, бре!?

%

У Лесковцу, како која коалиција дође на власт, тако мењају затечене директоре и постављају своје партијске истомишљенике на руководећа места у јавним, јавно-комуначлним и другим предузећима, као и у установама чији је оснивач локална самоуправа.

- Шта има ново у Лесковац? Шта се догађав? – радознано пита Лесковчанин из Београда Лесковчанина у Лесковцу.

- Ништа. Шетња. Рулет. Модна ревија!

- Како рулет, каква ревија?

- Смењују и постављају директори. Ч’с по ч’с, врти се ко рулет, ко манекени на модну ревију. Ама, бате, има много манекена, а мало фотеља!

%

Лесковац је познат по производњи паприка, али и по фабрикама. Међутим, предузећима у новонасталим околностима, не цветају руже и умногима су стале машине, или су пред ликвидацијом.

- Шта се дешава у привреди града? – пита гост, који је дошао у посету Лесковчанима.

- Ништа, стари су јели паприке и зидали фабрике, а ми... А ми једемо фабрике, па ће садимо паприке!

%

У једном лесковачком предузећу засео директор у фотељу и годинама директоровао. Мењала се партија на власти, а он никако да напусти „гнездо“.

- Како успева да се толико одржи?

- Зна знање!

- Не разумем!?

- Ишао у Турску и...

- И!?

- Научили га како да влада петсто година!

%

Најпознатији лесковачки карикатуриста свакако је Миодраг Величковић.⁴⁶ Добио је више вредних награда, међу којима и чувено признање „Пјер“. У недељнику

⁴⁶ Миодраг Величковић (1943-2010) рођен је у Лесковцу. Завршио је Уметничку школу „Богдан Шапут“ у Новом Саду. Радио је као технички уредник листа Лескотекс, до почетка осамдесетих година прошлог века, када прелази у недељник Наша реч, где је дуги низ година, све до пензионисања, био новинар и карикатуриста. У истом листу је све време обављао и функцију техничког уредника. Такође, током рада у Нашој речи радио је недељни стрип каиш „Боцко“ и до престанка радног односа урадио је неколико хиљада каишева овог стрипа. У Нашој речи радио је и као новинар и аутор бројних афоризама, а за поменути недељник је редовно писао текстове о стрипу. Урадио је више од 40.000 карикатура и стрип табли, које је објављивао у многобројним домаћим и страним листовима као што су Paris Mach, Yumiuri Shimibun, Политика, Вечерње новости, НИН... За своје карикатуре и стрипове добио је 105 награда широм света. Био је учесник групне изложбе „Седам величанствених“, маја 1995. године у Дому културе у Лесковцу. У Лесковачкој школи стипа „Никола Митровић Кокан“ био је крто време предавач, у јуну 1995. године. Добитник је специјалне, ванредне Октобарске награде 1996. године за допринос култури града Лесковца. ба.⁴⁶

Миодраг Величковић, карикатуриста, илустратор, новинар и тенички уредник „Наше речи“. Карикатором се бави од 1960. године, а прве радове објављивао је у новосадском „Дневнику“

„Наша реч“, Величковић је, из броја у број, одсликавао карактере људских судбина, па и примитивизам паланке.

Дугогодишњи лесковачки новинар (годинама радио у Нашој речи), касније дописник Експрес политике из Ниша, Миодраг Стојановић Дунђер, објавио је 1971. године књигу „Пссст“ (Наша реч, уредник Милисав Маринковић). У поговору те књиге, Николај Тимченко (1936 – 2004) записао је: „Миодраг Стојановић рођен је 1936. године у Рудару, крај Лесковца. Још у средњој школи истакао се својим специфичним поимањем животних збивања. У раним студентским данима, листови су почели да објављују његове карикатуре, хумореске, репортаже... Сарађивао је у Језу, Павлихи, Борби, Политици, Остену, НИН-у, Књижевним новинама; излагао у Лесковцу, самостално, затим у Паризу, Мађарској и Немачкој... Ред је да поменемо и награде, бар оне најважније, које је освојио: прва у Будви на југословенском фестивалу хумора, Октобарска награда Лесковца, Златна чивија 1969. године, две треће награде на Пјеру (1968, 1969), прва награда у Скопљу 1969. године, шеста и четврта у Монреалу 1969. и 1970. године.⁴⁷

⁴⁷ Поводом објављивања педесете књиге лесковачког писца проф. др Драгомира Радовановића, „Политика“ је објавила мој прилог „Лисац са лесковачке калдрме“ (26. април 2000), али је са уредником вођен занимљив и (не)пријатан разговор, који је својеврсна анегдота.

- Да ли сте ви, колега Данило!? – заповеднички говори уредник.
- Да! – одговорам – чекујући неугодни наставак разговора.
- Какве глупости пишете, Данило? – настави уредник.
- Заћутах, неучитовост ме зароби тишином!
- Зар је могуће – тако стоји у Вашем иначе добро написаном чланку – да је професор Радовановић објавио педесету књига? Мора да је нека грешка?
- Не, није грешка. Све је тачно! – победнички одговорам.
- Ако је тако, тај професор није нормалан!? – рече уредник.
- Па и није! – одговорих победнички! - Какав је ускоро ће објавити и стоту књигу!
- Идем онда у Шуматовац да попијем хладно пиво и да испричам колегама каквих све људи има! – закључи уредник.

%

Неколико драма, које имају занимљив хумористички заплет (говоре о згодана и незгодана Лесковчана) објавио је и Љубиша Динчић, новинар и уредник Наше речи. Он се годинама, крајем XX века, дружио са Војиславом Добријевићем и другим лесковачким новинарима и то највише у хотелу „Београд“, где су настале бројне шале, које су се касније препричавале.

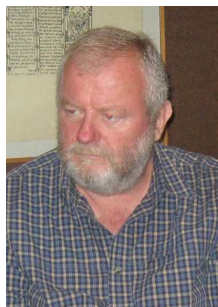
%

Шале на рачун пријатељ, комшија, била су и остала стална карактеристика лесковачког краја. Једну од најзанимљивијих згода, кажу истиниту, прибележио је Зоран Давинић, књижевник и адвокат из Власотинца. У књизи „*То је Власотинце 2000*“ пише, између осталог, овај познати организатор значајних културних дешавања, и сам хумориста: „Власотиначки кмет Трајко Великић удавао своју ћерку Персу за Величка Златановића, трговца из Лесковца. Поручио је Славко свом пријатељу из Лесковца да на свадбу у Власотинце може да доведе највише двадесет гостију. У недељу стигну гости и почну да се „тискају“ око девочине капије, чекајући да се појави домаћин. Разлеже се блех музика, капија се отвори и кмет Трајко стаде испред улаза:

- Добродошли, пријатељу, Лесковчани, изволте у кућу - поздрави Трајко госте и поче да броји:
- Осамнаест, деветнаест, дваест! Стоп! Затварај капију! - викну и додаде:
- Пријатељу, добио си абер, највише дваест гостију!
- Али кум остаде напољу! - завапи пријатељ из Лесковца.
- Ако је тако, отварај капију! - викну Трајко. - Један нек изађе, а кум нек уђе!!! .

%

Александар Аца Давинић, који је неколико година био дописник Политике из Лесковца и Врања, објавио је књугу под занимљивим насловом „Врањски бисери“ (готово сви прилози су пре тога објављени у недељном издању Политике).⁴⁸

%

(За)безецовање - Поводом „Бориних позоришних дана“ и „Меморијала Бакије Бакића“, легендарног трубача са „Јужне пруге“, ових дана се у врањској чаршији на посебан начин говори о овдашњим културњацима и догађајима који су у вези са њиховом делатношћу.

Редитељ Радослав Радивојевић, директор позоришта „Бора Станковић“ као учесник и сведок неких дешавања у Врању и околини прича:

- Изненада умрла, нека значајна личност из Врања. Они који су били задужени за сахрану позвали су трубача Бакију Бакића да са својим оркестром у народној ношњи испрати покојника, прича Радивојевић и наставља:

- Бакија, који у то време није могао да дигне главу од свакодневне свирке и ангажовања на разним весељима и седељкама, одмах је дошао и обратио се организаторима сахране:

- Побратиме, побре, како ми бе не јависте три-четири дана раније, забезецован сам (заузет сам)!

⁴⁸ Александар (Живојина) Давинић рођен је 15. марта 1954. године у Власотинцу, где је завршио основну, а средњу школу у Лесковцу. При Југословенском институту за новинарство фебруара 1979. године завршио је Новинарску школу, Вишу економску у Лесковцу, а апсолвирао је на Филозофском факултету (књижевност) у Приштини. Више од 25 година био је дописник Политике експрес из Лесковца, а 8 година дописник Политике из Врања и Лесковца. Давинић је објавио две књиге – „Врањски бисери“ и „Бисери са јужне пруге“ (коју чине текстови - репортаже објављени у Политици). *Напомена:* Опширније видети у студији Д. Коцића „Лесковачки писци – трагови и трагања“, Лесковац 2015.

%

Легендарни директор „Јумка“, господин Голубовић, помажући трубаче Бакије Бакића да се представе као врањски бренд одлучио да им „Јумко“ сашије одела са којима су наступали у земљи (пред Титом) и иностранству. Међутим, једнообразна одела оригиналног кроја и дезена допала се ондашњој политичкој елити па су и они (за)безецовали за себе.

Када се на једној прослави појавило осам политичара у истим оделима „Ала Бакија“ и пошто су се наређали на свечаној бини, окупљени народ, мислећи да су музичари, поче да им добацује:

- А, трубе, кам ви трубе. Куде (где) су трубе и гоч (бубањ)! Од тада политичка елита се није појавила у „трубачким оделима“ већ су их великодушно изпоклањали шурацима и пашенозима (бацама).

%

Новица из Вртогош, пре неки дан, пита једног пролазника како да дође до Народно позориште у Врање?

- Са таленат и упорно вежбање! Одговара му овај.

%

- Хоћете ли нам приуштити то задовољство да нам нешто отпевате? – пита на породичној седељци Весна Топцијска из насеља „Чешаљ“ новопридошлог професора соло певања у врањској Музичкој школи.

Гост покушава да се извуче и каже:

- Већ је прилично касно, па би ваши суседи могли да се жале...

- Само нека писну – они бе имају куче (пса) које нам по цел ноћ лаје!

%

(Сна)лажљивци - У граду под Пржаром час по час па нека породица избије у први план и постане главна тема оговарања. По томе какве су значајне ствари изrekli и урадили зависи колико ће дуго њихови суграђана, како кажу Врањанци, „испирати уста“ са њима. Већ дуже време Лале Дрпља је прави хит на славама, свадбама и другим окупљањима.

- Лалетов стареји син Зоки, прича Цаце Дангуба, пошто је конкурисао за васпитача деце за летовање на мору, на питање председника комисије: „Знате ли ви да пливате“ - као из топа одговорио:

- Не, али могу да донесем потврду да знам!

%

Пошто је, уз помоћ рођака, успео да се избори за место васпитача, прича Цаца, на море је Зоке повео супругу и двоје деце. Слушајући како једна туристкиња на плажи упозорава своју децу да не иду далеко у море јер може да их ухвати грч. Кад су њена деца требало да уђу Зокетова супруга је почела да виче:

- Цобе, Мике, немојте далеко у море, има грчеви!

%

За Лале Дрпљу имају обичај да кажу његови другари да му се црвене уши, као да су му цео дан честитали рођендан, прича Цаце Дангуба и наставља, они који га мрзе, често кажу: Ма бежи од њега, он купује карту за аутобус на железничку станицу!?

%

Док је служио војску Лалетов син Зоки је успео четири пута, наводно зато што му је жена болесна, да добије дозволу да иде кући. Следећи пут, кад је дошао код капетана овај му одговорио: Зоране, твоја супруга је звала, питала за тебе и казала да је добро.

- Е, г'сн капетане с'г (сад) видим да нумете да лажете, па ја нисам уопште ожењен.

%

Тешећи своју најбољу другарицу због неспоразума са мужем, Лелетова супруга Рада јој каже:

- Ма пушти мужа, он ти је као кисела вода. Кад гу отвориш, она шишти, а после ослаби и извети.

%

(Не)знање - Ових лепих јесењих дана, док се, на неколико десетина локација у Врању, секу и цепају дрва, пече паприка и кува ајвар на омаленој пећки, препричавају се најновије згоде и незгоде житеља града под Пржаром.

- У Врање се с'г највише оговарају ови „орални“ доктори, али и „ортопедери“, „нервозни“, „срчани“ и други, каже најбоље обавештена Сунчица Ванина, некадашња моделарка „Јумка“, док са повећом дрвеном варјачом меша ајвар који „пућка“ од топлоте.

- Ономад, прича Сунчица, жали ми се Луцка Бембелијска и казује:

- Лелке, лелке, какво је бре ово настанало (настало) време? Све се променило и пореметило. Раније, кад одеш код овија наши доктори, јес да се исто чека док дођеш на ред, али они те примив, лепо ти кажев да зинеш и да кежеш: Ааааа! А с'г, уђеш, а он ти каже: „Клекни и кажи: Ооооо!

%

- А, наставља да пласира своје информације Сунчица Ванина, прича се, дошла лепа и згодна Века Карадкова из Вртогош у посету код домаћина који је легао (лежао) у врањску болницу, преко пута нашега Ноцка. Жалила се на мужа си, како ву комшија Цобе Зујкин, који гу успут повезо са кола, тражија да му пева или да легне са њега.

- И које му отпева? – питаја гу муж, док се држао за рану од аперисано слепо црево.

- Ма, дал' си ти нормалан? Како да му певам, кад си ти у болницу оперисан – „одапела“ му љутито Века.

%

- Жали ми се пре неки дан Дана Цулаћова, каже Сунчица Ванина. Пошто ву се вратио муж Дале од преглед код доктора наредио ву:

- Данче, од с'г нема више да вечераш!

- А што бе Дале? - питала Дана.

- Рекнаја (рекао) ми доктор да не смем да легнем на пун стомак.

%

Док окреће печене паприке и онако домаћински срка кафу, да га пола Врање чује, Даци Црцорче, некадашњи „Коштанин“ економ, осврћући се на, како каже, садашњи „привредно - политички тренутак“, каже:

- Људи, ич да се не л'жемо (лажемо)! И кад је политичка, и кад је сексуална криза, кој може-тај и диза!
%

Пре неки дан, прича Црцорче, учитељица у једну нашу школу, питала које су боје банане, а малечко Митанче из прву клупу ко запета пушка одговорило:

- Браон!

- Могу да буду браон, ако ги татко ти купује на велико снижење или му ги неки трговац дава цабе, покушала је учитељица да „оправда“ одговор на малечко Митанче, ког су другарице и другари, после одговора на постављено питање, чудно гледали.

%

(Др)матори - Пред почетак сваке школске године врањском чаршијом се разлегну веома пикантне приче како су се школовали и образовали некадашњи (др)матори, буце и локални моћници. Мада з(г)лобници често кажу да и данас, по понашању појединих, нема неке посебне разлике, ипак оно што су својевремено постигли Драге Чекетаљка, његово Ненче и „другови“, тешко да ће неко достићи.

Својевремено су за Драге Чекетаљку, док је ведрио и облачио у Врање, приликом предлагање за нову одговорну функцију, другови, са понос, говорили да је завршио два универзитета, прича Дале Брбоњка, ратни друг Драгета Чекетаљке и додаје:

- Драге је имао две дипломе и то: Народног универзитета у Врању и Народног универзитета „Коста Стаменковић“ у Лесковцу, који су са успехом образовали и дошколавали преко потребне кадрове.

%

Пред полазак на ОРА „Власина“ командант бригаде из Кумровца свартио са људством у Врање и био примљен код Чекетаљку. Пред одлазак из кабинет упитао је за мокри чвор, а Драги одговорио да има. Затим је брзо позвао Ђоку курира и ауторитативно му наредио:

- Брго (брзо) да си намокрија два-три добра чвора и да си ги даја на ови из Кумровац, требав им хитно!

%

Драгетова супруга Ненче, прича Дале Брбоњка, хтела је све да зна шта се дешава у друштво. Приликом поруџбине чаја, на пријему, у једном београдском хотелу супруга једног савезног политичара конобару је поручила да жели чај „од хибискуса“. Чувши то Ненче је упита:

- А мори, што ти је тој хибисукс?

- Па то вам је, знате, чај! - одговорила је супруга савезног политичара.

- Еј, еј келнер, и ја ћу један хибискус од камилицу! - поручило је Ненче.

%

На градски стадијон у Врање, не тако давно, организована је вежба из самозаштиту. Вежба је била намењена само за супруге (др)матора, буџа, њихових најближих сарадника и сарадница (секретарица).

Дошао официр из врањску горњу касарину па ће:

- Другарице мештанке, здраво! (здравоо - отпоздраве другарице). Затим следи друга команда:

- Лееее-зи! (оне све легнев), а официр ће изненађено:

- Нисам рекао на леђа?!

%

Приликом гостовања на једној локалној телевизији водитељка је једном врањском (др)матору и буџи поставила класично питање:

- Како се ви осећате овде?

Међутим, на опште изненађење водитељке и других, мање значајних гостију, буџа се много увредио:

- Није тачно. Ја мислим да се не осећам, ма уопште се не осећам. Јер, пре него што сам пошао овде, ја сам се обањао (окупао) и намирасао!

%

(Ст)вараоци - Велики Сајам књига у Београду сваке јесени донесе жестока олајавања и препуцавања, али и нагађања ко од „преживелих“ књижевника(ца) у граду под Пржаром заслужује бесмртност у овдашњој књижевности, као и да се нађе у литератури младих генерација. Међутим, за разлику од ранијих година, како

каже „Мита Гушља“, за тешко повређени част, нервозан и душеван бол, али и препоруку да изедев оно што ники не једе, ће расправљају судије и адвокати!?

- Први ће „попије тужбу“ уредник (сви га знају) из једну редакцију који се јавно жалио по врањски сокаци:

- Рукописи песама и текстова које добијамо од Р.В., М.М. и С.Н. толико су лоши да их морамо дотеривати пре но што их бацамо у корпу за отпатке!

- А, Миле Црцорче, који себе сматра за истакнутог уметника (књижевника), је, наставља Мита Гушља, „пресавија табак“ на младог колегу за вређање. Наиме, Црцорче се поверио на младог колегу да пише своји мемоари, који ће, због шкакљиви и бламирајући ствари, да буду објављени тек после његову смрт. Чувши то, млади колега му је одговорио:

- Ох - једва чекам да ги прочитам! - каже Гушља и подсећа на догађај о коме се у последње време доста говори у Бориној вароши:

- Већ помињани Р.В., иначе, веома познати врањански писац на потпуно заборављене књиге, долази у један овдашњи електронски медиј да у актуелну емисију из културу смело изоговара и изолајава неке живе и преминуле колеге. „Секурита“ (обезбеђење) га, међутим, зауставља на врата:

- Извини, које имаш у туј торбу?

Изнервиран због ову контролу Р. В. као „великан писане речи“, му з(г)лобно и изазивачки одговара:

- Калашњиков на ласер!

- Улазај, све је у реду! - одговорио му је „секурита“ пропуштајући га да уђе уз коментар: „Ја сам па мислија да то уносиш твоје књиге!“

%

А, с'г - шизење!? - Пре неколико дана у једној врањској кафани у центру чаршије, догодило се право „шизење“ између гостију, с једне, и запослених у кафани заједно са газдом, с друге стране. Отимајући једни од друге тањире с предјелом, специјалитетима са роштиља, као и кригле, бокалчиће, чашице и чаше са пићем, ногама и рукама правили су такве покрете као да

„шизе“ играјући уз хитове: „Типи, типични твист“ легендарног Переза Прада, „Тути фрути“ Литл Ричарда, „За све је крив твист“ нашег Перице Стојанчића и „Бејби ком бак“ изванредних Иколса.

Све је подсећало, прича Дале Пачко, као кад је „у оно време“, на крају игранке, Бобан Дрпља објавивши:

- А, с'г – шизење!

У сали настао хаос уз „Беби, беби бала-бала“ и друге „вртогузланске и тресоглавске хитсове“.

%

Овога пута, наставља своју причу Дале Пачко, није било као у кафани „Викај туру“ коју су промовисали Цука, Мотка, Туман и други врањски бојери и шерети, већ је један „локал патриота“, пошто има големог госта из Београд, позвао газду и рекао да доводи елиту и да за петнајес минута испразни кафану. А, као „стимуланс“ само му је поручио: „Те има и за тебе и за мене“.

- Одмах је настало „ишканање“ (избацивање) гостију и ако су многим гостима били пуни тањир тек придошлих специјалитета, прича Дале и наставља:

- Прво су почели да се „друскају“ и са ноге ударају од „ламинат“ (под) бизнисмени који су довели пословне партнере, па породични људи који су са фамилију, због неки значајан датум, дошли да ручају у кафану и други. Што се ближио петнајести минут за када је кафана требало да буде празна, газда и особље су постајали све агресивнији. Отимали су тањире гостима док су ови ножем и виљушком резали пљескавицу, димљену вешалицу, цигерицу у скрами, а гости чврсто рукама држали тањире. Кад би на превару некоме отели тањир настала би јурњава. Неки су тражили да им одузету храну „замотају“ (завију) у папир и то понесу са собом кући.

%

Подсећајући на неке догодовштине у врањским кафанама, Дале Пачко прича:

- Шеф сале у „Горњо Врање“ прилази госту за столом: „Имам свињску главу, пропржени мозак,

скувану коленицу, говеђи језик, кокошје груди, бубрег у лоју, цигерицу у скрами...

А гос ће на све то:

- Немојте ми говорити, молим вас шта вас све тишти, него ми само дајте јеловник да поручим јело!

%

Улази Јова Долински у кафану, па наручује чим се појавио келнер:

- Ће ми донесеш чорбицу од парадајз, шкембићи у сос, салату од ајвар, и баклаву. А кленер ће:

- Молим... Само како си могао све овој да наручиш иако носи видео јеловник.

- Несам, али сам видео чаршав на астал!

%

Профисор Станоја Беждек, прича Дале Пачко, у кафану наручује за јело правописне грешке.

- Е, тој не служимо! - правдао би се Мита келнер.

- А зашто их онда имате у јеловнику? - упитао би професор.

%

(Не)образовани (не)културњаци - Недавно добијени резултати пројекта „Култура је време“, који су урадили ученици треће године Гимназије „Бора Станковић“ у Врању показују да је општа култура житеља града под Пржаром на ниском нивоу. Под будним оком професорке Грађанског васпитања Виолете Трајковић, ученици су анкетирали стотинак грађана постављајући им осам питања из опште културе. Том приликом су дошли до сазнања да њихови суграђани у беспарици, поплави кича и шунда, нису посебно заинтересовани за стицање опште културе, а у прилог томе иде и податак из анкете да услуге Градске библиотеке од 72.000 становника користи свега пет одсто.

Све ово, нема сумње, потврђује свакодневица у Бориној чаршији. Како каже Бобе Побратимче, пре неки дан Пера Алмаз прекорава своју ћерку, дипломираног економског техничара:

- Веко, зашто си рекнала (казала) на мајку ти кад сам из кафану дошао дома. Не ли ти рекна (рекох) да ескивираш одговор.

- Па, тате, само се рекнала (казала) да несам имала време да гледам на сат јер сам доручкувала, покушала је да утеши оца Верица.

%

У једну банку у центар Врање, прича Бобе Побратимче, Дуде и Цале оговарају свог новог шефа, а Дуде ће:

- Како је леп! И заносан!... Па како се само лепо обукује (облачи)!

- Да... и брго (брзо) додаде Цале.

%

Наравно, вечита тема Врањанаца је Денча Баба Даркин којег је ТВ репортер у анкети на улици упитао шта мисли о демографској експлозији у Прешеву и Бујановцу, а он ко из топа одговорио: „Несам гу чуја, а кад је била!?“

%

Није заборављен ни Миле, аутомеханичар, за кога причају његове верне муштерије, да кад уђе код неуропсихијатра на психоанализу, одма легне испод кауч.

%

Иначе, у Врању се још увек прича о Слађани Каланки која је при полагање на возачки испит, са „ауто школу“ у чаршију изазвала такав саобраћајни колапс и кркљанац, да је морала испит да настави пешки!?

%

Крава у чизмама - Изненадно поскупљење „живе ваге“ на сточним пијацама и свежег меса у месарама, као и празник Дан жена, 8. март, Славица и Драган С. из Вртогоша код Врања упамтиће по необичној крађи стене краве „Доке“. Крађа коју су пратили „необични обрти“ извели су Миле Т. из Ристовца и двојица помагача из Павловца, а случајно их открили Драганов стари сват Ратко В. и први власник краве „Доке“ Јован Н. из Нерадовца.

Како је испричала Славица, она је јуче ујутру поранила да би обишла стеону краву. Док је ишла према стаји приметила је да је Драган чизмама, два пута у једном правцу, прешао преко прекјуче поподне засађених леја белим и црним луком. Љута због тога вратила се одмах и оштрим тоном питала супруга зашто је два пута чизмама прешао преко засађене површине. На шта је он одговорио да никуд није излазио. Шок је уследио када је Славица ушла у стају и видела да нема краве „Доке“. Почела је да виче, а Драган, пошто је чуо вику супруге, пожурио у стају, али није могао да пронађе гумене чизме.

Немо су гледали у дубоке трагове чизама у тек засађеним лејама, али и слабо видљивим траговима, највероватније, патика који су водили према доњој капији до пута. Агонију и чуђење где је „исчезла“ крава, прекинуо је Славичин и Драганов стари сват Ратко В. који је дошао по моторну тестеру. Пошто су му објаснили да им је нестала крава и показали чудне трагове од чизама Ратко је као из топа одговорио:

- А, бе људи, чекајте. Па јутрос сабајле, под мрак, видо Миле „Кобца“ и двојицу Павловчана „матрапаза“, како у камионче сецају краву у чизме. Пошто их загледа, они ми одговрише да краву са чизме воде на снимње за телевизију - испричао је побратим Ратко.

Док је Драган испод плевње (помоћне просторије) покушавао да упали „алеко“, мобилним телефоном га позвао Јован Н. из Нерадовца, од којег је пре скоро годину дана купио расну краву „Доку“. Јован је био заљубљен у ту краву, продао је тешког срца јер је, за „одоцнелу“ ћерку за удају, морао да прави свадбу.

- Ало, Драгане, ево ме на сточни пијац. Што си бе продао „Доку“, јел се договоримо да ми теле чуваш за „домазлак“ (приплод) - говорио је Јован преко мобилног.

Уследио је договор и Драган се са побратимом Ратком упутио ка утоварном месту где су у прави час Милету и Павловчанима покварили пазар. Крава „Дока“ је истоварена, а Миле и „његови компањони“ од Драгана, Ратка, Јове и неких Нерадовчана извукли

дебљи крај. Да не би уследила пријава и „пукла брука“, Миле је Драгану, на лицу места, понудио 600 евра на руке, скоро пола вредности краве „Доке“, али је овај одбио да прими. У једном крају камиона Драган је пронашао и своје чизме.

%

Празнично (пред)избор - Овогодишњи Васкрс велики број грађана Врања, али и околине, запамтиће по занимљивим догађајима који су се догодили уочи и за време празника. За Риплија било је на пијаци, болници, чаршији, а најзанимљивије на предизборним представљањима.

И поред тога што је празник, субота је пијачни дан у Врању, па су многи искористили прилику да, у последњи час, како овде кажу: „обезбеде јагњенце, прасенце или јаренце“ за празничну трпезу.

У општој гужви на врањској сточној пијаци Слађана Тучкајка, са супругом, загледа једно лепо јаре „хватило јој га око за куповину“, па пита сељака који га продаје:

- Јел’те, брко, интересује ме, зашто ово јаре нема рогови!?

- Па, слушај ме девојче... Зато што се неје још оженило! - гледајући са неверицом у њу и њеног супруга, уздуж и попреко, одговори јој брка из Нерадовца код Врања.

%

У препуној башти једног кафића у центру Врања, на априлском сунцу, један поета се хвали свом друштву:

- Ја сам, бе, велики писац. Послао сам на локалне новине две песме, а они ми вратили – пет!

%

Пошто је већ у чаршију Мита Казанџијски је отишао у посету свом рођаку који се налази на психијатријском лечењу и с чуђењем пита лекара:

- Да ве питам, г’сн докторе. Због чега ви мушкарци и жене држите одвојено?

- Па, знате, господине Мито, нису они баш толко луди...

%

У колони одборничких кандидата једне од врањских политичких странака, која се представљала у центру Врања, стални гости на тераси једног кафића су уочили Снежану Врдаламу па су почели да јој добацују:

- Снежано, Снежано мори, у коју су дан'с (данас) партију!

%

А на представљању једног одборничког кандидата у Вртогошу су радиле мотке и неокастрене тојаге када им се новокомпоновани и „наперлитани“ одборнички кандидат обратио речима:

- Господо сељаци, господо сељаци, слушајте ме, ја ћу... уз коментар: „Ти ли нас нађе да...“

Нису му дали да заврши, па је са бине сишао експресно.

Врањски хумориста Стојадин Цука Поповић предизборну кампању коментарише на свој начин: „Избори нас подсети колико се јавних кућа крије у политици!“ или „Успеја сам оној што ники до с'г неје – ујединија сам све странке у једну псовку!“⁴⁹

⁴⁹ Лесковац се налази на малој реци Ветерници, у подножју брда Хисар, у централном делу лесковачке котлине, на надморској висини од 225 метара. У 144 насеља и самом граду лесковачке општине, према последњим подацима, живи 162.000 становника. По броју насеља, лесковачка општина је најразвијенија у Србији. На сваком километру квадратном је 158 становника, али се последњих година бележи негативна стопу природног прираштаја. После Ниша, град Лесковац, у коме живи 70.000 становника, највећи је на југу Србије. Лесковац је удаљен од Београда 290 километара, а годишња просечна температура је 11,3 степена. Најстарији трагови живота у овом крају потичу из 2.000. године пре н.е. Овај крај су најпре настањивали Дарданци, а од 6. и 7. века насељавају Словени. Научници тврде да се историја овога краја може сигурније да прати од 12. века н.е. када је српски жупан Стефан Немањић од византијског цара добио на поклон Дубочицу, како је вековина називана ова област. најстарији помен Лесковца потиче из 14. века и тада се ово место описује као велико село. По легенди сматра се да се испод брда, у близини садашњег града, налазило језеро, али је дошло до његовог сушења и ту је изникла биљка лескова. По њој је и насеље добило име Лесковац и то пре више од 600 година, али је у време турске владавине наденуто у Хисар од истоимене турске речи што значи тврђава. У време владавине Турака ово место је било седиште нахије по имену Дубочица. Средином 19. века, Лесковац је по величини био други град у Србији, после Београда, а бележи се да је имао 13 фабрика текстила, па ће зато касније добити име „Српски Манчестер“ и по том „другом имену“ се често помиње у средствима јавног информисања. Лесковац је данас центар Јабланичког округа у чијем саставу су и општине Бојник, Медвеђа, Лебане, Власотинце и Црна Трава. Иако

економски озбиљно посустао, Лесковац је и даље привреди и културни центар Јабланичког округа. По једној легенди о настанку Лесковца, како је у роману „Срећно царство“ (Просвета, Београд 1998) прибележио Раде Јовић (Лесковац, 1937 – 2004), иначе један од најплоднијих писаца југа Србије, некада је „на месту где је изникло овај град владала лескова шума. Крчећи леску, људи жељни добре земље, подигоше град.“

ЛИТЕРАТУРА

Б

- Баторевић - Божовић, Верица, Живот пише приче, Удружење писаца Лесковац 2001
Баторевић-Божовић, Трагови опстајања у времену, Филекс, Лесковац 2009
Блажић, Славица, Просуте, Филекс, Лесковац 2005
Бошковић, Добривоје, Антологија сујете и заблуде, Београд 2012
Бошковић, Добривоје, Бошковић, Дејан, Физиологија уметничког певања, уџбеник, Елит, Београд 2013
Бошковић, Добривоје, Валсоттино имепријал, Арка, Смедерево 2007
Бошковић, Добривоје, Грделички крос, Књиготека, Београд 1993
Бошковић, Добривоје, Грех, Македонски издавачки центар, Панчево 2013
Бошковић, Добривоје, Жена, Македонски издавачки центар, Панчево 2013
Бошковић, Добривоје, Крик понора, Мирослав, Београд 2012
Бошковић, Добривоје, Сагореле сени, Књиготека, Београд 2002
Бошковић, Добривоје, Сан и јава, Арка, Смедерево 2011
Бошковић, Добривоје, Смрт вилењака, Арка, Смедерево 2010
Бошковић, Добривоје, Српски краљеви Драгутин и Стефан Урош II Милутин, Београд 2010.
Бошковић, Добривоје, Цар Лазар, Арка, Смедерево, 2011
Бошковић, Добривоје, Чежња, Београд 2001

В

- Величковић, Новица, Светла на моја сећања, Филекс, Лесковац 2006
Вељковић, Властимир, Иридино гласоносје, Филекс, Лесковац 2007
Вељковић, Властимир, Камено звоно, Филекс, Лесковац 2006
Вељковић, Властимир, Трагови времена, монографија о Томиславу Илићу, Свен, Ниш 2006
Веселиновић, Светозар, Осмех је песма нова, Филекс, Лесковац, КК Дервен, Грделица, 2013

Д

- Димитријевић, Милан, Космички цвет, Просвета, Београд 2003
Динчић, Љубиша, Бела земља, Филекс, Лесковац 2004
Динчић, Љубиша, Живео народ, Наша реч, Лесковац, 2002
Динчић, Љубиша, рецензија, Светолик Станковић, Гласови и сенке из Добре главе, Медија центар, Удружење писаца, Лесковац 2013
Динчић, Љубиша, Уклето, Филекс, Лесковац 2004
Дојчиновић, Михајло, Венац од звезда, Удружење писаца, Лесковац 2004
Дојчиновић, Михајло, Вертикале, Нова просвета, Београд 1988
Дојчиновић, Михајло, Зауостављено време, Литера, Ниш, 1979
Дојчиновић, Михајло, Звздане кише, Просвета, Ниш 1974
Дојчиновић, Михајло, Љубав на мрављи поглед, Удружење писаца, Лесковац 1998

Дојчиновић, Михајло, Мртвица, Филекс, Лесковац 2011
Дојчиновић, Михајло, Одбегле тишине, КК Глубочица, Лесковац
1994
Дојчиновић, Михајло, Сунчева река, Социјален борец, Битољ 1971
Дојчиновић, Михајло, Требежина, Филекс, Лесковац 2008
Дојчиновић, Михајло, Уштапове шуме, Филекс, Лесковац 2004
Дојчиновић, Михајло, Шапат бреза, Културни центар, Лесковац 1977

Ђ

Ђокић, Небојша, Долазиш из ветра, Хат, Београд 1994
Ђокић, Небојша, Између сенке и камена, Удружење писаца, Лесковац
2012
Ђокић, Небојша, Мапа времена, Дом културе Ивањица 2006
Ђокић, Небојша, Недосањани круг, Књижевна заједница
Вељко Влаховић, Ниш 2000
Ђорђевић Стојановић, Тамара, поговор, Љиљана Крстић, Витез
теодор аждаја и пегава Маја, Филекс, Лесковац 2008
Ђорђевић Стојановић, Тамара, Цвет из пепела, КК Глубочица,
Лесковац 2001
Ђорђевић, Дејан, (Не)пристајање, Филекс, Лесковац, 2008
Ђорђевић, Дејан, Јесам и нисам, Филекс, Лесковац 2007
Ђорђевић, Дејан, Крилате руке љубави, Београд 2006
Ђорђевић, Дејан, приказ, Хаџи Танчић Саша, Кафкин сан, Рад,
Београд 2008
Ђорђевић, Дејан, рецензија, Саша Јовановић, Регент, Филекс,
Лесковац 2004
Ђорђевић, Јовица, предговор, Драгутин Николић, Уста пуна смеха,
Наша реч, Лесковац 2000
Ђорђевић, Јовица, Трагичност узвишене љубави, Сагореле сени,
Књиготека, Београд 2002
Ђорђевић, Станко, Данило Коџић, рецензија, Миша Цветановић,
Капирање стрица Јермена, КК Глубочица, Лесковачки дневник,
Лесковац 2004
Ђорђевић, Станко, Књижевне критике и студије, Литера, Ниш 1979
Ђорђевић, Станко, приређивач, Лексикон писаца лесковачког краја
2003
Ђорђевић, Станко, рецензија Станимир Стојмировић, Грицко, Приче
из несанице, КК Глубочица, Лесковац 1996
Ђорђевић, Станко, рецензија, Вукица Ђукаловић, Варљиве стазе, КК
Глубочица, Лесковац 1995
Ђорђевић, Станко, рецензија, Драгутин Николић, Уста пуна смеха,
Наша реч, Лесковац 2000
Ђорђевић, Станко, рецензија, Зорица Митић, женска казивања, КК
Глубочица, Лесковац 2000
Ђорђевић, Станко, рецензија, Костадин Цветковић, Нераскидива
веза, КК Глубочица, Лесковац 2000
Ђорђевић, Станко, рецензија, Љиљана Такић Мкленковић, птице
љубави, Лесковац 1994

Ђорђевић, Станко, рецензија, Љубинка Младеновић, Дечји свет, Филекс, Лесковац 2006
Ђорђевић, Станко, рецензија, Љубинка Младеновић, Мале а велике радости, Филекс, Лесковац 2006
Ђорђевић, Станко, рецензија, Љубинка Младеновић, Рођена земља, Филекс, Лесковац 2008
Ђорђевић, Станко, рецензија, Станимир Стојмировић Грицко, Другарско вече мртвих, Раднички универзитет, Лесковац 1970
Ђорђевић, Станко, рецензија, Тамара Стојановић Ђорђевић, Цвет из пепела, КК Глубочица, Лесковац 2001
Ђуровић, Жарко, поговор, Драган Миодраг Здравковић, Свединар, Младост, Београд, Удружење бораца, Лесковац 1997

З

Здравковић, Борислав, Живот на даскама, Лесковац, Народно позориште 1970
Здравковић, Борислав, Момчило Златановић, рецензија, Данило Коцић, Чудна лађа, Културни центар Лесковац 2007
Здравковић, Борислав, Момчило Златановић, рецензија, Светислав Марјановић, С обе стране зида, Лесковац 1988
Здравковић, Борислав, На падинама сна, Удружење писаца, Лесковац 2000
Здравковић, Борислав, рецензија, Данило Коцић, Говор камен, ауторско издање, Удружење писаца, Лесковац 2004
Здравковић, Борислав, рецензија, Радослав Шушулић, Нишан на лобањи, Прешево 1970
Здравковић, Борислав, рецензија, Снежана Јањић, Кад јесен процвета, КК Глубочица, Лесковац 2000
Здравковић, Борислав, рецензија, Снежана Јањић, Споменак, Филекс, Лесковац 2007
Здравковић, Борислав, Тренуци лирике, Раднички универзитет, Лесковац 1967
Здравковић, Драган Миодраг, Свединар, Младост, Београд, Удружење бораца, Лесковац 1997

Ј

Јанаћковић, Љиљана, Звездна преписка, Арка, Смедерево, Матица македонска, Скопље 2005
Јанаћковић, Љиљана, Македонија, земља добрих људи, Арка, Смедерево, Матица македонска, Скопље 2005
Јанић, Ђорђе, рецензија, Радослав Шушулић, Зимско мировање, Власина, Власотинце 2002
Јањић, Душан, Видови француске књижевности, Задужбина Николај Тимченко, Лесковац, Алтера, Београд 2013
Јањић, Душан, Језички огледи, ауторско издање, Лесковац 2012
Јањић, Душан, Клуб љубитеља филма, ауторско издање, Лесковац 2011
Јањић, Душан, Књижевни поводи, Удружење писаца, Лесковац 2002

Јањић, Душан, Милошевић-Ђорђевић, Нада, Павловић, Михајло, Француска библиографија о српској и хрватској народној поезији, Зборник Матице српске, Нови Сад 1995

Јањић, Душан, рецензија, Димитрије Миленковић, Мој црнобели свет, ауторско издање, Лесковац 2004

Јањић, Душан, У европском видокругу, Алера, Београд 2013

Јањић, Љиљана, Изгубљени кључ, Удружење писаца, Лесковац, 2010

Јањић, Љиљана, Јавила са крова рода, Удружење писаца, Лесковац 2004

Јањић, Љиљана, Кућни праг, Удружење писаца, Лесковац, 2001

Јањић, Љиљана, Царска крушка, Филекс, Лесковац 2006

Јањић, Снежана, Кад јесен процвета, КК Глубочица, Лесковац 2000

Јањић, Снежана, Спомена, Филекс, Лесковац 2007

Јовановић, Мирослава, Тежина идиличне младости, Филекс, Лесковац 2010

Јовановић, Саша, регент, Филекс, Лесковац 2004

Јовановић, Тихомир, Кад кукуруз зри, ауторско издање, Београд 2010

Јовић, Раде, Бесна кобила, Културни центар Власотинце

Јовић, Раде, Лесковачка ћевап артиљерија, Филекс, Лесковац 2004

Јовић, Раде, Лесковачко мајсторско писмо, Лесковац 2004

Јовић, Раде, Наша чаршија, стихови старовремски, Лесковац

Јовић, Раде, Перпетум мобиле, Градина, Ниш

Јовић, Раде, Срећно царство, Просвета, Београд

Јовић, Раде, Срећно царство, Просвета, Београд 1998

Јовић, Раде, Чаршијски муабети, КММ медиа, Скопје 2000

К

Калезић, Милорад, рецензија, Богдановић, Радунка, Додир ћутања, Стручна књига, Београд 1999

Каранфиловић, Маре, Миловановић, Боркица, рецензија, Срђан Ђорђевић, Залеђена река, Филекс, Лесковац 2006

Каранфиловић, Маре, рецензија, Горица Станковић, Сама, Филекс, Лесковац 2012

Каранфиловић, Маре, рецензија, Љубинка Младеновић, Дечји свет, Филекс, Лесковац 2007

Каранфиловић, Маре, рецензија, Љубинка Младеновић, Рођена земља, Филекс, Лесковац 2008

Каписазовић Добривоје, Лесковачке заврзламе и чарламе – цртице из старог Лесковца, друго, посхумно издање, аутора 1995.

Каписазовић, Добривоје, Лесковачки надимци – грађа за проучавање породица старих људи Лесковца, Народни музеј Лесковац 1978

Костић, Нина, Сломљена крила, Филекс, Лесковац 2008

Коцић, Данило, Говор камена, ауторски издање, Лесковац 2004

Коцић, Данило, Дневник на распусту, Удружење писаца, Лесковац 2002

Коцић, Данило, Изабрана тишина, Удружење писаца, Лесковац 2000

Коцић, Данило, Изабрани дани, Народна библиотека Власотинце, ауторско издање, Удружење писаца, Лесковац 2012

Коцић, Данило, Изабрани живот, Наше реч, Лесковац 1997
Коцић, Данило, осврт, Борислав Здравковић, На падинама сна, Удружење писаца, Лесковац 2000
Коцић, Данило, Песма жени, Фондација даровитих „Христифор Црниловић“, Власотинце 2007
Коцић, Данило, рецензија, Божовић, Милан, Брђанске приче, Удружење писаца Лесковац 2009
Коцић, Данило, рецензија, Божовић, Милан, Варошке приче из Панађуришта, Лесковац 2012
Коцић, Данило, рецензија, Светолик Станковић, Гласови и сенке из Добре главе, Медија центар, Удружење писаца, Лесковац 2013
Коцић, Данило, Чудна лађа, Културни центар Лесковац 2007
Коцић, Мира, Змајева кћи, Чигоја штампа 2002
Коцић, Мира, У небо верујем, ауторско издање, Лесковац 1994
Кулић, Мија, Циркус М, Графика Галев, Ниш 1999.
Крстић, Аница, Први кораци, Филекс, Лесковац 2007
Крстић, Лука, Кућа од расветалих жеља, Фондација даровитих, Власотинце 2007
Крстић, Лука, рецензија, Зоран Стојановић, Проплани снова, Филекс, Лесковац
Крстић, Љиљана, Витез Теодор аждаја и пегава Маја, Филекс, Лесковац 2008
Крстић, Ненад, То код нас не може да буде, Филекс, Лесковац 2008

Л

Лазић, Лаза, рецензија, Бошковић, Добривоје Сан и јава, Арка Смедерево 2011
Лазић, Лаза, рецензија, Бошковић, Добривоје Цар Лазар, драма, Арка, Смедерево 2011
Лазић, Лаза, рецензија, Бошковић, Добривоје, Грех, поема, Македонски информативно издавачки центар, Панчево 2013
Лазић, Лаза, рецензија, Бошковић, Добривоје, Жена, поема, Македонски информативно издавачки центар, панчево 2013
Лазић, Лаза, рецензија, Бошковић, Добривоје, Смрт вилењака, Арка, Смедерево, 2010
Лукић, Боривоје, Лукић, Маја, Песме о Лесковцу, ауторско издање, Лесковац 2005

М

Марјановић, Светислав, С обе стране зида, Лесковац 1988
Миленковић Такић, Љиљана Птице љубави, КК Глубочица, Лесковац 1994
Миленковић, Момчило, Библиографија Добросава Ж Туровића, Лесковац, 2002
Миловановић, Боркица, Ђорђевић, Станко, Књижевни клуб Глубочица, Лесковац 2000
Миловановић, Мирослав, Књижевно критички фрагменти, Обелиск, Београд 1970
Миловановић, Мирослав, приредио, Песмопис, Лесковац 1977

Миљковић, Станко, Записи у времену, Удружење писаца Лесковац 2002
Миљковић, Станко, Опсада, Филекс, Лесковац 2004
Миљковић, Станко, поговор, Светолик Станковић, Залудна молитва, АМА: Лесковац 2007
Миљковић, Станко, Рашки сликар, Наша реч, Лесковац 1998
Миљковић, Станко, рецензија, Драгутин Николић, На крилима снова, КК Дервен, Грделица 2001
Миљковић, Станко, рецензија, Светолик Станковић, Последња лука, Удружење писаца, Лесковац, 2003
Миљковић, Станко, Тумач сопственог сећања, Филекс, Лесковац 2004
Митић, Зорица, Женско казивање, КК Глубочица, Лесковац 2000
Митровић, Божидар, Свирало уз рало, Рднички универзитет Лесковац 1973
Митровић, Војин, предговор, Добросав Туровић, Библиографија, историчар-публициста, Удружење писаца, Лесковац 2002
Михајловић, Богољуб, Свирало ветра, Књижевна заједница В 2007
Михајловић, Јован Јоца, Лесковачки говор, Народни музеј Лесковац 1977
Мичић, Биљана, Под језиком, над говором, Алтера, Београд 2010
Младеновић, Љубинка, Дечји свет, Филекс, Лесковац 2007
Младеновић, Љубинка, Мале а велике радости, Филекс, Лесковац 2006
Младеновић, Љубинка, Рођена змљо, Филекс, Лесковац 2008
Младеновић, Слободан, предговор, Глубочица између обала 86, КК Глубочица, Лесковац 1989
Момчиловић, Милан, Вече над Лесковцем, Градина, Ниш 1996

Н

Нешић, Драгана, Кад облаци замиришу, ауторско издање, Лесковац 2001
Нешић, Миомир, Монографија Народне библиотеке, електронско издање, Легат, Лесковац 2004
Николић, Драгутин, На крилима снова, КК Дервен, Грделица 2001
Николић, Драгутин, Уста пуна смеха, НИП Наша реч, Лесковац 2000
Николић, Нада, Не играј се ватре, Београд 1983

О

Обрадовић, Славољуб, Траг у времену, Зборник радова лесковачких писаца, Удружење писаца, Лесковац 1998

П

Павићевић, Светислав, предговор, Миодраг Драган Здравковић, Свевиднар, Младост, Београд, Удружење бораца, Лесковац 1997
Петковић, Груја, Књига о Вуку, Удружење писаца, Лесковац, 2004
Петковић, Груја, Свети Сава, први српски учитељ, Прес клуб, Лесковац 2000
Петровић, Петар, Предејане и околина, Ласер, Краљево 2006

Петровић, Тихомир, Антологија српске поезије за децу, Учитељски факултет Сомбор 2006
Петровић, Тихомир, Велибор Глигорић о реализму, Београд 1993
Петровић, Тихомир, Златановић, Момчило, рецензија, Јосиф Стефановић, Истргнути цветови, КК Глубочица, Лесковац 1994
Петровић, Тихомир, Историја књижевности за децу, Учитељски факултет, Врање 2001
Петровић, Тихомир, Књижевни записи I, Удружење писаца, Лесковац 2000
Петровић, Тихомир, Књижевни записи II, Лесковац 2003
Петровић, Тихомир, Машта и игра, Ниш 1998
Петровић, Тихомир, Народна књижевност за децу, Нови Сад 1997
Петровић, Тихомир, Огледи и критике из књижевности и језика, Нова Просвета, Београд 1994
Петровић, Тихомир, Огледи и критике из књижевности, Учитељски факултет Врање 1994
Петровић, Тихомир, предговор, Борислав Здравковић, На падинама сна, Удружење писаца, Лесковац 2000
Петровић, Тихомир, Реторика, Учитељски факултет Сомбор 2006
Петровић, Тихомир, рецензија, Груја Петковић, Књига о Вуку, Удружење писаца, Лесковац 2004
Петровић, Тихомир, рецензија, Груја Петковић, Свети Сава, први српски учитељ, Прес клуб, Лесковац 2000
Петровић, Тихомир, рецензија, Данило Коцић, Дневник на распусту, Удружење писаца, Лесковац 2002
Петровић, Тихомир, рецензија, Драган Тасић, Престо осоглава, Удружење писаца, Лесковац 2000
Петровић, Тихомир, рецензија, Љиљана Јањић, Јавила са крова рода, Удружење писаца, Лесковац 2004
Петровић, Тихомир, рецензија, Љиљана Јањић, Кућни праг, Удружење писаца, Лесковац 2001
Петровић, Тихомир, рецензија, Небојша Ђокић, Долазиш из ветра, Хат, Београд 1994
Петровић, Тихомир, рецензија, Небојша Ђокић, Долазиш из ветра, Хат, Београд 1994
Петровић, Тихомир, рецензија, Перица Пешић, Испод свога плавог, Удружење писаца, Лесковац 2004
Петровић, Тихомир, Увод у књижевност, Сомбор 2006
Петровић, Тихомир, Умеће говорења, Врање 2003
Петровић, Тихомир, Школски писци, Врање 1999
Петровић, Тихомир, Књижевни записи, Удружење писаца, Лесковац 2000
Петровић, Тихомир, рецензија, Данило Коцић, Песма жени, Фондација даровитих, Власотинце 2007
Пешић, Перица, Афоризми, ауторско издање, Лесковац
Пешић, Перица, Испод свода плавог, Удружење писаца, Лесковац 2004

Р

- Радовановић, Драгомир, Афоризми и мисли за сва времена, КК Глубочица, Лесковац 2013
Радовановић, Драгомир, Моје време, КК Глубочица, Лесковац 2013
Радовановић, Драгомир, Човек велике имагинације, Лесковачки културни центар 2011
Радовановић, Драгомир, Шале из наше мале, Наша реч, Лесковац 1999
Радовић, Драган, Добра вода, КК Глубочица и Народна библиотека Радоје Домановић, Лесковац 1982
Радовић, Драган, Купен петл, Туристичка организација, Филекс, Лесковац 2013
Радојевић Томић, Гордана, Жедна Јефимија, Књижевно друштво Душко Радовић, Београд 1990
Радојевић Томић, Гордана, Исцвтана стрњика, Културни центар, Лесковац 1986

С

- Силомић, Самник, Доплет, ауторско издање, Лесковац 2006
Силомић, Самник, Плет, Филет, Лесковац 2004
Стајић, Предраг, поговор, Николај Тимченко, Књижевна баштина, Задужбина Николај Тимченко, ЈКЦ, Лесковац 2007
Стаменковић, Јовица, Ноћ вештица, Филекс, Лесковац 2005
Стаменковић, Јовица, Одбрана Црњанског, Филекс, Лесковац 2005
Станковић, Горица, Сама, Филекс, Лесковац 2012
Станковић, Светолик, Гласови и сенке из Добре главе, Удружење писаца, Медија центар, Лесковац 2013
Станковић, Светолик, Залудна молитва, АМА, Лесковац 2007
Станковић, Светолик, Последња лука, Удружење писаца, Лесковац 2003
Стефановић, Јосиф, Горка земља, Просвета, Ниш 1975
Стефановић, Јосиф, Истргнути цветови, КК Глубочица, Лесковац 1994
Стефановић, Јосиф, Лесковачки књижевни клуб Светислав Вуловић 1912-1973, Лесковац 1997
Стефановић, Јосиф, рецензија, Зоран Стојановић, Пропланци снова, Филекс, Лесковац, 2006
Стефановић, Јосиф, Црвени батаљон, Нова Просвета, Београд 1988
Стојановић, Зоран, Бреза, Филекс, Лесковац 2011
Стојановић, Зоран, Пропланци снова, Филекс, Лесковац 2006
Стојановић, Иванка, Видиште, Ресавска школа, Деспотовац 1997
Стојановић, Иванка, Грдна сам ти и нико, Стручна књига, Београд 1998
Стојановић, Иванка, Док ти живиш, Народна библиотека Ресавске школе, Београд 1996
Стојановић, Иванка, Опростом благослови, Свентовид, Београд 2002
Стојановић, Иванка, Отђутна тајна, Народна библиотека Ресавска школа, Деспотовац 1997
Стојановић, Јовица, Женска агресивност, Београд 2012

Стојановић, Јовица, рецензија, Мирослава Јовановић, Тежина идиличне младост, Филекс, Лесковац 2010

Стојановић, Јовица, рецензија, Небојша Крстић, То код нас не можеда буде, Филекс, Лесковац 2008

Стојановић, Јовица, рецензија, Новица Величковић Позни, Светла на моја сећања, Филекс, Лесковац 2006

Стојановић, Јовица, рецензија, Станко Миљковић, Рашки сликар, Наша реч, Лесковац 1998

Стојановић, Јовица, Старост, Калеком, Београд 1996

Стојановић, Љуба, рецензија, Вукашин Цонић, Пре зоре, КК Глубочице, Лесковац 1980

Стојановић, Марија, Постигнућа, Филекс, Лесковац 2002

Стојановић, Марко, Лесковачка школа стрипа 1950-2010

Стојановић, Марко, Лесковачки стрип 1950-2010, Удружење љубитеља стрипа и писане речи „Никола Митровић Кокан“, Лесковац 2010

Стојановић, Милена, Дуга пред огледалом, Лесковац 1993

Стојановић, Милена, Књижевни врт Борислава Пекића, Институт за књижевност и уметност, Београд, Мали Немо, Панчево 2004

Стојановић, Милена, Поглед на пишчев сто, Мали Немо, Панчево 2006

Стојановић, Милена, рецензија, Снежана Јањић, Споменак, Филекс, Лесковац 2007

Стојковић Живан (приредио Дргомир Радовановић), Енигма Живан Лесковачки, КК Глубочица, Лесковац 2013

Стојковић Живан, Научни рад Живана Стојковића, Универзитет у Нишу, Технолошки факултет, Лесковац 2000

Стојковић Живан, Хранислав Ракић, Лесковачки крај у Првом светском рату 1915-1918, Лесковац 1996

Стојковић, Живан, Кражић, Ненад, Лесковац – време прошло – време садашње, Лесковац 1989

Стојковић, Живан, Беседе о књигама, Удружење писаца, Лесковац 2012

Стојковић, Живан, Езоп у Лесковцу, КПЗ, Лесковац 2002

Стојковић, Живан, Епистоле о љубави, Лесковац 2004

Стојковић, Живан, Кражић Ненад, Лесковац, време прошло – време садашње, Лесковац 1989

Стојковић, Живан, Кражић, Ненад, Занатство Лесковца, Историјски архив Лесковца 2005

Стојковић, Живан, Криво огледало, Центар за истраживање и проучавање културно-историјске баштине југа Србије, Лесковац 2007

Стојковић, Живан, предговор, Боривоје и Маја Лукић, Песме о Лесковцу, Лесковац 2005

Стојковић, Живан, предговор, Вукадин Рисић, Мој животни пут, Лесковац Филекс, Лесковац 2013

Стојковић, Живан, предговор, Драгомир Радовановић, Моје време, КК Глубочица, Лесковац 2013

Стојковић, Живан, предговор, Нина Костић, Сломљена крила, Филекс, Лесковац 2008

Стојковић, Живан, предговор, Радвановић Драгомир, Човек велике имагинације, ЛКЦ 2011

Стојковић, Живан, предговор, Хранислав Ракић, Борба за историјску истину, Градски одбор СУБНОР-а, Лесковац 2013

Стојковић, Живан, Ракић, Хранислав, Јулски празници, Лесковац 2001

Стојковић, Живан, Ракић, Хранислав, Лесковачки крај у време Првог српског устанка, Лесковац 2004

Стојковић, Живан, Ракић, Хранислав, Мајске свечаности у Лесковцу и околини 1945-2000, Лесковац, 2003

Стојковић, Живан, рецензија, Вукадин Ристић, Славко Крстић, Знаменити лекари југа Србије, Филекс, Лесковац 2011

Стојковић, Живан, рецензија, Милан Симоновић, Трагови и трагања, I, II, Филекс, Лесковац 2006

Стојковић, Живан, рецензија, Тихомир Јовановић, Кад кукуруз зри, Београд 2010

Стојковић, Живан, Стојичић Слободанка, Ракић Хранислав, Историја Лесковца, Београд 1992

Стојковић, Живан, Стојичић, Слободанка, Ракић, Хранислав, Историја Лесковца, Београд 1992

Стојковић, Живан, уводна реч, Хранислав Ракић – историчар, Народни музеј, Лесковац 1994

Стојковић, Живан, Хранислав Ракић, Бомбардовање Лесковца, Лесковац 1994

Стојковић, Живан, Хранислав Ракић, Октобарски дани у Лесковцу 1945-2002, Лесковац 2002

Стојковић, Живан, Хранислав Ракић, Три ослобађања Лесковца, Лесковац 2005

Стојмировић, Станимир Гричко, Другарско вече мртвих, Раднички универзитет, Лесковац 1970

Стојмировић, Станимир Гричко, Приче из несанице, КК Глубочица, Лесковац 1996

Стошић, Душан, Апокрифна јеванђеља Саше Хаџи Танчића, Лаканпрес, Београд 2002

Стошић, Душан, уводна мисао, Живан Стојковић, Криво огледало 4, КК Глубочица, Лесковац 2013

Т

Тасић, Димитрије, рецензија, Миодраг Цветковић, Залудне справе, Чигоја, Београд 2013

Тасић, Димитрије, рецензија, Мира Коцић, Змијарева кћи, Чигоја штампа 2002

Тасић, Драган, Завичајни круг и српске теме, Филекс, Лесковац 2006

Тасић, Драган, Зачарана кутија, Лесковац 1990

Тасић, Драган, Књижевни акценти, Лесковац 2004

Тасић, Драган, Престо псоглава, Удружење писаца, Лесковац 2000

Тасић, Драган, приказ, Раде Јовић – чињенице порекла, Књижевни акценти, Удружење писаца, Лесковац 2004

Тасић, Драган, приказ, Раде Јовић, Лесковачко мајсторско писмо, Лесковац 2004

Тасић, Драган, рецензија, Јовица Стаменковић, Ноћ вештица, Филекс, Лесковац 2005

Тасић, Драган, рецензија, Небојша Ђокић, Између сенке и камена, Удружење писаца, Лесковац 2012

Тасић, Драган, Силазак речним путем, Филекс, Лесковац 2008

Тасић, Живојин, реч унапред, Живан Стојковић, Криво огледало, Центар за истраживање и проучавање културне баштине на југу Србије, Лесковац 2007

Тимченко Николај, Књижевна баштина Лесковца (приредио Предраг Стајић), Лесковац 2007

Тимченко Николај, рецензија, Данило Коцић, Изабрана тишина, Удружење писаца, Лесковац 2000

Тимченко, Николај о Андрићу и Црњанском (приредили Биљана и Владимир Мичић), Лесковац 2011

Тимченко, Николај, Библиографија Николаја Тимченка (приредио Дејан Вукићевић), Задужбина Николај Тимченко, ЛКЦ, Лесковац 2008

Тимченко, Николај, Књижевност и догма (приредио Јован Пејчић), Лесковац 2006

Тимченко, Николај, Меланхолија и хермеутика (приредио Јован Пејчић), Лесковац, Београд 2009

Тимченко, Николај, Мисао, реч, судбина (прередио Илија Марић), Београд, Лесковац 2008

Тимченко, Николај, Народни музеј у Лесковцу 1948-1983, Лесковац 1983

Тимченко, Николај, О поезији Васка Попе, Кружевац 1972

Тимченко, Николај, Песник и завичај, Багдала, Крушевац 1969

Тимченко, Николај, рецензија, Данило Коцић, Изабрани живот, Наша реч, Лесковац 1997

Тимченко, Николај, рецензија, Љиљана Крстић, Витез Теодор аждаја и пегава Маја, Филекс, Лесковац 2008

Тимченко, Николај, рецензија, Михајло Дојчиновић, Уштапове шуме, Лесковац 2004

Тимченко, Николај, рецензија, Саша Стојановић, Крвоследници, Филип Вишњић, Београд 2003

Тимченко, Николај, рецензија, Станко Миљковић, Рашки слиакр, Наша реч, Лесковац 1998

Тимченко, Николај, Смисао приповедања (приредио Владимир Мичић), Београд 2013

Тимченко, Николај, Фрагменти из историје Лесковачког позоришта I (1896- 1941), Лесковац 1967

Тимченко, Николај, Фрагменти из историје Лесковачког позоришта II (1970- 1980), Лесковац 1981

Тимченко, Николај, Француске белешке (приредила Сунчица Денић), Лесковац, Врање 2006

Тодоровић, Братислав, Љубав у Лисабону, Мали Немо, Панчево 2012
Тодоровић, Братислав, Убиство смисла, КК Глубочица, Лесковац 2004
Трајковић, Драгољуб, Глубочица у новијим историјским и другим радовима – критички осврти, прикази и белешке (1946-1966), Народни музеј, Лесковац 1968
Трајковић, Драгољуб, Глубочица, Народни музеј, Лесковац 1968
Трајковић, Драгољуб, Из нашег Манчестера, Београд 1953
Трајковић, Драгољуб, Из прошлости Лесковца и околине, Лесковац 1977
Трајковић, Драгољуб, Историја лесковачке индустрије до Другог светског рата, Београд 1961
Трајковић, Драгољуб, Ми једемо паприке и зидамо фабрике, Лесковац 1930
Трајковић, Драгољуб, Народни просветитељ Сретен Динић и његово време (1875-1949), Лесковац 1973
Трајковић, Драгољуб, Немањина Дубочица од најстаријих времена до ослобађања од Турака, Београд 1961
Трајковић, Драгољуб, Преглед лесковачког књижевног стваралаштва, Наше стварање, Лесковац 1973
Трајковић, Драгољуб, Радови Сергија Димитријевића, о лесковачком крају, Народну музеј, Лесковац 1968
Трајковић, Драгољуб, У чему је тајна појаве и развика индустрије у Лесковцу, Ужице 1940
Трајковић, Мирољуб, Костић, Драгиша, 120 година Црвеног крста у Лесковцу, Црвени крст, Лесковац 1998
Туровић, Добросав, Библиографија, Удружење писаца, 2002
Туровић, Добросав, 40 година матираната Лесковачке гимназије, Лесковац 1996
Туровић, Добросав, Гајтан у НОБ-у, Републички одбор СУБНОР-а, Општински одбор СУБНОР-а Медвеђа, Београд 1975
Туровић, Добросав, Горња Јабланица, људи и време, Лесковац 2004
Туровић, Добросав, Зебљиве зоре, Удружење писаца, Лесковац 2010
Туровић, Добросав, Јунаци гвозденог пука, Дом културе, Лесковац 1990
Туровић, Добросав, Народне партизанске песме Јабланице, Лесковац 1968
Туровић, Добросав, Топлички устанак, 1997

Ћ

Ћукаловић, Вукица, Варљиве стазе, КК Глубочица, Лесковац 1995

Х

Хаџи Танчић Саша, рецензија, Дејан Ђорђевић, Јесам и нисам, Филекс, Лесковац 2007

Хаџи Танчић, Драгослав, Грчко слово, Рад, Београд 1999

Гаџи Танчић, Саша, Свето место, Рад, Београд 1993

Хаџи Танчић, Саша, Галопирајући војник, Српска књижевна задруга, Београд 1991

Хаџи Танчић, Саша, Записан свршиће се свет, Градина, Ниш 1973

Хаџи Танчић, Саша, Звездама повезани, Просвета, Књижевне новине, Београд 1990
 Хаџи Танчић, Саша, Ивицом, најлепши пут, Свјетлост, Сарајево 1990
 Хаџи Танчић, Саша, Јеврем сав у смрти, Просвета, Београд 1976
 Хаџи Танчић, Саша, Караван Светога Влаха, Просвета, Београд 2002
 Хаџи Танчић, Саша, Кључ за чудну браву, Просвета, Београд 1994
 Хаџи Танчић, Саша, Лична смрт, Графика Галеп, Ниш 2001
 Хаџи Танчић, Саша, Меланхолија, Рад, Београд 2006
 Хаџи Танчић, Саша, Пејзаж с душом, Наша реч, Лесковац 1975
 Хаџи Танчић, Саша, Повратак у Наис, Глас српски, Бања Лука 1997
 Хаџи Танчић, Саша, предговор, Небојша Ђокић, Мапа времена, Дом културе Ивањица, 2006
 Хаџи Танчић, Саша, рецензија, Драган Тасић, Силазак речним путем, Филекс, Лесковац 2008
 Хаџи Танчић, Саша, рецензија, Живан Стојковић, Епистола о љубави, Удружење писаца, Лесковац 2004
 Хаџи Танчић, Саша, рецензија, Милан Момчиловић, Вече над Лесковцем, Градина, Ниш 2007
 Хаџи Танчић, Саша, рецензија, Мира Коцић, Змијарева кћи, Чигоја штампа 2002
 Хаџи Танчић, Саша, рецензија, Никола П. Илић, Вера Пешић у вртлогу шпијунаже, ауторско издање, Лесковац 2004
 Хаџи Танчић, Саша, Савршен облик, Просвета, Београд 1984
 Хаџи Танчић, Саша, Храм у оклопу, Прометеј, Нови Сад 1995
 Хаџи Танчић, Саша, Црвенило, Просвета, Београд 1995
 Хубач Жељко, Ближи небу, Народно позориште, Лесковац 1994
 Хубач, Вили, поговор, Томислав Цветковић, Фотографија изнад кревета, Просвета, Београд 1996
 Хубач, Жељко, Бизарно, Народно позориште, Београд 2013
 Хубач, Жељко, Ближи ватри, Народно позориште, Лесковац 1995

Ц

Цветановић, Миша, Балкан у трајању сања, Лесковац 2009
 Цветановић, Миша, Врт безумља, Лесковац 1971
 Цветановић, Миша, Дал су форе метафоре, Лесковац 2009
 Цветановић, Миша, Ђорђевић, Станко, рецензија, Драгана Нешић, Кад облаци замиришу, Лесковац 2001
 Цветановић, Миша, Звездани спрудови, Лесковац 1981
 Цветановић, Миша, Капирање стрица Јермена, Глубочица, Лесковачки дневник, Лесковац 2004
 Цветковић, Костадин, Нераскидива веза, КК Глубочица, Лесковац 2000
 Цветковић, Милорад, Варљиво плаво, Филекс, Лесковац 2005
 Цветковић, Милорад, Радничко срце, ауторско издање, Лесковац 1987
 Цветковић, Милорад, Чоколадни зец, Народна књига, Београд 2002
 Цветковић, Миодраг, Залудне справе, Чигоја, Београд 2013
 Цветковић, Никола, Књижевно-поетске студије, Интервју прес, Београд 1993

Цветковић, Никола, Косовијада, Матица српска, Нови Сад 1997
Цветковић, Никола, Нови и стари поводи, Учитељски факултет у
Јагодини, Београд 1997
Цветковић, Никола, О граде мој – завичајна антипоема, Свет књиге,
Београд 2011
Цветковић, Никола, Песничка поетика Милоша Црњанског,
Јединство - Приштина, Просвета - Ниш, Дечје новине - Горњи
Милановац 1993
Цветковић, Никола, поговор, Светолик Станковић, Залудна молитва,
АМА, Лесковац 2007
Цветковић, Никола, рецензија, Иванка Стојановић, Отђутана тајна,
Ресавска школа, Деспотовац 1997
Цветковић, Никола, рецензија, Последња лука, Удружење писаца,
Лесковац 2013
Цветковић, Никола, Русија, Паприграф, Београд 2010
Цветковић, Никола, Све је љубав, Књижевни клуб Глубочица,
Лесковац 1979
Цветковић, Никола, Тумачење књижевности за децу, Филозофски
факултет Косовска Митровица 2003
Цветковић, Томислав, Веку ветру, Стражилово, Нови Сад 1974
Цветковић, Томислав, Војвода Никола Скобаљић, Београд, 2000
Цветковић, Томислав, Војвода Никола Скобаљић, Народно
позориште, Лесковац 1972
Цветковић, Томислав, Земно бreme, Градина, Ниш 1984
Цветковић, Томислав, Отимања, Наша реч, Лесковац 1968
Цветковић, Томислав, приказ, Бора Здравковић, На падинама сна,
Лесковац 2000
Цветковић, Томислав, Пукотине, Запис, Београд 1979
Цветковић, Томислав, Увир, Књижевна заједница Нови Сад 1991
Цветковић, Томислав, Фотографија изнад кревета, Просвета, 1996
Цветковић, Томислав, Хисарски одзиви, Слово љубве, Београд 1979
Цонић, Вукашин, Пре зоре, КК Глубочица, Лесковац 1980
Цонић, Вукашин, Далеки бели путеви, Лесковац 1969
Цонић, Вукашин, Споменик, Лесковац 2012
Цонић, Вукашин, Укус земље, Лесковац 1971

Ш

Шушулић, Радослав, Зимско мировање, Власина, Власотинце, 2002
Шушулић, Радослав, Листопадна лепота, К. центар, Власотинце 2012
Шушулић, Радослав, Молитва која плаче, Лоза, Власотинце 2012
Шушулић, Радослав, Нишан на лобањи, Прешево 1970
Шушулић, Радослав, Старинска башта, Лесковац 2001⁵⁰

⁵⁰ *Напомена:* Литература о лесковачким ствараоцима објављена у студији
„Лесковачки писци - трагови и трагања“, I - II, Лесковац 2015.

ДАНИЛО КОЦИЋ

I

Данило Б. Коцић рођен је 4. септембра 1949. године (село Дадинце, општина Власотинце). Коцић је професор књижевности и дипломирани правник. Као стипендиста Косова и Метихије, (1972/73) радио је као професор Устава СФРЈ и Српског језика у Гимназији „Браћа Рибар“ (Исток), и био професор књижевности у Гимназији „Стеван Јаковљевић“ (Власотинце). Радио је као новинар и уредник у приштинском дневном листу „Јединство“ и три деценије професионално је био новинар - дописник Политике из Лесковца и југа Србије.⁵¹

КЊИЖЕВНИ РАД:

Романи: Изабрани живот (*Из бележака мојих дана*, Лесковац 1997), Изабрана тишина (*Случај новинара Косте Даниловића*, Лесковац 2000), Изабрани дани (Лесковац 2012), Измаглице (Лесковац 2016);

Збирке песама и прича: Чудна лађа (Лесковац 1987) Дневник на распусту (Лесковац 2002), Говор камена (Лесковац 2004), Песма жени (Власотинце 2007); Невреме – приче из завичаја (Лесковац 2016);

Студије: Лесковачки писци – трагови и трагања, I-II (Лесковац 2015);

Приређивачки рад: Лесковачки песници – трагови и трагања (Панорама лесковачког песништва 1944 – 2014), Лесковац 2015. године.

Коцић је један од оснивача (био је и председник) Удружења писаца Лесковца и стални сарадник „Помака“.

⁵¹ *Напомена:* Опширан прилог о Коцићевом раду објављен у студији „Лесковачки писци – тагови и трагања“, Лескова 2015.

II

ИЗБРАНИ ЖИВОТ - У роману „Изабрани живот“ (Из бележака мојих дана), који је његов прозни првенац, Данило Коцић користи своје богато народно искуство, а то значи познавање животне свакодневице и детаље који чине њену реалност.⁵²

(...) Своје опредељење да исприча једну животну, реалистичну причу, Коцић је остварио послуживши се досетком, која му је омогућила да у нарацију унесе потребну иронијску дистанцу и знатно обогати раван свог казивања. Наиме, он је свом јунаку – наратору наменио улогу лика који је изабрао да умре у један одређени дан и да онда из гроба исприча све оно што је видео на сопственој сахрани и што је записивао у белешкама свога живота, тј. да изведе једну ретроспекцију прошлих догађаја, дакле да као „мртав“ буде и потпуно слободан у својим сећањима на оно што се догађало. И његова прича тече без застоја и длаке на језику.

(...) Рукопис је испуњен сочним, добро пронађеним детаљима који карактеришу људе и догађаје и представљају са мало речи менталитет ликова о којима се се говори и карактер власти и система који је владао земљом, људима и догађајима.

(...) Писац је понегде исувише експлицитан, има нешто и понављања и непотребног карикирања, што значи да иронија која је увек добро оружје оваквог начина казивања прелази у карикатуру која ипак не може да се оправда ако се гледа из велике књижевне структуре и поруке која треба да проizaђе из ње саме.

У сваком случају, рукопис Данила Коцића заслужује да угледа светло дана и биће освежење наше завичајне

⁵² Изабрани живот, појавио се као прва књига у едицији романа лесковачке Наше речи 1997. године (редакцији су чинили Михајло Дедић, уредник, Саша Хаџи Танчић и Велимир Хубач), Роман је изазвао значајну пажњу критике; објављено је више занимљивих осврта у лесковачкој периодици, али и у Културном додатку Политике.

књижевности која је досад догађаје који су у овом роману предмет пажње представљала у другачијем, рекло би се исувише „идеалном”, а то значи нереалном светлу.⁵³

%

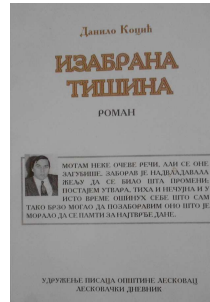
На почетку романа *Изабрани живот* (Из „Бележка мојих дана“) објављени су, као мото стихови чувеног лесковачког песника Борислава Боре Здравковића:

*Није моја, туђа је ова јесен:
ја и живот мој још се нисмо срели.
И када ћутим над собом наднесен,
то неко други моје речи вели.“*

III

ИЗАБРАНА ТИШИНА -

Амбициозно писан роман, који је дело искусног новинара и аутора, између осталог, једног успелог романа (*Изабрани живот*, Наша реч, Лесковац 1997) описује догађај који би се временски, као и претходни, могао ситуирати у нашу ближу прошлост. Али, за разлику од претходног, у овом роману нема ироније и хумора којим је писац „олакшавао” опис једног времена и догађаја у селу из којег су и јунаци овог романа.⁵⁴

Роман „*Изабрана тишина*” („*Случај новинара Косте Даниловића*”) писан је у озбиљном тону, без присенке ироније и без дистанце; у њему преовлађују трагика и патња, као резултат извесних спољашњих околности и деловања неких порива у људима. Можда је било потребно направити извесне стилске исправке и, нарочито, сажимања, али и у овом руху роман је, мада

⁵³ Николај Тимченко, Извод из рецензије, *Изабрани живот*, Наша реч, Лесковац 1997. године.

⁵⁴ Николај Тимченко, новинар и публициста, филозов и велики зналац српске, али и светске литературе, аутор је рецензије романа *Изабрана тишина* (Случај новинара Косте Даниловића), Удружење писаца општине Лесковац, 2000. године. Политика је 2000. године, пре појаве романа, објавила у петнаестак наставака најбоље странице тог дела.

донекле натопљен размишљањима и изношењем патњи и бола, остављајући утисак извесне тежине и једноличности, у појединим деловима импресиван.

Зато ово дело Данила Коцића заслужује сваку пажњу и, пре свега, читаоце. У сваком случају, и без икакве интервенције, роман Д. Коцића представља литерарни текст који знатно обогаћује завичајну књижевност. Коцић, у тим оквирима, придружујући се општим тенденцијама у савременој српској књижевности (*Селенић, Жика Павловић*) још једном поврћује своју особујност тиме што битно проширује и тематске и идејне димензије завичајне литературе.“

%

Недавно је из штампе изашао нови роман Данила Коцића „*Изабрана тишина*“.⁵⁵

Ако ћемо овај Коцићев роман посматрати као целину, он је најпре снажан искорак ка квалитету у односу на први роман „*Изабрани живот*“, а ова оцена обезбеђује му право место у савременој српској литератури.

Писан сјајним стилем, уз богато коришћење лексичке грађе, прави је изазов за читаоце модерне литературе. Ако се свему томе дода и чињеница да је фино психолошки изнијансиран, она му свакако треба поћи у сусрет.

Коцићев роман „*Изабрана тишина*“ тако је структурално урађен да се не да препричати. У суштини, он је једна снажна метафора о људској усамљености, пуној бола и патњи, вешто урамљеној, у једно не тако далеко време, када су победници били господари људских судбина, а сви остали били под сумњом и истрагом.

(...) Очито је да је Коцићев циљ био да овим романом озбиљно загризе у савремену српску литературу. Колико је у томе успео показаће један од неумољивих судија – време! Можда би Коцићева књига била врло близу одреднице - „*одличан роман*“ да у својој структури има причу, у смислу интриге.

(...) У Коцићевом роману, више је него сигурно, има и аутобиографских података, и то још једна ствар која

⁵⁵ Станко Миљковић, *Тишина једног романа*, Записи у времену, Лесковац 2002, стр. 77-78. *Напомена*: Део критичког осврта објављеног у Политици маја 2000. године.

може да се свиди. Бољи познаваоци културних и политичких прилика засигурно ће лако открити идентитет правих јунака, оних из живота. То нормално књижи не умањује вредност. Напротив, та луцидна Коцићева метафора, испричана изабраним језиком тишине, разлог је више да се прочита „*Изабрана тишина*”. Данило Коцић је својом књигом знатно обогатио не само завичајну, већ и српску књижевност.⁵⁶

%

Писац Данило Коцић написао је роман у првом лицу. Литерарна грађа подељена је у двадесет, по дужини неједнаких, а по обради заокружених целина. Фабула у сваком од ових двадесет целина почиње својим током, али она није разбијена. Све целине су повезане једном психолошком нити, која се у овом случају зове ТИШИНА. Гледано теоријски приповедање је смештено у веома кратком временском периоду, од хапшења до пуштања на слободу главног јунака, Косте Даниловића. Радња није разграната, веома је мали број епизодних догађаја и, ако се тако може рећи, и споредних личности, иако овде ниједан лик није сувишан. Место радње је или хладна затворска ћелија или село Забрђе. Време свих догађаја је период после Другог светског рата када се формира нова власт.⁵⁷

Две главне личности, Коста Даниловић и Младен Зорић, провели су заједно детињство, гимназијске и студентске дане. Коста је постао новинар. Због једног чланка био је ухапшен. Младен је постао милиционар, оженио се, развео, и постао начелник полиције. Младен хапси свог друга Косту. Животна драма у души Косте имала је одраза у Младеновим мислима. То нису два идентична јунака. Оно што треба да их спаја, сада их разједињује. Амбијент села Забрђа утиче на јасност фабуле јер им и породице ни по чему нису исте. Породица Косте Даниловића је живела у селу Забрђу. Костин деда у забрђанском колориту спајао је самоћу и

⁵⁶ О роману *Изабрана тишина* писао је и есејист, професор књижевности Драган Тасић. Тај приказ је објављен у књизи *Завичајни круг и српске теме* (Филекс, Лесковац 2006) под насловом *Лирски роман Данила Коцића*.

⁵⁷ Станко Ђорђевић, приказ, Данило Коцић: *Изабрана тишина* – роман, Помак, бр. 65/68, јануар – децембар 2014, стр. 40-41.

лутање, трагао за коначном помиреношћу животом и смрћу, који је неизмерно волео ракију и увек наздрављао са „живели“, умро је. „Отпратили смо га достојанствено у свечаној тишини“, каже писац романа у име јунака Косте. Очевих речи се увек сећао и прекораво се што их је понекад заборављао. У тој породици, у којој је у огромном сељачком кревету осећао мирис жетве помешан са топлином, у породици у којој се певала песма „Сремте се, сремте се, четници“, доживео је прву, незаборвну љубав. И он је увек осећао срећу када је поново сања: „Никада нисам скривао носталгију за прошлим, прелепим данима детињства и младости, за временима у којима су се рађале велике тајне и заметале неизбрисиве љубави“. Живео је у „знаку очеве нежне слике“, у његовим предугим ћутањима, у загонетној тишини идиличног сеоског краја када су биле велике поделе и сурове немаштине. Тада се родила и прва велика сумња. Запамтио је и последње очеве речи: „Иди у свет, синко, али мораш да будеш храбар и поштен.“

„Дуга и тужна породична хроника милиционера Младена Зорића била је мучна и имала је дубоке ране. Његов отац, Спасоје, алкохоличар, „у рану зору, док се помаља љубичаста свежина неба, препун псовки, галаме и затрованости, кренуо је у нова убијања.“ За њега је убијање било смисао победе. Клао је мучки и под његовим ножем нестајале су читаве породице, као и породица Петровић. Отац и мајка се разводе. Младен је и сам скривао тајне јер се бојао многих истина, па је бежао у осаме. У тој благњавој свакодневици осећао је да је постао „део нечије далеке самовоље“. Школовао се по домовима и бележио своју „сневеселу, уморну збиљу“. У тој чамотињи је и постао милиционер, који се „лажима бранио од живота“. У презривом ћутању, непокретности и ћутању, као неспреман човек, није ни могао ни хтео друге да слуша. Младен, као начелник полиције, имао је и права да „намеће силину својих речи“ и да као такав своју себичност претвара у врлине. Тако је ухапсио Косту, саслушавао га и на крају пустио на слободу. На крају „једне јесење прохладне ноћи оробило је пуцањ“, а нико није рекао да је Младен био „човек о коме би требало прозборити лепе речи за дуго трајање.“

Додирује душе обојице, Косте и Младена, јер разнобојна птица младости обојицу је изневерила. У њиховој свести, намученој души, стално колутају тонови сумње. Младен са маском уљудности носи у себи злог и опаког полицајца. Коста, без маске, са горчином и сумњом у себи. Лирска реч у служби епског литерарног ткива, са свим раскошним скалама верификације, детерминише унутрашње доживљаје. Младен Зорић је из породице друге врсте. Тако је и описан. „Кочоперан, циничан, чудно насађен, стално напет“. Зриков поглед скривао је иза наочара, а то је био поглед лажљивца. У дубини душе је био кукавица. Он је обична протува „која је била спремна да ме згази на миз“, али је покушавао да се представи ученим иако је дрхтавим рукама стално мицао и муцао. Он је „сипао себи пиће, којим се бранио од неке немани“, од сујете и страха, од пораза, брисао је дебеле усне и оквир наочара. Био је „права полицијска утвара“, јер је био „ошамућен као када кладенцу бистре воде пресеку живот“. Тако се тај његов друг за време истраге и саслушања жмиркавим и подругљивим очима и лажима бранио од живота. У том ровитом погледу, лица скамењеног, скривала се и тајна љубави. Тај култ недоживљене жене, једном доживљене, пун жудње, био је у еротској привлачности.

Две девојке, Драгана и Невена, психолошки су ушле у ликове оба јунака романа. Коста каже: „У застакљеној ноћи (био је пун месец) закорачисмо у први дан нашег узбудљивог дисања. У село смо ушли тихо, нечујно, као једна сенка, најлепша сенка зимске ноћи, заборављене у планини, ЉУБАВ. Родила се љубав.“ Невена је девојка „божанске лепоте, наглашена струка“, која је „мирисала на бадем“ са процвалим лицем. Аутор је дотакао и друге женске ликове. Бака са тојагом, без које се никуда није кретала, а мајка је само једном споменута „ни речи утехе изговорене на прагу старе куће које му мајка беше упутила (оцу), док му је давала завежљај хране, врућу погачу и сира.“ (стр. 123). Дара, сеоска курва, која је могла да зграби и три мушкарца, мало иронично је приказана, јер „Дарина снага могла би да се схвати и као комплимент новој власти.“ Прва љубав његовог брата се сеоском девојком, као са несудњеном женом, љубоморна, бледа као залутала месечина, „мионог мириса пољских

трава“, остављена, запалила је шталу и стогове сена. Ухапшена је. „Сељаци су јој опростили грех, разумели су њену љубав“, а суд је ослободио, јер је „била лепа као анђе“, а и „мирисала је на смрт“. Химна о оцу, који је одлазио у ратове и говорио „историји не треба веровати до краја“, а то је Косту и његовог брата „терало да ћути“.

Шта је НОВО, оригинално, у композицији ове романсијерске грађе?

ПРВО, то је, јасно се види, намерно изостављање принципа за грађу епског дела. Тако, на пример, експозиција је тек на 68. страни, а заплет је у 38 локација, то нису странице романа. То су ГЛОСЕ, подстрекачи душевних немира. Хронику догађаја једноставно није прихватио. На првим страницама романа каже: „Цео свет ми се сабио у неколико успомена.“ И почиње са првом успоменом. Ако је то већ поставио тако, онда је јасно што се определио на личну и колективну психологију.

ДРУГО, ако су успомене и болне и „неме као прохујало трајање“ (страна 5), „слике из суморне прошлости“ (страна 6), „слике извучене из самоће“ (страна 8), „оробљене... унутрашњим инатом и новом идеологијом“ (страна 27), „као осушени брест сведочиле о свим минулим временима“ (страна 41), „да се њима отворе и затворе путеви своје судбине“ (страна 45) онда је јасно што су УСПОМЕНЕ и најпогодније за узбуђења и затишја.

ТРЕЋЕ, психолошка грађа мора да има своја стална упоришта. Своју даровитост, снагу високо образованог интелектуалца, уткао је у ТИШИНЕ. Споменуо их је 36 пута. Оне су његова одбрана од психолошких вирова. Оне су одбрана и од самог аутора, јер у њима нестају вртлози. ТИШИНА је развијена метафора. Она је персонификација. И треба ове примере користити као материјал за школске уџбенике. ТИШИНА може бити: ноћна (страна 84), мека (страна 86), узнемирујућа (страна 91), болна (страна 104), поломљена (страна 114), и вечита (страна 123). Образовани професор је градацијом значења освежио епско ткиво. ТИШИНА у његовој психологији: „Претварам се у тишину“ (страна 9), „Осећам још дубљу тишину, јер нема гласова да се моје трајање одложи“ (страна 14), „Приморан сам да слушам тишину“ (страна 16), „Волео сам своје тишине“

(страна 20), „Нисам био вољан да реметим ову тишину“ (страна 28), „Лепо је кад тишину обасја месечина“ (страна 40), „Са тупим болом у души и заробљеном тишином“ (страна 50), „Хитам у своју тишину“ (страна 65), „Пред нама, као да неста измаглице, назире се глув, од мириса и тишине, простран и леп предео“ (страна 113).

ЧЕТВРТО, унутрашње јединство романсијерске грађе јесу психолошка стања. Дакле, не радње, јер мисаоност није у приповедању. Аутор даровито истражује просторе бременитих емоција. Густином израза тумачи мржње, пркос, понос, туге и страсности. Психолошке рефлексije Косте и Младена задржавају ток радње. Тај лирски ток у епској грађи остварио је оригиналном психолошком драматургијом. Тај тренутак заустављања хронике, рекао бих први у овој врсти епског ткива, остварио је својеврсним подстрекачима мисли. То су ГЛОСЕ, елиптичне, ексclamативне, сакате, као психолошки сублимат, МОТИВ, пре кога је почела психологија, у коме траје то СТАЊЕ и у коме ће се завршити. Драгана проверава његову снагу сакатим речима: „Волим твоје двосмислене параде“. Речи: „дакле“, „У... и... и...“, „Еее... еее“ (као далеки зов) оробиле су унутрашња осећања.

Колективну психологију сељака села Забрђа такође је обрадио. Од одушевљења када су носили слике Тита и Стаљина, до испитивања зашто су их носили. Власт је унела „повампирену тишину“, па се и његов отац разболео. И наравно, дошло је до новог „метежа и злокобне тишине“. Много пута су Забрђани „морали да ћуте“, а очи су им личиле на „угасле свеће“, јер их је „плашило ћутање власти“. А Забрђани се нису бунили јер „то је бојја воља или је тако власт хтела“. И зачудо нису плакали. Феномен слободе стваралаштва јесте у имену Данила Коцића.

Снажна ауторова личност испољила се у логици сна и јаве, у лингвистици и драми психолошких рефлексija. Адноминалним синтагмама, обично атрибутским, покатакд и објектатским, улазио је у сфере филозофије, а говорио је о животу и смрти, трајању, па је и „текст необјављеног рукописа“, сањао као новопрцветали зумбул. Он се зато у хладној зимској ноћи, када се ткање мисли преплета, сећа онога

што су му казивали његови Забрђани: „Не умире се зато што се хоће, него што је смрт живот који се неизоставно мора проживети.“ После умора, страха и снамора да слуша ТИШИНЕ и ЧЕКА!

Констатовао бих да нема еквивалентнијег дела у нашој савременој литератури. Данило Коцић је написао савремени психолошки роман.⁵⁸

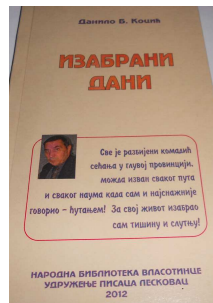
IV

ИЗАБРАНИ ДАНИ - Радња овог завичајно-психолошког романа догађа се у Забрђу, селу виноградара, селу „мионог колорита“, у другој половини двадесетог века. Фабула јединстена по току радње, подељена је у осамнаест целина, циклуса, изабраних дана.⁵⁹

Породицу Петровић, оца Станоја, мајку Милицу (син Јован је отишао на фронт), у невреме, када је гром ударио „свом силином преполовио храстово дрво изнад школе“, у свануће, буди ударање „по прљави окнима куће“. Милица, унезверена као звер, буди се и запомаже. Станоје, тек преболео, узима пушку, сањиво се закашља и пита тог „непознатог створа“ да каже шта жели. И Милица дрхтајући пита: „Ко си и шта те натера да дођеш у ово недоба?“

То је Петар из Црне Баре.

Пошто га је Милица препозала, уводи га у кућу, поставља сто са сиром, ракијом и погачом. Пале лампу.

⁵⁸ Станко Ђорђевић, комплетан приказ, Данило Коцић: *Изабрана тишина* – роман, Помак, бр. 65/68, јануар – децембар 2014, стр. 40/41. *Напомена*: Станко Ђорђевић је рођен 27. септембра 1925. године у Доњем Буниброду недалеко од Лесковца. Школовање: Учитељска школа, виша педагошка, филозофски факултет (група за српскохрватски језик и књижевност). Једногодишња специјализација. Звање: професор. Објављене књиге: *Звезде проходалих птица*, Литера, Ниш, 1979. године, *Књижевне критике и студије*, Литера, Ниш, 1979. године и *Зора у недрима срца*, КК Глубочица, Лесковац, 1982. године

⁵⁹ Станко Ђорђевић, *Изабрани дани*, приказ, *Наша реч*, Лесковац, 8. октобра 2015. *Напомена*: Приказ објављен у недељнику *Наша реч* октобра 2015. године.

Станоје и Милица страхују да Петар доноси лоше вести са фронта на коме је и њихов син Јован. Те ноћи све је било у знаку људског нестајања. Над забрђем непогода. Забрђанска река нарасла је са рупских брда и излила се из корита.

Прозбори Петар зубатим гласом: „Нећу богме сести док ти не истоварим своју муку, макар овако преко реда!“

И ту, првог „*избраног дана*“, Гогољевским заплетом пре експозиције, аутор, писац Данило Коцић, завршава свој говор у трећем лицу. Радознали читалац ће дуго, веома дуго, чекати одговор Петра. Писац преузима „драмски монолог“ у првом лицу. Обраћа се пријатељу, али саговорник никада неће проговорити. Писац, светионик здравог разума, тражи свој идентитет и у завичају и у Београду, као студент.

Зашто се у „*Изабраним данима*“ обраћа једино пријатељу? Природном харизмом пишчево пријателство столује на почасном месту. Са тог места се покреће ланац догађаја. Да ли треба упоредити новинара и романијера? Где писана реч има жестоку моћ?

Учитељ Душан Тошић жели да се деца описмене и да не буду само виноградари. Родитељи се баш тога плаше. Учитељ ће овде остати до пензије, шетаће поред обала сеоске реке и биће поштован. Учитељ је Јована послао у Београд да заврши „*велике школе*“. Станоје је чудом остао жив. Опоравио се. Прва му је жеља била да посети виноград.

Одлазак Јована из села је психолошки обрађен. Јован је „ломио себе у себи и изнад себе“. „Крадомнице се примакао реци, сео на старо место и само благим климањем главом ставио до знања да је ту“. Одлазак на школовање није издајство. Ипак, „у ваздуху је лебдело неко проклетство“, јер није био сигуран да ли је грех напуштање завичаја. Није никада био сигуран да ли ће у Београду пронаћи скривене тајне!

У четвртој разреду основне школе, градњу нове и рушење старе куће доживео је као да је „нестанком те грађевине полако одлазило и моје детињство.“

Иако је одрастао, себе је видео као луталицу, аскету, који није пронашао ни свој мир, ни свој сан. А кад је себе видео као песника, поезија му дође као црква. „Живот је песма преточена у метафору“. „Далеко сам

од света, пријатељу, и од себе.“ Неке дане памти, а неки су нестали као мехур од сапунице.

Веома је поучна прича о капетану Нарделију и Кати, у Дубровнику. У тој психози каже: „Брђански син памти далеке речи, јер су оне за свако време и свакојак догађаје.“ Он схвата да је нада највећа заблуда! Писац је цењен ако стекне три елемента: мртав, стар и странац!

Студира на Филолошком факултету у Београду. Снежана из Алексинца, студенткиња, је једини женски лик, осим мајке Милице, који мало боље упознајемо. Размишља шта је срећа?! Разговор са удбашевим сином има симболике.

Браћа се стално у завичај. Старом, али довољно виталном, разборитом учитељу постављао је питања о рату. Рат нема везе са хероизмом! Рат је убијање! Лето, јесен, кафана, зима, све је лепо у завичају. Размишља о свету и завичају. „Цео живот се може схватити као један велики апсурд.“ Комшија не жели да пребаци комшију, болесног оца, до града. Одговор сељака је: „Ко ће волове да тера?“ Док је био у Београду изгубио је памћење, заборавио је прошлост, свој завичај. И Михајло, школарец из његовог села, има своје мишљење о сељацима. „Читавог живота причали смо ћутећи и мислили да смо се разумели.“ (*цитат из очевог рукописа*).

Осамнаестог изабраног дана у Забрљу пада снег. Невреме. Браћа, Предраг и Ненад, разговарају, пију добро домаће вино и прелиставају очев рукопис.

Овим ремек делом, писац Данило Коцић је литерарно овековечио Забрђе, родно Дадинце, за сва времена.

Завичај је немир који храни осећања! Завичај је део идентитета самог писца! Завичај је простор на коме су трагови незаборава! Писац открива непознате лепоте свога завичаја! И док описује речима свој завичај, писац тај исти простор види као естетску слику!

Шта је квалитет романа Изабрани дани? Љубав према завичају без мистификације! Фабула романа нас враћа у доба младост и радости, у родитељски дом. Садржај романа заслужује да се екранизује!

Данило Коцић, новинар широких видика, писац речи које говоре, по образовању професор

књижевности, дипломирани правник, аутор бројних књижевних дела (осам књига), огледао се и у лирици и епизи, историчар књижевности, критичар, глосолог, племић поетике која блиста линвистичким сјајем у храму епике, естетика по оку које открива скривене лепоте.

Стилизовани искази, приповедања, чак и епска мирноћа, упечатљиво сведоче да је писац Данило Коцић литерарно обликовао рељеф свога завичаја.

%

Томислав Стевановић, новинар и књижевни критичар из Лесковца, по проглашењу романа „*Изабрани снови*” за најбољи роман на анонимном књижевном конкурс Лесковачког „*Филекса*“ у Нашој речи написао следећи осврт: „Дугогодишњи дописник Политике, правник и професор књижевности Данило Коцић, добитник је прве награде на другом годишњем конкурс најмлађе издавачке куће „*Филекс*“ из Лесковца. По оцени стручног жирија, његов роман „*Изабрани снови*” је освојио прво место, као што је и збирка песама „*Записи о боли и слово о самоћи*”, аутора Милета Петровића из Источног Сарајева. Жири је имао прилике да прегледа двадесетак рукописа и исто толико збирки песама приспелих на овогодишњи књижевни конкурс.

Иначе, Данило Коцић је, по мишљењу критике, већ је објавио престижне збирке песама „*Говор камена*”, „*Чудна лађа*” и „*Дневник на распусту*”, као и сада већ трилогију романа „*Изабрани живот*”, „*Изабрана тишина*” и „*Изабрани снови*”.

Коцић попут Стевана Јаковљевића и Добрила Ненадића прати спецификум српске породице и њено лагано раслојавање. Текст романа је изванредан, а приступ теми једноставан, и сигурни смо, биће врло прихватљив код најшире читалачке публике у нашем граду, као наставак већ објављене трилогије.⁶⁰

У својим романима Данило Коцић даје слику човека, судбину и удес човека овог поднебња на

⁶⁰ Роман се појавио 2012. године у издању Народне библиотеке „Десанка Максимовић“ из Власотинца и Удружења писаца Лесковца. Иначе, жири за избор романа на Филексовом конкурс били су: Саша Хаџи Танчић, професор, књижевник, Дејан Ђорђевић, професор и књижевник и Радисав Филиповић, власник издавачке куће Филекс.

развалинама душе, на ветрометини њему нејасних збивања у ратним и поратним годинама, јадног и чемерног усамљеника, несхваћеног од других и себи загонетног, прогоњеног и обесмишљеног живота. Место Забрђе постаје вишеслојна метафора универзалне отуђености, напуштености, мрака и чамотиње, заблуда и лутања, трајних немира и унутрашњих мрачних сила..

V

ЧУДНА ЛАЂА – Чудна лађа се истиче богатством мотива, разноврсношћу, па и свежином стихова. Сцене и слике у песмама су ненаметљиве, све је природно и из самог живота.

У појединим песмама јавља се епска црта, односно оне су помало приче. Као такве подсећају на нашу класичну поезију за децу. У збирци има и таквих песама и стихова који, заиста, припадају модерној поезији за децу.

Ово је прва збирка песама Данила Коцића, па је сасвим разумљиво што у њој има и неке несавршености, што се понекад осећа несклад у повезивању строфа, што се јави по која сувишна реч итд...

Укратко, пред нама је лепа збирка песама за децу коју ће млађи читаоци, верујемо, примити са радошћу.⁶¹

⁶¹ Др Момчило Златановић, Бора Здравковић, рецензија, Чудна лађа, песме за децу, Културни центар Лесковац. Главни и одговорни уредник издања мр Слободан Младеновић. Илустрације урадио Миодраг Нагорни, а технички уредили Михајло Дедић и Владимир Величковић. *Напомена:* Борислав Здравковић (1930, Брестовац, Лесковац, професор књижевности, новинар, дугогодишњи уредник Нашег стварања). Објавио збирке песама: Тренуци лирике, Лесковац, 1967, На падинама сна, Лесковац, 2000. године.

VI

ДНЕВНИК НА РАСПУСТУ -
Детињство као највиша вредност живота и једина светла тачка у човековој свести све више заокупља пажњу нове наше књижевности као поетски најпривлачније раздобље људског доба. Слободна игра и машта привилегован је мотив, пре свега за децу и младе.⁶²

Новинар по животном опредељењу, професор и правник по образовању, а песник („Чудна лађа“) и писац романа („Изабрани живот“ и „Изабрани дани“), Данило Коцић за мотив своје збирке Дневник на распусту узима ђачко доба, деци – читаоцима драгу и блиску тему. Ма и летимичан поглед на стихове о ђачким јединицама, двојкама, тројкама, четворкама и петицама, о „помиловању“ које тражи јединица, потом на коло песама под насловом „Мама коза“, закључно са темом за сценско извођење „Већање“ – што све, заправо, чини садржину збирке – открива ведрину и ауторов хумористичко – игрив тон (оно што је стајна тачка и полазиште стваралаца готово свих генерација од, рецимо, Змаја, можда и његових претходника, преко А. Вуча, Д. Максимовић, Б. Топића и Д. Радовића, све до наших данашњих познатих дечјих песника).

Везујући игру и машту за ђачко – ђачке оцене – и петице и јединице као терет који ђаци носе о врату – Коцић се сасвим приближио дечјем бићу и психологији, његовој замисли и осетљивости. Заснивајући свој исказ на машти као највишој естетској категорији, стављајући хумор у функцију игре, аутор разиграва читаочеву машту, ритам и дах њихов, доноси му и дарује потско задовољство и чисту естетску забаву. Певао је, истина, помало конвенционално,

⁶² Др Тихомир Петровић, Дневник на распусту, рецензија, Удружење писаца општине Лесковац, Лесковац 2002. годне. Књига, илустрована одличним прилозима Миодрага Величковића, познатог карикатуристе из Лесковца.

старинским звуком, без посебно нових језичких склопова, речи и синтагме; водио „*љути бој за риму*“ не би ли се одупро наративности која расплињава ритам и било радње – па, ипак, стихови о школском дневнику и учитељевим оценама не оскудевају у свежини, сликовитости, мелодичности и уметничкој лепоти. Збирка „*Дневник на распусту*“, по свему, припада модерној поезији за децу и младе. Атрибут модерна поезија долази, у ствари, од растерећења стихова традиционалне дечје тематичке, биља и звериња, и сличних истрошених мотива.

(...) У својим најбољим примерима, када се аутор приближио равнотежи између богатства мисли и естетских елемената, остварен је модеран стих, ако не радовићевског, а оно тартаљевског типа.

Држећи се поетског правила: не бити упрошћено досетљив, не претерати без разлога, не смејати се сувише гласно, Коцић је, уз неке нужне ограде, сачинио ритамски и мелодијски правилно организоване стихове, лаке и течне стихове достојне праве дечје поезије.

Драмски колаж „Већање“ већма аутора препоручује као уметника врло сигурне руке. Динамични мотив, заплетеност радње, драмским беочузима, лако наглашена акциона усмереност, комични контрасти, психолошка тензија, дијалог, једном речи занимљива садржина хумористичко-потенцијала, окреће малог читаоца позитивним емоцијама, освежава га и релаксира. Чини се, овај текст жанра, узгред буди речено, оскудева књижевност и само позориште за децу као најхуманији и најприроднији вид постојања театра као уметности, уопште, најдирљивија манифестација дечје уметности – показује Коцића као књижевника продуктивне маште и сензибилитета. У хладној, прецизној оцени, збирку једноставног језика и простог срца „*Дневник на распусту*“ красе све одлике наше поезије, која не излази из оквира традиционалне поетике дечје литературе у ужем смислу речи. Неоспорно занимљиве садржине, проткана лепршавим, жарујућим хумором, састављена са одређеном културом и укусом, Коцићева књига песама завређује труд младих као и одраслих читалаца.

VII

ПЕСМА ЖЕНИ – Песничка збирка Данила Коцића припада, жанровски узето, љубавној поезији, најкарактеристичној врсти лирике и најчитанијем изразу осећања. Тема Коцићеве поезије је, дакле, љубав као једна од насушних и најважнијих човекових потреба. Љубав је највеликодушнија и најнесебичнија у природи, у исто време, највиши квалитет живота.

Следствено томе, жена је централно - тематска Коцићева инспирација. У његовој визији, жена није основни услов постојања човековог живота већ симбол љубави и недостижна вилинска лепота. Она није посуда ужитака, као што ни љубав није немир и жар тела и срца. Љубавна осећања остварена су на складан и продуктиван начин. Пажљиво инсконструисаном имагинацијом (имагинација је упориште ауторове поетске концепције) и креативним превазилажењем ограничења, Коцић нуди јасан израз своме осећању и јасан облик замасима своје визије. Његова поетика је у незамућеним, игривим сликама и контролисаном заносу, у уметничкој речи иза које стоје умни напор, уздржаност и опрезност. Индивидуалност израза је у уметничкој организацији и поетском искоришћавању језика.

Песник стоји изнад грађе и њоме се слободно игра. Лудистичка оријентација, чиста игра која укључује у себе стваралачки импулс, проналази дух, машту, случајност, спонтаност, изненађење, варирање, оживљавање, занос, илузију, забаву у основи је ауторовог поступка и стваралачке интелигенције. Коцићева поезија о јачини и врелини осећања је сва у интерогативно – екскламативној форми. Ритам је, наиме, најзначајнија њена црта; ритам је снага и енергија која повезује све речи у једну целину. Коцићеве речи имају свој одзвук, као што стих има своју интонацију и гласовно гibaње. Као у поезији уопште, песников ритмички организован стих повећава склад садржине и форме: ритмичност, музикализација речи увлачи у магијски свет звучање речи, гласова и

писмена. Акустички стилизована реч стварају читаоцу емотивну предиспозицију за доживљавање мотива, нуди осећања сазвучја и одушевљења. Маштене песничке слике Данила Коцића доживљавају се као естетски ужитак. Коцићев стих у читаоцу буди лепо, изазива у њему поетско расположење, у функцији је распламсавања животног жара. Шарм поезије је у звучном и топлом гласу, у ведрини којом је обавијен стих.

Дело слика језички и ритмички изатканих, испевано чипкасто прозирно, заправо је песникова игра интелекта и маште. Оно је, као и свако добро уметничко дело, од остварења која оплемењују човеков дух и изазивају радост. Љубав као симбол живота, напуштање поетске конвенције стандардне лекције, изналагање јато досетки нових имена, стилско домишљавање, игра у кајовском смислу речи, обриси романтичарско-споменарско, топлина гласа, све то, чине Коцићеву поему племенитом у литерарном значењу речи.

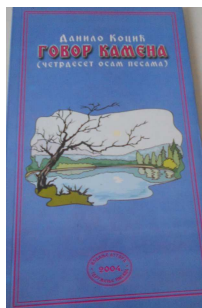
Коцићево поетско дело започето из сразмерно високе ноте, од првих стихова *Дал ћеш мени опет доћи?/ Да сањамо целе ноћи*, до последњег стиха *„Моја мала љубишнице, магленице, безгрешнице/ Дал ћеш мени опет доћи“* одражава ниво тонске писмености, склад мисли, значење и ритам.

Предлажем да се стихови Данила Коцића објаве као песничка збирка под насловом „Песма жени.“⁶³

⁶³ Проф. др Тихомир Петровић, рецензија, Игра интелекта и маште, Песма жени, ауторско издање и Фондација даровитих „Христифор Црниловић“ Власотинце 2007, стр. 83-85. *Напомена:* Уредник издања: Србољуб Такић, песник из Власотинца. *Напомена:* Тихомир Петровић (Бошњац код Лесковац, 12. новембар 1949). Професор универзитета (Учитељски факултет у Врању и Педагошки факултет у Сомбору). Филолошки факултет Универзитета у Београду похађао као ванредни студент (1972-1976). Магистрирао на Филолошком факултету, на смеру Наука о књижевности са темом „Погледи Велибора Глигорића на књижевност реалистичке оријентације“ (1986). Докторску тезу под називом „Књижевна критика о српској књижевности за децу одбранио на истом факултету (1990). Објавио је велики број научних радова и књига.

VIII

ГОВОР КАМЕНА - Поезија
Данила Коцића је лишена сваке фабуле, сликања догађаја и других захтева версификације; те класичне версификаторске особине аутор је подредио унутрашњој страни, збивањима и ритму у самом себи и личностима са којима комуницира.⁶⁴

Ћутање у његовој песми има често већи значај и учинак од говорења, психолошке паузе су акције. У њој је све атмосфера и штимунг. Изгубљеност и беспомоћност људи Коцић нам не казује већ удахњује. То ми осећамо као јесењи ветар, као кишу, као елементарну непогоду, као пејзаж у коме смо се и сами нашли. Тај поетски штимунг је потекст који се рашчлањава у емоцији и остаје у нама као шум ноћи, као зближавање са његовим патњама. Његов свет чине завичајни људи. Они су увек са рукама испружених животу, недоживљеном, а слућеном, чији дарови увек падају мимо њих. У својој и њиховој промашености, песник нам открива и њихове немире, страхове и своју пољуљану веру у бољи, радоснији живот. У том животном, а туробном пределу песникове душе доминантно место заузима неколико људских судбина са хтењима и разочарањима у свом бивствовању. Ту је, пре свега, отац чијег се лика дотиче са великим пијететом, али и друге њему драге и занимљиве личности родног краја.

Данило Коцић, професор и правник по образовању, а новинар по опредељењу, књижевни таленат је показао у збиркама песама за децу „Чудна лађа“, „Дневник на распусту“ и романима „Изабрани живот“ и „Изабрана тишина“. Овога пута се успешно опробао у песмама за одрасле које ће бити пријатно изненађење за оне који воле модеран песнички израз.

⁶⁴ Борислав Здравковић, рецензија, Данило Коцић, Говор камена (четрдесет осам песама), ауторско и издање Удружења писаца Лесковца, Лесковац 2004.

IX

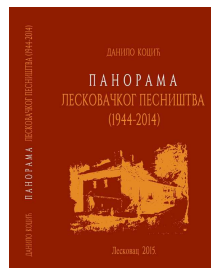
ЛЕСКОВАЧКИ ПЕСНИЦИ (Панорама лесковачког песништва 1944 – 2014)

– Не прође много времена а да нас Данило Коцић, књижевник и новинар, не изненади неким новим пројектом. Овога пута ради се и „Панорама лесковачког песништва“.

Данило Коцић је стваралац велике радне и менталне енергије. Пре Коцића био је само један и то прилично успешан покушај да се систематизује лесковачко песништво. Давне 1977. године лесковачки професор Мирослав Миловановић објавио је свој „*Песмотис*“, или антологију лесковачког песништва, која је била заједништво различитих песничких индивидуалности. Аутор је антологију лишио разноразних критичких оцена, али је ту било осврта и жеља да се ово стваралаштво бар донекле ослободи провинцијског комплекса инфериорности.

„Лесковачки песници – трагови и трагања“ (*Панорама лесковачког песништва*) Данила Коцића други је покушај да се лесковачко песништво систематичније обради и стави на увид јавности. За овај посао је аутору била потребна велика енергија и квалитетно и систематско знање, односно познавање лесковачког песништва.

Од „*Песмотиса*“ до данас појавио се велики број песника и млађе и средње генерације и то је за антологичара био изазов више. Данило Коцић се, као и Мирослав Миловановић, није упуштао у оцењивање стотинак заступљених аутора већ се определио за избор најбољих песама. Представљени песници у Коцићевој одабиру „Лесковачки песници – трагови и трагања“ (*Панорама лесковачког песништва*) нису уједначено досегли до одређеног уметничког нивоа; неки од њих су од раније врло познати на ширим просторима, али су зато сви у овој књизи, па ће због тога она будућим истраживачима и антологичарима бити буквар –

препука најкраћег и најсигурнијег трагања по лесковачком песничком бескрају.⁶⁵

%

Панорама лесковачког песништва (1944 – 2014) рађала се *из протеста*, али уз много *наде*; рађала се јер сам хтео, иако свестан своје недовољне упућености у све тајне лесковачке литературе, па и недовољног знања у писању овако обимних и значајних дела, да се као човек овог *временског теснаца*, макар делимично, одужим вредним, упорним људима, који су живели у другим *временском простору*. Истовремено настала је из жеље да прибележим, макар узглед, у фрагментима, који камичак сјаја о људима, писцима, и не само њима, који и данас стварају, каткад потпуно заборављени или врло мало признати у средини којој су поклонили најлепше године и своје најлепше снове. Писање - давно сам чуо и прибележио - писање је дело усамљених људи. Самоћа се дружи са надом да ће тај тренутак бити наше једино – вечито трајање!⁶⁶

Ако се могла поткрасти нека омашка, која нас по људској слабости несустало прати, онда то поред осталог, није знак пристрасности или мањкавости субјективне природе (разлог свакако лежи и у томе, и сваки је изговор слаб), него само потврда чињенице да је – на оваквом послу и на овако необрађеном пољу – тешко начинити дело у целини успело у својој замисли, чак и да су на располагању претходне предрадње и опширна испитивања.⁶⁷

Панорама лесковачког песништва (1944 - 2014) могло би се рећи да је и понајмање моја рукотворина. Ако се пажљиво чита, а верујем да ће је многи тако и читати, лако се може уочити, као на *брисаном простору*, да ми је у овом подухвату богата литература била највећи савезник. Ако човек жели да буде довољно искрен и ако жели да буде део оваквог пројекта, природно је што

⁶⁵ Станко (Радован) Миљковић рођен је 28. маја 1948. године у Великом Војловцу, општина Лебане. Завршио је студије књижевности на Филолошком факултету у Београду. Објавио је збирку кратких прича *Рашки сликар*, зборник есејистичких текстова *Затиси у времену* и романе *Тумач сопственог сећања* и *Опсада*.

⁶⁶ Данило Коцић, Уместо увода, Лесковачки писци – трагови и трагања, I - II Лесковац 2015.

⁶⁷ Проф. др Тихомир Петровић, Историја српске књижевности за децу, Учитељски факултет Врање 2001, стр. 547.

је своје савезнике морао да тражи у књигама које су створене пре десет, двадесет, па и стотину година. И не само у књигама, и не само у периодици, и не само у затуреним белешкама. Дабоме, највише тамо, али за овакву врсту подухвата потребно је све то и много више од тога. Оно најважније – уз свакодневни, упорни, систематски рад – остаје ипак тајна сваког аутора. То је та шифра која може да доведе до успеха. Тај део стваралачког чина је – само мој! Трагање, одабир литературе, процена вредности сваког податка, критички осврт на време, људе и догађаје, дело су којим се сваки аутор може без остатка да прикаже свима – и добронамернима и осталима. Ти *остали* су, знам из властитог искуства, драгоцености, важнији саговорници, јер ионако *аутор верује* – ма колико био самокритичан и склон реалности – да је написао добру књигу. Јер, да није тако, оне не би ни настајале!

У писању оваквих књига – и то свакако треба казати – није довољна само ауторова жеља, па ни обимна литература (али су то, свакако, предуслови без којих се тај наум не може остварити), нужна је и нека врста *интелектуалне дрскости* да се на све изазове који се намећу дају одговори „*отворених очију*”. Дабоме да је и то само део, али важан део, посла, а све остало је – мукотрпно истрајавање. Могао бих да закључим, не без лажне скромности, да сам део овог пројекта највећма успешно остварио, али се надам да ћу уз отворену, стручну критику, понешто од пропуштеног исправити у наредном издању и тако омогућити још потпунији увид у песничко стваралаштво Лесковца у веку који је за нама, али и на почетку новог доба.⁶⁸

Многи, не без разлога, за „*златни период*“ Лесковца означавају раздобље између два светска рата (1918 - 1941). Године 1920. покренут је недељни лист „*Лесковачки гласник*” чији је дугогодишњи уредник и сарадник био *Сретен Динић*. Ово гласило је излазило до 1941. године и испуњено је углавном пригодним песмама Сретена Динића и других мање познатих стваралаца. Од 1933. до 1935. године излазиле су „*Недељне новине*” у којима су објављиване и песме

⁶⁸ Видети студију Лесковачки писци – трагови и трагања, I - II (прилози за историју лесковачке књижевности и публицистике), Лесковац 2015.

које, додуше, немају неку већу уметничку вредност. Поред овога, било је и других гласила у којима су се такође оглашавали ондашњи песници. Између два светска рата песме су објављивали Сретен Динић, Милут Милатовић, Фреди Фазловски, Добровоје Каписазовић, Григорије Гљебов, Драгутин М. Ђорђевић, Ратко Павловић и други.⁶⁹

За песничку и уопште стваралачку климу Лесковца посебно је била значајна 1953. година када се појављује први број часописа „*Наше стварање*”, а 1969. формиран је Градски књижевни клуб, у Брестовцу је почео да ради Клуб младих списатеља „*Сневање*”, а од 1972. године почео је да делује КК Глубочица. Своје библиотеке покрећу Народни музеј, Раднички универзитет, Наша реч и КК Глубочица.

Крајем 1996. године основано је Удружење писаца које исте године покреће своје гласило „*Помак*”, а после подуже паузе појавио се први број нове серије „*Нашег стварања*”. Лесковачка „*Наша реч*” покреће часопис „*Освит*”, који су од првог до последњег, 24. броја, уређивали главни уредник *Саша Хаџи Танчић* и одговорни уредни *Михајло Дедић*.⁷⁰

Удружење писаца Лесковца 1998. године објављује „*Зборник радова лесковачких писаца*”. Био је то после „*Песмописа*” први и најзначајнији покушај да се на једном месту нађу радови лесковачких стваралаца, али је и ту само делимице дата слика актуелног песничког и уопште књижевног тренутка Лесковца.

Проучавајући стваралаштво Лесковца од 1887. године, односно од ослобођења од Турака до почетка друге деценије XXI века, користио сам богату литературу, али су за историју лесковачке књижевности две књига посебно значајне:

⁶⁹ Мирослав Миловановић, *Песмопис, лесковачки песници 1945-1975*, К. центар Лесковац 1977, стр. 6.

⁷⁰ *Напомена*: Опширније видети студију *Лесковачки писци – трагови и трагања*, I - II, Лесковац 2015.

„Преглед лесковачког књижевног стваралаштва” Драгољуба Трајковића (Наше стварање, Лесковац 1973) најпотпунија панорама урађена о лесковачкој литератури.⁷¹

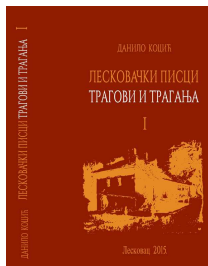
„Песмотис” Мирослава Миловановића (Културни центар, Лесковац 1977) најзначајнији и најпотпунији преглед лесковачког песништва од 1945. до 1975. године.⁷²

Х

ЛЕСКОВАЧКИ ПИСЦИ -

Студија „Лесковачки писци – трагови и трагања, I - II“ аутора Данила Коцића има неколико тематски издвојених делова: Кратка историја Лесковца, Лесковачка међуратна књижевност, Лесковачка књижевност после Другог светског рата, Заједничке збирке лесковачких писаца, Публицисти и историчари, Књижевна критика, Регистар имена, Литература и Садржај.

На почетку ваља истаћи да на овом пољу није пуно тога урађено. Једини хронолошки запис о прошлим временима и људима који су стварали у Лесковцу дао је Драгољуб Трајковић у књизи „Преглед лесковачког књижевног стваралаштва” о којој више и подробније говори и сам аутор студије „Лесковачки писци и њихово доба”.

⁷¹ Драгољуб Трајковић - (Лесковац, 1904), правник, судија, публициста, бавио се новинарством и историјом. Трајковићев стваралачки опус је богат, плодан и разноврстан. Од када је као гимназијалац заорао стваралачку бразду, од 1923. године, па до смрти 1992. године, објавио је 11 књига и брошура и преко 250 радова у разним новинама, часописима и алманасима.

⁷² Мирослав Миловановић, професор српског језика, препознатљив у лесковачкој културној јавности по антологијској збирци песама „Песмотис“ (лесковачки песници 1945-1975), која се појавила 1977. године и сматра се најбољом збирком песничког стваралаштва Лесковца. Аутор је и књиге „Књижевно-критички фрагменти“ (Обелиск, Београд, 1970) у којој је представио тридесетак аутора међу којима и познате лесковачке ствараоце – Бору Здравковића, Јоцу Михајловића и Љубу Стојановића.

Студија Данила Коцића „*Лесковачки писци – трагови и трагања*” има своје значење и свој смисао. Да би се схватила како треба, њу ваља читати као причу, идући од почетка до краја. Поједини делови могу се посматрати самостално, издвојени из целине, али се тек у односу према другима деловима могу разумети као делови истог мозаика и тако сагледати на местима која им припадају.

То је прича о „великим” и „малим” писцима у нади да Коцић потврђује већ изречену тезу *Јована Скерлића*: да су велики писци универзални и ванвременски, а да мали писци изразитије бележе време у коме живе. Зато аутор с правом у своју књигу уноси скоро такве одреднице, „велики” и „мали” са намером да адекватно забележи време, а то је крај XIX, XX и почетак XXI века.

Иако је књига у већој мери писана на основу литературе (онога што је забележено о самим ствараоцима и њиховим делима), чини нам се да на интересантан начин решава одређене дилеме лесковачке књижевности XX века и доноси свеже и драгоцене закључке.

Писање студије „*Лесковачки писци – трагови и трагања*” је у методолошком погледу деликатно, али и веома занимљиво, због перспективе из које треба сагледати време и простор о коме се пише, а пример је већи део књиге који говори о савременој књижевности.

Савремена књижевност спада у живу историју књижевности која се такорећи одвија пред нашим очима и зато јој је врло тешко одредити координате. Она је флуидна, стално у покрету, и све оно што се каже може бити оповргнуто већ сутрадан новим делом или неком другом појавом у књижевном животу. Међутим, аутор студије „*Лесковачки писци – трагови и трагања*”, свестан да се упушта у ризик писања о савременој књижевности, ипак даје своје гледање на ствари и појаве. Уз све временске претње и превиде, мислим да је добро што је то написао, што је унео у књигу.

У посебном делу књиге, Данило Коцић, професор књижевности, правник и новинар, даје преглед остварења из области публицистике и историографије, са освртом на поједине ауторе и записе о њима и њиховим делима. На први поглед, овај део некако као

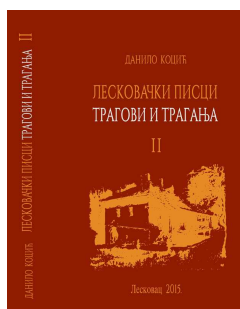
да излази из контекста а опет, и садржајно и стилски, улази у оквире књиге.

Не желећи да по сваку цену анализирам и тумачим сваки део студије „Лесковачки писци – трагови и трагања” - а и сама природа садржаја то не допушта - јер ће то бити задатак оних који ће се служити овом литературом, и оних који прате дешавања на пољу књижевности, закључујем следеће: Ова студија пример је систематизованог знања о једној књижевности. Он је методолошки тако конципиран да може да послужи ученицима, студентима књижевности, а и сваком другом интересенту за књижевно-историјске и документарне вредности које ће овом појавом засигурно изазвати научно и књижевно интересовање и ван Лесковца. Због свега реченог, топло препоручујем студију „Лесковачки писци – трагови и трагања“ аутора Данила Коцића, професора, правника, новинара, романописца, приповедача, песника и публицисте.⁷³

XI

Књига Данила Коцића, у издању Народне библиотеке „Десанка Максимовић“ из Власотинца и Удружења писаца из Лесковца, *Лесковачки писци, трагови и трагања II*“, нуди читаоцу широк преглед књижевних и културних стваралаца једнога поднебља. Публикација на 560 страна обухвата следеће целине:

Уместо увода, Панорама лесковачке књижевне критике, Лесковачки историчари и публицисти, Панорама лесковачке периодике, Литература и Белешке о аутору. Нема сумње, реч је о амбициозној творевини у којој су окупљени многи савремени

⁷³Дејан Ђорђевић рођен је 2. јануара 1970. године у Великој Сејаници. Гимназију „Станимир Вељковић-Зеле“ завршио у Лесковцу, а Филолошки факултет у Скопљу. Поезија и есеји Дејана Ђорђевића превођени су на енглески, француски, грчки, руски, бугарски и македонски језик. Збирке песама: Јесам и нисам (Филекс, Лесковац, 2007), Не/пристајање (Филекс, Лесковац, 2008) и Будим се да бих те волео (Филекс, Лесковац, 2014). Живи у Грделици.

књижевни и културни посленици, међу њима ствараоци који су се наметнули својим делима и врлинама својим.⁷⁴

Данило Коцић, и сам угледни публициста и књижевни делатник, зацело добар познавалац књижевних прилика града на Ветерници, показао је критичку наклоност и поштовање према сваком аутору појединачно. Портретишући око шездесет аутора, Коцић извлачи из њиховог опуса оно што је добро, истиче оно што творевина доноси ново, а не оно чега у њој нема – све сагласно са методичким захтевима да човеку ваља судити према његовој бољој ствари. Ипак, критика није водила неодмереним похвалама или прегласним речима.

У Коцићевом фокусу су писци, књижевни историчари и публицисти који су оставили стварног трага и чија се дела могу озбиљно узети. Међу њима су, на пример, *Николај Тимченко*, *Душан Јањић*, *Никола Цветковић*, *Јован Пејчић* и *Драган Тасић*. Реч је о научним прегаоцима и ствараоцима који су се властитим критичким даром и песничким импулсом уздигли у књижевном свету и који, може се слободно рећи, уживају глас каквим се мало њих могу похвалити.

Осим аутора урођеног дара и потреба за исказивањем, обухваћени су уметници који се на књижевном ограшју боре за своје место под сунцем.

⁷⁴ Проф. др Тихомир Петровић, приказ, Меедија центар Лесковац, децембар 2015. *Напомена*: Тихомир Петровић (Бошњаци код Лесковац, 12. новембар 1949). Отац Боривоје, радник, мајка Радослава, рођена Јовановић, домаћица. Основну школу похађао у родном месту (1956-1964), гимназију у Лесковац (1964-1968), вишу педагошку школу у Нишу (1969-1971). Филолошки факултет Универзитета у Београду похађао као ванредни студент (1972-1976). Магистрирао на Филолошком факултету, на смеру Наука о књижевности са темом „Погледи Велибора Глигорића на књижевност реалистичке оријентације“ (1986). Докторску тезу под називом „Књижевна критика о српској књижевности за децу одбранио на истом факултету (1990). Наставник је српског језика и књижевности у средњошколском центру „М. Радовановић“ у Тополи (1971-1976); предавач за предмет Култура јавних комуникација на Школи за више образовање радника у трговини и угоститељству у Лесковцу (1976-1992); професор Књижевности на Учитељском факултету у Врању (1992-2003); професор Књижевности и књижевности за децу и Културе говора с реториком на Учитељском факултету у Сомбору

Коцић је обухватио и ствараоце који се дижу на видику, још неиздвојене, али чије је дело избегло слабости које доводе до ломности и пролазности. Нема писца на кога је гледано с неодређеним симпатијама или презривим пућењем уста.

У књизи претеже групација песника, приповедача и романсијера која је чешћа од песника и прозаиста који су се попели до класичне висине, групација која, као што знамо, игра већу улогу у афирмисању идеја и представа о књижевности. Без таквих трудбеника духа, слика и снага лепе књижевности не би била потпуна; аутор Коцић показује и опомиње да у књижевној уметности треба да има места и интересовања и за побеђене, а не само за победиоце. Пред читаоцем је, ван сваке сумње, творевина од солидне документарне, културне, књижевноисторијске и, извесно, историјске вредности. Њена ваљаност се огледа у драгоцености грађи за накнадна истраживања и накнадна проучавања наше свеколике књижевности и нашег свеколиког културног живота.

Штампана, може се рећи, из осећања захвалности према суграђанима, који су се узвисили именом и делом, из обавезе њеног писца према своме крају (а изрека каже: Свако је дужан своме крају), дело књижевника и публицисте Данила Коцића ће, надамо се, наићи на шири читалачки одјек.

ХП

Одавно је постојала потреба да се о лесковачком стваралаштву ХХ века напише прегледна и садржајна *историја књижевности и публицистике*. Иако је било довољно образовних, мудрих, вредних Лесковчана, који су то до сада могли да учини, из вероватно бројних, мени непознатих разлога, није урађено.⁷⁵

Делимично, и то само у неколико наврата, о историји лесковачке књижевности прибележени су подаци у избору појединих радова, најчешће песама, какав је случај са „*Лесмотисом*“, најобухватнијом песничком збирком лесковачких стваралаца.

⁷⁵ Данило Коцић, Предговор студији „Лесковачки писци – трагови и трагања, I - II“, Лесковац 2015.

Најбољу, најцеловитију анализу лесковачке књижевности написао је *Драгољуб Трајковић*, правник и засигурно један од најобразованијих Лесковчана минулог века. Његов „*Преглед лесковачког књижевног стваралаштва*” је незаобилазна литература за било коју озбиљнију анализу. Због тога се појава овог дела 1973. године, као посебне едиције „Нашег стварања” (уредник *Томислав Н. Цветковић*), може сматрати изузетним догађајем, јер је реч о студији која иде у ред најбољих, највреднијих остварења, која су настала у Лесковцу.

Верујем да у време појаве „*Прегледа лесковачког књижевног стваралаштва*” ни аутор, ни уредник тог посебног издања „*Нашег стварања*”, нису ни били свесни његовог значаја. Наш савременик, *проф. др Душан Јањић*, полиглота, зналац и наше и светске, посебно француске литературе, говорећи о другом, такође свестрано образованом књижевнику *Николају Тимченку*, приупитао се, да парафразирам, како и сам не зна зашто је највећи лесковачки филозоф и есејиста своје прилоге у „Помаку” називао „*малим есејима*” када су они „*најмање мали*”. Пред таквом упитаношћу био сам и ја док сам се сусретао са делима појединих лесковачких стваралаца. Једино објашњење, па и можда једини прави одговор, дао је давно неки мудрац који је за другог мудраца рекао како „*само они имају права да буду – скромни*”. У томе се и крије одговор на нека од питања која се намећу када се са уважавањем говори о људима који су оставили неизбрисив траг у лесковачкој прошлости.

Ова моја књига *рађала се из протеста*, али уз много *наде*; рађала се јер сам хтео, иако свестан своје недовољне упућености у све тајне лесковачке литературе, па и недовољног знања у писању овако обимних дела, да се као човек овог *временског теснаца*, макар делимично, одужим вредним, упорним људима, који су живели у другим *временском простору*. Истовремено настала је из жеље да прибележим, макар узглед, у фрагментима, који камичак сјаја о људима, писцима, и не само њима, који и данас стварају, каткад потпуно заборављени или врло мало признати у средини којој су поклонили најлепше године и своје најлепше снове.

Књига је писана и са надом да ће некима послужити као подстрек да се лате тог заносног, лепог трагања за нечим што се зове – литература. Бити сам, одвојен од свакодневне галаме, од људи, некима се може учинити највећом казном. Али бити сам, и то поклоњено време даривати неком другом животу, била је моја највеће снага која ме је и нагнала да истрајем у овом послу. *Писање* - давно сам чуо и прибележио - *писање је дело усамњених људи. Самоћа се дружи са надом да ће тај тренутак бити наше једино – вечито трајање!*

Књига „*Лесковачки писци – трагови и трагања*“ није, наравно, само моје дело. Могло би се рећи да је и понајмање моја рукотворина. Ако се пажљиво чита, а верујем да ће је многи тако и читати, лако се може уочити, као на *брисаном простору*, да ми је у овом подухвату богата литература била највећи савезник. Ако човек жели да буде довољно искрен и ако жели да буде део оваквог пројекта, природно је што је своје савезнике морао да тражи у књигама које су створене пре десет, двадесет, па и стотину година. И не само у књигама, и не само у периодици, и не само у затуреним белешкама. Дабоме, највише тамо, али за овакву врсту подухвата потребно је све то и много више од тога. Оно најважније – уз свакодневни, упорни, систематски рад – остаје ипак тајна сваког аутора. То је та шифра која може да доведе до успеха. Тај део стваралачког чина је – само мој! Трагање, одабир литературе, процена вредности сваког податка, критички осврт на време, људе и догађаје, дело су којим се сваки аутор књиге може без остатка да прикаже свима – и добронамернима и осталима. Ти *остали* су, знам из властитог искуства, драгоцености, важнији саговорници, јер ионако *аутор верује* – ма колико био самокритичан и склон реалности – да је написао добру књигу. Јер, да није тако, оне не би ни настајале! У писању оваквих књига – и то свакако треба казати – није довољна само ауторова жеља, па ни обимна литература (али су то, свакако, предуслови без којих се тај наум не може остварити) нужна је и нека врста *интелектуалне дрскости* да се на све изазове који се намећу дају одговори „*отворених очију*“. Дабоме да је и то само део, али важан део, посла, а све остало је – мукотрпно истрајавање. Могао бих да закључим, не без лажне скромности, да сам део овог пројекта највећма успешно

остварио, али се надам да ћу уз отворену, стручну критику, понешто од пропушеног исправити у наредном, другом издању, и тако омогућити још потпунији увид у књижевно стваралаштво Лесковца у веку који је за нама, али и на почетку новог доба.

%

Данило Коцић је својим књижевним стваралаштвом стао у *први* ред лесковачко-власотиначке литературе. Песник и прозни писац, представља се као свестрани стваралац (три романа, збирке песама, критичар и историчар књижевности).⁷⁶

⁷⁶ Мр Лука Крстић, Власотиначка песничка панорама, приказ, „Кућа од расцветалих жеља“, збирка песама власотиначких аутора, Фондација даровитих „Христифор Црниловић – Кица“, Власотинце, 2007, стр. 208-209. *Напомена:* Мр Лука Крстић, писац и књижевни критичар, био је одличан гимназијски професор, који је предавао и мојој генерацији далеке 1965/66. године.

Данило Коцић
ХУМОР У ДЕЛИМА
ЛЕСКОВАЧКИХ
ПИСАЦА

Издавач:

АУТОРСКО ИЗДАЊЕ

Лектура, коректура и
компјутерска обрада
Данило Коцић

Илустрације - карикатуре
Зоран Илић

ТИРАЖ:

300 Е-примерака
и 10 штампаних

Лесковац 2016.

САДРЖАЈ

1. Уместо увода (5)
2. Хумор Жака Конфина (7)
3. Лесковачке заврзламе (27)
4. Тошке из Лесковац (35)
5. Лесковачки надимци (41)
6. Грделички крос (73)
7. Езоп у Лесковцу (75)
8. Баче поголеме од сокаци (83)
9. Весели ловци (89)
10. Виц на роштиљу (95)
11. Шале из наше мале (101)
12. Лесковачка мућкалица (105)
13. Приче са Хисара (113)
14. Сећање на Бору (115)
15. Лесковачки дунђери (129)
16. Роштиљ аламуња (133)
17. Циркус „М“ (143)
18. Будење (165)
19. Све ће се разјасни (171)
20. Та наша дивна створења (173)
21. Новинарске пошалице (179)
22. Л и т е р а т у р а (199)
23. О аутору (213)
24. С а д р ж а ј (245)

